Mircea Dinutz

MEREU... DE LA CAPĂT!

Ușor-ușor, ne apropiem de numărul 50, în anul al VII-lea de apariție, și avem – în egală măsură – motive de mândrie, regrete pentru neîmplinirile noastre, câte or fi fost, dar și multă tristețe pentru că – iată – în cursul anului trecut l-am pierdut pe Alexandru Deșliu, sufletul și creierul, ctitorul acestei reviste în care mult prea puțini credeau că va izbândi ceva, dar și mai puțini credeau că va supraviețui mai mult de un an. În vara anului trecut l-am pierdut și pe Dumitru Pricop, prințul poeziei vrâncene din anii '78 – '89, care a semnat cu bucurie de la numărul 1/iulie 2002, dar de care s-a despărțit destul de repede, neîmpăcat cu sine, din motive ușor de înțeles, dar mai greu de explicat. Colectivul de redacție a adunat, alături de personalități autohtone (Valeriu Anghel, Horia Dumitrescu) scriitori de marcă din alte zone ale țării (Florentin Popescu, Maria Nițu, Lucia Dărămuș, Constantin Coroiu, Magda Ursache), membri ai Academiei Române de talia impresionantă a lui Virgil Cândea, Eugen Simion, D. R. Popescu, Mihai Cimpoi, Constantin Ciopraga, Marius Sala care au colaborat susținut, asigurând revistei – în toți acești ani – prestigiu și autoritate.

În procente diferite, de la un număr la altul, au semnat în paginile revistei autori vrânceni de toate vârstele, unii dintre aceștia viețuind – de ani buni – pe alte meleaguri, cum ar fi: Irina Mavrodin, George Popa, Liviu Ioan Stoiciu, pe când alții și-au asumat statutul de scriitor provincial, cu toate riscurile ce decurg de aici: Valeriu Anghel, Adrian Botez, Florin Paraschiv, Ioan D. Denciu, Doina Popa, Florinel Agafiței, Paul Spirescu, Gabriel Funica, dar și mai tinerii Carmen Săpunaru, Ana Maria Cornilă, Ioana Alexandru, Mihaela Prodan, Ioan Sandu, George Cornilă! E adevărat că nu întotdeauna s-a reușit un echilibru (necesar) între aborigeni și (să zicem)... alogeni, lucru care s-a și reproșat realizatorilor!! Oricum, din diferite surse (orale, dar și scrise) a reieșit și reiese limpede că „Saeculum / Pro Saeculum" este receptată aproape unanim ca fiind una dintre revistele de valoare ale țării. Contestările mai dure nu prea au nimic de-a face cu literatura și nici cu... realitatea, având la origine fie suspiciunea (total neîntemeiată) a unora că revista ar face, bine camuflat, politică de partid (?!!), fie țâfna orgolioasă și acră a altora care nu acceptă că se poate face lucru de calitate fără prețioasa lor contribuție.

După dispariția mult regretatului Alexandru Deșliu, dar beneficiind de sprijinul și abnegația soției acestuia, doamna Nina Deșliu, neavând altceva de făcut – pentru început – decât să menținem rețeaua de colaboratori înființată de ctitor, am asigurat apariția câtorva numere pe care le-am menținut – sper – la un nivel onorabil. Nu e un nou început decât în măsura în care orice număr, cu emoțiile inerente, înseamnă un nou început. Vrem să mai adăugăm câte ceva (nume noi, rubrici noi), să permanentizăm câteva rubrici („Contemporanii noștri", „Meridiane", „Revista revistelor"), să asigurăm un echilibru cât mai bun între autorii de prestigiu din toată țara (Bacău, Buzău, București, Cluj, Constanța, Iași, Teleorman, Târgoviște, Timișoara), și poeții, prozatorii, criticii și eseiștii Vrancei de astăzi.

Suntem mândri de colaboratorii noștri: de la Theodor Codreanu la Ioan Adam, de la Horia Gârbea, Gheorghe Stroe la Ana Dobre și Valeria Manta Tăicuțu, de la Mircea Radu Iacoban, Magda Ursache la Ioan Tudor Iovian și Ion Scorobete. În mare măsură, le datorăm existența mai mult decât onorabilă într-o mass-media culturală atât de diversă și atrăgătoare.

Privim cu admirație spre Cluj, Oradea și Constanța, spre Iași, Timișoara și Târgoviște, Satu Mare și Craiova, Bacău și Târgu Mureș, de unde ne vin semnalele culturale cele mai pregnante, întărindu-ne în credința că, putem să le stăm alături. Marea literatură, cultura autentică se face peste tot, nu numai la Centru (cum mai cred unii), ci și în Provincie, cu șanse egale.

Se scrie mult și prost în Vrancea?! ca peste tot în România. Și infinit mai puțin decât în capitala țării. Doar aroganța unora dintre «capitaliști» mai poate egala munții de «gunoaie literare» *made în Buckarest*. Este ceea ce un cunoscut și apreciat critic și istoric literar, specializat în «tichii de mărgăritar», vede mai puțin! Și mult mai rar decât s-ar cuveni: doar două, din cele câteva zeci de intervenții acide, vizează opuri apărute la edituri bucureștene! În schimb, ochiul acestuia se inflamează de abia ascunse voluptăți când întâlnește un subprodus din provincie, deși n-aș paria că dreptatea se află întotdeauna de partea distinsului critic bucureștean. În provincie apar și cărți de mare valoare, personalități scriitoricești puternice și originale, dar cine să vadă și să aprecieze onest și cu dreptate aceste lucruri, dacă adeseori criticul mai bine poziționat de la Centru se umple de o devastatoare iubire de sine, ceea ce atrage – firesc – disprețul nimicitor față de scriitorii Provinciei pur și simplu ignorați, marginalizați aproape fară nuanțe, fără lecturi, fără argumente, fără vreo urmă de bunăvoință. Și asta în condițiile în care s-au întrerupt brutal căile de comunicație nu numai între provincie și Centru, dar și între județele mai îndepărtate unul de celălalt. Cu greu putem citi și aprecia ce se face într-o altă parte a țării, iar criticul în cauză, de altfel unul dintre cei mai talentați și mai merituoși din câți avem, se amuză rostogolind... tichii de mărgăritar!! Nu-i vorbă, e o operație necesară, dar este ea și echitabilă?!?

Nu refuzăm competiția, nu ne considerăm superiori nimănui, dar nici nu ne plecăm fruntea cu umilință, pentru simplul motiv că nu avem de ce. Aici viețuiesc și-și desfășoară activitatea intelectuali autentici, poeți și prozatori de reală valoare, dar mai ales eseiști care mi se par – în momentul de față – punctul forte al literaturii vrâncene contemporane. Timpul – suntem siguri – va hotărî ce este și ce nu este adevărat în credința aceasta a noastră. Mi-aduc aminte de spusele unuia dintre colegii noștri din Bacău într-o anume împrejurare (o seară de poezie) când ne-a împărtășit temerile sale: „Pentru că nu ne citim între noi, pentru că nu ne cunoaștem cu adevărat, E ACEEA NU NE RESPECTĂM UNII PE ALȚII". Subscriem, cu toată amărăciunea.

Liviu Ioan Stoiciu

ÎNCEPUTURI — *FILE RUPTE DIN CALENDAR*

*Din **Filele de dictando** intitulate **„Jurnal 1950-1967”:***

1968

Poimâine împlinesc 18 ani, deci astăzi e în 17 februarie. M-am gândit că n-ar fi rău deloc să scriu câteva date despre activitatea (alt cuvânt n-am găsit), despre activitatea mea literară până la această dată de 19 februarie. Mărturisesc, îmi e tare teamă să nu mă răzgândesc să mai scriu aceste rânduri. Sigur, mai târziu, când voi citi ce am scris în momentul de față, în caz că mai păstrez, voi rupe în bucăți *Jurnalul* (așa intenționez să numesc filele astea pe care scriu acum). Totuși…

Am să povestesc mai jos cu scopul ca mai târziu, cine știe, să-mi amintesc și cu ajutorul lui, al *Jurnalului*, unele date oricum precise despre începutul (căci există un început al) viitoarei mele activități literare (dacă o fi; doresc mult asta), activitate literară care până în prezent e de câțiva ani.

ÎNCEPUTUL

„În mare” despre copilăria mea. M-am născut în 1950 la Dumbrava Roșie-Piatra Neamț, dintr-o mamă pe care o cheamă Ioana (Sandu) și un tată Ion (Stoiciu). Eu fiind același Ion, Ion Stoiciu, sau cum este în certificatul de naștere, Ioan Stoiciu. Când aveam aproximativ un an și jumătate, mai precis pe 21 iunie 1951, am rămas fără mamă, fără mama Ioana — a murit trăsnită la Cantonul 248. În mai puțin de un an tata îmi dă altă mamă, Berescu Elena, care este și astăzi mama mea (de-a doua), în curând ea mă va chema la cină.

Mai am patru frați: Mela, Ita, Marian, Sofia, toți de la aceeași mamă: Elena. Așadar… Îmi iubesc frații și mama și mai mult îl iubesc pe tata.

Din câte mi-a spus tata, eu am avut o soră din partea mamei mele, Ioana, o chema Lidia sau Livia, dar a murit de când era prunc. Am amintit de sora mea pentru că de la ea îmi vine prenumele (împrumutat de destin) Liviu. Iubind-o foarte tare, tata, în amintirea ei, îmi mai spune pe lângă Ionel și… mă rog, Liviu. Ce rău îmi pare că nu le-am cunoscut nici pe mama, nici pe sora mea mai mare!

Am învățat până în clasa a VI-a în satul Adjudu Vechi, raionul Adjud. Stăteam departe de comună, într-un Canton (248), haltă CFR. În clasa a VII-a am învățat în orașul Adjud (la Școala generală Nr. 2): eram întreținut de gazdă în casa lui tata (de pe Strada 30 Decembrie Nr. 11 din Adjud). Dar gazda, familia Taraș, pleacă din 1965. Din 1965 părinții și frații mei au părăsit Cantonul 248 și trăiesc în casa lor, în orice caz, în Adjud, Adjudul viselor mele — blestemat fie!

Am intrat la liceu la Adjud imediat după primirea Diplomei de 7 clase: în anul școlar 1963 / 1964. Presupun că din acest an (eram în clasa a VIII-a, prima clasă de liceu, aveam 14 ani; am fost dat când aveam 6 ani la școală) am început să scriu tot mai mult literatură, poezie și proză — motiv perfect să rămân corigent la *română* din primul an de liceu, nu? Nu mi se mai întâmplase până atunci asemenea necaz, să rămân corigent. Știu că în vara aceea, până la examenul de corigență, am transcris cu lacrimi în ochi poezii peste poezii și proză peste proză ale scriitorilor clasici, ca să învăț să scriu frumos caligrafic! Aveam un scris mizerabil!

Începând cu anul 1965 am început să scot reviste în familie (denumite *Familia-Cugetări, Sagitta, Magazin* și alte câteva foi, pe care în clipa de față nu le mai păstrez). Tata era mereu nemulțumit de mine. Îmi plăceau filmele și sportul, ele mă făceau să mai uit de literatură, în timpul liber, îmi distrăgeau atenția. N-a fost mult să rămân și în clasa a IX-a corigent (anul școlar 1964-1965). Începând cu anul **1965** scriu serios poezie și proză, chiar și teatru. Pentru mine, în acest an, să scriu poezie nu era ceva nou (în clasa a VI-a, la 11 ani, am scris o frumoasă poezie de dragoste unei fete deloc frumoase, poezie care a ajuns în mâna profesorului de română și apoi în mâna lui tata, executorul unei bătăi memorabile). În clasa a VII-a am scris „scrisori de dragoste”, dar nu știu ce mă face să cred că atunci scriam scrisori de dragoste mai sobre, care mă preocupau în primul rând din punct de vedere literar și pentru care rupeam file după file să le transform într-o poezie adevărată (acum scriam și proză).

Rămân deci corigent în 1964, în vara lui 1964 n-am scris deloc literatură, am învățat pentru corigență, am transcris poezie și proză ale scriitorilor clasici, fiindu-mi teamă că voi fi pedepsit de profesorul de română, căruia nu-i plăcea cum scriu. În 1965 reiau creația originală, scrisul meu de poezie și proză întrerupt mai mult de un an. Scrisul meu de atunci este, acum îmi dau seama, slab, mai mult decât slab. Mie însă mi se păreau poeziile formidabile (o dată cu ele citeam și proză, cronică în special, băieților și fetelor, colegii mei de liceu).

În clasa a X-a simt nevoia să fiu cunoscut de tot liceul și scriu polemici împotriva profesorilor și a vremurilor, cronici rimate pe care le afișam la gazeta de perete. Sunt exmatriculat trei zile, sunt obligat să stau la internat, nici nu vreau să-mi amintesc. Ei bine, în acest an 1966 trimit și scrisori spre redacții literare (la *Contemporanul, Luceafărul, Gazeta literară, Ramuri, Familia, Scânteia tineretului*). Nu realizez nimic, primesc doar câteva răspunsuri încurajatoare încâlcite (am trimis poezie și proză). În clasa a X-a rămân corigent la două obiecte (rusă și istorie), tata e exasperat, din clasa a X-a s-au făcut despărțirile înspre Umană și Reală, eu alesesem

secția Reală. Faptul că era imposibil să fie realizate două clase a X-a secția Reală, s-a hotărât să intre (trebuiau 42 de elevi și cei care doreau secția Reală erau 60) în clasa a X-a secția Reală numai elevi cu medii peste 7 la matematică și nu mai știu ce. Cum am mai spus, în clasa a IX-a eu nu am învățat deloc bine — și am fost obligat să merg la secția Umanistică. De aici înainte coșmar! În clasa a X-a C (umanistică), deci, rămân corigent la rusă și istorie: ce am mai tremurat în vara aceea, puteam să pierd liceul!

Cum prost am fost tot liceul, și clasa a XI-a îmi va aduce nenoroc: corigent la istorie, la același profesor pe care îl înfrunt, fiindcă minte! România a fost regat și nu se scoate o vorbă… Mărturisesc, nu iubesc deloc, dar deloc istoria asta din cauza profesorului Udrescu, un nenorocit care mă urăște, nu înțeleg însă de ce am fost atât de idiot să rămân și în clasa a XI-a (ultimul an de liceu) corigent. Mare păcat, poate că dacă nu rămâneam, în clipa de față eram și eu student la București, cum mi-am dorit inițial, nu o lipie pe spatele lui tata, care mai are de întreținut patru copii.

În 1967 am realizat cel mai mult și mai obositor lucru: să trimit poezie la toate revistele (exclusiv revistele sub formă de carte, prea scumpe) care veneau la chioșc la vânzare la Adjud, continuând lista celor din 1966: *Tomis, Ateneu, Astra, Cronica, Tribuna, Argeș.* Plus ziarul *Steagul Roșu* din Bacău Cu ce m-am ales? Sunt sigur, m-am ales cu experiență.

Nu regret nimic.

Am debutat, în sfârșit, la 26 decembrie 1967 în *Steagul Roșu*, ziarul regiunii Bacău (regiune de care aparține raionul Adjud), în pagina de cultură. În aprilie 1967 mi s-au publicat primele versuri în revista *Cronica* de la Iași, dar nu întreaga poezie. Poezie întreagă mi s-a publicat și în revista *Tomis* de la Constanța, din decembrie 1967. Dar redactorul rubricii „Manuscrise", Romulus Vulpescu, nu a amintit nimic de faptul că poezia publicată ar fi un debut. De altfel, nici M.C. Delasabar nu a spus, nu a amintit, nu a specificat, în ziarul *Steagul Roșu* din Bacău, că poezia publicată ar constitui pentru mine un debut. Ce să mai cred? S-ar putea ca în numărul 12, decembrie 1967, în revista *Argeș* de la Pitești să am un răspuns la poeziile trimise. Îmi pare tare rău că în Adjud nu a sosit nici un exemplar din acest număr de revistă.

Am debutat la 17 ani, vreau să fiu sigur pe ceea ce susțin, am tras din greu pentru acest debut.

În 1967 am scris poezie și am citit multă poezie. În clasa a XI-a, la inițiativa mea (după experiența nefericită a exmatriculării de trei zile și mutării mele la internatul liceului), a luat ființă o gazetă de perete literară, stabilă, la care am afișat poezie, numai poezie. Deși în 1967 am scris și proză, și nu puțină. Ce păcat că profesorii nu m-au iubit. Nu pot să uit vorba profesorului de istorie: „Ce, bă, doar n-ai să ajungi Eminescu!".

Ziceam că Jurnalul meu va cuprinde activitatea literară până la 19 februarie 1968. M-am răzgândit, Jurnalul va cuprinde numai activitatea mea literară de până la 31 decembrie 1967.

Bacalaureatul l-am luat în toamnă, în 1967 (aveam 17 ani, să se rețină) după corigența la istorie. Am dat la o facultate de filologie din Baia Mare, dar ce-mi rezerva mie viitorul la Baia Mare? Să mor de foame, la graniță? Din start am intrat în conflict cu administrația și cu profesorii care m-au umilit, ce fel de „oameni aleși" sunt ăștia? I-a modificat istoria. A fost un eșec, nu mi-a plăcut acolo, m-am întors cu coada între picioare acasă.

Să cred în viitor — care?

Să cred în „oamenii aleși"? Nu! În asemenea oameni nu (eu îi urăsc fiindcă am descoperit că ei mă urăsc instinctiv, fără motiv; în vis, o să fac o groapă mare, *groapă comună* în care să încapă toți „oamenii aleși" pe care îi urăsc, în frunte cu profesorul de istorie Udrescu și cu cei de care m-am lovit tot liceul la Adjud și la examenul la facultate la Baia Mare și de după aceea; mă voi arunca pe mine în groapă, în minte cu toți oamenii ăștia aleși care mă urăsc; repet, mă voi arunca numai pe mine în groapa comună, va fi de ajuns, căci eu sunt omul pe care îl urăsc cel mai tare, am să ocup toată groapa și „oamenii aleși" care mă urăsc au să țipe că m-am aruncat cu ei în gând și că se sufocă, să le fac loc, să se salveze, dar nu voi avea cum, sunt prizonierii gândurilor mele negre, ei se vor strânge de gât unul peste altul, până la urmă, în groapa comună a creierului meu, mă vor chinui pân-or să-și dea duhul și după ce vor putrezi în mine, vor renaște viteji și drepți, veți vedea asta în tot ceea ce voi scrie eu în poezie și proză). În „oamenii aleși" nu mă voi încrede, ei mint când spun că sunt oameni buni, pentru mine nu sunt decât niște fiare scăpate din Biblie.

La 5 decembrie 1967 reiau activitatea mea literară, „ca poet" (mă rog). Începând cu 5 decembrie 1967 consider că intru într-o nouă etapă: sper să fie o cotitură importantă în viața mea.

Nu are importanță faptul că am 17 ani la această dată. Și că de la 19 februarie 1968 voi scrie poezii *de 18 ani*. Semnătura mea este STIL (Stoiciu=ST, Ion=I, Liviu=L) de acum încolo, pe manuscrise, se înțelege, semnătura aceasta a început la 5 decembrie 1967. Am trimis, începând cu 5 decembrie, versuri la revistele *Ateneu, Cronica, Luceafărul* și la ziarul *Scânteia tineretului*. Până astăzi n-am primit nici un răspuns. Totuși, nu mă bazez prea mult pe cele trimise, sunt poezii care azi, când le scriu, mi se par excelente, dar mâine, când le recitesc, le rup sau în cel mai bun caz le modific, fiind de-a dreptul proaste.

Scriu foarte greu versuri! Să însemne asta netalent sau ce — ce?

Cum alți poeți scriu fără să obosească versuri, fără să rupă și să răs-rupă foile pe care scriu? Doamne, oare trebuie să nu scriu versuri, asta mi-o fi soarta? Niciodată! Așa simt, natural… Voi scrie în continuare versuri, voi scrie și proză, de ce nu și dramaturgie? Iubesc eu teatrul, de fapt?

Și nimeni nu mă ajută!

Dezolare, plictiseală, ură de sine…

Mâine împlinesc 18 ani. Și ce-i cu asta? Sunt certat cu toată lumea și nici nu mă gândesc să-mi serbez ziua de naștere.

Doamne!

(Nota LIS-2007: Am cunoscut de mic umilința, disprețul și ura la adresa mea — exceptând clasele primare, când am fost premiant, în școală n-am fost deștept, am avut note „așa și așa", am fost „mediocru, privit din afară", corigent în liceul teoretic, „bătut în cap", exagerat de timid. Am venit dintr-o familie de neintelectuali, cu posibilități materiale precare din adolescență, moldovean fără bibliotecă în casă, educat intuitiv, n-am locuit nici la țară, nici la oraș până la 15 ani, într-o locuință de serviciu, izolată în câmp, a tatălui meu, la un canton CFR. Apoi, examenele de admitere eșuate, frustrante: mereu ezitant, deprimat, n-am fost în stare să termin o facultate și, până la 25 de ani, când m-am căsătorit și mi s-a născut un fiu, am fost considerat un inadaptabil pe toate planurile, neintegrabil în societate, „muncitor necalificat" sau cu calificări „cu acte" și locuri de muncă schimbate în întreaga țară, cu șapte tentative de sinucidere „la activ" numai într-un an, 1973! Pe de altă parte, nu pot să nu mă întreb acum, la bătrânețe: la ce le-a folosit colegilor mei de liceu, de exemplu, că au terminat o facultate și s-au integrat în societate, având parte de onoruri lumești sau de ratări profesionale, dacă n-au ieșit din anonimat și au înmulțit rândurile simplilor „cetățeni cumsecade, neștiuți de nimeni, public", de pe urma cărora nu rămâne nimic? Sau asta e o retorică resentimentară? Las la o parte faptul că „posteritatea" nu ține cont de regulile sociale elitiste…)

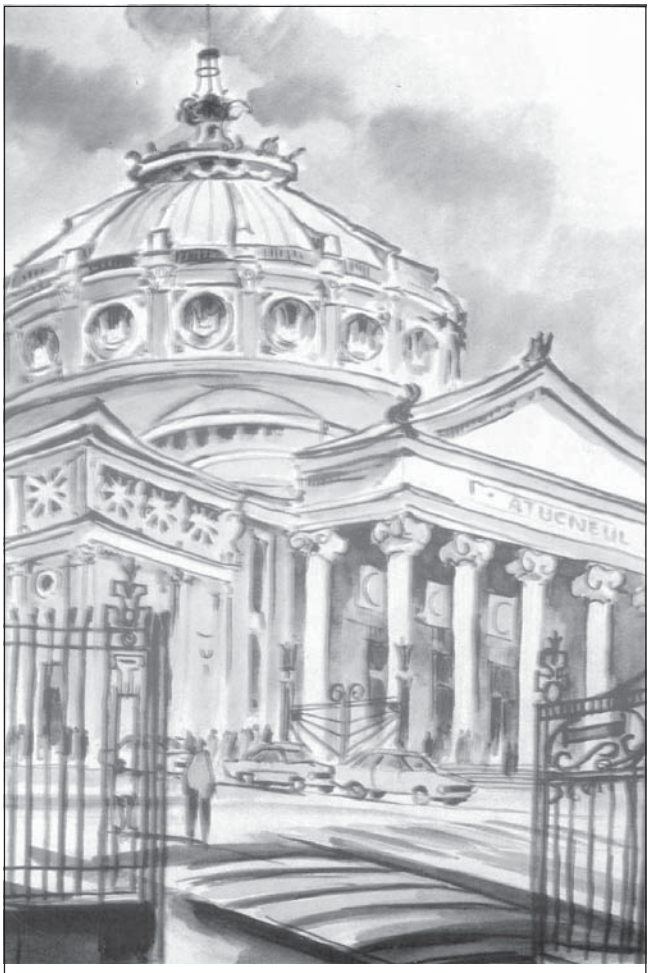

Ateneul Român (1886-1888)

Dintr-un ***Carnet cu coperte vișinii,*** *datat* ***„martie-aprilie 1970, Bălan"*** *(unde am fost vagonetar în subteran și „calculator" la suprafață, la Combinatul Minier).* ***Jurnal de câteva pagini, intitulat „C.M. Bălan – Harghita"):***

Miercuri, 18 martie 1970. La Forțele de muncă Bacău, repartizare mina Bălan.

Joi, 19 martie. Cu bagajele făcute ieri pentru Mina Bălan, la ora 7 dau buletinul de identitate și livretul militar delegatului minei *(Nota LIS-2007: terminasem armata cu o lună în urmă; stagiu militar de 16 luni, octombrie 1968 – februarie 1970, la artilerie Bârlad, caporal radiotelegrafist).* La ora 10, plecat din Bacău cu microbuz, prin Piatra Neamț - Bicaz (Cheile Bicazului) - Izvorul Olt - Mină Oraș Bălan, ajuns la ora 14. Părinții mei nu știu de plecarea la mină. Aici, în Bălan, zăpadă, frig, noroi, impresie proastă. Cunosc pe Petre Mocanu din Păunești. Zăpăceală.

Vineri, 20 martie. Fac vizită medicală, sunt găsit bun pentru subteran. Atenție la silicoză (toți cei din subteran de îmbolnăvesc de silicoză). Fac viza de flotant pentru orașul Bălan. Nu înțeleg pe ce lume mai sunt.

Sâmbătă, 21 martie. Primesc de la mină cazarmament, sunt angajat la Combinatul Minier începând cu ora 13. Urmează zece zile de instructaj. Dorm în continuare la nea Petrică (apropo, din prima zi îl cunosc și pe Anton Toader din Filipești Bacău, de care nu mă despart).

Duminică, 22 martie. Găsesc pat liber la căminul de nefamiliști, sunt în cameră cu încă trei tineri: Iosca, Dinu (Dan), Laurențiu, toți din județul Iași. Am unde să dorm de acum înainte. Orașul Bălan nu este prea mare și e plin de muncitori agresivi. Peste tot se vorbește limba maghiară. Masa, până acum, pe banii mei, m-am descurcat cum am putut.

Luni, 23 martie. Ora 5:30, prezent la combinat pentru pontaj. Îmi fac o cartelă pe trei zile la cantină (12,50 lei). Am lucrat la lopată, la încărcat gunoaie (talaș) într-o mașină de salubritate. Mașina rămâne în nămol și o oră și jumătate ne chinuim cu lopețile să o scoatem la liman. La ora 13:30, apel, apoi masa la cantină.

Marți, 24 martie. Ora 5:30 prezent în a doua zi pontată cu 50 de lei. Lucrat la lopată la stadionul orașului, la aruncat gheața. După-amiază încerc să studiez (să învăț, să citesc), nu reușesc deloc, sunt dezorientat.

Miercuri, 25 martie. Lucrat la lopată la minereu în gara Izvorul Olt. A început să se mai încălzească. Astăzi au luat banii muncitorii, mulți lichidează, pleacă definitiv de pe aici. În tot orașul nu se servesc în ziua de salariu băuturi alcoolice. Nu pot să studiez. Am scos cartelă la cantină până luni, nu știu cât am să stau pe aici, la Bălan.

Joi, 26 martie. Lucrat la lopată la minereu în gară. În oraș, la Bălan, au început scandalurile cu bețivii. După-amiază lucrez din nou la lopată la minereu în gară, pentru recuperare (zi liberă). Mă doare spatele, mijlocul, sunt răcit, mă supără amigdalele. Gastrita hiperacidă nu-mi dă pace în fiecare zi, fumez mult, deși nu am bani. Sunt istovit. O femeie mă filează insistent, nu-mi face nici o plăcere — am întrebat-o dacă e paznic la minereul pe care eu îl încarc. La cantină, mâncare proastă continuu.

Vineri, 27 martie. În sfârșit, azi nu am mai pus mâna pe lopată, în schimb am încărcat bolțari (prefabricate de ciment) și butuci de stejar sau dracul știe de ce, că m-au deșelat. Nu am intrat încă în mină. În oraș, iar scandaluri, e un coșmar, te aștepți să-ți bage cuțitul pe la spate, am impresia că în orașul acesta s-au adunat cei mai nenorociți bețivani, oameni rupți de beți, nu numai bărbați. Numai bătăi peste tot. E îngrozitor, văd femei bete, urinate pe ele. Aud de femei căsătorite târâte prin noroi, pe întuneric, bătute, siluite și abandonate. E frig, plouă. Tineri îmbrăcați caraghios, fără pic de gust. Oriunde mergi, e noroi.

Sâmbătă, 28 martie. Am lucrat la stadion la lopată, la aruncat zăpada, sunt ud permanent la picioare. Am avut un conflict cu un inginer ungur (sau maistru, nu mă pricep), care m-a amenințat că o să-mi arate el în mină. Dimineață a plouat. E frig, a început să ningă spre seară. Noroi peste tot, m-am săturat. În această noapte, Învierea maghiarilor (catolică) pentru Paștele de mâine. Am văzut-o la televizor pe Dana din Irlanda, câștigătoarea Euroviziunii. Nu învăț (pentru examenul la facultate). Încă nu am scris nimănui unde sunt. Sunt de capul meu și gata. Nici nu cred să scriu așa repede cuiva, nu-mi place societatea, anturajul, nu-mi mai plac discuțiile la pahar, sunt retras, singur, șters. Mă consum în interiorul meu ca un fraier. Îmi vine tot timpul să strig sau să plâng, dar nu fac decât să mă resemnez cu situația în care mă aflu.

Duminică, 29 martie. Frig, zăpadă, mi-am lăsat mustață, părul îmi e exagerat de lung, dar nu mai am bani demult. Am uitat să-mi trec adresa din Bălan: Bloc 5, apartament 104, etaj IV. S-a așezat iar zăpadă. Bătaie formidabilă, de mai multe persoane, probabil îmbătate, la Blocul 2, a intervenit violent miliția, pe jos erau nasturi și cheaguri de sânge (un trecător, văzând nasturi și pietricele însângerate, a crezut că sunt ochi scoși).

Luni, 30 martie. A noua zi pontată cu 50 de lei. Am cărat bolțari pe o distanță de 25 de metri, am terminat repede treaba. Frig și azi. Am scos cartelă la cantină pentru două zile. Aud de accidente în mină. Ce caut eu pe aici?

Marți, 31 martie. Au trecut cele zece zile de instructaj NTS, pontate cu 50 de lei, pe statul de plată am luat 500 de lei. Sunt repartizat în mină, în subteran, la frontul de lucru Șipoș Zero. Luca Ioan din Adjudu vechi a vrut să mă aducă la el, la „Minus 50", dar — semnal! Sunt oprit la birourile Șipoș, pentru suprafață. Program de lucru: 6:30-14:30, contabilitate. Bate vânt rece azi, s-a mai uscat noroiul. Cunosc tot felul de cetățeni pensionați de tineri pentru boală nevindecabilă, pentru silicoză (praf de cupru depus în plămâni), văd mereu oameni accidentați, orașul acesta e un bazar de carne amputată, de praf silicogen, de frig și de teamă. Încă nu am intrat în mină. Mulți nebuni, fanatici incredibili: au venit la Bălan să se îmbolnăvească de silicoză cât mai repede, să-și amputeze mâna sau piciorul pentru o pensie mare! Și totul cu voia lor.

Miercuri, 1 aprilie 1970. Am început cu ziua păcălelilor și la biroul la care lucrez. Sunt sfidat. Scot bonuri pentru două zile la cantină. Soarele arde pe cer, dar e frig.

Joi, 9 aprilie. Am băut țuică de brad și m-am îmbătat puternic. Am luat 367 de lei în mână (pentru cele zece zile de instructaj: 500 lei, minus 113 lei cantina, minus 10 lei, 2 la sută contribuție pensie, și minus 10 lei alocație pentru copii). Am cumpărat bonuri la cantină pentru zece zile, fără pâine (0,50 lei pâine pe zi). Mi-am dus pantofii la reparat, mi-am cumpărat material de pantalon (2,20 metri) și l-am dus la croitor. Am făcut un împrumut de 100 de lei de la contabilă.

(Nota LIS-2007:Consemnările zilnice de jurnal scris de mână se întrerupe, de aici înainte ele revin aleatoriu)

Duminică, 12 aprilie. Sunt cuprins de mare deznădejde, viitorul nu-l întrevăd deloc, nu pot învăța, studia, scrie, sunt singur, trist, trist, trist, nici măcar nu pot dormi ca lumea. A plouat toată ziua, restaurantele sunt pline, bețivii sunt peste tot. Vineri m-am tuns, arăt ca o căpriță. Beți și iar beți, cântece și țipete (beția mea de joi seara — a făcut cinste contabilul — a fost cuminte, deși pe la 12 noaptea căutam prin ploaie garsoniera unde stă o maghiară căsătorită, servitoare la cantină, și dimineață m-am trezit și pe nas și pe gură cu duhoare de brad). Azi am scris o scrisoare acasă, la ai mei, la Adjud.

Marți, 14 aprilie. Sâmbătă, duminică, luni, zile cu sânge, bărbați tineri sau între două vârste încăierați, înjunghiați de cuțite ordinare. Mult, mult prea bine venit decretul pentru regulile de conviețuire socială, apărut duminică — sper să le mai taie din avânt beților din Bălan. Luni, adică ieri, cu 8 lei am vizionat la Casa de cultură un spectacol penibil de circ, de fapt de bâlci demodat și prost, din Ploiești. Dar dacă spectacolul a fost jignitor, publicul vulgar a fost acela care să mă împovăreze de regrete pentru tristul meu trai în acest orășel infirm și șters, Bălan. Plouă în fiecare zi, e noroi și frig. În ziarul județean *Informația Harghitei* – ediția în limba română, două titluri în același număr: „Vandalii din Bălan", „Bețivii, bătăușii din Bălan"… trist, trist, trist.

Miercuri, 15 aprilie. Ei bine, cele trei zile însângerate au fost prea puține la rând, de aceea s-a adăugat și ziua de marți: orele 12-1 noaptea, la Blocul 4, cinci tineri, de la restaurant și până la camera unde stăteau, au tăiat pe oricine întâlneau în cale, cetățeni nevinovați. La bloc s-au tăiat între ei, iar atunci când a intervenit poliția, au bătut un plutonier, se pare destul de grav. Cei cinci tineri sunt arestați (din cauza lor, șase oameni au intrat în concediu medical, unul dintre ei se află în comă, fiind trântit la pământ și lovit cu bocancul în cap, în spate și în stomac). Au lăsat sânge peste tot. În această dimineață s-a întors iarna, este frig, frig. Nu pot învăța.

Duminică, 26 aprilie 1970. Pe 24 aprilie am primit 750 lei. Localnicii au început parcă să se mai liniștească, noul decret cu amenzile îi obligă să-și bage degetele în gât — peste tot vezi vărsături. În schimb, *poștele* cu femei sunt tot mai dese și mai sălbatice".

(Nota LIS-2007: Aceasta e ultima consemnare în carnetul cu coperte vișinii)

*Din **Filele rupte** datate **8 mai – 6 iunie 1971, la Miercurea Ciuc** (aveam 21 de ani, eram angajat la ziarul* Informația Harghitei*).*

Motto:
„Un monstru venit prin civilizație”
(Stelaru)

„Puțini sunt izbăviții
din cei puțini aleși.
Ceilalți se duc la dracu,
de nimeni înțeleși.
Căci om cu om pe lume
se potrivește greu.
Puțini, și prin miracol
ajung la celălalt eu”
(Kumbell)

„Svejk a răspuns așa:
Să mă pupi în fund”
(Sorescu)

Sâmbătă, 8 mai 1971

La redacția *Informația Harghitei*: luni, 15 martie, Str. Lenin, Nr. 11, Miercurea Ciuc, telefon 1300 — Secția Scrisori. La aceeași adresă e și administrația ziarului: Liviu Ion Stoiciu, din 1 aprilie.

La Subunitatea Poligrafică: luni, 29 martie, Str. 7 Noiembrie Nr. 35, Miercurea Ciuc, Telefon 1826 — Corectură la *Informația Harghitei*.

Locuiesc în Cvartalul Tudor Vladimirescu, Bloc A 3, Scara A, Etaj III, Ap. 16, Miercurea Ciuc. Mutat în același cvartal, Bloc A 11, Sc. C, Etaj I, Ap. 7

Săptămâna 20: Regizorul Timotei Ursu realizează filmul de lung metraj „Orele zborului” după un scenariu de C. Stoiciu. Joacă, Liviu Ciulei!

Joi, 13 mai

Apar în *Informația Harghitei* articolele mele: „*Oltul* merge anapoda” (marți, 11 mai) și „Un autocar pentru Odorheiu Secuiesc” (miercuri, 12 mai).

La București, la Sala Palatului, Festivalul național de muzică pop, ediția a doua, cu Sfinx, Mondial, Modern Grup, Metronom, Olimpic 64, Phoenix, Clasic XX (Timișoara), Carusel (Arad), Cromatic (Cluj), Roșu și Negru (Iași) și Dentes (Târgu Mureș).

Luni, 24 mai

Astăzi am încheiat săptămâna băuturilor alcoolice cu Sabin Făgăraș, de la Miercurea Ciuc la Tușnad: coniac, triplu sec, votcă, bere, vin, cafea etc.

Săptămâna: Premii individuale acordate la festivalul de care pomeneam: Soliști vocali, Dorin Liviu Zaharia (Olimpic) și Liviu Tudan (Metronom); Chitară solo: Sorin Tudoran (Cromatic) și Andrei Aldea Vladimir (Sfinx); Chitară bas: Zoltan Covaci (Phoenix); Pian: Gunter Reininger (Phoenix); Orgă: Nancy Brandes (Roșu și Negru); Flaut: Tomi Bereczky (Cromatic); saxofon: Peter Wertheimer (Phoenix); Baterie: Ovidiu Lipan (Roșu și Negru); Compoziții: „Zodia Capricornului” (Cromatic) premiul I. Folk: Marcela Saftiuc premiul I.

Duminică, 6 iunie

Îmi apar în *Informația Harghitei*: „Sfârșit de săptămână” (27 mai) și „Saepya” (6 iunie).

În revista *Luceafărul* 475, la Poșta redacției, răspuns nefavorabil lui ***Miercurea S.*** Voi mai scrie versuri, voi mai trimite la vreo revistă versuri? Cât de dezorientat sunt…

Săptămâna 26: Aura Urziceanu s-a întors căsătorită din turneul ei în SUA și Canada (soț, un baterist canadian).

Am primit scrisoare de acasă: „Cine are carte, are parte, dar cu diplomă!” — tata; „să legi sacul la gură, nu la fund” — mama; „Crezi că degeaba familia poartă numele de Stoiciu?” — sora Mela. Sunt dezamăgit, dezamăgit… Când voi râde o dată și eu, cu adevărat?

…….

Din ***Bilet de trimitere la Policlinica 4 a Spitalului Unificat Miercurea Ciuc***, datat 27 septembrie 1971, semnat de medic Andras Laszlo, Cabinet Radiologie: „Stoiciu Ioan, 22 de ani, salariat la *Informația Harghitei*. Diagnostic: ***Gastrită hiperacidă. Suspect ulcer***. Rezultatul examinării: Stomac în formă de cârlig, prezintă mucoasă îngroșată, la fel bulbul duodenal”.

*Din **Filele rupte** datate **1 noiembrie 1971 – 30 martie 1972, la Adjud.***

Luni, 1 noiembrie 1971

Voi încerca să întrețin un Jurnal. Am încercat și altădată să duc în spate asemenea însemnări efemere, imboldurile mele în acest sens sunt însă instabile și ieftine. Totuși…

Ieri, la ora 19.07 am plecat cu trenul, definitiv, din Miercurea Ciuc. Adio, moară teribilă de nervi, adio prieteni, adio cârciumi, adio *Informația Harghitei*. Adio, ziaristică?

Azi am fost în Focșani, la ziarul *Milcovul* — redactorul-șef mi-a reținut numele, adresa. Focșaniul e neschimbat. Fără să am o țintă precisă, cele trei ore cât am poposit, le-am pierdut în bar și librărie (am cumpărat Edgar Papu, „Poezia lui Eminescu” și Al. Piru, „I. Eliade Rădulescu”). Am ocolit prietenii. Reîntors la Adjud, am hotărât să mă izolez în camera mea ce găzduiește — se pare, până la primăvară — pe vărul din partea mamei de-a doua, un bâlcan, Nicu Rachieru, elev în anul IV la liceul teoretic. Nimeni din Adjud nu trebuie să știe că sunt acasă, voi refuza vizitele, voi refuza orașul (sper să nu fie doar o amăgire această încăpățânare a mea în a mă izola). Am sortat cărțile beletristice, de mâine voi studia. E ora 2.30, deja e marți.

Marți, 2 noiembrie

Mă mir că tata mă acceptă cu atâta ușurință în casa lui — nu mă întreabă, aproape că nu dă importanță lichidării mele de la ziar, de la Miercurea Ciuc. Să-l fericească într-atât gândul că învățând, voi reuși la o altă facultate? E mândria lui în joc (eu n-am asemenea mândrie, nu dau doi bani pe o diplomă de absolvire a unei facultăți), e o slăbiciune a lui. Sau tata își dă seama de „maturitatea” mea (dacă poate fi vorba de așa ceva)?

M-am trezit la orele prânzului — somnul îmi prieste, observ, la Adjud (după viața de boemă dusă la Miercurea

Palatul Telefoanelor (1933)

Ciuc). Cât voi mai continua cu comoditatea și nepăsarea? Mănânc mult; fumez. Nu prea mă frământă gândul să învăț pentru facultate. Mai bine citesc literatură la zi. Consum cafea.

Rețindin „Note" (caiet dictando de 300 de file, descoperit întâmplător), de curiozitate: „Premiile revistei *Luceafărul*, la poezie: 1965 — Gh. Pituț; 1966 — Grigore Arbore și Ileana Mălăncioiu; 1967 — Marin Tarangul".

Am citit azi circa o sută de pagini din „Gramatica limbii române" (a Academiei Române), dar n-am priceput mai nimic. Mâine trebuie să o iau de la capăt. Ce-mi lipsește? A propos, ieri, în trenul spre Focșani, am întâlnit un fost coleg de școală elementară și liceu, născut în același an cu mine, Stoian. A terminat anul acesta pedagogica la Bacău, istorie-geografie! Iar eu? Eu dezgrop morții, eu îmi plâng memoria. Visez conștient sau mai puțin conștient la fete, femei și iubire, la bani, băutură bună, la glorie de o zi. La naiba! E ora 4.30, e miercuri, încă nu-mi este somn. Aș dori să scriu versuri, mi-e teamă, o teamă în gen cabalistic (pe cât scrii, pe atât ai mai scrie, cifrat cantitativ, nu calitativ), totul fiind caduc.

Reținversuri de M.R.P. și Constanța Buzea.

(Nota LIS-2007: *Jurnalul din 1971 cuprinde și citate din poeme semnate de poeți români și străini, transcrise din reviste sau cărți, cu părere de rău nu le voi consemna aici; am caiete întregi cu asemenea versuri publicate de alții, depășite estetic, azi o dezamăgire pentru mine*)

Miercuri, 3 noiembrie

Bolnav foarte — mă supără stomacul. Am dormit întreaga zi. Am citit pagini din Fănuș Negu, *Îngerul a strigat*. Sunt înciudat de boală, cum vor fi arătând viscerele mele? Am servit un ceai scârbos.

Joi, 4 noiembrie

M-a trezit vărul Ion Rachieru — profesor de istorie într-o comună (Coțofănești, Bacău). Se pare că durerile zilnice ale bolii stomacului m-au mai lăsat azi, ocolesc „scaunele". Am recitit „Substantivul", absent. Am subliniat greșelile de corectură din „Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la programul PCR, pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educația socialistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste", din ziarul *Milcovul* 716. Oare cine-i scrie cuvântările Tovarășului?

Tangou masochist: „Tânjesc după mângâierea buzelor tale, dar și mai mult după aceea a bicelor tale".

Reținversuri de T.S. Eliot (tradus de Marius Robescu: „Să ne potrivim ceasul după ceasornicele publice / Apoi, o jumătate de oră să bem bere").

„Duiliu Zamfirescu la Roma" (*Amfiteatru* 26): În 1888, întrebat de secretarul ambasadei americane dacă „În România scriitorii își scriu operele pe frunze de păpușoi sau pe obeliscuri (!)", Duiliu replică: „România importă hârtie din Statele Unite, unde se găsește în mare cantitate, tocmai pentru că acolo nu sunt scriitori și cititori". În 3 iunie 1922, intoxicat de ciuperci, Zamfirescu se stingea la Mănăstirea Agapia.

Vineri, 5 noiembrie

Sunt tot bolnav. Mă întrețin cu ceai împuțit și cartofi. Citesc în continuare *Îngerul a strigat*, recunosc în Fănuș Neagu un scriitor în pielea mea. Am frunzărit *România literară* 45 și Almanahul *Femeia* 1972. Citesc, apoi arunc, 13 numere din *Cronica* din 1968 (100-112). Mă înnebunește gastrita.

„Drama lui Odobescu": Căsătorit cu o prințesă, Odobescu se îndrăgostește de o profesoară, Hortense — dar eșuează în această dragoste și în seara zilei de 8 noiembrie 1895 își face o doză dublă de morfină, având să se stingă din viață două zile mai târziu (Hortense va deveni soția lui Al. Davilla). Înainte să se omoare, Odobescu îi scrie în 8 noiembrie 1895 colegului lui, ministru, Poni: „Citind rândurile ce urmează, te rog să nu crezi că am înnebunit. Nu! Dar prin faptul unei nenorocite patimi a slabei mele inimi, patimă care în curs de aproape cinci ani m-a stăpânit cu totul, m-a chinuit groaznic, a făcut din mine un om fără de nici un fel de cumpănă înțeleaptă, fără de nici un șir în cugetele și în faptele mele, am ajuns acum la un asemenea grad de disperare și de descurajare, încât mi-am sfârșit zilele".

S-a instalat într-un sediu nou Muzeul Literaturii Române (Str. Fundației 4, București). „Din pioșenie, iubitul meu Eminescu" *(Nota LIS-2007:sub acest titlu e lipită o fotografie cu „Inelul poetului, cu monogramul: M.E., în posesia dr. Heinrich Gareiss din Câmpulung Moldovenesc")*

Pasajul Villacrosse

E ora 3 când scriu aici, noaptea miroase a must, a vin nou — magnifică noapte.

Sâmbătă, 6 noiembrie

M-am culcat la ora 6 și m-am trezit la 16. În continuare mă supără stomacul, s-au înmulțit „scaunele”. Am barbă de cinci zile. Am încheiat *Îngerul a strigat*.

Reținversuri pe larg de Edgar Allan Poe. Ei da, Poe e comestibil! Secolul XIX: 1809-1849 și 1850-1889: secolul Poe-Eminescu: vai, mie!

Interesant ce citesc: „După părerea lui, puterile spiritului sunt în strânsă legătură cu capacitatea stomacului”. Asta înseamnă că de aceea sufăr cu stomacul, fiindcă am probleme cu „puterile spiritului”. M-am liniștit.

Îngerul Israfel: coardele inimii lui sunt lăute. Acest înger „are cea mai dulce voce dintre toate creaturile Domnului” (Coranul).

Duminică, 7 noiembrie

Soare, vânt — oricum, întârziată toamnă. Am împlinit șase zile de când nu am părăsit camera. Am frunzărit *Luceafărul* 497. Excelent articolul „Scriitorul și morala” de Adrian Păunescu. Citesc din Tudor Vianu, „Scriitori români” (apărut 1970). Neînțelegeri cu tata — normal! Sunt un parazit. Am achiziționat un Ionel Teodoreanu, „Să vie Bazarcă!”

Duminică fără fotbal. Îmi e dor de munte, de frunze, de clisă…

ReținPaul Valery.

Ora 4, e luni, noapte caldă.

Luni, 8 noiembrie

Consemnez o glumă: La spitalul de alienați mintali, doctorul primar constată că bolnavii lui sunt cu capetele sparte. Cauza? Urcat într-un copac, un bolnav ține un alt bolnav de picioare, acesta din urmă atârnând cu capul în jos. Întrebare și răspuns: „Te-ai copt?”. „Da, m-am copt”.

Citesc în continuare Tudor Vianu, „Scriitori români”. Azi am primele semne nefaste ale saturării de studiu, neplăcută constatare!

Ora 3, marți. Noapte de păcură, a plouat. Tata, în fiecare zi în jurul acestei ore merge la tren, pentru a ajunge la slujbă, departe, la Piatra Neamț. Viață de câine.

Ora 8, dimineață buimacă, încă nu-mi e somn.

Marți, 9 noiembrie

Am dormit până după ora 16.

Citesc și azi Tudor Vianu.

Răsfoiesc revistele *Ateneu* 87 și *Săptămâna* 48(Dan Nuțu s-a autoexilat din teatru, depunându-și demisia la Teatrul Mic, Margareta Pâslaru și Anda Călugăreanu cântă în țări socialiste. Brigitte Bardot, la 20 de ani de activitate cinematografică: „Dacă întâlnesc un om care să mă adore și care să-mi spună rămâi acasă, eu… rămân”, ca să vezi). Reținversuri de Mihail Sabin („pun slujnicele să-mi biciuiască trupul”, o fi o modă masochistă la poeți), Radu Cârneci, Evgheni Evtușenco.

Prima baie acasă. Am abandonat, din câte îmi dau seama pe o mai lungă perioadă, studiul la „Gramatica limbii române”. Nici o legătură cu lumea de dincolo de împrejurimile casei părintești.

Miercuri, 10 noiembrie

Astă noapte am citit Tudor Vianu, „Scriitori români”. Azi am revenit la „Gramatica limbii române”, pe care o credeam ieri abandonată: studiez „Articolul”. Frunzăresc Dicționarul de aforisme și citate medicale” (Editura Medicală, 1971).

Un proverb românesc: „La măseaua care te doare, te lovește limba mai des”.

Ora 4, joi, noapte cu ceață lăptoasă.

Citesc povestiri de M. Sadoveanu, reunite sub titlul „Cozma Răcoare”.

Joi, 11 noiembrie

Am terminat „Scriitori români” de Tudor Vianu. Răsfoiesc *România literară* 162, Index semnează „Epigonism-mediocritate” la „Atelier literar” — întocmesc o scrisoare-manifest pe această temă, o va pune fratele meu Marian la cutia poștală.

Ora 3, vineri, noapte fără stele dar atât de blândă.

G. Călinescu despre poezie: „Numai o durere învinsă, fără a fi negată fenomenologic, o durere transformată în victorie asupra naturii noastre nervoase, transportată din domeniul subiectiv al nevralgiei în idee universală, poate fi germen de poezie”. Adică, orice durere poate fi benefică pentru poezie. Așa că pot să bolesc fără grijă.

Subiecte de proză (M. Sadoveanu): călăreț care moare într-un sat străin, este îngropat cu bani câștigați prin vinderea calului, într-o înțelegere primar-cârciumar-preot.

Sau tânăr cu cuțit la chimir, stăpânit de „iarba fierului”, cu un cal crescut cu miez de nucă, e plătit să răpească o vădană…

Vineri, 12 noiembrie

Până la ora 22 am dormit sau am visat cu ochii deschiși — nu mă pot concentra asupra literelor! Citesc din volumul II „Scriitori români” de Tudor Vianu (inclusiv despre influența lui Hegel în cultura română).

Ora 3, noapte spre ploaie lungă. Nu plouă.

Subiect de proză sadoveniană: boierul își pălmuiește grăjdarul. Grăjdarul cere să fie vizitiu la droșca boierului ce merge la Iași, boierul aprobă, dar tot drumul e obsedat că grăjdarul vrea să se răzbune că a fost pălmuit.

Sâmbătă, 13 noiembrie

Nu am chef de studiu. Citesc poezie, de asta am chef, din cărți și reviste.

Frunzăresc Almanahul literar 1970.

Duminică, 14 noiembrie

Fotbal: România-Cehoslovacia (în Cupa Europei) 2-1.

Ieri am scris o epistolă lui Stan Ion, la Miercurea Ciuc. Aștept bârfa… prietenilor lăsați de izbeliște prin cârciumile județului Harghita. Frunzăresc revistele *Luceafărul* și *Săptămâna*.

Ora 3, luni. noapte grea. Am servit jumătate de litru de lapte cu plăcinte umplute cu mere și brânză.

Reținversuri de Francesco Petrarca (tradus de Ștefan Aug. Doinaș: „De nu-i iubire, ce simt cu ființa? / Iar dacă e, din ce substanță-i oare? / De-i lucru bun, de ce-i cumplit și doare? / De-i rău, de ce nu-i dulce suferința?”).

Luni, 15 noiembrie

M-am culcat la ora 10 și m-am trezit la 18, somnoros.

Au reapărut divergențele cu tata, că eu nu produc nimic și dorm ca un belfer. Se pare că dacă vor mai continua asemenea discuții absurde (el m-a invitat să vin acasă, de fapt, să dau examen la altă facultate), voi umbla iar prin lume, definitiv. Ar fi însă păcat, că am dat de gustul studiului. Am făcut abonamente trimestriale la revistele *Vatra, România literară, Săptămâna* și abonament lunar la ziarul *Milcovul*. Am împlinit azi 14 zile de când nu m-am bărbierit și nu am părăsit camera. Întârzii tot pe volumul II la „Scriitori români” de Tudor Vianu.

(Nota LIS-2007: Consemnările zilnice de jurnal scris de mână se întrerup, de aici înainte ele revin aleatoriu; pentru o minimă identificare a epocii, voi păstra aici, culese cu literă mai mică însă, și câteva întâmplări literare, politice sau sportive, cu titlu informativ)

Marți, 16 noiembrie

Nu am schimbat nici o vorbă cu tata.

Din nou sunt torturat de vise cu ochii deschiși: fete-femei frumoase îndrăgostite enorm și bani, glorie, prostii.

În perioada 1-15 noiembrie am scris 15 poezii, enorm! Enorm: încă îmi e teamă de afirmare. Când voi fi sigur pe condei?

Continui Tudor Vianu, „Scriitori români”, las deoparte „Gramatica limbii române” (ceva nu e în regulă cu mine).

Citesc „Sunete fundamentale” (Editura Univers, 1970), traduceri din lirica universală de Ștefan Aug. Doinaș.

Joi, 18 noiembrie 1971

Ieri am scris o epistolă pe adresa Mircești-Vrancea, lui Stanciu Nicolae, fost coleg de armată. Am făcut baie. Citesc pe mai departe M. Sadoveanu („Zodia Cancerului”).

Azi, de la Bacău, sora Ita mi-a cumpărat „Istoria literaturii universale” de Ovidiu Drâmba, două volume, apărute în 1970.

Sâmbătă, 20 noiembrie

Am citit (recitit) „Neamul Șoimăreștilor” și „Nicoară Potcoavă”. Am frunzărit reviste la zi (*România literară, Săptămâna*).

După ora 22 a început să ningă, s-a așezat zăpadă de 20 de centimetri, e frig. Prima zăpadă nu e mov.

Miercuri, 24 noiembrie

În *Luceafărul* 499 Titus Popovici și-a început „Fals tratat despre amintiri”, iar „Memoriile” lui Zaharia Stancu s-au încheiat (probabil, provizoriu). E vedetă Adrian Păunescu.

Din Sadoveanu citesc azi „Creanga de aur” și „Nopțile de Sânziene”. Citesc volumul III la „Scriitori români” de Tudor Vianu. Între timp am citit și „Vârsta cretei” de Virgil Teodorescu, în „Cele mai frumoase poezii”. Am reluat „Substantivul” din „Culegerea de exerciții gramaticale cu noțiuni de morfologie și sintaxă” de Ștefania Popescu (1968).

A plouat, zăpada s-a topit, e călduț afară.

Marți a sosit la Timișoara Iosip Broz Tito, în vizită tovărășească oficială. Nava spațială Mariner 9 și-a întrerupt evoluția în jurul planetei Marte pentru 47 de minute din vina unui corp extrem de strălucitor (OZN?). Fotbal: UTA-Vittoria Setubal 3-0 în UEFA (o miercuri de îmbătat cu vin nou pentru fotbalul românesc).

Duminică, 28 noiembrie

Am citit și citesc în continuare Sadoveanu. Citesc și Camil Petrescu, „Teatru”.

România literară 48 lansează la „Ochiul magic” două incidente-polemică. *Săptămâna* 51 are pe tapet patru incidente-polemică. S-au pus revistele de cultură pe înțelegeri convenționale? A avut răsunet articolul lui Adrian Păunescu din *Luceafărul* 499 — revista *Săptămâna* a devenit rivala tuturor.

Ieri m-a vizitat Stan Ion, azi a plecat.

Din GLR (Gramatica limbii române), „Articolul” și „Adjectivul”.

Am trimis o scrisoare caustică la *Luceafărul*, lui Fănuș Neagu, cu patru poezii și o însemnare.

Media zilnică a programului meu: de la ora 19 la 10 dimineața — studiu; de la ora 10 la 19, somn (bineînțeles, dorm mai mult sau mai puțin).

Dat fiind faptul că suntem trei ce dormim pe studioul strâmt din camera mea, eu noaptea studiez când fratele Marian și vărul Nicu dorm.

Joi, 2 decembrie 1971

A doua ninsoare petrecută între timp, de o zi. Acum plouă.

Am citit „Întunecare” de Camil Petrescu. Citesc în continuare Sadoveanu, „Opere”.

Am trimis ieri scrisoare la ziarul *Milcovul*, adresată lui Florin Muscalu, cu două poezii.

Am barbă bine reliefată. Izolarea mea a împlinit 30 de zile. Ce va urma?

Am intrat în luna cadourilor, am intrat într-o nouă

moarte…

Scandal în sport Țopescu-Păunescu. Excelentă proza lui Fănuș Neagu în *Luceafărul* 500. Subliniez poemele lui Max Jacob (tradus de Vasile Nicolescu) — dar de aici înainte n-am să mai fac referiri aici la traduceri, nu are rost.

Am citit G.M. Zamfirescu.

Duminică, 5 decembrie

Am trimis o a doua scrisoare ziarului *Milcovul,* adresată „secției scrisori", cu o însemnare și o cronică. Bani, am nevoie de bani! De unde să-i iau?

În familie se pune problema delicată a cumpărării unui televizor. Tata (singurul salariat, cu soție și patru copii), pe drept cuvânt e împotrivă.

Am citit M. Sadoveanu și Ion Barbu.

România literară 165, cu proză de Adrian Păunescu banală, neoriginală. A murit poetul Dimitrie Stelaru la 28 noiembrie — născut la 8 martie 1917 (în același an cu tata), în județul Teleorman.

Săptămâna a împlinit un an sub patronajul lui Eugen Barbu, număr neinteresant (exceptând „Aventura limbii române").

Ieri am trimis recomandată o poezie la *Cutezătorii* pe numele Marian Stoiciu, elev în clasa a VII-a (dacă reușește să o publice, poate în sfârșit o să mai am ceva bani; sunt un fraier). Am ajuns cam departe, dar asta e situația!

Două încercări eșuate de a mă lăsa de fumat: țigări îmbibate cu lapte dulce și țigări îmbibate cu untură de pește. E gravă situația fumatului la mine. Ce mai trebuie inventat?

Marți, 7 decembrie

Am două zile de când nu fac nimic pentru studiu — nu am citit nimic!

Luceafărul 501 cuprinde ancheta lui Adrian Păunescu, „Poezia română la 1971" — interesantă și aproape instructivă. Mircea Dinescu tatonează.

S-a hotărât în familie cumpărarea unui televizor în rate și a unui aparat de radio — murim de foame, dar ne facem că plouă, nu recunoaștem.

Am trimis azi o recomandată pe adresa Teatrului Radiofonic pentru concursul dotat cu premii, cu trei răspunsuri și câteva considerații pe lângă piesa polițistă „Misterioasa convorbire telefonică" de Virgil Stoenescu: bani, pentru bani… Sunt un naiv, repet.

Vineri, 10 decembrie

Se întâmplă ceva neidentificabil încă — sunt bolnav de somn, nu-mi mai este foame, mă supără stomacul și gâtul. Sunt extrem de iritabil (am jignit-o azi pe mama, cu vărul Nicu nu vorbesc). Oare, ce am?

Mama a vândut porcul cu 500 de lei, va veni un televizor și un aparat de radio după 15 decembrie. Dumnezeu nu există?

S-au înființat, deocamdată pe hârtie, opt orașe în județul Vrancea: Vidra, Gugești, Năruja, Măicănești, Tulnici, Câmpuri, Tătăranu (azi, comune mai răsărite), cică e vorba de două decenii până să fie urbanizate (de unde atâta preconizare?). Altceva: un destul de renumit cântăreț de muzică populară, Ion Dolănescu, prins cu avut personal ilicit, se judecă deja chestia.

România literară 50: versuri de Emil Botta și „Scrisori" de Sorin Titel, la rubrica de sport Fănuș Neagu s-a întors împotriva lui Adrian Păunescu. UTA s-a calificat în sferturile de finală ale UEFA, nu și Rapid București.

Am împlinit 37 de zile de când nu m-am bărbierit și de când n-am părăsit casa părintească din Str. 30 Decembrie Nr. 11. Cât le voi mai ține șirul?

Am început „Pronumele" din GLR. Citesc Zaharia Stancu, volumul „Desculț" și Camil Petrescu, teatru. Nu mai scriu versuri pentru sufletul meu sau altceva, nimic pe toată linia.

Aud că în întreaga țară ninge, ce se întâmplă cu orășelul Adjud?

Fostul titlu de „Zbor întrerupt" a devenit „Decolarea" pe marile ecrane (regia Timotei Ursu, scenariu Constantin Stoiciu, văr mie).

Sâmbătă, 11 decembrie

Cancelarul R.F. a Germaniei, Willy Brandt a primit Premiul Nobel pentru pace pe acest an.

Milcovul 758 îmi face o prezentare măgulitoare la „Ateneul vrâncean": „Un nume promițător: Ioan Iucosti" și îmi publică versuri. Florin Muscalu, poetul, mă place? Probabil numai sub acest pseudonim.

Fotbal: de la 1 decembrie Constantin Teașcă antrenează echipa F.C. Galați. S-a întors păgânul la Dumnezeu?

Duminică, 12 decembrie

„Un tânăr cu ochiul umflat:

— Am tăiat lemne și mi-a sărit un pumn în ochi".

Am întrecut măsura în discuția incandescentă cu tata. De fapt, ce vreau? Tata mă vrea drăguț și tandru — de ce se consumă el cu ridicola mea pretenție orășenească de a avea o brumă de cultură, citind și scriind, și cu toți dracii mei orgolioși (cum altfel)? Sunt un idiot! Un tâmpit incalificabil! De ce nu-i spun vorbe bune și de ce mereu îl reped? Ah, ce psihic prost am!

Mi-a cumpărat sora Mela de la Bacău revistele *Ateneu* și *Vatra* (le frunzăresc, n-am ce să reținde deosebit).

Tenis: Ilie Năstase, supercampion! Nici o înfrângere în șase meciuri la Paris.

Cronicari sportivi: la *Luceafărul* e Adrian Păunescu, la *Contemporanul* e Teodor Mazilu și la *Magazin* Ion Băeșu. Versuri de Eugen Jebeleanu. Se anunță deschiderea cenaclului revistei *Luceafărul* în 14 decembrie, iar C. Țoiu scrie: „Dimitrie Stelaru a murit fără să lase în scriptele Fondului Literar nici un leu datorie"…

Miercuri, 15 decembrie

Ieri am trimis o scrisoare pe adresa Almășan Viorica, o corectoare de la Miercurea Ciuc (*Informația Harghitei*): caut dragoste?

Iar l-am jignit ieri pe tata. Sunt imposibil, imposibil!

Am terminat Camil Petrescu. Am restudiat pe fugă „Pronumele".

Joi, 16 decembrie

După 45 de zile, azi m-am bărbierit pentru prima oară — dar mi-am lăsat mustață!

Am frunzărit Almanahul *Scânteia* 1972, e plin de documente.

Termin de citit Lucian Blaga în BPT (1968), „Poemele luminii", volumul I.

Sâmbătă, 18 decembrie

Ieri am fost în Focșani, Mărășești, Bacău.

Familia așteaptă televizorul și aparatul de radio, se pare însă că sunt veritabile Fata Morgana, au ajuns să mă obsedeze.

Prima ieșire după 45 de zile de izolare a fost cu urmări de necrezut pentru genunchii mei, am dureri formidabile, abia-i pot pipăi, azi merg sprijinindu-mă!

Geo Bogza în *Contemporanul* 1310 propune, la rugămintea vrâncenilor, să se ia atitudine pentru ridicarea unui monument al Mioriței. O auzi cineva?

Săptămâna 54: N. Dragoș s-a retras. Începând cu acest număr apar articole despre OZN.

Filmul „Decolarea", în privința scenariului semnat de Constantin Stoiciu: Călin Căliman îl găsește un excelent scenarist pe Telu, pe când Radu Georgescu îl desființează pur și simplu („Sărăcia uluitoare a scenariului, platitudinea dialogului sunt strigătoare la ceruri" etc.). Drăguțul meu văr!

România literară 51, versuri de Cezar Baltag.

Luceafărul 503, 15 scriitori despre N. Labiș (Cenaclul revistei e prezidat de Adrian Păunescu).

Sâmbătă, 25 decembrie

Numărătoarea inversă este ametitoare…

Joi m-a vizitat un fost coleg de liceu, Ion Năstac din Crăiești, județul Bacău. Am mers în oraș și am vizionat un film idiot, nefiresc de mediocru, păcat de aglomerație, „O floare și doi grădinari".

Vacanța elevilor, vacanța studenților. Colegii mei de liceu studiază la o facultate, în majoritate, cu toții au rămas niște mucoși sclifosiți, sau au devenit mofturoși, snobi.

Azi am trimis redactorului șef al ziarului *Milcovul* în plic două articole: „Nu repartizăm presă, nici țigări Adjudului?" și „Cum dezăpezim Adjudul?" — sper să obțin o legitimație de corespondent, să mănânc și eu o pâine.

Nu mai studiez de multe zile. S-a dereglat ceva din mecanismul voinței.

Nu am bani, dar sunt doritor de o țigară bună, de un coniac, de o femeie.

Neînțelegerile cu tata se agravează.

N-am încredere în noul an 1972!

Ion Țiriac și Ilie Năstase au fost primiți la Nicolae Ceaușescu și li s-a înmânat Ordinul Muncii clasa I. Marea Adunare Națională e în sesiune, aprobă legi prin vot secret?

De marți dimineața până vineri seara (21-24 decembrie) a avut loc prima Conferință pe țară a secretarilor comitetelor de partid și a președinților consiliilor populare comunale, deschisă și închisă cu cuvântări ale Tovarășului.

După lungi tergiversări, Italia are un președinte: Giovanni Leone, iar la ONU a fost ales secretar general Kurt Waldheim, după U Thant. Ostilitățile indiano-pakistaneze au încetat. Dolarul american a fost devalorizat.

Marți, 28 decembrie 1971

A trecut Crăciunul, câțiva colindători ne-au urat și nouă Lerui Ler.

Nu ninge, nu ninge! Ce se întâmplă cu sufletul meu?

Ieri am trimis felicitări, una lui Fănuș Neagu la *Luceafărul*, alta lui Șase la Miercurea Ciuc.

România literară 168, versuri de Gabriela Melinescu. *Ateneu* 89, versuri de Ovidiu Genaru (și, printre picături, Calistrat Costin, „coleg", ziarist la *Informația Harghitei*), cu Suplimentul „*Ateneu*-Revelion" („S-a redeschis Casa Scriitorilor. Au fost reparate geamurile"), cu parodii ale lui Mircea Micu. *Săptămâna* 55, premii anuale: Mihnea Gheorghiu, Dimitrie Cuclin, George Apostu, Radu Beligan, Marcela Rusu, Tudor Gheorghe. *Luceafărul* 504, cu versuri excelente de Nichita Stănescu și proză de C. Țoiu.

În paralel cu Cenaclul *Luceafărul* este în activitate Cenaclul *Săptămânii* („N. Labiș"). Cronicarii sportivi Fănuș Neagu și Adrian Păunescu, sclipitori.

Am frunzărit și calendarul de perete (cu file, enciclopedic) pe anul 1972.

Aștept calm noul an (care ar putea să-mi fie fatal mie)…

* * *

Duminică, 2 ianuarie 1972

…Și a început noul an, în care vom exista cu o zi în plus, dacă-l vom consuma până la capăt.

Joi, 30 decembrie 1971 m-a vizitat Ion Stan. Ne-am îmbătat cu vin de două ori și cu coniac.

Vineri, 31 decembrie 1971 eram mahmur. Și totuși, Revelionul… Seara, în jurul orei 20, între „urși", „capre" ori simpli urători am sosit la vărul meu Rachieru Ion, la Bâlca, în comuna Coțofănești, județul Bacău. Până spre ora 23 am schimbat două feluri de vin. După ora 23 am cunoscut partenerii Revelionului — gazdă, Ciurea Ionel. Încă un vin. Dans, glume. Cu 10 minute înainte de ora „0", prima mea încercare de a evada eșuează. A doua încercare reușește. Am plecat, singur, spre dealurile și pădurile Bâlcii. Noapte feerică, noapte de scris basme. A lipsit însă zăpada, ah, atât a lipsit! Am părăsit total Revelionul, sentimentul singurătății, al poeziei ei m-a copleșit. Singur, cu inima împietrită, din Bâlca am venit pe jos, de-a lungul șoselei naționale, până la Adjud — câți kilometri vor fi fiind? Doar 20? O sete enormă mă oprea la fiecare fântână (cu cumpănă).

Desigur, a doua zi neliniște și supărare legată de plecarea mea pripită dintre partenerii de Revelion, m-au căutat — s-a tras concluzia că sunt nebun, că numai un nebun putea să plece pe coclauri de Revelion de unul singur, în loc să se distreze, să meargă pe jos 25 de kilometri, flămând și însetat. Pentru mine, până la urmă a fost cel mai plăcut Revelion, deși cel mai banal și stupid.

Ieri, un prieten vecin, actualmente angajat activ în MFA, Ițu Ganu, s-a căsătorit. Fără bani, eu am lipsit. Ciudat, în numai o zi din noul an am dezamăgit cam mulți prieteni!

Azi, fratele meu Marian a împlinit 14 ani.

Anul 1972 îmi va fi cel mai greu an? Nu întrevăd nimic bun. Păcat.

Ion Cocora

„TOTDEAUNA TEATRUL M-A FĂCUT SĂ TRĂIESC STĂRI EXTREME”

Interviu realizat de **Maria Nițu**

– Domnule Ion Cocora, prezența dvs. în Tabăra de Literatură de la Oravița ni se pare firească, având în vedere că sunteți un „fiu al locului”. Citesc în biografia dvs. că satul natal e Greoni, aflat la câțiva kilometri de Oravița și că primele clase le-ați făcut la Reșița. E drept că au urmat Timișoara, Cluj, București, centre culturale de formare ulterioară și de afirmare, dar, ca-n cercul Uroboros, vă întoarceți periodic în locurile copilăriei, la casa unde e mama dvs. în Reșița...

Vă implicați activ în viața culturală a zonei, ați participat la „Colocviul Național de Regie al Teatrului „G. A. Petculescu” din Reșița, un proiect ambițios pe care-l susțineți în „zona fierbinte vest-sud-vest”. La fel sunteți prezent la diverse lansări de carte la Timișoara, când, într-o astfel de întâlnire,Cornel Ungureanu v-a numit: „cel mai important cronicar dramatic din vestul țării, dar și un editor cu o viziune programatică rar întâlnită”. Volumul dvs. de debut, ca poet, a fost „Palimpsest” în 1969. Editura pe care o patronați se numește tot „Palimpsest”...

– Mi-a plăcut cuvântul, știi ce e un „palimpsest”, un pergament pe care se șterge prima scriitură și se scrie un nou text pe vechea scriitură, dar rândurile vechiului text se mai văd.

În volumul de debut, care a stat vreo 3 ani la cenzură, oricum o dădeam tot era ceva suprarealist, contra spiritului pieții, și oricât aș fi vrut să fiu de original, se vedea în subtext de la ce tendințe și structuri poetice mă revendic, ca la un palimpsest...

Iar pentru editură, am gândit cuvântul cumva în sens mai larg, ca straturi de cultură, o editură care trebuie să continue să clădească strat peste strat, ca pe un palimpsest. Ridici o altă scriere pe alta, fără să se șteargă cea dinainte, ci să rămână chiar ca o temelie. Am vrut apoi un cuvânt de circulație universală, inteligibil la fel în Franța, Grecia, Germania...

– Deci n-a fost o alegere sentimentală, legată de debut...

– Ba da, a fost și asta, doar e tot legat de carte, ți-am zis că poezia e un nou început, și cum debutul a fost sub semnul începutului și al necunoscutului, la fel și editura era sub semnul începutului și al necunoscutului, eram tot novice debutant, plin de entuziasm...

– Deși o editură nu are nimic poetic...

– Cum nu, are spiritul de aventură... A gândi o editură e o aventură, voiam să mă confrunt cu noul, și noul la o editură nu înseamnă doar a tipări o carte, ci sunt pași spre necunoscut e o aventură și un risc, dar tocmai asta m-a incitat.

– De ce ați recurs la această aventură? Unii motivează editura ca să-și publice cărțile proprii, să fie independenți, alții ca pe o afacere profitabilă ...

– Eu mi-am publicat cărțile proprii la alte edituri, la Cartea Românească, la Vinea... Cât despre bani, e drept, unii urmăresc câștigul, dar eu nu am gândit-o așa.

Eu am visat să găsesc căi prin care să pot tipări anumite cărți, în primul rând ca niște scrisori deschise prietenilor mei scriitori. Important e să lupți pentru o idee, după aceea poate veni câștigul, dar nu asta contează.

O determinantă e și experiența mea de viață mai ciudată. Trăiesc la București, dar peste jumătate din biblioteca mea, aproape 10 000 de volume, se află într-o casă la Cluj. Când merg la Cluj, la 2-3 luni (am stat doar în Cluj până-n ’93-’94) și intru în biblioteca aceea, mă apucă groaza: parcă intru într-un cimitir. O sumă de vieți de oameni, de scriitori, cărți cu autografe, zeci de poeți care au scris bine, acum uitați, ieșiți din circulație, prieteni foarte apropiați, unii nu mai sunt în viață, alții, chiar dacă mai sunt în viață, nu mai sunt în circulație ca scriitori, au eșuat. Mă cutremuram: ce-nseamnă întreg fenomenul acesta?!

Zilele trecute am citit un roman, extraordinar, al unui prieten de-al meu foarte apropiat, și coleg de facultate, Romulus Guga *Nebunul și floarea*. Acest roman nu s-a mai reeditat de vreo 20 de ani, și eu vreau să-l readuc în actualitate, nu ca pe o relicvă, ci pentru că mi se pare un roman scris fantastic.

Ei bine, asta vreau eu să fac prin această editură, să demolez acel cimitir de literatură...

– Nu e normal să fie și cimitire?!

– Nu acesta, am un anumit simț al culturii, în înțelegerea actului literar și al alegerii actanților literari și pentru mine nu e normalitate un astfel de cimitir.

– Gheorghe Zincescu spunea, la prezentarea editurii dvs., că „nu poți fi un mare editor fără să nu ai în tine însuți toată literatura română în toată viața pe care ai trăit-o”, fapt care determină „prin talent și inteligență literară, un sentiment acut al valorii și al vieții literare”.

– Ai pus accentul pe „I”. 80% dintre editorii noștri sunt manageri editoriali, nu cunosc literatura, pe când eu, nu știu dacă am sau nu habar de literatură, dar știu că de 50 de ani trăiesc în literatură.

– Tensiunea acestei trăiri v-a dat-o și activitatea la „Tribuna”, cu toată școala ei...

– Mi-a dat-o și „Tribuna”, dar mi-au dat-o și alții, în

toată viața am primit câte o lecție, începând cu primii pași din școală, eram elev prin a șaptea, când mergeam la cenaclul din Reșița, apoi la Timișoara, orașul cu scriitorii de la „Scrisul bănățean" Anghel Dumbrăveanu, Alexandru Jebeleanu, Stela Mirel, maeștrii, pe care-i priveam ca pe niște seniori.

– Sunteți un sentimental și-n amintirile evocate. La editură ați inițiat o serie originală: „Ediții sentimentale"...

– Aveam obligații față de prieteni care au dispărut, ori care au mai apărut cu totul accidental, și în colecția „Ediții sentimentale" am vrut să repun în circulație poeți în care eu cred.

Am început aceste ediții cu Ion Alexandru, o selecție până la *Vămile pustiei*, sunt poezii pe care le-am trăit împreună, am fost martor la scrierea lor. Voi scoate și un volum de corespondență cu el, scrisori în care vorbim despre tinerețea noastră, despre nebunia noastră de a trăi poezia zi și noapte. I-am editat admirabil pe Aurel Gurghianu, pe Victor Felea de la Cluj, am scos integrala altui clujean, Aurel Rău.

E drept că unii comentau: „te sustragi aparaturii critice", pentru că „sentimental" înseamnă prieteni dragi. Dar „sentimental" nu înseamnă neapărat să fi existat legături concret, ci când discut poezia, mă apropii în acest sens sufletește de o anumită poezie, de anumite structuri, deci într-un mod sentimental, căci nu te poți apropia de toate...

– Nu e riscul să fii subiectiv?

– Asta și vreau, să fiu subiectiv, cât se poate de subiectiv. Subiectivismul meu constă în dorința să-i pun în spirit cu contemporaneitatea. Citesc de exemplu un poet de 20 de ani, și iau apoi un poet de acum 50 de ani, să văd ce rezonanță are acum în contemporaneitate... Îmi asum riscul acesta, îmi asum subiectivismul meu, și mi-l impun, pentru că am încredere în el, că poate fi foarte valoros. Am totuși o cultură poetică destul de largă în acești ani, chiar ca o primejdie, cunosc foarte bine poezia, nu numai românească ci și pe marii poeți al lumii, încât cred că am un gust poetic bine format, și garant credibil.

– Așadar acest subiectivism sui generis nu dăunează obiectivismului critic care ar trebui aplicat textelor, într-o ediție de reper pentru public...

– Nicidecum, e într-o intenție de a atrage atenția, poate părea chiar o exacerbare a subiectivismului, dar care totdeauna are acoperire estetică prin text.

– Ce mai urmează... nuanțat sentimental?

– Am în plan integrala poeților din Caraș-Severin. L-am scos pe Octavian Doclin, urmează Ion Chichere, George Suru, Gheorghe Azap, Nicolae Sârbu... Ideea e de a recurge la critici importanți care să-i prezinte. Pe O. Doclin l-a prefațat Mircea Martin, pe I. Chichere îl prefațează Marin Mincu, despre Gh. Azap scrie Cornel Ungureanu, iar pe Nicolae Sârbu îl prefațează Ion Pop. Asta e important, să-i pun în circulație sub girul unor nume critice de valoare. Ca să dai greutate autorilor pe care-i scoți din zona ta, cu acest sentimentalism al meu, trebuie să ai girul unor nume de prestigiu, care reprezintă o garanție și oferă o mai mare deschidere națională.

– Și selecția textelor...

– Selecția textelor o fac eu, de aceea într-un fel, colecția se intitulează „Ediții sentimentale". „O carte publicată e o boală învinsă", mă vindec pe mine prin ei, aleg poeziile în care mă regăsesc, sunt bucuros să mă regăsesc pe mine în cărțile lor, să mă construiesc pe mine prin poeziile fiecăruia.

– În afară de aceste „ediții sentimentale", care mai sunt alte direcții în planul editorial? Priorități? Hora Gârbea afirma într-un loc că e singura editură importantă de teatru!

– Editura funcționează din 2003, timp în care orientările au fost spre literatura contemporană, poezie, proză, romane, colecția de critică contemporană, de anul acesta ne vom orienta și spre traduceri, unde e mai dificil, cu copyright-urile. E drept, m-am străduit să dau importanța cuvenită teatrului, avem un proiect ambițios și clar cu o colecție de teatru, am scos până acum 40 de titluri de autor, cu critică teatrală...

Am editat Ionel Jianu, o carte inedită și pentru cultura română, care cuprinde publicistica sa, înainte de a pleca în Franța și de a deveni criticul de artă cunoscut, o carte atât de actuală, aceleași probleme ale teatrului, cu care s-a confruntat atunci sunt și acum. La fel a ieșit foarte bine integrala Eugen Ionescu, ediția definitivă de teatru a lui Gellu Naum, jurnalul lui Valentin Silvestru în 4 volume „Jurnal de drum al unui critic teatral (1944-1984)"...

– Se spune că în critica teatrală V. Silvestru a fost modelul dvs...

– Nu știu cât a fost ca model, dar a însemnat ceva pentru mine în vremea aceea, a fost extraordinar ca scriitor, dar și ca om, ca prieten, chiar dacă ne-am mai și certat... Singurul care a intrat cu el în polemică înainte de '89 am fost eu, ceilalți n-au avut curajul.

– Se vând cărțile editate?

– E drept că nu se prea vând, nu te-mbogățești din cărți, ești mai mult pe post de Mecena, dacă nu s-a vândut Ioan Alexandru, care e un nume consacrat și care se vindea altădată în mii de exemplare! Dar asta pentru că în general poezia nu se vinde...

– Se spune că poezia se dăruiește, nu se vinde. Se dăruiește la prieteni...

– Poate, dar și poeții trăiesc tot cu bani...Singura carte care s-a vândut serios a fost volumul de teatru al lui Gellu Naum, numai în București s-au vândut 300 de exemplare.

– Numele lui Gellu Naum e des în biografia dvs. Ați debutat ca director de teatru cu o piesă de Gellu Naum «Poate Eleonora», în regia lui Al. Tocilescu. V-a atras dinainte, ori numai după ce l-ați publicat? De ce l-ați ales? Pentru că era un nume la modă, favorizat de generația postdecembristă, care-l propunea printre cei pentru premiul Nobel?

– Am trăit în cultul lui de la început, aveam cărțile lui în bibliotecă, l-am citit, m-am simțit apropiat de structura lui, din aceeași familie de spirite. Dar îl vedeam de departe, era unul dintre puținii poeți față de care am avut o teamă, o emoție, chiar și la maturitate am păstrat asta.

E decisiv, el a scris cum a trăit, în suprarealism, de aceea în preajma lui trăiai niște stări extraordinare, el exista în starea de transă a poeziei, când povestea ceva, și povestea minunat, era mereu altfel.

Toată viața lui a fost alături de doamna Ligia, și mi-a zis odată: „știi de ce semnez eu Gellu cu doi de „l”? Am cunoscut-o pe Ligia și am închis-o prin inițială în numele meu pentru totdeauna”.

M-a bucurat că în ultimul timp am devenit prietenul lui apropiat. După ’90, când i-am pus piesa, mergeam la ei în fiecare săptămână, regret acum că nu m-am dus de câte ori am promis. În ultimele zile, seară de seară mergeam la el la spital, ultima fotografie document pe care o am este cu el în ultimele zile, pe patul de la spital. Își rupsese piciorul din șold, era ca imobilizat, și nu mai voia să mănânce, parcă voia să moară, avea un orgoliu de mare artist, nu suporta să fie compătimit, să fie nevoit să se simtă îngrijit de alții...

Stăteam cu el, și la un moment dat s-a lăsat o lungă tăcere. Îl țineam de mână așteptând, îl respectam mult, și-n tăcerea aceea atât de puternică l-am întrebat: „Domnule Gellu, nu vă este dor de poeme?” Și el îmi răspunde: „Nu, nu mi-e dor de poeme. Poemele sunt prea puternice. Ucid. Mi-e dor de dragoste. Totdeauna mi-a fost dor de dragoste”. Au fost ultimele lui cuvinte cu care am rămas în memorie, spuse cu o zi înainte de a muri, și care m-au impresionat foarte mult, nu se putea ceva mai puternic și mai poetic. Era cea mai profundă profesiune de credință .

– Și tot Gellu Naum vă numea în noua aventură în teatru, „director fără teatru”, în perioada de directorat la „Teatrum Mundi”. Ce a însemnat „Teatrum Mundi” pentru dvs.? Cum s-a terminat acest mariaj?

– Am vrut să fac ce n-am mai făcut, era o nebunie, dar faptul că Gellu a ajuns să mă iubească pentru asta, a meritat.

La teatru am renunțat eu. S-a schimbat forma, n-am mai prezentat un proiect, așa că am renunțat, ca să mă ocup de editură. În teatru e o nenorocire, trebuie să stai de dimineața până seara, nu mai puteam scrie. Ajung 10 ani, am obosit. Dar am rămas în domeniu, mă ocup tot de teatru, am schimbat specificul, editez cărți de teatru, sunt în juriul național UNITER...

–Teatrul rămâne o frumoasă nebunie pentru dvs ca și poezia...

– Față de teatru niciodată n-am acceptat compromisul. Am fost critic de teatru, am văzut multe spectacole, am văzut pe cei mai mari regizori ai secolului 20, spectacole de Peter Brook, Tadeusz Kantor, Giorgio Strehler, singurul mare regizor pe care n-am reușit să-l văd a fost Grotowski.

De ce am făcut nebunia asta pentru teatru?! Pentru că totdeauna teatrul m-a făcut să trăiesc stări extreme. Niciodată n-am încercat să fac eu pe înțeleptul, să respingsau nu un spectacol, ca bun sau rău, ci îmi căutam propriul meu adevăr în actul teatral, în miracolul acela ce se întâmpla pe scenă. Să-ți dau un exemplu: eram odată la Cracovia, mergeam cu Marin Sorescu la un festival la Katowitze, unde participau toate țările comuniste din lagărul roșu. M. Sorescu s-a dus la Varșovia și eu am rămas la Cracovia, i-am zis să plece singur mai departe, că eu mai rămân două zile. Văzusem un afiș cu două spectacole, unul cu un mare regizor în perioada respectivă, nu numai în spațiul polonez ci și european, Tadeusz Kantor, și unul la Teatrul de Stat cu un alt regizor, renumit, e drept, mai mult pentru film, Andreij Wajda...

– Frumosul nebun al marilor orașe...

– Piesa lui T. Kantor era „Clasa moartă”, un spectacol celebru care a făcut înconjurul Europei, a mers și-n Statele Unite, cu un succes uriaș, spectacolul dura 2 ore, se termina la ora 24... Spectacolul, cu toată metafora sa, a fost de o frumusețe și de o nebunie de nedescris, jumătate erau actori, jumătate manechine, o ambianță și o interferență unică, trăirile umane și trăirile manechinelor intrau în consonanță, un mod penetrant teatral de comunicare, de a crea o suprarealitate în care te cutremurai. Nu mai știai ce e adevărat, dacă ești om sau manechin, îmi venea să mă pipăi, jumătate din mine cât sunt spectator și cât sunt viu, dacă sunt om sau manechin...

Când am ieșit de acolo (spectacolul avusese loc într-o pivniță, era Polonia liberă în care se juca teatrul experimental, insolit pentru mine, față de ceea ce eram obișnuit să văd în România), era o ploaie monotonă de început de septembrie și mă apucase o spaimă, că mă furișam pe lângă ziduri până la hotel. Acolo mi-am făcut niște însemnări, dar voiam să iau orice avion, mașină, să ajung parcă mai repede acasă, să plâng pe genunchii mamei, să mă apere de frica și groaza care mă cuprinseseră, de singurătatea lor.

Asta e teatrul, să te cutremure, să te desființeze interior...

A doua zi dimineața a fost altfel, era soare, frumos, la Teatrul de Stat din Cracovia era spectacolul lui Vajda, „Noapte de noiembrie”, pe un text clasic, pe o temă politică, cum făceau polonezii pe vremea aceea, despre un grup de ofițeri polonezi uciși pentru că se revoltaseră contra armatei țariste. La un moment dat, era un fum în sală, de nu vedeai spectator de spectator, dar scena toată era dominată de Caron, care trecea Styxul morții, și m-am simțit ca spectator parcă înșfăcat de Caron și trecut Styxul. Am înțeles că și noi eram ca morți în contemporaneitate, sub acel regim de atunci, și toată noaptea m-am plimbat pe străzile Cracoviei, intrasem în acea stare indusă, de revoltă contra morții.

A înțelege arta nu e alt mod, ori te prăbușește și te desființează, ori te face să te naști din propria-ți relicvă, ori te înalță și te duce în altă parte, în altă lume. Nu există linie de mijloc, că e bună sau călduță, asta am înțeles eu atunci și asta înțeleg și acum. Și mi-am zis atunci că aici nu mai e vorba de ceva superficial, de vorbe, nu mai e loc de cocorisme, ci e nevoie de adevărul acela profund care te zguduie. Asta m-a apropiat de teatru, și când am ajuns să nu mai simt teatrul la marea tensiune am renunțat.

Mi s-a mai întâmplat o chestie similară, ca să vezi ce colosal e cu teatrul, în Italia. Eu călătoream mult, și-nainte de ’90, invitat la diferite festivaluri, și nu neapărat oficial, cu delegații, dar mă lăsau sau nu mă lăsau, aveam spirit de aventură, dormeam și în gară ca să văd un spectacol. Am dormit trei nopți în gară la Veneția să văd Bienala, că nu aveam nici un ban, și nu m-am simțit umilit, nu mi-era rușine că eram dintr-o țară socialistă.

Hotelul „Capitol” și Restaurantul „Capșa”

Printre tinerii din fața gării, tineri din Occident, care dormeau în saci de dormit, am avut chiar un sentiment de încurajare, singurul lucru pe care îl regretam era că nu aveam și eu un sac de dormit, dar am intrat în condiția lor (și nu eram chiar tânăr nici pe vremea aceea).

Mergeam spre Paris, invitat la un festival, dar plecasem ca de obicei mai devreme, și-n drum, la Milano mă dau noaptea jos din tren să văd dacă nu am norocul să prind un spectacol de Giorgio Strehler la Piccolo Teatro di Milano. Stau în gară până se revarsă zorii, o gară mizerabilă, cu oameni care nu aveau unde să doarmă, cucăind pe scaune... Dimineața, după Scala și Dom, fără să cunosc orașul, am ajuns la Piccolo Teatro, unde văd pe afiș *Furtuna* de Strehler, unul din marile spectacole ale vremii respective. După spectacol, aveam tren imediat să-mi continui drumul spre Paris, dar atât de formidabil a fost Strehler, că am uitat de tren, intrasem în șuvoiul de oameni care ieșiseră de la spectacol și comentau, eram încă în atmosferă. Toți mergeau spre casele lor, când deodată m-am trezit singur în mijlocul străzii, și când m-am uitat la ceas, pierdusem trenul. Era o nebunie pe care o am și acum. Așa sunt eu.

Asta e teatrul, să te cutremure...

A înțelege arta nu e alt mod, ori te prăbușește și te desființează, ori te face să te naști din propria-ți relicvă, ori te înalță și te duce în altă lume. .

Nu există linie de mijloc, că e bună sau călduță, asta am înțeles eu atunci și asta înțeleg și acum. Și mi-am zis atunci că aici nu mai e vorba de ceva superficial, de vorbe, nu mai e loc de cocorisme, ci e nevoie de adevărul acela profund care te zguduie. Asta m-a apropiat de teatru, și când am ajuns să nu mai simt teatrul la marea tensiune am renunțat.

– Acum ați lansat volumul de poeme „Odă caligrafului”. Ca o „Odă Poeziei”...

– Metaforic, da. Chiar totul poate fi poezie. Poți fi chiar și agricultor, și să fii un mare poet, totul e determinat de viziunea pe care o ai asupra lumii, asta este important.

Poezia deține supremația între arte, chiar și în momentele ei de criză, cum e acum, când nu mai are cititorii pe care i-a avut, când chiar aproape că nu se mai citește și a devenit într-o anumită măsură elitistă. Este însă o artă teribilă, în sensul că se revendică de la aventură. Poezie e ceea ce reușește să te emoționeze, să te tulbure, încât să te-mpingă în zorii necunoscutului. Nebunia de a fi poet e nebunia de a explora necunoscutul, de a te uimi tu să descoperi ceva nou, a fi mereu în căutarea începutului de lume.

– Dacă astfel e poezia, dintotdeauna, de ce altădată a fost regina artelor și acum nu, de ce acum ar fi mai puțin receptată?

– În condițiile actuale, nu mai e ca înainte de ’90, când aveam acces la mult mai puține lucruri, și atunci omul își căuta spiritul de aventură și îl găsea în proporție mult mai mare în poezie. Acum omul își satisface spiritul de aventură, voluptatea de a intra în necunoscut, la modul imediat, concret, acum se vizează momentul.

E ca și-n dragoste de pildă, faptul că o fată umblă cu inel în buric și e aproape jumătate goală, îi vezi buricul, îi vezi glezna, șoldul, pe undeva distruge misterul dragostei, necunoscutul la care tu tindeai să-l explorezi. Nu înseamnă că dragostea și erotismul dispar, dar au o altă accepțiune. Uite, citesc un vers de o poetă tânără, „îmi umplu gura cu sexul tău”, e de o poetă mare, dar versul nu m-a tulburat și nu mi-a părut mai erotic decât Eminescu: „abia atingi covorul moale...”, vers care mi-a părut poate chiar mai senzual...

–Conștientizând această schimbare de receptare, de sensibilitate, care mai e orizontul dvs. de așteptare acum?!

– Eu nu mai mizez pe așteptări. Poezia acum, în intimitatea mea, e un mod de a supraviețui, pentru mine e un mod existențial. Și aici e marea aventură a poetului, în spiritul de zădărnicie, a scrie gândind nu la eternitatea, ci la zădărnicia întreprinderii sale, și poate din acest fapt, foarte ambiguu și bizar, se naște marea poezie.

– De ce zădărnicie, dacă pentru poet poezia e capitalul pentru supraviețuire, are valoare terapeutică?! Zădărnicie față de ceilalți?

– Da, zădărnicia e dacă te raportezi la ceilalți, la receptarea ei, pentru că față de tine, într-adevăr, e esențială, deoarece nu poți face altceva.

– Și totuși, dacă publici, e pentru că ai speranța că vei fi citit și înțeles și de alții...

– Doar în parte, la un moment dat nu mai contează publicarea și publicul, ci scrisul în sine e cel care te salvează. Nu mă refer la modul comun, al impulsului, pentru că așa, toată lumea scrie, sunt mulți cei ce scriu

din primul impuls, sub semnul unui romantism acut din ei. Dar când ajungi la o conștiință a scrisului, a îndoielii, a scepticismului, să-ți pui niște probleme legate de soarta scrisului și să faci treaba asta o viață, când ajungi la o anumită punte..., e cu totul altceva.

– La un profesionalism al scrisului?

– Nu, profesionalismul e mortal pentru poezie. Poezia e mereu un început, altfel nu s-ar mai scrie, cum spune Ion Barbu dumnezeiește în două versuri: „vinovat e tot făcutul / și sfânt – doar nunta, începutul"...

Nu descoperim teme, sentimente noi, ci doar noi suntem cei care mereu începem. E firesc să difere de la o epocă la alta cum scrii, ce scrii, pentru că se schimbă sensibilitatea, modul de a gândi, modul de a face, mentalitatea... Poezia rămâne astfel un nou început, și dacă o faci cu sentimentul că e un nou început, va fi mereu vie, proaspătă.

Acum, dându-se libertatea fiecăruia de a se manifesta, nemaifiind cenzura, opreliști editoriale, e și un revers: fiecare zonă, fiecare sătuc își are revista sa, scriitorul lui, își are geniul său. E astfel și o demitizare a scriitorului. Pe vremuri, când venea de la București Nichita Stănescu, Nicolae Breban, ori Fănuș Neagu, tot Clujul (unde mă aflam) era montat, era o fervoare generală. Acum asta nu mai contează, s-a demitizat.

Auzeam la televizor într-o emisiune de VIP, o replică „am auzit că ești și poetă, scrii și poezioare!"... Aici s-a ajuns, faptul că fiecare scrie „poezioare" e de o prostie și de o infantilitate totală, dar e sindrom al demitizării vulgarizate.

Poezia nu e numai artă, are și o metafizică a ei, are noblețea sa, o raportare la divinitate, la existența sa... Sigur nu spun lucruri necunoscute, dar sunt frământări cu care mă confrunt în fiecare zi...

– Deci la lansarea unei cărți nu mai aveți aceeași voluptate, aceeași satisfacție, aceleași așteptări ca înainte?!

– Nu e totul pierdut, mai ai totuși speranțe, mai pot exista persoane pe aceeași lungime de undă, dacă ai comunicat chiar doar cu trei inși, poate fi formidabil...

– Știind că e un alt public, cum vă simțiți racordat la el? Cum vă simțiți integrat în poezia actuală?

– Poezia e ca și viața, în continuă mișcare, nu temele se schimbă, temele sunt aceleași, eterne dar altfel le vedem, ci atitudinea față de teme și limbajul se schimbă. Poezia e și o aventură în permanența limbajului, trebuie să ai un limbaj al tău, și limbajul e o necunoscută la început... În multe poeme sunt contemporan cu cei tineri, dar experiența de viață nu e ceva de care să te poți desprinde, cei tineri trăiesc cu voluptate cuvintele, trăiesc iubirea la modul direct, carnal, cei cu experiență o trăiesc și carnal, dar și cu nostalgia cărnii...

– Asta înseamnă că sunt paseiști?

– Nu, pentru că e inerent fondul existențial, cumva te gândești la moarte la 20 de ani, altfel la 40, și altfel la 60 de ani, dar dacă ai limbajul, tonul propriu, ești mereu în actualitate.

– În această aventură a limbajului, cuvintele „ne supun" ori „se supun"?

– E o coridă cu cuvintele în permanență, și din partea lor și din partea ta. Ele nu se lasă. Ca-n pictura nonfiguративă, marii pictori, cred eu, nu sunt cei care zic că încep să picteze abstract, că nu folosesc forme, dimpotrivă, marii pictori sunt cei care au voluptatea reală a formei, a șoldului, a ochiului, a peisajului, dar tocmai aici e marea luptă, în a te lupta cu ele, a ieși din formă, dacă nu ești *în formă* atunci pornești în gol, forma ești tu.

Dar nu e numai asta, chiar dacă ai o scriitură perfectă, nu poți numai cu scriitura, ci și cu simbol, și asta numai cu vârsta vine, cu experiența, mai ales experiența estetică contează enorm.

Uită-te la cei tineri care debutează acum... Noi, când am debutat, descoperisem pe Blaga, pe Arghezi, pe marii poeți...

– Cei de acum refuză modelele...

– Le refuză, dar să nu crezi totuși că nu au modele, deși refuză chiar pe cei mai apropiați, refuză chiar pe Nichita, nu mai sunt poeți din mantaua vreunui Gogol.

Totuși, cel care a dinamizat poezia tânără n-a fost unul tânăr, ci tocmai un Gellu Naum, care a trecut prin dadaism, suprarealism... Deși, după trecerea timpului, la marii poeți, eticheta nu mai contează. La fel e când judeci și literatura întreagă în perspectiva trecerii timpului, de exemplu, în ultimă instanță, și acum facem suprarealism, dadaism, decupăm cuvinte dintr-un poem și le încheiem, dar e și un risc în experimentalismul ăsta.

Mă întreb dacă nu-i și o demitizare, ca aceea a „poezioarei", unde-i trăirea, unde-i sensibilitatea, unde-i întârzierea din „pe lângă plopii fără soț...". E și multă tehnică, e drept, noi am învățat-o de la clasici, de la interbelici, pentru că proletcultiștii n-au avut cum să fie modele.

– Ostentativ se refuză sentimentalul, ca ceva desuet, poezia acum pare că nu mai vine din simțire, ci din inteligență...

– Nu-i adevărat, vine tot din simțire, dar se manifestă altfel, într-o explozie de tehnici, când se scrie direct pe calculator, nu cu pana, să auzi scârțâitul pe hârtie.

Pentru poezia română contemporană suprarealismul înseamnă mult mai mult decât Blaga, Arghezi, pentru că poetul s-a eliberat de niște chingi și s-a azvârlit în libertatea limbajului. Poeții mari sunt experiențe închise, poate Bacovia e poetul modern cel mai citit, pentru simplitatea sa care te copleșește, tocmai pentru că parcă nu știi de unde vine...

– După „Odă caligrafului" urmează...

– Volumul următor se va numi „*Va fi o fugă*" și va apărea în toamnă, pe ideea evadării, evadarea din sine, din timp, din mișcare permanentă, iar anul viitor, la Cartea Românească, va apărea „*Viața ca o roată",* titlu care la fel motivează niște treceri ale timpului, mișcarea, moartea...

– Din multitudinea de preocupări, critic de teatru, director de teatru, editor, poet, dacă există „un primul rând" la un artist, ce vă considerați „înainte de toate"?

– Mă consider un împușcat în aripă...

– Răspunsul poetic e elocvent.

[Locație: Tabăra de Literatură Oravița (jud. Caraș-Severin), ediția a 15-a, 30 iulie – 4 august 2007]

Magda Ursache

TRĂIM BINE ȘI ISTORIA?

„Unii au suferit mai rău, alții mai bine”
(Alexandru George)

Suntem o țară non-lustrată. Alustrată, dacă vreți. Avem varii comisii (concurente) pentru condamnarea comunismului (cerute de Băsescu, de Parlament, de Guvern etc.), varii Institute și Centre de Cercetare a Crimelor Comunismului.

Trăim bine și istoria? Cu siguranță, dacă acest proces e făcut de foști comuniști și de fiii lor „cu grave leziuni pe la demnitatea umană”, cum formulează Paul Goma, rămas în afara acestor comisii de cercetare/ studiu a/ al perioadei comuniste, nefiind așadar expert recunoscut în „sumbrul capitol”, nici în trecute vieți de tovi și toave.

În „Cotidianul” din 19 decembrie 2007, Vladimir Tismăneanu declara ritos: „Raportul este opera cea mai importantă a vieții mele”. S-a scurs un an de la marele moment istoric al *condamnării oficiale a* comunismului, de la „ziua nebună”, cum îi spune intervievatorul Cristian Pătrășconiu unui Tismăneanu convins că, *atunci*, în Parlament, demonul trecutului roșu (balaurul, hidra, dragonul, vasiliscul) a fost definitiv ucis, grație Raportului Comisiei prezidențiale pentru analiza dictaturii comuniste în România (e titulatura lungă), că a fost etichetat, în fine, *ancien régim* ca *ilegitim și criminal*.

Așa să se fi întâmplat oare? Dimpotrivă. *Să fim în clar*, cum zice Ticu Dumitrescu. Raportul Tismăneanu nu-i decât o condamnare formală, fără consecințe juridice, câtă vreme Pleșiță iese pe televizor să-l reînjure pe Goma, iar Goma rămâne însingurat, exilat departe de Mana.

Victimele sunt iarăși victimizate, ofițerii care au împins la delațiune sunt gras pensionați. Dincă-Te-Leagă a avut parte de coroană funerară – zice presa – dinspre Ion Iliescu, iar Bartolomeu Anania, pușcărizat la Aiud cu lanțuri la picioarele, e condamnat de CNSAS. Militaru, agent sovietic dovedit, a ajuns ministrul Apărării după „loviluție”. Fără lustrație, îl avem pe „țărănistul” Talpeș, iar liberala Mona Muscă platformistă cade în aceeași oală cu Ștefan Augustin Doinaș care a făcut închisoare tocmai pentru *omitere de denunț*; rămasă, vorba cuiva, „cu dinaintea goală”, păpușa Barbie tușată la ochi se vrea și ponsată, cerând licență politică la televizor. Tot la televizor, înghițim elogiul securistului patriot, politicos, binevoitor nouă, bonom, blajin, „obez sau mort”, cum ironiza poetul Nicolae Turtureanu. Elogiul delatorului de elită față de cel de rând, ca și cum a fi delator-scriitor sau delator-filosof e mai puțin ticălos decât a fi delator-frizer. Modanei îi spun doar atât: au fost deținuți care au refuzat streptomicina oferită în schimbul delațiunii. Și au murit.

În suscitatul interviu, Tismăneanu își asumă *trecutul traumatic*, de copil de Cartierul Primăverii (Cristian Tudor Popescu opinează că-i un gest imoral să-ți condamni tatăl, îngropat pe Aleea comuniștilor; oricum, Tism. putea să se recuze, salvând, totodată, validitatea Comisiei), dar și „obligația morală de a fi anticomunist”. Să nu mai zăbovim pe ideea că șeful Kamisiei a ajuns inamicul sistemului după ce a profitat din plin de sistem (în ’59, tata Tismăneanu a fost exclus din Nomenklatură, de unde ura lui Valodea contra comunismului european). Însă consecința faptului că filosoful de Academie „Ștefan Gheorghiu”, chiar „distanțat ideologic” de propriul discurs pro Dictator și pro Epocă de Aur, dă verdicte celor capabili mă face să cred că e normală, poate, atitudinea celor care rămân refractari la astfel de verdicte.

„Thanatosul ideologic”, cercetat de Vintilă Horia, te face să adormi. Înainte de asta, te face să te retragi a lehamite, a zădărnicie. Nu te mai interesează, ești indiferent la vânarea de vânt. În 18 decembrie, 2006, la Timișoara, o mână de oameni își comemora morții. Pe B1 TV din septembrie 2007, la *6, vine presa!*, Ulieru afirma că Secu a recrutat informatori chiar dintre disidenți. Iar cuvântul *disident* e compromis dacă Sorin Toma ori Ileana Vrancea au pretenția disidenței și Baranga se joacă la Naționalul ieșean, ca disident: *mielul turbat*. Deranjează din ce în ce mai puțin tragedia lui Mircea Vulcănescu, a doctorului Voiculescu, a etnologului Anton Golopenția, a filosofului Ion Petrovici, tragedia lui Ianolide, autorul acelei *Predanii a mărturisitorilor români din Închisori*.

Comiterniștii au apărut iarăși la suprafață, cu antiromânismul lor cu tot. Fardat altfel. *Doina* lui Eminescu e iarăși acuzată, ca-n anii cincizeci, că ar fi manifest protolegionar, iar naționalismul – cauză sinucigașă. Așa-numita fluidizare a granițelor sună a internaționalism proletar. *Apud* Florin Constantiniu („Adevărul literar și artistic”, 19 martie, 2002): printre documentele tipărite din Arhiva Rusă s-a găsit un Apel, din aprilie-iunie ’45, semnat de reprezentanții PCR, PSD și Frontul Plugarilor din plasa Bihor, pentru ca Transilvania să se alipească URSS. Trimis unde? La Conferința creării ONU. Și mă întreb dacă alt istoric al Academiei, în afară de Al. Zub, face parte din Comisia Tismăneanu.

Deschidem oportun(istic) ferestre spre mondializare, dar abandonăm Ucrainei teritorii ale noastre. Globaliza(n)ții ne cer să ne vindecăm de tradiție ca de-o boală urâtă, să ne delocalizăm, România devenind Eu-ROMÂNIA (mulțumesc, Const. Frosin!). Tradițiile autentic românești sunt considerate de un gazetar de două coloane „tobe și tromboane”. Facem recurs la tricolor numai când suntem expulzați, ca români, din Italia. Noii elitiști, convinși că posedă monopolul direcției sigure, ca să nu zic juste, strigă să terminăm cu pașoptiștii ăia care puneau în centru națiunea, nu individul: jos Statul, sus Societatea Civilă.

Reconsiderările se fac și ele pe sprînceană: Dan Deșliu da, Labiș nu; Călinescu nu, Vicu Mândra și Paul Cornea da. Mircea Horia Simionescu are parte de înțelegere ca șef de cabinet al acelui Goebbels al lui Ceaușescu (s-a crezut și a fost chiar Dumnezeu pentru presă, tipărituri, cultură, ba își permite, postsocialist, să condamne realismul socialist, apelând la democrație), în timp ce Marin Preda e blamat. „Dacă introduceți realismul socialist mă sinucid”, i-a spus Preda lui Ceaușescu, după momentul Tezelor din ’71.

Denaturările și diversiunile presei împotriva unora și altora dintre membrii Comisiei tot la „thanatos ideologic” duc. Unii sunt proscriși, altora li se prescrie vina, asta așa, ca să „nu știm dacă știm ceea ce știm” (ca-n proza lui Philip Roth). Televiziunile

aleg cine să-și pledeze nevinovăția și cine nu. „Jurnalul național", prin Vladimir Alexe, scrie despre agentul *under cover* Volodea. Altcineva îl declară pe Mircea Dinescu 010 – agent URSS în România. În gura populației au fost puși, rând pe rând, Rusan și Pippidi, Marius Oprea și Horia-Roman Patapievici. Iar dubii în legătură cu componența Comisiei au fost destule. În fond, ce legătură avea Gail Klingman, antropolog, ca și Smaranda Vultur, de altfel, cu Procesul comunismului?, cum se/ ne întreba Victor Roncea.

Și nu s-or fi găsit *voci curate* și mâini așișderea ca să nu mai fie atâtea contestări, multe îndreptățite?

Punctul 8 al Proclamației de la Timișoara, din primăvara lui '90 (precizez și fac această precizare pentru că speakerii televiziunilor greșesc și data revoltei din decembrie '89, plasînd-o în ianuarie '90) cerea limitarea *temporară* la funcții și demnități a activiștilor, definiți net: „acei oameni care și-au abandonat profesiile lor pentru a sluji partidul comunist și a beneficia de privilegiile oferite de acesta". Se vizau anume persoane, se făceau anume jocuri politice? Ei și! Odată aplicat, Punctul 8 ar fi croit altfel drumul României. Singurul proiect ceaușist pe care-l regret (că nu s-a înfăptuit) e acel palat administrativ unde ar fi trebuit să locuiască toți demnitarii, plus familiile: Arca lui Ceașcă. Ne-ar fi fost mai limpede cine-s, i-am fi obligat să locuiască (prin Punctul 8) în acel palat. Nu la Jilava, ci într-un palat.

În lipsa unei legi a lustrației, timpul a fost îngăduitor cu torționarii noștri. Am asistat la reabilitarea trădătorului, a turnătorului, la elogiul Securității „luminate" ori salvatoare dinspre Dan Zamfirescu, nepot de mort în pușcărie și urmăritor/ urmărit (cf. *Cartea albă a securității*). Desecretizarea dosarelor a stat și ea sub semnul lui Ostap Bender, ne-am lăsat păpușeriți de colo-colo și de dincolo. În Polonia, insul se duce la Institutul Memoriei Naționale și află, simplu, cine l-a turnat.

Singura soluție: nu discuții peste discuții, nu raporturi și rapoarte, ci perioada de recluziune, pasul înapoi. Și-l citez iarăși și iarăși pe Paul Goma, din *Scrìsuri*:

„Răul absolut se distruge. Răul absolut se smulge până la ultima rădăcină și se arde – iar cenușa se îngroapă la cât mai mare adâncime: să nu se întoarcă, noaptea, în uniformă de securist".

Cum rădăcinile răului n-au fost eliminate printr-o Lege a lustrației, Raportul a contribuit la intensificarea războiului român-român. Dușmanii Raportului numiți de Tismăneanu, ar fi iliescanii (chit că în '90, '92, 2000, Iliescu a câștigat și „Vova" l-a intervievat), „lacheii cultului personalității", „corifeii protocronismului", „istoricii oficiali ai Epocii", ca Ilie Ceaușescu, Mușat și Ardeleanu, ultrafasciștii și ultrasecuriștii ultranaționaliști. Li se adaugă cei geloși profesional pe proful Universității din Maryland și băsescofobii, la hurtă. În paranteză fie notat, de unde-o fi venind în pixul lui Vl. Tism. cuvântul lacheu? N-o fi făcând parte din *vestigiile leninismului* de care-i acuză pe alții sau din vulgata stalinistă pe care jura tătânele? Pro Raport ar fi, urmând linia logicii tismănene:

- antiliescanii;
- foștii securiști de sorginte KGB (așa că vocea lui Pacepa, încadrat în '51 în Secu, varianta românească a NKVD, salută Comisia pe OTV, în 24 septembrie, 2006):
- istoricii neoficiali ai Epocii;
- antiprotocroniștii ca Gogu Radulescu.

Vă reamintesc că Gogu l-a acuzat dur în 1986, în „România literară", pe evreul Edgar Papu de „idei de extremă dreaptă, readuse în publicistică". Iar „extremistului" Papu nu i s-a dat drept la replică, fiind, pesemne, ultrafascist; nici atunci, nici după 89, când Gogu Rădulescu a fost propus membru al Alianței Civice.

Revenind la războiul băsescofoni-basescofobi, nu poți să ai rezerve față de „intelectualii din avion", că ești taxat retrograd, complice (grozăvie!) cu *forțele restaurator cleptocratice*, cum le zice, spăimos, Tismăneanu.

Beligeranții lui Tismăneanu au atâțat războiul, ca să folosesc limbajul de lemn al lui Tismăneanu-*père*, contra lui Octavian Paler, aflat pe lista rușinii cot la cot cu nevasta lui Silviu Brucan, cu tata Roman, cu „bunicuța", cu bunica lui Traian Olteanu, Ghizela Voss și cu bunelul lui Adam Tismăneanu. Poeții de curte veche s-au încăierat cu propagandiștii de curte nouă, toți privind înapoi cu mânie doar la celălalt.

Și pentru că șeful Comisiei nu acceptă că erori au fost, erori sunt încă în faimosul Raport, foștii aparatciki continuă să aibă ceva de spus la talk-show-uri. Doar avem un patron al „Adevărului" și un patron al „Realității". Bomboana pe colivă au pus-o elitarzii de la revista „22", preluând un interviu luat șefului Securității ieșiote de „Ziarul de Iași", unde activează Adrian Cioflîncă, membru al Comisiei Prezidențiale Consultative. Și atunci de ce ne-am mai mira că a făcut parte din grupul de experți în ororile comunismului „doctorul" în note informative Sorin Antohi, în pofida unui deținut cu zeci de ani de pușcărie politică la activ?

Că Raportul Tismăneanu a fost o condamnare simbolică, fără consecințe juridice, o dovedește și faptul că activiștii educării și reeducării socialiste primesc indemnizații de merit, ca meritocrați. Și ca lucrurile să fie și mai complicate, Tismăneanu cere ca nominalizații în Raport să se retragă din viața politică. Fiii lor nu, pentru că n-ar fi politic corect, chit că Petre Roman a recunoscut repetat că tata Valter a avut cea mai mare influență în formarea sa. De ce l-om fi urmat pe Mircea Vulcănescu și nu l-am răzbunat? N-ar fi fost PC?

Într-o emisiune mai veche, din duminica lui 17 septembrie 2006, Gabriel Liiceanu considera *strigător la cer* că Vladimir Tismăneanu investighează crimele comunismului, când tatăl său a avut drept de viață și de moarte, fără lege, fără tribunal, asupra celor numiți *dușmani ai poporului*. S-a mai obișnuit, apoi, cu ideea.

Cineva constata că Liiceanu l-a creditat pe C.V. Tudor, discreditându-l pe Tism. Dar l-a discreditat cineva? A făcut-o singur. Doveditoare - lingușiturile din „Viața studențească" (1974-78), unde semna nesilit de nimeni că *viziunea generală a lui Ceaușescu* e *complexă, polivalentă, bogată în semnificații*. Sau e PC s-o facem pe niznaii și în privința asta?

Pe Realitatea TV, din 30 august 2007, ni s-a spus deconspirarea nu dă bine la integrare. Corina Drăgotescu a cerut, pe aceeași Realitate, să închidem ușa spre trecut (că-i curent!) și să avem grijă să nu se comită (Doamne ferește! – vreo epurare politică. Radu Moraru a consunat pe B1, expunându-și convingerea că nu trebuie penalizați comuniștii pentru crime morale.

Să fim blânzi, să fim buni, să întoarcem și celălalt obraz și așa mai departe, dă învățătură o șefă de Fundație. SynergETICA pre numele ei, în „Ziua", plângând de mila „sufletelor prihănite" (ca mitropolitul Corneanu?; ca Bălăceanu-Stolnici, care scoate coarne boierești pe canale TV, după ce a fost devoalat?).

„Dacă o spun ei primii (colabii, adnotarea mea, Magda U.), voi avea un respect nemărginit pentru ei", conchide Sandra Pralong, tolerantă fără frontiere.

Concluzie fără confuzie: Un *Nürenberg II*, cum vrea Goma, un Proces făcut de martirii rezistenței, de persoane cu o morală ireproșabilă, nu de persoane suspecte, ar fi creat nu „o nișă", cum crede Radu Filipescu. Ar fi deschis o cale largă Justiției.

O ultimă întrebare: n-a fost să fie o curățenie ca de Pași sau n-am vrut să fie?

George Coandă

ISTORICUL NAȚIONAL MIHAI EMINESCU ȘI VIZIUNILE SALE ASUPRA ÎNTEMEIERII NEAMULUI ȘI UNITĂȚII ROMÂNEȘTI INTRA ȘI EXTRAFRONTALIERĂ

1. Spirit infatigabil și profund analitic, cu evidentă propensiune spre baleierea unor varii domenii, Eminescu nu numai că a iubit cu ardoarea istoria neamului său, dar i-a acordat un luc aparte în analizele sale politice. De la istoria veche la contemporaneitatea sa, Eminescu și-a centrat demersurile de *analist politic istoric,* mai mult sau mai puțin, pe aproape toate momentele-cheie care și-au pus pecețile pe cronica românilor. Fie de *istorie interioară,* fie *geoistorice / geopolitice*, cum a fost, de pildă, „Chestiunea Basarabiei" sau „Chestiunea Dunării". Și pentru a lua seama la viziunile lui Eminescu asupra „mersului istoriei" – gestul presupune asumarea unor riscuri, dar pe care mi le asum, conștient fiind că este necesară și relevarea uneia dintre cele mai spectaculare ipostaze ale plurivalentului travaliu al autorului „Geniului pustiu", el recoman-dându-ni-se drept un geniu bogat în tratări hermeneutice – voi încerca să surprind ceea ce caracterizează aceste viziuni.

Astfel, iată, încep acest demers cu opinia lui Eminescu asupra originii românilor. În „*Timpul*", numărul din 13 ianuarie 1878, intră, de pildă, în polemică cu doctorul Fligier de la Viena, pe tema unei conferințe susținute de acesta la o adunare a Societății Antropologice din capitala imperială austro-ungară, care, în contradicție cu Mommsen, cât și cu alți cunoscuți oameni de știință ai epocii, le-a stabilit românilor o origine semitică, fiind înrudiți, chipurile, prin sânge cu... evreii. Zice acest Fligier că, deci, n-au nimic, nici în clin, nici în mânecă de-a face cu tracii din care „*românii sunt coborâtori direcți*", așa cum susținea marele Mommsen. Eminescu, însă, aduce în discuție puncte de vedere cu care, chiar dacă nu suntem de acord (cu unele), aceasta nu înseamnă că sunt cu totul indezirabile. El are dreptate când opinează că

„*Limba română e unica în Europa care n-are, propriu-vorbind, dialecte. Pe-o întindere de pământ atât de mare, despărțiți de munți și fluvii, românii vorbesc o singură limbă (...). În orice caz însă, semiții d-lui Fligier ar fi lăsat în limbă o urmă cât de slabă, care însă nu se găsește deloc. Să presupunem că toate cuvintele semitice au dispărut, n-ar fi dispărut însă gâtlejul, cerul gurii și părătușul lor, deci am găsi urme de «fonologie» semitică în limba română, caz care, asemenea nu se întâmplă (...). Dacă coloniștii ar fi fost străini, ei n-ar fi putut vorbi decât limba latină clasică. În limba română se găsesc însă tocmai elementele unei latinități arhaice...*".

Eminescu exagerează oarecum acreditând, sub raport lingvistic, puritatea latină a limbii române, la vremea când și-a emis opiniile cercetările istoricilor, lingviștilor și antropologilor necunos-când problematica marii migrații indoeuropene și influența acesteia în protoformarea unor limbi europene. Astăzi știm indubitabil că, în aceste limbi au pătruns și elemente sanscrito-semite în procesul de interferențialitate geocivilizațională. Dar, aceasta nu anulează cu totul opinia lui Eminescu, poetul făcându-și-o cunoscută într-un moment de afirmare națională a românilor în contextul acelui „secol al națiunilor" în care se creau statele naționale și se consolidau cele deja existente.

Curioasă mi se pare însă afirmația că, *affirmati obstat probatio, „Coborârea din traci o negăm pur și simplu"*. Există și o scuză pe care, pertinent, Eminescu a pus-o imediat pe tapet, și anume că „*Cine au fost dacii, care a fost limba lor, nu se știe nici până astăzi"*. Este adevărat că parcimoniozitatea cercetătorilor nu i-a îngăduit o interpretare corectă, dar, ca un bun cunoscător al *spiritului științific* investigator, el lasă însă o poartă deschisă spre viitoare emendații:

„*Sigur, s-ar putea deduce numai un singur lucru. La popoarele din Dacia neexceptând nici pe cel român, trebuie să se afle urme de fonologie dacică".*

În schimb, acolo unde deține surse cât de cât credibile, Eminescu emite, într-un articol publicat „*Timpul*" (5 iunie 1883), părerea că „*Hunedoara e leagănul dinaștilor români* (...). *E probabil că și dinaștii Moldovei sunt originari din Hațeg* (...). *Chiar maramureșenii par a fi din Hațeg"*.

Trebuie să recunosc că este un punct de vedere interesant care, în momentul istoric când Eminescu l-a emis – unul marcat în Transilvania de tendința de maghiarizare a românilor printr-o torționară lege a minorităților – era imperios necesar, argumentându-se astfel un *adevăr incontestabil* și anume acela că, vatra de obârșie a poporului român nu este decât aceea din arealul cetăților dacice regale. În fond, arealul – ax al spațiului de etnogeneză românească, Eminescu relevând, astfel, un *adevăr istoric,* chiar dacă a lansat o ipoteză incitantă, și anume aceea a sorgintei hunedorene a „*dinaștilor români*".

2. Pentru Eminescu, istoria românilor și-a găsit justificarea în existența *neamului* ca entitate etnică europeană străveche, și în *unitatea acestui neam*. Astfel în stilul său polemic, și, când este cazul, patetic, el pornește de la evenimente contemporane vizând unele momente politice cu implicații în destinul românilor cum a fost cazul Adunării ad-hoc a Moldovei din 1857 tratat în articolul analitic „*Cu greu se va găsi...*", din *„Timpul"* (21 mai 1880).

Eminescu vorbește „*de-o înflăcărată iubire de naționalitate*”, manifestată cu prilejul acelei adunări, „*contopirea Țărilor* (române – n.n.) *într-un stat, România*” fiind *rațiunea de a fi* a Unirii Principatelor.

Dar, extrem de interesantă mi se pare a fi această aserțiune din *„De mai multe ori”* (*„Timpul”*, 7 octombrie 1880), care, departe de a fi un joc de contrarietăți, așa cum oricine ar fi tentat să creadă la o lectură în grabă, exprimă o fostă realitate geoistorică:

„De mai multe ori am relevat ideea dacoromână, ca aspirație politică era una din etapele programului balcanic al Rusiei; aceeași idee ca aspirație națională își avea motorii la Viena”, dovedin-du-se „*caz după caz, cum unirea politică a românilor era marea manevră ce se întrebuința dintr-o parte pentru a câștiga simpatiile țărilor noastre, cum pe de altă parte IDEEA NAȚIONALĂ* (sublimiarea cu majuscule ne aparține)*, conștiința deosebirii noastre de celelalte popoare ale Orientului, reamintirea ORIGINII ROMANE și LATINITĂȚII noastre era un timp îndelungat contragreutatea ce se opunea unui ideal politic care se promitea a se realiza cu ajutorul slavilor*”.

Eminescu, așadar, observând atent astuțiile de politică externă ale celor două imperii de la estul și vestul spațiului românesc, care încercau a specula deziderатul *unirii naționale* prin cele două idei-forță – *dacoromânismul* și *aspirația națională* – în interesul anexării politice a acestui spațiu la propriile interese expansioniste, constata, totodată, că românii opuneau ceva care nu era în vederile acestor puteri, în fond, agasându-le: IDEEA NAȚIONALĂ și ORIGINEA. Acest *ceva* bivalent nu intra în nici un fel în conexiune nici cu expansionismul pangermanist și nici cu cel panslav. Chiar dacă „*Iosif al II-lea se privea ca împărat al poporului românesc*”, încurajând „*redeșteptarea națională*” prin acea trecere a „*unei însemnate părți a românilor la unirea cu catolicismul*” încuviințând ca mișcarea aceasta să se propage peste Carpați, iar Rusia „*trezea mai cu seamă instinctele politice în Principate*”, ei, românii, nu se lăsau seduși de „cântecele de sirenă” nici ale Vienei, nici ale Sankt - Petersburgului. Mai presus de aceste astuții, românii aveau a consolida și afirma, pentru a rezista în acest orizont de Europă, străbătut de furtuni, „RASA ROMÂNĂ *din Muntenia, Moldova, din cea mai considerabilă parte a Ardealului și a Țării Ungurești*” și reiterează peremptoriu: „*E absolut aceeași rasă, cu absolut aceleași înclinări și aptitudini*”.

În articolul din care am extras acest punct de vedere („*«Românul» a contractat năravul*”, *„Timpul”*, 29 iulie 1881), Eminescu mai radiografiază, cu o perfectă și profundă introspecție, sensul luptei românilor împotriva domniilor fanariote, care au dus la „*scurgerea sistematică de stârpituri și faliți în șesul Țării Românești (...) o luptă comună, la care tot neamul românesc ia parte (...) cucerind bucată cu bucată, bunurile sale naționale*”, și acesta pentru că avem „*rasa română, cu trecutul ei, identică în toate țările pe care le locuiește, popor cinstit, capabil de adevăr și patriotism*”. Și conchide: „*Geniul neamului româ-nesc e o carte cu șapte peceți...*”.

Eminescu a făcut în chestiunea revelării unității de neam, dar și în aceea a rezistenței prin timp a acestei unități, muncă de miner. S-a străduit, în contextul unor polemici cu partidul lui C.A. Rosetti și cu publicația acestuia, *„Românul”*, să demoleze unele din „teoriile” istorice ale „roșilor” (cum erau priviți liberalii epocii), atingătoare ale *adevărului istoric* prin deformare. Și chiar dacă Eminescu a emis și unele insatisfacții personale asupra evoluției poporului său, cum ar fi acelea din „*«Pseudo-românul»* și *«Semibarbaria» lui...*” (*„Timpul”*, 25 octombrie, 1881) prin care consideră că „*Nu există însă o civilizație română și, dacă sânt începuturi, ele sânt cu totul individuale*”, asta nu ne duce cu gândul la faptul că poetul ar fi fost un negaționist. Nu, Eminescu și-a iubit neamul, dar l-a privit cu sinceritate în lăuntru-i, fiind convins că are voință. „*Din rădăcini proprii răsare civilizația adevărată a unui popor...*”, iată un adevăr care era valabil și pe vremea lui Eminescu, și este valabil și acum pentru neamul românesc.

* * *

Destinul românilor din preajma țării a fost să fie o altă chestiune a cărei gravitate nu i-a scăpat din vedere lui Eminescu și, în consecință, a tratat-o cu toată seriozitatea pe care o reclama. Căci și în vremea lui, ca și în vremea noastră, românii din proximitatea extrafrontalieră erau lăsați într-o inexplicabilă izbeliște.

În *„Curierul de Iași”* din 1 decembrie 1876, în *„Un cuvânt la vreme...”* face o justă observație:

„Un cuvânt la vreme: Ni se pare că pentru țara noastră, împreună cu guvernul ei, a sosit vremea de a se ocupa în mod radical de soarta românilor din partea dreaptă a Dunării*. Deja «Vulturul», foaia intereselor bulgare tipărită la Ploiești, începe a-i numi cu porecla «găgăuți», și aceasta o face în inima Țării Românești. Deja aviditatea teritorială grecească, sârbească, bulgărească începe a-i privi ca neexistând pe fața pământului, încât s-ar putea preciza că, lăsându-i pe mâna fraților creștini, tocmai românii vor fi aceia care vor ieși cu mâna goală din toată afacerea și vor sta bisericește mai rău de cum au stat în vremea lui Mircea cel Bătrân...*

Nu știm, se-nțelege, până unde ajunge priceperea chestiunii în cercurile noastre conducătoare (...) Până în prezent, românii de peste Dunăre au avut apărători pe turci, e drept, apărători de ocazie și coruptibili, dar totuși, încetând puterea absolută a Kalifatului ei n-ar mai avea nici un sprijin și nu pot spera decât în noi”

(N.B. Au sperat atunci, așa cum speră și astăzi, dar Bucureștii n-au avut din a doua jumătate a secolului XIX, după dobândirea Independenței de stat, și până la acest început de mileniu, nicio politică coerentă, de vreo strategie nici vorbă, de apărare a românilor din preajmă, de afirmare a naționalității lor).

Constatând că românii de peste frontiere sunt tratați ca inexistenți, Eminescu, revelându-ne o excelentă cunoaștere a destinului acestora, se simte dator, nu numai din patriotism, dar și din nevoia, aș zice obligatorie, de a o smulge de sub obrocul uitării, spre a o developa în atenția guvernanților și a opiniei publice, astfel că și geografic și istoric spune exact ce trebuia spus.

Geografic, de pildă, în *Românii Peninsulei Balcanice* (*„Timpul”*, 26 septembrie 1878):

„Nu există un stat în Europa Centrală, nu există o țară, de la Adriatica până la Marea Neagră, care să nu

cuprindă bucăți din naționalitatea noastră. Începând de la ciobanii din Istria, de la morlacii din Bosnia și Herțegovina, găsim pas cu pas fragmentele acestei mari unități etnice în munții Albanici, în Macedonia și Tesalia, în Pind ca și în Balcani, în Serbia, în Bulgaria, în Grecia până sub zidurile Atenei, apoi, de dincolo de Tisa începând, în toată regiunea Daciei Traiane, până dincolo de Nistru, până aproape de Odesa și de Kiev".

Imaginea oferită de Eminescu are două particularități simbolistice: a) fundalul cadru geoetnospațial străvechi: cel prototracic (*„to pelasgikon"*), marcat de Marea Adriatică (sud-vest) – „dincolo de Tisa" (vest, nord-vest) – Odesa + Kiev (est) – Marea Neagră (sud-est) – Tesalia + *„zidurile Atenei"* (sud); b) orizontul primului stat geto-dac burebistan cu spațialități extreme în Centrul Europei (*„dincolo de Tisa"* = vest, nord-vest) – *„până aproape de Odesa"* (pe care, de fapt, o includea, numită fiind de latini Olbia, la est) – Balcani (Munții Haemus la sud).

Istoric, Eminescu, referindu-se la consângenii noștri balcanici, în același articol, invocând argumentativ o scriere a istoricului german Fallmerayer, ne mărturisește despre aceștia:

„Fie rămășițe a coloniilor romane, fie barbari autohtoni latinizați, ei se întind și se ramifică de-a lungul șirului de munți prin Macedonia Superioară până sus, în Balcani, și au stat odată în legătură cu conaționalii lor de pe malul stâng al Dunării. Ei păzesc și domină porțile dintre Tesalia și Albania...".

Care conaționali – și se face o referire specială la „vlahii tesalieni" – *„au avut perioada lor de strălucire și de mărime politică (...) dar în epoca bizantinilor", atâta vreme cât „Ana Comnena (1038) pomenește un târg de vlahi, Exebas, în văile muntelui Pelion, la marginea răsăriteană a Tesaliei; iar Beniamin de Tudela, care în suta a douăsprezecea a călătorit prin Grecia, spune că, la sud, Zitun era organul de margine și intrare în țara vlahilor"*.

Și, considerând că Fallmerayer n-a lămurit întru totul despre românii sud-dunăreni, Eminescu completează:

„Noi mai știm că tot acești români luaseră Tracia, Macedonia și Tesalia, că au biruit de nenumărate ori oștirile grecești și pe acelea ale Împărăției latine din Orient, că au prins pe Baldovin I, că au răpus floarea cavalerilor apuseni, că Asanizii au fost recunoscuți de papa ca dinastie regală a Europei, ca domni legitimi Blacorum et Bulgarorum*, cu un cuvânt că acest fragment de popor, atât de nebăgat de seamă astăzi (...), are îndărătul lui un trecut strălucit, câștigat prin proprie vitejie față de niște dușmani, cu mult superiori în cultură și în arta războiului"*.

Și mai adaugă în *„La 4/6 iunie..."* (*„Timpul"*, 1 iunie 1880), săvârșind o operație de corectură etnonimică, neobișnuită pentru momentul când s-a încumetat s-o lanseze, și care ar putea chiar și astăzi să scandalizeze spiritele pudibonde ale unor istorici, pe de o parte, iar pe de alta să servească profitabil cauza actualei mișcări tracologiste:

„Macedoromânii, cum se numesc greșit de către cărturarii noștri, TRACOROMÂNI (sublini-erea noastră), cum ar trebui să se numească în adevăr, spre deosebire de dacoromâni – o deosebire de altminteri foarte mică, accentuată numai în fonologie și lipsind cu totul din conformația fizică și din originea amânduror ramurilor – TRACOROMÂNII, deci, au fost în evul mediu un popor foarte numeros, răspândit asupra întregii Peninsule Balcanice".

Și pentru a persuada, Eminescu apelează aporetic, din nou, la opinia unei autorități cu rezonanță europeană, scriitorul german F. Kanitz, care, în *„Augsburger Allgemeine Zeitung"* proiectează acest etnoportret al românilor transdanubieni (*„F. Kanitz, scriitor..."*, în *„Timpul"*, 9 mai 188...):

„Cine sunt acești macedo-români care apar deodată pe scena politică? (Este vorba de împotrivirea acestora la cedarea teritoriului pe care trăiau de către Imperiul Otoman Greciei – n.n.). Cât de mare li-i numărul?...

Românii în chestiune se numesc ei înșiși «rumâni», căci, ca și locuitorii celui mai tânăr regat european (România, proclamat ca atare în 1881, Carol I încoronându-se rege – n.n.), ei deduc originea lor în linie directă de la romani, deși e cam dovedit că strămoșii lor au fost în cea mai mare parte autohtoni romanizați care au primit limba cuceritorilor...

Fără cuvânt, i s-ar imputa macedoromânului că n-are sentiment național; e din contra de mirare cum, risipiți în oaze între neamuri c-un mare trecut istoric și c-un viitor promițător, ei n-au fost demult absorbiți de aceste neamuri...

Numărul total al macedo-românilor, după datele mele, care se vor fi apropiind de adevăr, e cred de 500.000 de suflete, adică 1/15 a totalității poporului român, numărând pe toți din triunghiul iliric și pe cei împrăștiați în Austria."

Fapt susținut și de gazeta franceză *„Messager du midi"*, în articolul *„O parte a politicii oportuniste. Românii din Macedonia, Tesalia, Epir"*, reprodus de Eminescu în editorialul său *„La Montpellier..."* (*„Timpul"*, 20 septembrie 1881) și în care se evaluează existența a 500.000/600.000 de macedoromâni, după surse franco-britanice și după surse românești (*Bolintineanu* și diplomatul *Bălășescu*) 1.000.000/1.200.000 de macedoromâni care *„ocupă teritoriul ce se întinde de la Ochrida și până la Marua și de la Caini până la Adriatica, în vecinătate cu Durazzo (...). Ei reprezintă jumătate a populației Traciei și trei părți a Macedoniei și Tesaliei"*.

Din *„Românii, întemeietorii imperiului al doilea bulgar, al Asanizilor, 1186-1257"* (*„Timpul"*, 21-22 septembrie 1882), un amplu studiu istoric complex, adaptat de Eminescu după un text al lui de Höfer, publicat în *„Analele Academiei din Viena"*, aflăm că *„Existau vlahii înainte de toate în Thessalia, care se numea Marea Vlahie; o Mică Vlahie era de celalaltă latură a Pindului, o Vlahie Neagră în Moldova; apoi erau vlahi în Rodope, în Dobrogea (...). Ansbert, autorul plin de cunoștințe ale istoriei cruciadei împăratului Frederic I (...), numește de-a dreptul Blachi (vlahi – n.n.) pe întemeietorul Imperiului al doilea bulgar (...) Petru (numele de familie Asan, de unde denominativul „domnia Asanizilor" – n.n.) care se chiamă Kalopetru (...), domn al vlahilor, dominus Blachorum (...); o oaste sârbească avea să se unească cu el și să ajute a cuceri Constanti-nopolul, iar Petru, care-și așezase deja pe frunte cercul de aur, după ce câștigase pentru el pe bulgari,*

avea să devină (...) stăpânitor al Constantinopolului...”. *Petru își va fi gestionat imperiul împreună cu fratele său Ioan*, *care „răpiră flamura imperială (a Bizanțului grecesc – n.n.) și hainele împă-ratului (Isaak – n.n.) și se împodobiră cu ele”*.

În concluziile studiului se relevă:

„Întemeietorul reînnoitului Imperiu bulgar erau vlahi, și nu bulgari, de origine români, iar noul Imperiu din 1186 era vlaho-bulgar (reînnoit după anarhia care a urmat prăbușirii primului imperiul bulgar, la 1018, produsă de Bassilos, împăratul Imperiului Roman de Răsărit – n.n.). *Ridicarea din anul 1186 a pornit de la vlahi (...); e un imperiu mai cu seamă vlah, care se numește bulgar pentru că fraților vlahi le succesese de-a deveni domni și ai Bulgariei”*.

Eminescu, aducând la cunoștința opiniei publice atâtea mărturii peremptorii despre existența din străvechime a românilor din proximitatea extrafrontalieră, mai ales cea balcanică, nu-și reprimă și insatisfacția (a se vedea *„Românii Peninsulei Balcanice”*):

„Pe când rușii au cea mai mare îngrijire pentru triburile cele mai neînsemnate chiar, care țin de marea familie slavă, pe când germanii stăruiesc prin autoritățile lor consulare pentru cele mai neînsemnate colonii ale lor din Orient și pe când fiecare popor apusean dezvoltă o deosebită îngrijire pentru naționalii săi din aceste locuri, singuri noi ne zbuciumăm în lupte interne pentru cea mai bună formă posibilă a organizării omenești, neavând un ideal de cultură, ci cel mult idealuri politice care nu stau în proporții cu puterile noastre și care, în loc de a da naștere la fapte, vor fi cel mult cauza unor aventuri periculoase”.

Eminescu a deconspirat un adevăr, incomod pentru guvernanții timpului său, dar și perfect valabil pentru atitudinea indiferentă a guvernanților de la începutul celui de-al treilea mileniu. Iar românii uitați și-au asumat, și cu un secol în urmă și acum, riscul de a rezista și *a fi* ei înșiși într-o lume în care fenomenul de globalizare amenință cu civilizația „melting pot”. Dar oare cât vor rezista?

Adrian Botez

NEAM-NAȚIE, ÎN POEZIA EMINESCIANĂ

Vor fi fiind junimiștii francmasoni, dar Eminescu este prea intens **naționalist,** pentru a se lăsa fascinat (ca mod exclusiv de viziune) de Marele Arhitect.

Eminescu este **naționalist** într-un sens special: acela de ocultist (esoterist). El dezvoltă o metafizică a Spiritului Neamului, în care **a fi român = a fi inițiat. Nasul subțire, ceafa groasă, ochii bulbucați, bâlbâiala** etc. sunt **deficiențe de inițiere spirituală** – iar nu simple și banale deficiențe fizice. Deficiențele de inițiere exclud de la **starea de român**, demascându-l pe **emasculat** (exclus de la condiția de Om-Demiurg), blestemat a nu aparține unei zone spirituale creatoare (Traian-demiurg de Neam), ci zonei de împotrivire față de Fire-adevăr-Dreptate: Răul („Voi sunteți urmașii Romei? Niște răi și niște fameni …”). Neaparținând zonei de inițiere, sunt excluși de la condiția umană (căci om = inițiat): „I-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni!”

Nu e vorba de șovinism, ci de austeritate a inițierii. Nu se poate accepta ființarea-Logos întru degradare, fără să intervii purificator, redând funcționalitate **sacrului** (tradiția-Ritm Orfic-Ritual, păstrate prin jertfă cristică: cranii transfigurate în comete, în Vârfuri de Munte-Âthman etc.). Starea de neam este prioritară față de Neam. Nu contează Neamul ca istoria profană, ci ca inițierea spirituală întru Mocșa-Moșie – arbore înflorit al Neamului (Neamul este starea de nod energetic ocult, înscris în structura ocultă-soteriologică a omenirii-Ritual – cf. supra, ***Geografie sacră - geografie dinamică***).

Pata putrejunii este cauza segregării, a discriminalității – iar nu naționalitatea. Semnul **petei** este, oarecum, predestinat-însemnat într-un plan al naturii, prin care Natura (sfera Ocultă) îi exclude pe cei sterili spiritual, neputincioși (pe drumul inițierii spirituale): forme **dispărute** „în calea de-a da roadă”. Există un circuit al inițierii, de la **rob** (supus probelor inițierii) la **împărat** (stare de inițiat). Deci, încă o dată, Eminescu nu poate fi socotit șovin, căci el condamnă dispariția (de pe calea inițierii), neputința de ființare (pe calea inițierii) – iar nu ființa.

(I-213 - 213): „În sâmburul de ghindă / Eminescu un stejar… așa, poporul meu, în tine e puterea-ți, nălțarea-și și pieirea-ți / Eu cred că tot ce este menit de a fi mare / Să-și înăsprească trebuie superba rădăcină / Prin viscole turbate, prin arșiță și-ngheț. / Mai tare e-acea stâncă ce a trecut martiră / Prin vijelii mai multe”.

Pentru Neam, chinul este izbăvitor, având finalitate cristică. Neamul lui Eminescu este Cel Ales. Unicitatea poporului – este firescul naționalism al unui geniu sintetizator: stejarul este prototip de cruce universală (pe care se răstignește, în istoria inițiatică, Neamul), ghinda este prototipul Edenului comprimator (ocult) de soartă și de spațio-temporalitate inițiatică.

Eminescu rămâne la denumirea primară, de **gintă** („viața ginții mele”), pentru a numi Arhetipul de neatins al Neamului-Patrie (de nedesprins, aici, Neamul de Patrie, precum Spiritul de Logos, iar Logos-ul de Mythos). Pentru gintă, expresia este Monarhul Ascuns, starea de Crist-Împărat al lumilor. Neam și Patrie – o fuziune a omului și Pământului, în Mocșă-Moșie: spiritualizare (a Omenirii

în Om Cosmic).

Neamul-patrie trebuie să fie **mare** (I-213), nu fericit: „Voi să te văd, iubito [națiie] nu fericită mare! / Decât o viață moartă, un negru vis de jele, / Mai bine stinge, Doamne, viața ginții mele" etc. Fericirea este starea nepământească, dacă e vorba de dobândirea sacralității – sau starea de impotență spirituală, dacă nu s-a ajuns la zona sacrală, el dorește dinamismul chinului veșnic, dorește ciclicitatea Golgotei, pentru o Patrie (nație-neam) – Crist. Aceasta este viața spirituală, Măreția Golgotei. Măreția Golgotei este expresia-Logos, cu finalitatea, nezbătută, spre Spirit-Mythos. Dar nu un chin steril, ci finalizat în triumful cristic; nu **starea Sisif,** ci fixația-crucificarea cristică, Mântuirea. Fără mântuire – este doar **mare moartă** („Decât o soartă aspră din chin în chin s-o poarte, / Mai bine-atingă-i fruntea suflarea mării moarte"), adică Neant, lipsa a) – voinței de amprentare a Spiritului, b) - de regresie a expresiei-Logos spre mântuirea Mythos.

Încă o dată subliniem, acum: nu acced la **starea de Neam** (stare complet esoterică) decât aleșii, inițiații. Nu gloata, nu oricine se pretinde uman este **Neam** - ci doar cel care, prin merit spiritual, se inițiază și este confirmat întru esența Mocșei: **Mărirea** în afara **mărirei**- sunt doar morțile-canale spre Revelație, deschise sau obturate, în funcție de gradul de inițiere al aspiranților spre Mocșa-Neam. **Mărirea** este echivalentă cu **noapte bogată**, adică o concentrare mistică a esențelor, revenite la originea-Spirit. **Mărirea** este **starea de spiritualizare desăvârșită** a Mocșei, resorbirea totală în sămânța-Mythos.

* * *

SAT-CASĂ, SAT-VATRĂ – ÎN POEZIA EMINESCIANĂ

(I-62) „Acățat de pietre sure un voinic cu greu le suie".

Eminescu deșiră și dizolvă toate firele care încearcă să limiteze avântul demiurgic al Spiritului (care „**suie**, **acățat de pietre sure").** Liniile patrulaterului-salon se dizolvă în cercul codrului:

a) de la sala-patrulater ((II-6) „Zadarnic fete mândre zâmbind cutreier sala"),

b) prin stihiile vânt-omăt ((III-6) "Se uită cum omătul copaci și case-ncarcă") – privirea reușește transparentizarea-fereastră („Se uită prin fereastră cum ninge-ncet… mereu"),

c) ajungându-se la **cercul-colibă**, cu cercul erectil (**printre stânce încuibate**) spre Munte: „Din pragu-i să se uite la munte" (Âthman, prin intenția-realizare mitică a privirii),

d) prin **camera bogată** în noapte (I-9) „E noapte. În camera bogată …") se sugerează paradisul pierdut (II-10): „Ce vrei? Îmi pare-n ochii-ți că văd o veche vină. / În vorbă amintirea a unei crude munci, / În inimă e-o parte a totului străină - / De-ai fost vreodată tânăr, e foarte mult de-atunci" – bătrânețea este starea de păcat (sau efectul stării de păcat), este acceptarea decăderii-degenerare; tinerețea este anularea păcatului, prin Eros-Logos (refacerea Logos-ului prin Eros-ul Divin, agapé).

Regretul este după Mythos: – Să-mi deie-un măr în care închisă e o lume, / Palat frumos la munte, în codri înfundat" (deci, cvadratura urbană este respinsă clar, prin nostalgia **colibei de paie**, prin care se ajunge la originaritatea codru, cu palate magice, cosmosuri condensate (niște **poiene** țâșnite pe verticala luminii). Cuplul din palatele magice este cel din ***Luceafărul*** (II-11): "Să fii un paj din basme și eu să fiu regină!"

Satul **amuțește** în vale, pentru a ceda prioritatea esenței sale, **vatra de jăratec** (I-61). **Starea de sat** este starea care exclude, la modul absolut, trăsăturile, limitele, formele, acceptând dizolvarea în esență: **vatra-foc** și **tăcerea** (amintire) sau **valea** (moarte-prag spre **noapte bogată**), în care se dizolvă **cetățuia, bolțile, strașinele**.

Orașul e labirintul-infern (**tavane, ulițe, baricade, ferești murdare, ziduri, uși** care au **clampe, ivăre** care sar, permițând invazia sterilității, a Logos-ului monstruos: **congres de rubedenii, ca mumii egiptene**). Presiunea orașului naște implozia-regresiunea spre originar, scufundarea spre **castel** (care nu înseamnă urbanistică arhitecturală, ci solitudinea verticală, Muntele cu Vârf-Âthman).

Satul acceptă docil, dizolvarea unghiurilor în (semi)cercuri naturale: luna, valuri, coroane de copaci – și explozia spirituală **deal-munte-stea** (Soare-Lună), prin **streșine vechi** (I-277).

Satul-vatra conține, deci, centrul-crucea-Hristos. Satul dispare în stihiile cosmice, satul este în stelele cosmice. Satul este anamneză – (arhitectonic-spiritualizată) : „Se uită cum omătul copaci și case-ncarcă (…) Atunci i se năzare un vis frumos … și pare că / Revede tinerețea-i cu ochii sufletești (…) ar vrea ca să mai vadă colibele de paie / Prin stânce încuibate (…) Când luna printre nouri, crăiasa cea bălaie, / Se ridică prin codri din fruntea unui deal (…) Să aibă-ar vrea colibă de trestii, mititică, / În ea un pat de scânduri, mușchi verde de covor (…) Ar vrea să rătăcească (…) Unde-nvăța din râuri o viață liniștită (Râul Demiurg), / Părând să n-aibă capăt, cum n-are început".

Deci, prin satul docil la invazia eternității (-Natură), omul redevine colaboratorul lui Dumnezeu. **Satul este stare de antropogonie și theogonie, simultan și sinergic.**

Muntele se construiește la modul primitiv-stihimic (piramide – jumătate în lume, jumătate în infinit), palatele soarelui au, la ferestre, flori-sfinte ceruri-scări, ca și casa țărănească (***Memento mori***, I-266-269). Vatra, în palatul Soarelui e **vatra de răsărire a zorilor** (I-265). **Icoanele** sunt imagini de tranziție spirituală spre spațiul divin: sunt tablouri zugrăvind miturile dace. Grădinile Edenului se dezvoltă din explozia vizionară a grădinii spiritualizate a satului românesc: „și grădinei arbori mândri (…) Conjurați ș-acoperiți cu ederă (…) Mișcând florile ei albe (…) în scări pe flori pendante (…) Spânzură din ramuri nalte vițele cele de vis (…) Și albine roitoare luminoasă miere sug" (I-126).

Deci, satul este **starea de sat**, adică starea de Eden regăsit (Vatra-Spirit), de mântuire, de regăsire a originilor (nu există, în fapt, un infern al deznădejdii la Eminescu - ci infernul face parte din structurile inițierii prin efort spiritual, nu prin umbre perpetue: finalitatea este, mereu, regresia spre originar). La Eminescu, inițierea este eroică, zeiască – spre a anula-depăși, mereu, condiția banal-umană.

Templul Cosmic e pângărit prin infiltrarea în **strane** (faguri ai Edenului) a stării **infernale,** obținută prin înjosirea Logos-ului (cu **evlavie de vulpi, bâlbâiți, gușați,** etc.) urma, implacabil, **furor sacer** purificatoare, re-stabilizatoare în centrul sacru: intervenția Cavalerului-Călugăr (Âthman), Mircea-Țepeș (Focul-Vatră a Neamului).

Constantin Coroiu

RECURS LA MEMORIE

Motto: „Trecutul trebuie lăsat să se odihnească”

După apariția volumului *Decojind ceapa* al lui Gunter Grass, editat recent și în românește la „Polirom” (traducere din limba germană – Victor Scoradeț), aflu că, un gazetar de la „Der Spiegel” ataca întreaga generație a marelui scriitor, ca fiind schizofrenică și marcată iremediabil de ideologia și regimul nazist, iar, pe deasupra, lașă, neînstare a-și recunoaște rușinea și vina! M-am mirat că nu a cerut și condamnarea la moarte a celor din blestemata generație care nu s-au învrednicit – nu-i așa?! – să se spovedească la tribunalul de nimeni și nimic legitimat al unor ziariști justițiari – mulți, câtă frunză, câtă iarbă – de tipul celui de la „Der Spiegel”. În treacăt fie spus, ca unul ce sunt în deplină cunoștință de cauză, nu-i mai iau demult în seamă pe ziariștii care nu reușesc să-și stăpânească ura față de marii intelectuali și, îndeosbi, față de scriitori și artiști, propunându-ne, în schimb, ca model „golul lor istoric”, vorba Poetului, și, mai ales, moral. Îi mână în luptă, de fapt, propriile lor complexe de inferioriorităte, propria lor sterilitate și, înainte de toate, propria lor imoralitate. Sunt însă atent și mâhnit atunci când scriitorii înșiși, ca să mă refer numai la ei, îi discriminează pe criterii ideologice, politice pe înaintașii sau pe contemporanii lor.

Cu o sinceritate șocantă, autorul *Tobei de tinichea* mărturisește: „...povara, eticheta și stigmatul le pot furniza eu singur. Ca membru în Tineretul Hitlerist, am fost, desigur, un tânăr nazist. Credincios până la capăt”. Parcurgând, însă, autobiografia lui Gunter Grass, nu atât spovedania sa (tardivă!) – care a făcut atâta vâlvă în lumea mare, nu doar culturală și artistică, ci și politică – m-a interesat, cât traiectoria unui destin excepțional. E uimitor, îndeosebi pentru un român, să constate că un intelectual, un creator, precum Gunter Grass, nu a ratat, în fond, nici o experiență dintre multele, nu puține terifiante, pe care le-a trăit, valorificându-le în operă și în acțiunile sale de dincolo de masa de scris. Cartea este spectacolul complex, mai degrabă tragic, al devenirii, al convertirii unei biografii într-un Destin (cu majusculă). Avem, în *Decojind ceapa*, romanul victoriei unui învins care, pentru a învinge, a învățat mai întâi, cum spune undeva, să eșueze! Inclusiv scrierea acestui volum autobiografic, de altfel greu de definit, date fiind, între altele, construcția romanescă, analiza psihologică, procesele de conștiință și metaforele (ceapa, chihlimbarul care „conservă ceea ce ar trebui să fie demult digerat”), ce-i conferă o originalitate de netăgăduit, a însemnat, înainte de toate, o confruntare cu sine dură („...acum când decojesc ceapa, tăcerea mea îmi vuiește în urechi”).

Gunter Grass pare să împartă biografiile – poate prea tranșant – în două categorii: *greșite* și *corecte*. E limpede că înclină să o considere pe a sa mai mult greșită, oricum aflată sub semnul unui start cum nu se poate mai prost și mai invalidant, când, minor fiind, cu o copilărie fracturată („Odată cu începutul războiului, copilăria mea se sfârșise”), atras de uniformă și de deviza „Tineretul trebuie să fie condus de tineret” (un slogan care sună a tinichea, azi ca și ieri, dar care în anumite momente ale istoriei s-a dovedit mai mult decât mobilizator), intră cu elan în organizația tineretului hitlerist („țâncii”, „micii cercetași”), ajungând apoi tunar-tanchist al Waffen SS, în pădurile Boemiei. „Istoria se ascundea în spatele ei înseși și se transforma cât ai clipi în legendă”, rememorează prozatorul. Și, e de observat, nimic nu pătrunde mai adânc și mai insidios în sufletul unui adolescent, al unui tânăr, decât legendele, miturile, din păcate și cele false, cultivate de diverși papagali, cu precădere în momente-limită ale istoriei, în „revoluții”, în epoci de tranziție. Dar, dincolo de toate acestea, are dreptate autorul și eroul octogenar al acestei cărți când scrie: „ Nimic nu ne oferă informații despre ceea ce se petrece în mintea unui băiat de cincisprezece ani care vrea de bunăvoie să se ducă neapărat acolo unde se luptă și – lucru pe care l-ar putea bănui sau chiar cunoaște din cărți – unde moartea face ravagii. Bănuielile se perindă una după alta: să fi fost asaltul unor torente afective ce dădeau pe dinafară, cheful de a acționa de capul meu, dorința de a crește mai repede, de a ajunge adult, bărbat între bărbați?”

Tanchist, miner, prizonier într-un lagăr american, cioplitor de pietre funerare, dar și sculptor-artist sau pictor mai mult decât promițător, poet, prozator, adolescentul și apoi tânărul Gunter Grass traversează într-adevăr „repede” multe etape, dintre care unele dramatice în plan intelectual și afectiv. Între cele decisive, în primul rând privind opțiunea politică, se detașează perioada mineritului („Viitorul e-n lignit” – era o deviză în fața dezastrului provocat de război). Asistă în acel mediu muncitoresc la înfruntarea extremelor, cea fascistă cu stânga radicală. Balanța (Gunter Grass este născut în Zodia Balanței) se înclină, în ceea ce-l privește, spre stânga, spre social-democrație, influențat de discursul contaminant al unui miner pe nume Schumacher:

„După ani de închisoare în perioada nazistă, se transformase într-un ascet. Un sfânt stâlpnic se făcea auzit. El chema la înnoirea națiunii. Din ruine trebuia să se nască, după viața lui severă, o Germanie socială și democrată. Fiecare cuvânt era o lovitură de baros de fier. Împotriva voinței mele – căci, de fapt, strigătele mă făceau să iau distanță – tovarășul Schumacher m-a convins”.

În fine, într-o vreme când „se celebra supraviețuirea”, trăiește ani de zile într-un cămin de bătrâni din Dusseldorf

Rath, administrat de franciscani, unde i se înfățișează întreaga priveliște a decrepitudinii ființei umane, o mică lume crepusculară vegheată de un călugăr, personaj coborât parcă din veacuri demult apuse. Aici, hrănindu-se cu nelipsitul terci de griș cu lapte, la care se adăugau două felii de pâine intermediară, un boț de margarină și magiunul de prune, existența era totuși suportabilă față de a majorității germanilor în a căror țară „nu numai casele erau transformate în ruine", dar și „fiecăruia îi lipsea câte cineva". Evocarea anilor petrecuți în căminul de bătrâni este o pagină de mare literatură, încălzită de umorul, chiar dacă trist, al unei bizare misiuni: programul de ieșire cu o capră, pe numele ei Genoveva, la păscut, sub ochii curioși ai numeroșilor vizitatori ai căminului și țintă a ironiilor surorilor medicale ieșite și ele să se plimbe în grupuri vesele, distrându-se copios și umilitor pe seama „accesoriului tragi-comic al unei capre recalcitrante cu ugeru-n vânt", și „a celei mai ridicole perechi cu putință...". Ar fi absurd să le fi pretins cineva acelor tinere femei, la farmecele cărora râvnea, fără speranțe, tânărul bărbat, de a fi avut intuiția că nefericitul însoțitor al nărăvașului, dar utilului patruped va deveni scriitorul Nobel, atât de celebru nu numai în țara lor.

După multe decenii, decojind ceapa memoriei, care, „tocată strat cu strat, declanșează lacrimi ce tulbură privirea", achitându-și o datorie veche, din tinerețea sa, autorul retrăiește un început de drum și un parcurs mult mai răscolitor, decât mărturisirea unei erori generate de o iluzie: „În general, desfășurarea cronologică a poveștii mele mă strânge ca un corset. O, de-aș putea acum să vâslesc înapoi și să acostez pe una din plajele de la Marea Baltică pe care, copil fiind, însăilam cetăți de nisip ud...O, de-aș mai ședea o dată la fereastra podului și de-aș putea să citesc, pierdut de mine însumi, ca niciodată după aceea...Sau să mă ciucesc o dată sub pânza de cort (în lagăr – n.mea) cu camaradul meu Joseph (actualul Papă) și să jucăm viitorul la zaruri, atunci când acesta părea încă proaspăt și imaculat... Joseph a avut zarul cel mai mare... Așa se face că eu am ajuns, din păcate, doar scriitor, el, însă..."

Nu e ușor, povestindu-ți viața, cu atât mai mult cu cât o faci de pe culmea celebrității, să trebuiască să revezi mizeria postbelică – „haita noilor îmbogățiți" care „ se umfla în pene, exhibându-și bogăția", sau să ți se releve încă o dată, adevărul crud că, de obicei, intelectualii „eșuează în propriul lor orgoliu". Nu e ușor, apoi, scriind, să retrăiești drama propriei tale familii care, atunci când „au venit rușii", a fost, practic, strivită (mama scriitorului, violată de soldații sovietici, salvându-și de la un astfel de coșmar fiica). Secvențele, numeroase, în care octogenarul o evocă pe mama sa, moartă în 1954, căreia îi datorează tot, inclusiv cariera artistică, literară, („...și după moartea ei mi se uită peste umăr și zice „Taie asta, e urât" –, dar eu nu o ascult decât rareori și, când o ascult, e prea târziu...") sunt cele mai răscolitoare. Două ființe care s-au nemurit reciproc.

Ceea ce ridică *Decojind ceapa* deasupra multor scrieri de acest gen, fie ele și de mare valoare literară, sunt deopotrivă arta dar și atitudinea autorului. Memorialistul povestește când la persoana întâi, când la persoana a III-a, cu o detașare și o măiestrie de care numai maeștrii

Palatul Regal – azi Muzeul Național de Artă (1930-1937)

genului epic sunt capabili. Gunter Grass nu condamnă și nu apără pe nimeni, de vreme ce, cum lasă să se înțeleagă, de cea mai mare tragedie a omenirii, violul universal care a fost Al Doilea Război Mondial, toți sunt, toți suntem mai mult sau mai puțin vinovați. Vina tragică, ar spune o mare poetă și eseistă de azi. Supraviețuitorii cataclismului nu pot încremeni însă în ea. Viața trebuie să continue. Și nu mergând cu spatele înainte și cu fața spre trecut. Este lecția acelei mame, victimă tragică a războiului, pe care i-o dă celui ce cândva era „micul ei Peer Gynt". Oricum, „trecutul trebuie lăsat să se odihnească", apoi poate fi scrisă și cartea mărturisitoare. Cât timp trebuie lăsat să se odihnească? Greu de spus. De pildă, până în ziua vizitei la Dachau: „ A trecut ceva timp până când am priceput în salturi și am recunoscut ezitant că, fără să știu sau, mai exact, fără să vreau să știu, luasem parte la o crimă care, cu anii, nu a devenit mai puțin gravă, nu vrea să se prescrie, de care încă mai sufăr ca de o boală".

Acest volum din *Decojind coaja* cuprinde povestea vieții lui Gunter Grass până în 1959, anul apariției romanului *Toba de tinichea*, care i-a adus celebritatea. El se încheie cu aceste propoziții: „Așa am trăit de atunci înainte, de la pagină la pagină și între o carte și alta. Timp în care mi-am păstrat bogăția de personaje dinăuntru. Dar, ca să vorbesc despre asta, nu e destulă ceapă și nici chef destul", după ce în cursul captivantei sale narațiuni observase: „Incomplete fiind, (poveștile) trebuie să fie inventate cu și mai multă substanță. Niciodată nu sunt terminate. Tot timpul așteaptă prilejuri de a fi continuate sau povestite invers".

E de prisos a mai spune că nu doar poveștile așteaptă, ci și noi, cititorii, așteptăm, mereu însetați de povești adevărate sau inventate, scrise de prozatori de forța și anvergura lui Gunter Grass. De aceea, nu putem decât spera în revenirea „chefului" și în continuarea povestirii.

Nu cred că această carte înseamnă „moartea unei instituții morale", cum a afirmat Michael Jurgs, biograful lui Gunter Grass. Sunt cuvinte mari, cuvinte grele, nedrepte, rostite așazicând în stare de șoc. Cred mai degrabă că *Decojind ceapa* este o carte de profundă meditație care, între altele, sfidează aberanta „corectitudine politică". O carte-eveniment.

Constantin Schifirneţ

ION PETROVICI DESPRE FILOSOFIA ROMÂNEASCĂ

Încercăm o analiză a viziunii lui Petrovici despre filosofia românească, semnificativă pentru un filosof a cărei creație s-a produs în plin proces de critalizare a câmpului filosofic românesc, fapt amintit de mai multe ori de către el însuși. Teza fundamentală a lui Petrovici se axează pe ideea afirmării unei filosofii românești concomitent cu procesele de modernizare întrucât dezvoltarea gândirii filosofice însoțește mersul modern al societății românești. Metodologic, el continuă principiul lui T. Maiorescu asupra lipsei contextelor favorabile gândului filosof original în cultura română. Spre deosebire de mentorul său, autorul *Teoriei noțiunilor* crede în capacitatea de creație filosofică a românilor. Din acest unghi, descifrează idei și viziuni filosofice românești.

Se cuvine a menționa un anumit dezinteres din partea exegezei față de concepția lui Petrovici despre gândirea filosofică românească.

Filosof redutabil, logician creator, european prin gândire și conduită, filosoful român cu prezențele cele mai numeroase la universități străine și la manifestările științifice internaționale, Ion Petrovici a gândit filosofia ca meditație a ființei umane dincolo de contingentele ei. Cum s-a spus, Petrovici reconstruiește metafizic în jurul situației existențiale „omul sau lumea" (Cernica, 2002, p. 145). În lucrarea sa *Teoria noțiunilor*, 1910, I. Petrovici a încercat înnoirea doctrinei clasice despre noțiuni, elaborând idei originale, iar una dintre ele, după cum susține Petrovici, este dezvoltată de Goblot, într-o carte apărută în 1920, *Traité de logique* (I. Petrovici, *O privire asupra filosofiei, părerile exprimate de d. prof. univ. I. Petrovici*, șCuvântul liber", anul I, nr. 44, 22 octombrie 1920, pp. 1-5).

În același timp, el are contribuții la studiul contextelor de filosofare și al relației filosofiei cu etnicul și naționalul.

Petrovici nu este un cosmopolit și câteva date biografice ni-l prezintă ca un gânditor implicat puternic în viața cetății. Iată, participă în vara anului 1904, ca membru al unei delegații de studenți ai Universității din București, la comemorarea a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare, care a avut loc la Suceava, sub administrație austriacă. Ion Petrovici este primul Doctor în Filozofie al unei universități românești cu teza *Paralelismul psiho-fizic*. La sfârșitul lui ianuarie 1932 este invitat la Sorbonna și la „Academia de Științe morale și politice" din Paris, unde prezintă comunicările *La Nationalité en Philosophie* o expunere a viziunii sale despre „problema atât de discutată" a caracterului național al filosofiei (Cazan, 2004, p. 313) și respectiv *L'Idée de néant*.

În guvernul prezidat de Octavian Goga (1937-1938), Ion Petrovici devine Ministru al Educației Naționale. Deși foarte scurtă, în această guvernare Petrovici aprobă catedra de filosofie înființată pentru Lucian Blaga la Universitatea din Cluj. În 1941 acceptă portofoliul de Ministru al Culturii Naționale în guvernul lui Ion Antonescu, calitate în care promovează în anul 1944 premiul național pentru *proză literară, istorică și filosofică*.

Revenind la filosofia românească, amintim studiile sale despre cugetarea românească: *Kant și cugetarea românească, Contribuții la filosofia lui Eminescu, Aforismele lui Titu Maiorescu, C. Rădulescu-Motru, A.D. Xenopol, Incursiunile filosofic-pedagogice ale d-lui S. Mehedinți* toate incluse în volumul *Din cronica filosofiei românești*. Menționăm și alte contribuții: *Titu Maiorescu* din cartea *Studii istorico-filosofice*, București, (1925) *Titu Maiorescu*, 1840-1917 (1931), *La centenarul lui Titu Maiorescu*, București, (1940). Nu putem trece peste o anumită neglijență în editarea propriilor lucrări. De pildă, *Amintiri universitare* și *Din cronica filosofiei românești* nu au cuprins și nici anii de apariție. Articolele despre T. Maiorescu le trece dintr-un volum în altul. În 1931 editează *Titu Maiorescu*, 1840-1917 (1931), pentru ca în anul 1940 să scoată un volum cu același titlu, dar nu-l reproduce întocmai pe acel din 1931. Dacă facem o comparație, strict cantitativ, ajungem la concluzia că volumele de memorialistică și de literatură depășesc ca total de pagini totalitatea scrierilor filosofice. Indiscutabil scriitorul și oratorul l-au eclipsat într-o anumită măsură pe filosof.

În continuare, abordăm reflecțiile sale despre T. Maiorescu și observațiile sale asupra filosofiei lui C. Rădulescu-Motru.

După cum s-a putut observa, înșiruirea scrierilor sale ne indică stăruința lui Petrovici asupra influenței maioresciene în evoluția filosofiei românești. Lucrările sale adună gânduri și amintiri despre Maiorescu.

Fascinat de gândirea lui Maiorescu, de personalitatea publică a acestuia, de arta sa oratorică, admirată de toți, Petrovici a glosat pe marginea operei magistrului său. El a fost considerat urmaș al lui Maiorescu, și trebuie spus că s-a impus în lume academică și în cea culturală ca un demn continuator al acestuia.

Filosoful recunoaște influența decisivă a lui Maiorescu asupra sa: „Mi-a fost profesor la Universitate și m-a înrâurit profund" (Petrovici, 1931, 3). Prezent la cursurile profesorului, el s-a bucurat de atenția acestuia, un exemplu fiind vizita bătrânului gânditor la locuința unde trăia studentul său. Deducem de aici o empatie între magister și student, motiv de cunoaștere directă a personalității lui Maiorescu de către Petrovici.

Admirația pentru magistru nu-l împiedică să abordeze în mod onest originalitatea acestuia. Începe un studiu cu întrebarea: „Fost-a Titu Maiorescu un filosof?" (Petrovici, 1935, 49), întrebare justificată de încetățenirea în conștiința publică a liderului Junimii ca „îndrumător literar". Deși a fost un profesor de filosofie de incontestabil prestigiu, exegetul ține să precizeze că nu se poate confunda „profesoratul de filozofie cu calitatea de filosof" (Petrovici, 1935, 50). Titu Maiorescu nu a fost un „creator de concepții originale despre lume și viață" (Petrovici, 1935, 49). Nu se poate vorbi de o filosofie a lui Maiorescu așa cum se spune despre o filosofie a lui Descartes, Leibniz, Kant sau Spencer (Petrovici, 1925, 223) „și nici chiar în măsura în care se vorbește despre opera filosofică a compatrioților săi Vasile Conta sau A.D. Xenopol".

Totuși, susține Petrovici, Maiorescu poate fi considerat filosof fiindcă are capacitatea de unifica într-un ansamblu toate dimensiunile unei probleme. O altă dovadă a spiritului filosofic maiorescian rămâne posedarea conștiinței clare a mecanismului unor operații spirituale cum ar fi normele frumosului și regulile adevărului.

Nesemnificativ ca teoretician „Maiorescu era mai înainte de toate un spirit aplicativ, un practician" (Petrovici, 1935, 53), un mare practician. Maiorescu a tins către realizarea unei reforme întemeiată filosofic redusă la situația din societatea românească „neasemănat rămasă în urmă". Spre deosebire de A.Comte care năzuia o reformă mondială, fiind însă utopică, aici nu a avut dreptate fiind infirmat de mondializarea de astăzi, opera lui Maiorescu a reușit să determine „o transformare efectivă în evoluția noastră istorică" (Petrovici, 1935, 56) Foarte frumos spune elevul lui Maiorescu: „Titu Maiorescu a fost în domeniul culturii naționale, un mare chirurg, un operator de precizie și îndemânare, care a salvat pacientul de infirmități cu atât mai primejdioase cu cât aproape treceau neobservate" (Petrovici, 1935, 56). „Maiorescu făcea operă practică, legată de necesitățile unei epoci determinate" (Petrovici, studii , 237).

Petrovici este convins că dacă Maiorescu ar fi rămas în străinătate ar fi devenit un filosof cunoscut în Europa: „În fața cercurilor străine, capabile să judece și să cunoască, Maiorescu a trecut, în tinerețile sale, ca o virtualitate interesantă, în domeniul filosofic" (Petrovici, 1940 , 98), virtualitate care nu s-a realizat pentru că el s-a identificat „cu nevoile imediate ale culturii românești". Ar fi adus contribuții originale la filosofia universală în logică și teoria cunoașterii, în estetică și psihologie. O probă ar fi teza lui Maiorescu din articolul *Progresul adevărului* despre vicisitudinile adevărului de la naștere până la afirmarea lui. Îi găsește virtuți de cugetare originală în *Din experiență* și în paginile de aforisme. Însușirea fundamentală a spiritului lui T. Maiorescu: claritatea gândirii îmbrăcată într-un stil de o puritate clasică" (Petrovici, 1935, 72).

Dar în România el nu s-a avântat în lucrări originale pentru că ar fi fost „nepotrivite cu faza dezvoltării de atunci a țării lui" (Petrovici, 1925, 233). Exegetul nu evită a-l compara pe mentorul său cu Vasile Conta, în care identifică gânditorul original, datorită imaginației constructive mai bogate, însușire care lipsește la Maiorescu. Atunci, întrebarea: care este aportul lui la dezvoltarea filosofiei? Răspunsul îl dă Petrovici: „Spiritul filosofic al lui Maiorescu avea ca trăsură de căpetenie latura logico-critică (pe lângă gustul estetic și oarecare finețe psihologică), și cu aceste însușiri a putut mai lesne să renunțe la cercetări teoretice proprii…" (Petrovici, 1925, 234). El a preferat logica tuturor disciplinelor, domeniu filosofic care nu se ocupă de fapte ci de forme. În tratatul de Logică se întrevăd unele idei proprii „mai mult indicate decât dezvoltate" (Petrovici, 1935, 53), dar nu ezită a-l caracteriza ca un moment crucial în evoluția gândirii românești. Față de ceea ce era înaintea lui, manualul său de logică „păstrează aceiași distanță și reprezintă același formidabil salt, pe care îl reprezintă și poezia lui Eminescu față de producțiile anterioare" (Petrovici, 1925, 238-239).

Explicația opțiunii lui Maiorescu pentru logică ar fi calitatea lui de mare practician care ordonează faptele așa cum face și logica: „Și e caracteristic că rolul pe care îl are logica între științe l-a avut Maiorescu în cultura românească. A eliminat ce era fals, a coordonat ce era bun; a suprimat anarhia, a retezat avânturi greșite, a indicat lacunele și sistema de a le acoperi. El este marele organizator al culturii noastre neînchegate și pe alocuri deviate de la drumul ei natural" (Petrovici, 1925, 234-235). Maiorescu „nu și-a dat întreaga sa măsură de cugetător" (Petrovici, 1925, 235) întrucât el avea convingerea că întâi trebuia creată o atmosferă prielnică unei mișcări filosofice.

Fostul său student recunoaște că profesorul Maiorescu nu citea filosofie contemporană lui, ceea ce adesea i se reproșa, el oprindu-se la Comte și Spencer. Din acest motiv el nu accepta creativitatea filosofică a propriilor săi elevi, care introduceau noi teme și metode, dar și viziuni proprii de interpretare filosofică.

O altă direcție studiată de Petrovici vizează influența kantianismului în cultura română. Judecată ca „o adevărată categorie apriorică a conștiinței filosofice contemporane" (Petrovici, 1935, 4) filosofia kantiană este cercetată ca un ferment real în cultura noastră modernă, filosofia românească s-ar constitui odată cu pătrunderea ideilor kantiene. De aceea „despre un început mai serios de mișcare filosofică nu se poate vorbi la noi decât abia din a doua jumătatea secolului al XIX-lea" (Petrovici, 1935, 5). Mai mult, renașterea noastră națională „se leagă de numele lui Kant" (Petrovici, 1935, 6). Petrovici exprimă fără echivoc alegerea sa pentru Kant: „Preferarea lui Kant față de Condillac a fost sănătoasă" (Petrovici, 1935, 6-7). Pentru Petrovici a fost mai utilă „o filosofie rațională cu caracter apodictic", cum era kantiansimul decât filosofia empiristă a lui Condillac. Într-o perioadă de căutări „raționalismul are avantajul unei revelații intelectuale cu caracter mai tranșant și mai rapid" (Petrovici, 1935, 7).

Titu Maiorescu este „cel mai influent dintre kantianii noștri" (Petrovici, 1935, 9). Deși de la el nu au rămas opere filosofice kantiene Maiorescu „a făcut întinse plantații kantiane în sufletul atâtor rânduri de ascultători" (Petrovici, 1935, 11). Kantianismul său s-a manifestat în prelegerile universitare. Petrovici susține că Maiorescu nu accepta imperativul categoric și înclina mai mult spre

morala milei a lui Schopenhauer: „Maiorescu era admiratorul pasionat al „Criticii raţiunii pure" (Petrovici, 1935, 13).

Petrovici crede că el împreună cu P.P. Negulescu a continuat studiul lui Kant în universităţile româneşti. Influenţa kantiană a fost extensivă şi nu una „cu adevărat fecundă", cauza fiind că „suntem o naţie tânără şi c-o atmosferă filosofică ce abia s-a închegat" (Petrovici, 1935, 19). A găsit totuşi un exemplu de filosof român cu o cosntrucţie proprie pe baze kantiene, şi acesta este C. Rădulescu-Motru.

Şi ajungem astfel la analiza lui Petrovici despre filosofia C. Rădulescu-Motru. Despre relaţiile dintre ei am scris în monografia despre C. Rădulescu-Motru din care reluăm unele informaţii (Schifirneţ, 2003-2005).

De altfel, cei doi filosofi vor întări, în perioada interbelică, curentul raţionalist şi enciclopedic în jurul căruia se organizează întreaga mişcare filosofică. Deşi relaţiile dintre ei se bazează pe credinţa în aceleaşi valori, există o diferenţă remarcabilă. C. Rădulescu-Motru este un ctitor de instituţii în filosofia românească, asemănându-se, din acest unghi, cu T. Maiorescu şi D. Gusti. Petrovici a mizat mai mult pe statura sa de om public - susţinută şi de marele sale său talent oratoric -, implicat nemijlocit în actul guvernării, sprijinind financiar şi material, din această poziţie, activitatea filosofilor, inclusiv iniţiativele lui C. Rădulescu-Motru.

În 1926, Petrovici publică studiul *C. Rădulescu-Motru* o analiză a dimensiunilor gândirii lui Motru: „Construcţia d-lui C. Rădulescu-Motru urmează – ca să zicem astfel – sistemul pavilionar. Avem o construcţie lentă, în care se adaogă succesiv clădire cu clădire, avansându-se către un ansamblu care deşi se poate bănui de pe acum, nu este încă isprăvit". Evident, vorbeşte de rolul cultural al lui C. Rădulescu-Motru: „Ca şi profesorul său Maiorescu, şi dânsul a pus umărul la înfiripareа culturii romîneşti şi este reprezentantul filozofic al unui moment important al evoluţiei noastre culturale, - bine înţeles al altui moment decît acela pe care îl înfăţişează Maiorescu". Deşi C. Rădulescu-Motru a înţeles că o cultură românească trebuie să-şi aibă rădăcinile în fondul nostru naţional, el a pledat pentru asimilarea celor mai importante valori ale culturii europene, înscriindu-se în altă fază din evoluţia filosofiei româneşti: „Opera lui Maiorescu este o operă de selecţie şi de înlănţuire strictă, - nu una de cunoaştere bogată", scrie Petrovici. După opera lui Maiorescu de valorificare a venit a doua etapă - ridicarea culturii româneşti la nivelul popoarelor avansate „şi prin conţinutul cunoştinţei. Această a doua etapă culturală este strălucit reprezentată de d. Rădulescu-Motru, care a şi exercitat una dintre cele mai frumoase influenţe în această direcţiune". Exegetul compară manualul de Logică al lui Maiorescu cu tratatul de Psihologie al lui C. Rădulescu-Motru pentru a conchide că lucrarea maioresciană „cetind-o dobândeşti fără îndoială un instrument de cugetare precisă, dar nu te pui la nivelul ştiinţii europene în această ramură. Cu totul altfel e Psihologia d-lui C. Rădulescu-Motru (…). Între ele este o deosebire de natură. În cartea d-lui Motru – ceiace lipseşte în tratatul lui Maiorescu – se vede preocuparea constantă şi categorică de-a

Casa Disescu (1910-1912) – azi sediul Institutului de Istorie a Artei

îmbrăţişa într-un tablou complet toată literatura chestiilor care formează capitolele lucrării, de a se înfăţişa cu întreg aparatul operelor similare din străinătate". Pentru că tinde spre sinteză, *Cursul de psihologie* „va avea fatal puţină impreciziune şi această impresie o culegi cîteodată şi din opera d-lui Motru". Filosoful ar căuta, după Petrovici, să concilieze curente adverse. Tratatul de psihologie „nu rămîne numai o excelentă lucrare de informaţie, ci alcătueşte şi o treaptă în ascensiunea unei cugetări care se degajează din ceţurile dimineţii, tot mai limpede şi mai triumfătoare…". Ca fost student, nu uită lecţiile lui C. Rădulescu-Motru, care „au aceiaşi structură şi aceiaşi fizionomie ca şi scrierile lui. (…) Lecţiunile sale sînt şi dînsele un viu îndemn la muncă şi documentare, pentru oricine năzuieşte să cugete temeinic şi cu rod". Dar mai este şi altceva, susţine Petrovici, credinţa optimistă „că, oricare ar fi aptitudinile speciale care deosebesc pe om de om şi avantajează pe unii mai mult de cît pe alţii, geniul filozofic este totuşi şi dînsul, măcar în bună parte, o chestie de stăruinţă şi de muncă" (Petrovici, 1935, 85). Să spunem că volumul omagial alcătuit de Nae Ionescu şi C. Beldie, prilejuit de sărbătorirea a 60 de ani de viaţă a lui C. Rădulescu-Motru nu a apărut din cauza acestui articol semnat de I. Petrovici, care se încheia cu afirmaţia că şi prin muncă se ajunge la o concepţie filosofică, afirmaţie considerată jignitoare. Apariţia volumului fără contribuţia lui Petrovici ar fi părut un afront pentru filosoful ieşean. Pe C. Rădulescu-Motru l-a afectat foarte mult caracterizarea colegului şi prietenului său, care a mai comis asemenea acte de nedelicateţe, şi de aceea Bagdasar s-a hotărât să publice o lucrare închinată profesorului său: „Eu am vrut să repar acest gest neelegant" (Bagdasar, 33).

De altfel pe Rădulescu-Motru a reţinut inserarea de către Petrovici în articolul *Titu Maiorescu* a unei afirmaţii a lui Maiorescu drept o ironie fină: „Vezi cazul lui Rădulescu-Motru. El este foarte fecund şi are lucrări bune. Dar pare-mi-se că, din cauza pe care ţi-am spus-o, scrierile lui curg pe deasupra" (Petrovici, 1925, 230). C. Rădulescu-Motru îi scria lui Petrovici: „Am găsit ironia fină strecurată la adresa mea în articolul «Titu Maiorescu» din «Viaţa Românească» cum am gustat şi pe acelea din articolul

«C. Rădulescu-Motru» din Sburătorul (13 decembrie 1919-*n.n.*) pe vremuri". Atitudinea lui Petrovici îi confirmă părerea sa despre psihologia românului: „două săbii nu intră într-o teacă, la români! Nu se poate: doi filosofi în același timp; și cum nu se poate doi oameni politici. Individualismul românesc e fermecător…Te rog să mă crezi că nu sunt de loc supărat" (*C.Rădulescu-Motru către Ion Petrovici*, 3 noiembrie 1923, B.A.R., *Coresp.,*S 56(5)/XXVII).

Ion Petrovici îi răspunde imediat: „câtuși de puțin să depreciez opera Dtale pentru care am toată stima și despre care în toate împrejurările am vorbit numai de bine. De altfel, dacă aș condamna-o și eu din punct de vedere al lui Maiorescu ar fi să condamn și mai greu propriile mele scrieri filosofice, care au fost și mai aride și mai necitite decât ale Dtale (…) În concluziune socot că nu se poate aplica de data aceasta dictonul celor 2 săbii într-o teacă… și te rog ca declarația care mi-o faci că nu ești supărat pe mine să nu izvorască din generozitate, ci din încredințarea fermă că nu ți-am greșit cu nimic" (Ion Petrovici către C.Rădulescu-Motru, 6 noiembrie 1923, B.A.R., *Coresp.,* 230 564).

La volumul întocmit de N. Bagdasar, Ion Petrovici scrie un articol fiind atent la nuanțe, și mai mult se achită la timp de scrierea lui și îl trimite lui Bagdasar, de la Geneva, studiul despre C. Rădulescu-Motru pentru volumul omagial „pentru a-mi putea îndeplini această plăcută datorie către fostul meu profesor, una dintre figurile cele mai nobile și mai senine ale cugetării românești" (Ion Petrovici către C. Rădulescu-Motru, 12 aprilie (1932), B.A.R., *Coresp.*, inv.230 565), „Îmi pare bine că ese în curând volumul omagial al Dlui Motru, răsplătindu-se cu o oră mai devreme (ca să fiu exact: cu o oră mai târziu) munca științifică a acestui om ales" (I. Petrovici către N.Bagdasar, 21 mai 1932, Geneva, A.N.- D.A.I.C., Fond N.Bagdasar, Dosar 354, f. 6v). Același Petrovici îi cere lui Bagdasar să introducă conferința lui franțuzească „La nationalité en philosophie" în volumul omagial (I.Petrovici către N.Bagdasar, 2 iunie 1932, Geneva, A.N.- D.A.I.C., Fond N.Bagdasar, Dosar 354, f. 7), lucrare căreia Traian Herseni nu-i vede nici o utilitate în *Omagiul prof. C.Rădulescu-Motru* (Herseni, 1932, 2).

În numele Societății Române de Filosofie și ca unul dintre cei mai vechi elevi ai săi, Ion Petrovici a vorbit în 6 noiembrie 1932 la solemnitatea înmânării lui C. Rădulescu-Motru a volumului omagial cu ocazia a 35 de ani de activitate didactică. Remarcă de la început că întâia lecție de filosofie ce oferea noi orizonturi auzită de el ca student a fost aceea a lui C. Rădulescu-Motru: „V-am urmărit prelegerile calme, temeinice, totdeauna puse la punct și informate, regulat. N-am lipsit niciodată dela lecțiile d-voastră. Nu era regulă pentru mine să frequentez cursurile. Lipsiam pentrucă lipsiau și profesorii. La Titu Maiorescu și la d-voastră n-am lipsit niciodată". Nu putea lipsi din discursul lui Petrovici o referire la una din instituțiile fondate de C. Rădulescu-Motru - Societatea Română de Filosofie: „N-aveam tradiție filosofică și nici inițiative. Creația unei societăți de filosofie a fost o faptă de curaj și ați grăbit prin aceasta, pe o latură, evoluția culturii românești. Mai exista și Junimea. Dar avea numai o tinctură de filosofie. Societatea Română de Filosofie a pus accentul pe filosofie, făcând operă de difuzare și familiarizare, care face ca această sărbătorire să aibă caracterul de sărbătorire populară" (*Sărbătorirea d-lui prof. C.Rădulescu-Motru*, „Dreptatea", anul VI, nr.1536, 9 noiembrie 1932, p. 3).

I. Petrovici a recunoscut de multe ori meritul lui Motru la împământenirea spiritului științific în filosofia românească. În 1920, I. Petrovici, observă: „Până acum filosofia era socotită la noi mai mult un gen literar", și amintește, în timpul când era el student, de înțelegerea lui C. Rădulescu-Motru cu profesorul de fiziologie ca acesta să facă prelegeri cu studenții de la filosofie. I. Petrovici a asistat la câteva experiențe și a învățat lucruri folositoare. Așa a procedat și el la Iași, ducând studenții la laboratorul de fiziologie. Împreună cu V. Vâlcovici a stabilit un ciclu de conferințe despre matematică și mecanică. „Dar astfel de silințe individuale nu ajung. Ar fi bine ca lucrul să se facă sistematic și reglementat", afirmă Petrovici, și crede că învățământul filosofic a ieșit prea puțin din sfera teoriilor generale. Filosofia românească ar trebui să se ocupe și de probleme general-umane (I. Petrovici, *O privire asupra filosofiei, părerile exprimate de d. prof. univ. I. Petrovici*, „Cuvântul liber", anul I, nr. 44, 22 octombrie 1920, pp. 1-5).

I. Petrovici îi dedică C. Rădulescu-Motru, în 1936, cartea *Viața și opera lui Kant (Douăsprezece lecții universitare)*: „Se închină această lucrare D-lui C.Rădulescu-Motru, cel dintâi Român care a clădit o concepție filosofică personală, pe temeliile idealismului kantian", după ce C. Rădulescu-Motru a formulat răspunsul la discursul de recepție al lui I.Petrovici, la Academia Română, numindu-l „filosof de rasă".

Nu este greu de observat cum Rădulescu-Motru și I. Petrovici, se detașează în poziția de gânditori de primă mărime ai epocii, prin consistența ce o dau spiritului filosofic. De altfel, cei doi filosofi vor întări, în perioada interbelică, curentul raționalist și enciclopedic în jurul căruia se organizează întreaga mișcare filosofică. Deși relațiile dintre ei se bazează pe credința în aceleași valori, există o diferență remarcabilă. Motru este un ctitor de instituții în filosofia românească, asemănându-se, din acest unghi, cu D. Gusti. Petrovici a mizat mai mult pe statura sa de om public – susținută și de marele sale său talent oratoric –, implicat nemijlocit în actul guvernării, sprijinind financiar și material, din această poziție, activitatea filosofilor, inclusiv inițiativele lui Motru. Însă toți cei trei gânditori au contribuții indelebile în domeniul lor de specialitate: Motru în psihologie și filosofie, Gusti în sociologie, Petrovici în logică, ei oferind în acest fel un răspuns direct la scepticismul exprimat, nu o dată, despre incapacitatea românilor de a crea filosofie. Să amintim spusa lui Iorga că nu suntem o națiune filosofică, adică românul nu ar iubi generalitatea și abstracția, dar și aserțiunea lui Maiorescu că celula românească nu rezistă speculației filosofice.

Rădulescu-Motru punea mare preț pe prezența lui Petrovici la conferințele organizate de Societatea Română de Filosofie. El știa că eficiența unei acțiuni publice depinde în foarte mare măsură de personalitățile cu imagine de succes. De pildă, Motru îi comunică lui I. Petrovici

despre conferința anunțată în ciclul Societății de Filosofie, la 20 decembrie 1928: „Mi-ar părea rău să nu vii. Ești reclama noastră în programul acestui an: rezervat pour la bonne bouche". (C. Rădulescu-Motru către Ion Petrovici, 28 noiembrie 1928, B. A. R., *Coresp.*, S 56 (7)/ XXVII). În același sens, îi cere să traducă într-o limbă străină cuvântarea sa ținută la simpozionul „Spinoza": „Este bine să se vadă prin străinătate că nu suntem tocmai barbari" (C. Rădulescu-Motru către Ion Petrovici, 6 octombrie 1928, B. A. R., *Coresp.*, S 56(6)/XXVII). Societatea Română de Filosofie organizează ciclul de conferințe în toamna anului 1930 *Filosofie românească* în cadrul căreia a vorbit I. Petrovici despre T. Maiorescu, și semnalează un fenomen de atavism istoric, adică prezentul este tot atât de dezordonat ca în timpul lui Maiorescu, și de aici rezultă nevoia de Maiorescu (*Conferința d-lui prof. Ion Petrovici*, „Dreptatea", anul IV, nr. 912, 22 octombrie 1930, p. 2).

Raționalist ca Motru, Petrovici este în mai mare măsură metafizician decât Rădulescu-Motru care a abordat filosofia din unghiul științific al psihologiei. Îi diferențiau și altceva: stilul. Rădulescu-Motru preocupat aproape exclusiv de idee și de gând, neglija, spre paguba cititorului, alcătuirea frazelor, în timp ce Petrovici era obsedat de estetica textului său lată ce-i scria Petrovici lui Bagdasar cu privire la corectarea manualului de psihologie, elaborat împreună: „să nu lași nici o frază care să nu fie transparentă, adică absolut limpede fără nici o controversă în interpretare" (I. Petrovici către N.Bagdasar, 10 august 1932, Băile Slănic, A.N. - D.A.I.C., Fond N. Bagdasar, Dosar 354, f. 2-2v) „…de la o vreme am ajuns să mă chinuiesc pentru o singură virgulă greșită și să am în fața erorilor de tipar veritabile spasme de nervozitate" (I. Petrovici către N.Bagdasar, 21 mai 1932, Geneva, A.N. - D.A.I.C., Fond N. Bagdasar, Dosar 354, f. 6-6v). „Manualul nostru nu avea un final convenabil și era lipsit de *poantă*" (I. Petrovici către N.Bagdasar, 3 august 1932 (?), A.N. - D.A.I.C., Fond N. Bagdasar, Dosar 354, f. 23).

La rândul său Rădulescu-Motru îl apreciază pe Ion Petrovici: „cel mai maestru practicant în arta raționamentului", „un animator extraordinar"[1]**(Endnotes)**

Succinte observații face Petrovici și asupra altor gânditori români. În *Contribuții la filosofia lui Eminescu* propune explicații asupra filosofiei marelui poet prin diferența necesară între modul de a gândi al unui poet și modul de a filosofa al unui gânditor, și lui Eminescu i se conturează sistemul filosofic. Despre Xenopol susține că deși în *Teoria istoriei* „unele concepte kantiane erau cam simplu tălmăcite" (Petrovici, 1935, 92) totuși lucrarea lui Xenopol „este o operă de cugetare robustă, crescută ca o plantă din pământul faptelor istorice pe care dânsul le îmbrățișase în largi sinteze luminoase".

În fine, Petrovici dă o replică la un articol al lui S. Mehedinți în care critica suprima specializarea în școala secundară și introducea noi discipline filosofice în proiectul de lege elaborat de Petrovici. De fapt geograful merge pe linia lui Maiorescu în susținerile sale despre privind educația copiilor cu deprinderi de muncă necesare activităților reale – recte agricole și amânarea formării lor cu cunoștințe din știință, artă și filosofie. Petrovici îi contrapune ideea necesității creației spirituale proprii, un imperativ cerut de situația României „când pentru ni se recunoaște drepturile naționale ni se cere să arătăm pe deasupra, ce putem noi aduce la tezaurul civilizației universale. Tocmai acum ni se cere mai mult decât oricând creații proprii în domeniul spiritualității, opere originale, nu simple manuale de școală, chiar dacă acestea sunt o mai bună afacere negustorească" (Petrovici, 1935, 123).

Concluzii

I. Petrovici studiază filosofia românească prin contribuțiile ei la dezvoltarea gândirii umane, și o judecă prin criteriile axiologice aplicabile oricărui sistem filosofic. Caută în orice scriere românească un grăunte de creativitate. Doi filosofi i-au reținut atenția: T. Maiorescu și C. Rădulescu-Motru, unul din elevii întemeietorului Junimii. A reflectat asupra ideilor eminesciene și asupra teoriei istoriei a lui Xenopol. După cum se vede câmpul de observație a lui Petrovici asupra mișcării filosofice românești era destul de îngust, și este firesc să fie așa întrucât nu-l interesau decât acei gânditori români aflați sub influența filosofiei kantiene, singura benefică pentru cultura română aflată la începuturile dezvoltării ei moderne. Se pare că timpul i-a dat dreptate.

BIBLIOGRAFIE

N.Bagdasar, *Dimitrie Gusti*, în *Portrete*, A.N.- D.A.I.C., Fond N.Bagdasar, Dosar 537.

Cazan, Gheorghe Al.,*Dincoace de Maiorescu. C. Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu, Ion Petrovici*, Editura Agerpress Typo, București, 2004

Cernica, Viorel, *Exerciții fenomenologice asupra filosofiei românești interbelice*, Mihai Dascal, București, 2001

Cernica, Viorel, *Căutarea de sine și chemările tradiției*, Mihai Dascal Editor, București, 2002

Filosofie și națiune, antologie, studiu introductiv și note de Constantin Schifirneț, Editura Albatros, București, 2001.

T.Herseni, *Note pe marginea unei cărți omagiale. Omagiul prof. C.Rădulescu-Motru*, „Dreptatea", anul VI, nr.1527, 29 octombrie 1932, p. 1-2.

Munteanu, Ștefan, *Raționalitatea metafizicii lui Ion Petrovici*, Editura Fundației "Axis", 2003

Ion Petrovici, *Titu Maiorescu. 1840-1917*, Editura Casei Școalelor, București, (1931)

Ion Petrovici, *Scriitorul C.R.Motru*, „Rampa", anul XV, nr.4444, 7 noembrie 1932, p. 1.

Ion Petrovici *Studii istorico-filosofice*, București, (1925)

Ion Petrovici, *Din cronica filosofiei românești*, București, [1935].

Sărbătorirea d-lui Ion Petrovici, „Revista de Filosofie", vol. XXIII, nr. 1, ianuarie-martie 1938, p. 73- 74.

Schifirneț Constantin, *C.Rădulescu-Motru. Viața și faptele sale*, vol.I-III, Editura Albatros, București 2003-2005.

Schifirneț Constantin, *Formele fără fond, un brand românesc,* Comunicare.ro, 2007

Ana Dobre

MIRON RADU PARASCHIVESCU

(fragmente)

Bizareriile comportamentale, trecerile bruște de la o stare la alta, de la exaltare la pesimism, toleranță și intoleranță, amiciția afișată paralel cu respingerile fervente, zgomotoase și intempestive, toate aceste inconsistențe, labilități sunt puse pe seama bolii de care suferea la maturitate, *epilepsie temporală.*

Valeriu Sârbu care l-a cunoscut prin 1955-1956 cu prilejul unui interviu pentru revista „Roumanie Nouvelle", când nu a fost prea cooperant, a remarcat trecerile, echivalențele psihice, dezechilibrele. Intra uneori în delir, uneori și 48 de ore, timp în care vorbea fără șir și atunci era genial. Uneori pleca. Fuma mult doar noaptea. Avea un ritm circadian: se culca la miezul nopții, se trezea la 11,00-12,00, lucra în grădina casei, noaptea scria, citea. Anturajul îl considera „cam nebun".

În *Nota informativă* din 15 febr. 1961 din Dosarul „Anonimul", se scrie referitor la acest aspect: „În toamna anului 1947 s-a declarat prima mare criză nervoasă care a necesitat internarea la Spitalul Central de boli nervoase din București, pentru un timp îndelungat spre a i se face un tratament bazat pe șocuri electrice.

Miron Radu Paraschivescu suferea de o depresiune nervoasă și de o „hipomanie", combinată cu obsesii erotice și cu ideea fixă de „a constitui guverne în care, pe lângă Marx, Engels și Lenin urmau să intre mai mulți poeți", din opera cărora Miron Radu Paraschivescu a tradus, ca de pildă Federico Garcia Lorca și R. Desnos – morți de mult timp". Într-un alt aliniat, se revine: „După vindecare, Miron Radu Paraschivescu s-a stabilit la Brașov, unde după o perioadă de doi ani de zile, în care după un alt eșec de a-și forma un cămin trainic, se stabilește la Cluj devenind redactor la revista „Steaua", unde, neînțelegându-se cu Baconski – redactor șef al acestei reviste, vine la București.

În 1956 a fost din nou internat la Spitalul Central pentru scurt timp însă. Vindecându-se, se stabilește la Vălenii de Munte unde și-a cumpărat o vilă cu banii obținuți drept onorariu pentru traducerea romanului *Pan Tadeusz* de Michiewicz și pentru traducerea poeziilor lui Nekrasov" .

Doctorul Ion Găucan l-a cunoscut în 1956 prin mama sa care-l cunoștea mai demult. Student la neurologie al eminentului profesor Ionescu-Sinești, el l-a observat cu minuție și curiozitate înregistrându-i simptomele. A asistat chiar la o *criză de nebunie.* El crede că suferea de *epilepsie temporală*, boală ce se manifestă prin crize cu mirosuri deosebite, cu imagini, limbaj scatologic, prin fugă de idei. L-a consultat în acest sens pe profesorul Ionescu-Sisești, care, în cazul Miron Radu Paraschivescu, exclude nebunia. Nefiind alcoolic, crede că boala de care suferea poetul era epilepsia.

Cunoscându-l, Ion Găucan îl analizează ca om și ca medic. Auzindu-l recitând din Bacovia, el constată o predispoziție spre depresie și în aceste preferințe literare. Aceasta îl făcea să se regăsească în stările existențiale bacoviene.

Când era în „limite bune", era ușor depresiv. Nu era sociabil, moștenind, poate, ceva din glacialitatea, din caracterul introvertit al mamei. Stările lui nu erau provocate de alcool, ci vin mai de departe, mai de demult, crede Ion Găucan. Nichifor Crainic, și el un „nebun" îi zicea „Miron nebunul". Manifesta instabilitate afectivă, altfel fermecător când era în toane bune.

Începutul bolii datează din 1939, la Paris. E posibil ca aceasta să fie în legătură cu primele lui experiențe amoroase. În timp boala a evoluat, încât în 1966, tânărul doctor Ion Găucan, care-l observase mulți ani, făcându-i un fel de fișă clinică a bolii, l-a sfătuit să ia legătura cu profesorul Eduard Pamfil de la Spitalul din Timișoara. Doctorul Pamfil l-a văzut, l-a tratat mai mulți ani. După aceste tratamente nu mai făcea crize.

În timpul crizelor, Miron Radu Paraschivescu era intratabil. Doctorul Găucan își amintește un astfel de moment. Miron Radu Paraschivescu plecase de la Timișoara în timpul unui tratament. Lena, ultima soție, îi telefonează, anunțându-l că Miron este într-o mare criză. Se aflau la București, în blocul Scala, prăbușit în 1977, la cutremurul din 4 martie. Miron Radu Paraschivescu s-a supărat, i-a gonit când acesta a venit.Totuși, Ion Găucan îi recomandă ca medic să se întâlnească din nou cu doctorul Pamfil. Miron Radu Paraschivescu se declară de acord, dar, capricios, nu vrea să meargă la Timișoara decât cu avionul. Hotărăsc să plece cu toții: scriitorul, Lena și doctorul Găucan.

Miron Radu Paraschivescu era într-o mare agitație. Se afla în plină criză. Nu mai avea „pamfile" – cașete preparate de doctorul Pamfil. În aeroport, în hol a fost atras de o țigancă frumoasă. Vorbește cu ea. Cu greu, Lena și doctorul Găucan îl despart de ea. Era o „țigancă de mătase", cum spunea poetul.

În avion, a stat o vreme destul de liniștit. După care, intempestiv, sare și acuză:

– Ăsta e un sicriu zburător!

Ceilalți au vrut să-l liniștească, să-l facă să tacă, dar el se încăpățâna ritos:

– Nu tac!

S-a ridicat și a mers la cabina pilotului. Toată lumea s-a neliniștit. Cei care îl însoțeau, din jenă s-au făcut că nu îl mai cunosc. Rememorând întâmplarea, doctorul Găucan, spune cu un anume regret: „M-am lepădat ca Iuda de Iisus".

Miron Radu Paraschivescu a fost reținut în cabina pilotului. Acolo s-a mai liniștit. La coborâre, a decis:

– Mergem cu tramvaiul, nu cu taxiul!

Avea astfel de momente de meschinărie când se ieftinea la făină. Uneori prea generos, alteori de o zgârcenie frizând meschinăria.

La a doua stație, i-a obligat pe Lena și pe doctorul Găucan care-l însoțeau, să coboare pe motivul că a văzut într-o vitrină o carte pe care nu o avea. În realitate, voia să întârzie întâlnirea

cu doctorul.

Au ajuns la spital. Cu doctorul Pamfil, care era un adevărat om de cultură, un adevărat intelectual(cânta foarte bine la chitară clasică) a avut o convorbire amicală. I-a propus, și Miron Radu Paraschivescu a acceptat, să se interneze câteva zile „pentru analize".

După 1966, prin 1968, a început să slăbească și să tușească. Lena era îngrijorată. Miron Radu Paraschivescu nu se îngrijora, spunea că este o tuse tabagică. S-a confesat doctorului Găucan:

– Totuși slăbesc, hainele nu mă mai încap.

Acesta i-a recomandat o radiografie. A făcut analize la Spitalul Filaret. La radiografie i-a apărut un neoplasm pulmonar într-o fază avansată. Stătea internat periodic și apoi reintra intr-o „viață normală". Nu se mai putea face nimic. Boala înainta implacabil.

Prin Gogu Rădulescu, care-i era prieten din ilegalitate și care-l vizita la Văleni, obține în 1969, viza pentru spitalizare în Franța pentru un tratament cu citostatice, tratament nou în acea perioadă. Cheltuielile au fost suportate de partid.

În Franța a plecat însoțit de Lena, deși, din dosarele întocmite de Securitatea de dinainte de 1989, relațiile dintre ei nu erau tocmai bune. Dintr-o notă din 20 aprilie 1970, rezultă că Miron Radu Paraschivescu intenționa să divorțeze de Lena; aceasta îi cere să-i spună numele femeii pentru care vrea să se despartă de ea. Miron nu vrea să-i spună, se spune. Îi spune numai că „după tot ceea ce a făcut în lipsa lui, singura soluție este divorțul". Lena este hotărâtă să dispară din viața lui. Dar nu singură, ci împreună cu copilul. Într-o altă convorbire telefonică din 16 ianuarie 1969, cu Yannis Veakis M.R.P. îl întreba dacă are vreo veste de la nevasta lui, de la Lena, deoarece el fusese la Văleni și nu o găsise acasă. Neavând cheie să intre în casă fusese nevoit să se întoarcă la București și intenționa să se întoarcă la sfârșit de săptămână împreună cu Iannis și Sașa (Elena Pătrășcanu) la Ploiești. De ce erau tensionate relațiile dintre ei se poate doar presupune. Descoperindu-i-se boala, probabil tensiunile au scăzut și viața a intrat, cel puțin din acest punct, pe un făgaș normal. De aici reiese că Miron Radu Paraschivescu avea o anume intransigență în relațiile cu femeile, că nu accepta niciun fel de trădare.

La plecarea în Franța, Miron Radu Paraschivescu s-a hotărât să ia niște însemnări de jurnal pe care le-a lăsat lui Virgil Ierunca, bun prieten ca și Monica Lovinescu.

În Sanatoriul de lângă Cathedrale Le Plateau d'Assy, unde lucraseră Chagall, Miro, a făcut noul tratament cu citostatice care „l-a topit"(Ion Găucan).

În *Timpul trăirii, timpul mărturisirii (jurnal parizian)* apărută la Editura „Cartea Românească" în 1977, Eugen Simion ,care era lector de limba română la Sorbona, îl evocă pe autorul *Cânticelor țigănești* în ultimele lui luni de viață: „Este bolnav, nici el nu știe cât de grav, și a venit, însoțit de soția lui, să consulte câțiva medici parizieni" (p.53).

Despre boala lui Miron Radu Paraschivescu se vorbea și se știa în mediul literar românesc: „Aflasem, scrie Eugen Simion, încă din țară despre primejdia care îl pândește, dar refuz s-o accept, mai bine zis, nu-mi place s-o accept cu ușurință. Detest profund pe cei care îmbrățișează numaidecât nenorocirea, se instalează în ea și-o răspândesc cu un fel de inconștientă fervoare. Să nu cedăm ușor în fața răului, omul este dator să aibă încredere în posibilitățile lui" (p.53).

Miron Radu Paraschivescu este privit cu prietenie și compasiune, apropierea morții conferă oricui un fel de aură care provoacă o teamă amestecată cu respect: „Mă uit la Miron Radu Paraschivescu cu teamă, cu simpatie și înlătur orice gând sinistru privitor la viitorul său. Este neschimbat, puțin mai tras la față și cu glasul mai stins, în rest, însuflețirea lui de totdeauna, modul cordial, democratic (aș zice) de a comunica" (Eugen Simion, *op.cit.,* pp. 53-54).

Deși mărturisește că n-a fost printre „prietenii lui tineri", nici una dintre descoperirile lui – „nu m-a descoperit și nici nu m-a încurajat" – așa cum a făcut cu alții, „atrași ca fluturii de lumina dreaptă și generoasă a acestui spirit", deși stătuse departe de „aproape legendarul Miron Radu Paraschivescu", „iritat puțin" de „curtea" ce i se făcea și care-l urma „cu o fidelitate intolerantă", Eugen Simion îl simpatizează ca om și-l prețuiește ca scriitor: „Nu mă formasem, deci, în preajma lui Miron Radu Paraschivescu, dar auzisem despre el și-l simpatizam. Citisem, evident, *Cântice țigănești* și celelalte cărți, despre unele dintre ele scrisesem. Odată a ținut să mă cunoască și Adrian Păunescu m-a prezentat" (*loc.cit.*,p.54).

Însemnările zilnice se împletesc cu evocarea. S-au cunoscut la „Capșa", aflându-se în compania lui Adrian Păunescu. Miron Radu Paraschivescu și Adrian Păunescu reveniseră dintr-o călătorie în U.R.S.S., iar Miron Radu Paraschivescu povestea „cu un râs complice", „isprăvile lui Adrian Păunescu", „strigând" din când în când: „Formidabil, domnule, formidabil...". Au rămas până dimineața. Eugen Simion l-a condus, singur, spre casă. Au discutat „până spre dimineață" despre „literatură și bătrânețe, politică și erotică" (idem, p. 54). Miron Radu Paraschivescu i-a spus: „Când eram tânăr credeam că bătrânețea, cu lipsa ei de apetit erotic, este cea mai mare nenorocire pentru om. Apropiindu-mă de bătrânețe, îmi dau seama că ideile noastre despre altă vârstă decât aceea în care trăim sunt false. Bătrânețea începe printr-o dispariție treptată a preocupării pentru eros. O liniște ce începe să se instaleze în om, o eliminare imperceptibilă a neliniștii sexuale..." (pp.54-55).

Relațiile scriitorului cu tinerii erau de natura adorației. Iată un exemplu de „fidelitate intolerantă": „Unul dintre fideli purta, vara, pe timpul unei călduri teribile, haine negre, papion, mănuși albe și ținea discursuri agresive la ședințele Uniunii Scriitorilor. Tip de polemist remarcabil, neînflăcărat, tăios și coerent după principiul că pamfletul este *un fel de mâncare care se servește la rece*"(p.54). Relația lui Miron Radu Paraschivescu cu astfel de contestatari era pozitivă: „Miron Radu Paraschivescu încuraja pe acești contestatari, având el însuși o structură de *bătrân eretic* (s.n.) (p.54).

Iată-l la Paris, așa cum consemnează Eugen Simion: „Privește cu încântare strada, nu și-a pierdut plăcerea de a se uita după femeile frumoase: „Uite, domnule, la aia, bruna aceea cu fundul mare, este nemaipomenită, te asigur, este ne-mai-po-me-ni-tă!..." Mă uit cu scepticism, dă-o naibii de brună, n-am niciun chef să-i măsor spatele cu privirea. Miron Radu Paraschivescu are, însă, și-i sunt, într-un fel recunoscător pentru faptul că-mi abate gândurile spre altceva"(p.55)

Cu o mobilitate extraordinară, Miron Radu Paraschivescu trece de la brună la Malraux: „Îmi povestește vizita la sculptorul V. (un mod cifrat de a-l numi pe Virgil Ierunca?), apoi trece la

Malraux, marele lui model, marea lui iubire spirituală. Tocmai i-a tradus o carte (e vorba de *Calea regală*, n.n.) și afirmă el în *Prefață*, ,,*era gata să mor traducând-o*". De chin sau de bucurie? Malraux i se pare intelectualul cel mai lucid al acestui secol și cel mai curajos. Nu-l deranjează, ca pe alții, aventura lui gaullistă, Malraux a fost un mare ministru al culturii. N-a spus generalul însuși că Malraux va sta totdeauna la dreapta sau la stânga lui, în serviciul sacru al poporului francez? Îmi amintesc, desigur, generalul iubea cultura și stima pe Malraux. Romancierul a scris, la rândul lui, niște pagini memorabile despre de Gaulle, considerându-l un om providențial, un Napoleon al epocii moderne. S-a contrazis puțin, pentru că tot el afirmă că *individualismul* a murit, cultul pentru personalitate a dispărut în secolul al XX-lea. N-are a face, Malraux este o mare conștiință și, discutând cu Miron Radu Paraschivescu, îmi dau seama ce influență morală a avut acest autor asupra generației tinere din deceniul al patrulea" (pp.55-56).

Peste două zile, Miron Radu Paraschivescu se întoarce în țară. Discret, elegant, „nu spune niciun cuvânt despre suferințele lui", „vorbește, în schimb, despre un jurnal al lui pe care ar dori să-l vadă tipărit" (56). Este vorba despre *Jurnalul unui cobai* pe care îl lăsase lui Virgil Ierunca și care l-a publicat sub titlul *Journal d'un eretique*. Peste o lună Eugen Simion află că Miron Radu Paraschivescu a murit: „Pariul lui cu viața se încheiase" notează amar diaristul.

La Paris, în timpul tratamentului, l-a întâlnit pe André Malraux din opera căruia tradusese *Calea regală*. Îl iubea pe Malraux. În biblioteca casei de la Văleni ținea fotografiile unor sciitori iubiți: Malraux, Tolstoi, Lucrețiu Pătrășcanu. André Malraux era atunci ministru al culturii. Au ieșit împreună. La restaurantul unde au mers, a apărut Salvator Dali la masă și a îngenuncheat în fața lui Malraux.

Reîntors în țară, Miron Radu Paraschivescu a povestit un dialog pe care l-a avut cu Malraux:

– Și ce mai face intelectualitatea română? l-a întrebat serios Malraux.

– Ce să facă? Culege roadele patriei, a răspuns Miron Radu Paraschivescu ironic. Am un prieten profesor și merge cu elevii la cules...

Malraux nu a sesizat nicio ironie și a fost foarte încântat. Două realități, două sisteme diametral opuse se confruntau astfel în acest inofensiv dialog. Autorul Condiției umane tânjea după comunismul din Est, el însuși fiind un om de stânga.

Din Franța a revenit în țară în preajma Crăciunului din 1970. Ion Găucan își amintește că l-a văzut ultima dată la București, la fratele său, Constantin Găucan, într-un bloc lângă actualul Hotel Minerva. Urca cu greu scările.

Avea în această perioadă momente dificile chiar și cu prietenii. Vizitat, în timpul bolii, la Văleni de Munte, de Gogu Rădulescu și de Corneliu Mănescu, aceștia l-ar fi întrebat:

– Ce vrei să mănânci, Miroane?

– Nimic, le-ar fi răspuns puțin nepoliticos. Plec. Vreau să plecați și voi.

Internat la spitalul din Văleni, a fost apoi mutat la Spitalul Elias căci situația se agravase. La Spitalul Elias se află fișele clinice ale lui Miron Radu Paraschivescu. Aici se stinge din viață la 17 februarie 1971. Nu împlinise 60 de ani.

Înmormântarea a avut loc la Văleni de Munte și a avut fastul înmormântărilor oficiale. Au fost prezenți Gogu Rădulescu, Corneliu Mănescu, Ștefan Voicu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu - „partidul". Valeriu Sârbu își amintește că a fost prezentă generația debutată de Miron Radu Paraschivescu: Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Ștefan Stoian, Valeriu Oișteanu (nepotul lui Leonte Răutu), D. Țepeneag.

Eugen Jebeleanu, cu care Miron Radu Paraschivescu nu vorbea de mai mulți ani, a vorbit „foarte frumos" despre *Cântice țigănești*. Discursuri au ținut și alții. Apoi niște țigani din Văleni au cântat *Simfonia VI* de Ceaikovski, așa cum dorise poetul înainte de a se stinge.

România literară publica următorul necrolog:

„În ziua de 17 februarie 1971 a încetat din viață, după o grea și lungă suferință, poetul Miron Radu Paraschivescu, personalitate de frunte a literaturii române, membru în Biroul de conducere al Uniunii Scriitorilor, vechi militant al mișcării muncitorești și comuniste din țara noastră.

Miron Radu Paraschivescu s-a născut la 2 octombrie 1911 în orașul Zimnicea. A absolvit Facultatea de Litere și Filozofie din București, debutând foarte de timpuriu în paginile revistei „Povestea" care apărea la Vălenii de Munte.

Orientarea întregii sale atitudini cetățenești și a vocației sale poetice a cunoscut, de la începuturi, influența nemijlocită a Partidului Comunist Român, al cărui membru a devenit încă din 1933. A acolaborat la majoritatea revistelor progresiste ale vremii: „Societatea de mâine", „Reporter", „Cuvântul liber", „Facla", „Meridian", „Korunk", pentru ca în anul 1936 să facă parte din conducerea revistei de cultură „Era nouă", editată de Partidul Comunist Român.

Încă din prima sa culegere de versuri, *Cântice țigănești* (1941), Miron Radu Paraschivescu s-a situat, nesovăit și cutezător, în frontul larg al intelectualilor ce militau pentru libertate și independență, pentru triumful condiției umane, împotriva forțelor oarbe ale fascismului.

După Eliberare, cu fiecare nou volum – *Laude* (1953), *Declarația patetică* (1960), *Versul liber* (1965) – Miron Radu Paraschivescu afirmă mereu alte modalități ale expresiei sale poetice, exprimând în același timp fundamentala sa profesiune de credință – poezia ca mesaj umanist ce se adresează celor mai largi mase de cititori. Niciun domeniu al scrisului nu i-a fost străin: mare poet, prozator, dramaturg, eseist, gazetar, cronicar de artă și literatură, reporter pasionat, animator de publicații și cenacluri literare, Miron Radu Paraschivescu a fost o conștiință vie și lucidă a timpului său.

O preocupare permanentă a poetului Miron Radu Paraschivescu a fost descoperirea și sprijinirea talentelor tinere, dovedind o deosebită vocație în orientarea și formarea multor generații de scriitori, pentru a căror împlinire contribuția sa a fost de multe ori decisivă.

Miron Radu Paraschivescu a desfășurat de asemeni și o excepțională activitate de traducător din lirica franceză, germană, rusă, italiană, poloneză, spaniolă, dovedindu-se nu numai un scriitor de vastă cultură, ci și un militant pentru valorile cele mai durabile ale culturii umaniste universale.

Pentru meritele sale deosebite în activitatea literară și obștească, Miron Radu Paraschivescu a fost distins cu ordine și medalii ale Republicii Socialiste România.

Prin încetarea din viață a poetului Miron Radu Paraschivescu, literatura română pierde pe unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai săi, un om și un tovarăș de nemăsurată generozitate". Mai jos este informația: „Corpul defunctului va fi depus la locuința sa din Vălenii de Munte, unde i se poate

Cercul Militar Național – în stânga „Grand Hotel du Boulevard" (1865-1867)

aduce ultimul omagiu. Adunarea de doliu va avea loc sâmbătă 20 februarie 1971, orele 14, iar înhumarea la orele 15, în cimitirul orașului".

Marin Preda scrie emoționanta evocare *Ora despărțirii de un prieten*: „Când scriu aceste rânduri e ora patru dimineața și pe masa mea cântă în șoaptă un mic tranzistor. Ascult și văd în adâncul ființei mele: pentru el, prietenul meu care a murit, nimic nu va mai cânta. Lumea în care mă mișc s-a micșorat. El nu mai e acolo unde îmi plăcea să știu că trăiește, scrie și își crește copilul.

Niculae Iorga, care a trăit în același oraș în care se stabilise în cele din urmă și Miron Radu Paraschivescu, spunea despre cineva că „...locul rămas gol e așa de mare încât oricine-și poate da seama că numai printr-o apropiere a tuturora el poate fi întrucâtva umplut". Desigur, pentru literatura română contemporană așa se va întâmpla, cei pe care Miron Radu Paraschivescu i-a desoperit și le-a pus condeiul în mână vor duce mai departe flacăra poeziei, și în privința asta el va putea răspunde liniștit în Câmpiile Elizee, când va fi întrebat: „Miron Paraschivescu, ți-ai cultivat talentul, sau l-ai îngropat?" „Nu, nu l-am îngropat și m-am străduit toată viața să-l cultiv și pe-al altora și nu numai pe-al poților ci și pe-al prozatorilor!" "Ți-a rămas vreo dorință neîmplinită?" „Da, mi-a plăcut de când mă știu să am o revistă ca să primesc tinerele talente în ea". „Și n-ai avut-o?" „Ba da, în tinerețe, prin 1947, dar de-atunci sănătatea și împrejurările vieții mele care nu m-au cruțat, m-au împiedicat să mai am una!"

Într-adevăr la el o revistă literară era ca o ființă vie. Trăia din pasiunea misterioasă pe care el i-o insufla și nu e de mirare că viitorul scriitor găsea în paginile și în atmosfera ei zilnică ambianța ideală fără de care, dacă unul sau altul dintre noi se poate lipsi, o literatură suferă. Fiindcă lipsită de idealismul debutului, personalitatea literară crește asemeni copiilor din orfelinat, unde îngrijirea chiar fără cusur nu poate suplini căldura și dragostea maternă. Talentul e însoțit de cinism, moravurile se înăspresc, virtuțile au revers, poezia și farmecul tuturor începuturilor vor fi luate în derâdere. După Eugen Lovinescu, nimeni n-a iubit mai mult la noi profesiunea de scriitor și nimeni n-a luptat mai mult să-i păstreze întreaga noblețe ca Miron Paraschivescu (s.n.). Avea pentru asta tot ceea ce trebuia, entuziasm și capacitatea de a-l transmite și credința statornică în viitorul artelor, într-o epocă în care multe întrebări și îndoieli însoțesc această încăpățânată activitate a spiritului uman, care este creația artistică. Într-adevăr, creația artistică nu este oare unul din răspunsurile cele mai energice pe care le dă omul „blestematei probleme insolubile?" Nu admirăm noi oare în ea victoria vieții asupra morții? Nu oprește artistul clipa, imortalizând-o și dându-ne nouă, care o contemplăm materializată, fiorul eternității, trăit întâi de el, de poet, de romancier, de arhitect? Miron Paraschivescu, îmi amintesc, a fost și el câtva timp neliniștit de patima oamenilor pentru stadioane, pentru istoriile pe pânză, din ce în ce mai fascinante și care îi plăceau și lui, pentru micul ecran și pentru muzica ușoară, adusă în preajma noastră, aproape permanent prin tehnica miniaturizării aparatelor de radio. „Ce facem? mă întreba. Ce se va întâmpla cu arta cuvântului?" Am uitat ce răspuns i-am dat atunci, dar el avea și acest dar pe care vanitoșii nu-l au, de a reține un răspuns dat, de a se gândi la el, de a-l confrunta cu propriul său răspuns și de a-și aminti apoi peste ani: „Mai ții minte ce mi-ai spus atunci?" „Nu mai țin, Miroane, îi răspundeam, despre ce este vorba?" „Ai zis că..." Și începea să-mi spună lucruri atât de surprinzătoare pe care eu le-aș fi exprimat încât mă miram singur că le-aș fi spus. Bineînțeles, erau ale lui, dar gândirea sa generoasă ți le atribuia, fiindcă erau legate de o întâlnire cu el, de un ceas petrecut împreună, de un gând sau de o neliniște împărtășite. „Nu, Miroane, cică i aș fi spus, arta cuvântului nu se va deprecia, atâta vreme cât oamenilor le va face o imensă bucurie și plăcere să se vadă între ei, să se ducă unii pe la casele altora și să stea de vorbă ceauri nesfârșite. Ce este oare o carte bună dacă nu un prieten cu care poți sta de vorbă oricând în singurătatea odăii tale? Și atunci crezi oare că ne vom putea vreodată lipsi de cărți?" „Nu, dar va trebui să împărțim cu filmul, cu televizorul, cu toți ceilalți!" „Nu împărțim cu nimeni nimic" cică i-aș fi răspuns și Miron Paraschivescu a început atunci să râdă în felul lui parcă înecându-se de delectare cum făcea întotdeauna când ceea ce i se spunea îi plăcea.

Cum să nu iubești un astfel de om? Cum să nu dorești, tânăr scriitor fiind, să scrii bine, știind că el te va citi? Iar acum el nu mai este și oricât ne-am apropia noi unii de alții nu vom putea deloc umple golul pe care el îl lasă..."

Paul Anghel, Goe Bogza, Stefan Roll, Maria Banuș, Nicolae Manolescu au scris atunci rânduri emoționante. Sub titlul *Poet al vieții*, Nicolae Manolescu medita asupra destinului omului care trecuse pragul eternității: „Se spune că moartea, în mai mare măsură decât viața, este proprie poeților, care au capacitatea de a și-o presimți. Recitesc versurile lui Miron Radu Paraschivescu și mă gândesc că, lui încredințarea aceasta nu i se potrivește. Poetul de curând plecat dintre noi este unul dintre cei mai puri iubitori ai vieții din literatura noastră, suflet romantic și exaltat de tot ce poate purta numele de viață. Trăsătura comună a poemelor sociale din *Declarația patetică* sau din *Versul liber*, a *Cânticelor țigănești* și a poeziei de aspect clasicizant din *Laude* o constituie un anumit entuziasm față de variatele forme ale vieții omului: M. R. Paraschivescu este cântărețul ființei, al iubirii, al maternității, al rodului, al muncii. Omul social sau omul individual este mereu obiectul reflecției sale lirice, fiindcă existența pe care o glorifică poetul este, în primul rând, aceea umană. Alți poeți înscriu umanul în sfera mai largă a naturii, a cosmicului. Pentru M. R. Paraschivescu, umanul este termenul suprem de referință, domeniul privilegiat al vieții. Toate valorile (filosofice, sociale, etice sau estetice) sunt, în poezia lui, legate într-un chip sau altul de existența omului.

Theodor Codreanu

O EXPERIENȚĂ A CIVILIZAȚIEI ROMÂNEȘTI* (I)

Dar cu civilizația românească ce-i? Există ea în context european? În ce fază se găsește aceasta?

Cum criteriul religiei este esențial pentru apartenența la o civilizație, românii, ca ortodocși, constituie o ramură a civilizației bizantine. Nucleul teritorial bizantin este alcătuit din Asia Mică, Tracia și Grecia, pe când cel catolic ține de Italia, Franța și Lotharingia. Civilizația bizantină și occidentală sunt surori printr-o dublă descendență: ambele se nasc pe trunchiul vechii civilizații greco-latine și ambele sunt creștine. Toynbee a emis părerea fantezistă că Imperiul otoman este continuatorul civilizației bizantine ca „imperiu universal", asigurându-i *unitatea.* De-aici, probabil, și identificarea, dinspre necunoscători, a Bizanțului cu Levantul turco-fanariot. Contraargumentele lui Neagu Djuvara sunt fără putință de tăgadă. În primul rând, un imperiu universal este opera unei națiuni combatante în sânul civilizației respective, iar nu dintr-o civilizație străină, în cazul de față cea islamică de care aparținea Turcia. Imperiul otoman a fost imperiu universal al lumii arabe, ocupând doar parțial lumea ortodoxă. În civilizația bizantină, Rusia e cea care va încerca a făuri un imperiu universal. „Bizanțul – precizează istoricul – nu mai este decât unul dintre statele care aspiră la hegemonia asupra civilizației creștin-ortodoxe; iar Rusia, ultimul"[1]. Nesansa Rusiei a constat în aceea că în momentul când devenise aptă de hegemonie în spațiul civilizației bizantine, s-a produs fenomenul de aculturație occidentală aproape simultan cu celelalte națiuni ortodoxe. Occidentalizată, Rusia s-a întors într-o fază mai timpurie a vârstelor civilizaționale, înscriindu-se în ansamblul „regatelor combatante" din Occident. Petru cel Mare deja nu se mai duelează în spațiul bizantin, neacordând prea mare atenție Mării Negre, ci cu Suedia, pentru supremație în Marea Baltică.

Ruptura dintre creștinismul ortodox și cel catolic a fost pregătită în timp. Partea răsăriteană a Imperiului roman suferise influențe babiloniene, neesențiale însă în spațiul tracic. Eșecul influenței occidentale în Țările Române și în Balcani, deși romanizarea a însemnat o aculturație occidentală, se datorează „nu atât influenței pozitive a Bizanțului cât efectului negativ al celei de-a patra Cruciade și erorii de tactică a papalității care a mizat mai degrabă pe noul Imperiu latin din Constantinopol decât pe țaratul vlaho-bulgar al Asăneștilor"[2]. Neagu Djuvara se referă la era „regatelor combatante" în care intrase civilizația bizantină. Singurul rival important al Constantinopolului pentru supremație devenise țaratul vlaho-bulgar, la sfârșitul secolului al X-lea, apoi la cumpăna dintre secolele XII-XIII, care, la un moment dat, părea să se bucure de sprijinul papalității, care n-a înțeles până la capăt conjunctura. Ioniță III a insistat pe lângă Papa Inocențiu al III-lea, în numele latinității, să ia titlul de țar (cezar), dar n-a putut să reziste în rivalitatea dintre Bizanț și Roma. Schisma de la 1054 a arătat rolul covârșitor al religiei în evoluția culturilor, adâncind clivajul Orient-Occident, frontiera nefiind etnică, ci religioasă. În acest context, „romanitatea orientală a fost separată de romanitatea occidentală și înglobată în lumea slavo-bizantină. Acest fenomen a avut repercusiuni de lungă durată ale căror efecte sunt și astăzi vizibile, la peste două secole și jumătate după începutul occidentalizării lumii creștin-ortodoxe"[3]. Neagu Djuvara crede că Țările Române ar fi putut intra de la bun început în sfera civilizației occidentale, evitându-se fractura între două civilizații pe care au trăit-o românii alături de ortodoxia orientală. El su-gerează că șansa a fost pierdută în faza regatelor combatante din civilizația bizantină, și grație dezinteresului papal. Mai mult, competiția între Roma și Constantinopol s-a purtat într-un moment de maxim dinamism al Bizanțului și de cel mai sumbru „din istoria papalității"[4]. Totuși, Occidentul a repurtat victoria sub carolingieni, în secolele IX-X, prin creștinarea Germaniei orientale, a Boemiei, a Panoniei și a scandinavilor. Sub imperiul rival carolingian, deja diferențierea indică două civilizații divergente: „Ritul oriental și ritul occidental sunt acum clar diferențiate (schisma lui Photius, 867). Suntem în prezența a două civilizații-surori ale căror drumuri se despart prea mult pentru ca ele să-și mai poată da mâna"[5]. În Balcani, a biruit apostolatul fraților Chiril și Metodiu, culminând cu convertirea slavilor estici la 989.

Dar dacă e vorba, în faza „regatelor combatante", de luptă pentru supremație și dacă presupunem că țaratul vlaho-bulgar ar fi dobândit-o față de Constantinopol, ce garanție ar fi fost că acest țarat biruitor ar fi renunțat la ortodoxie pentru catolicism? În mod logic, centrul civilizațional ar fi trebuit să se mute din Asia Mică în Balcani. Dar o asemenea minune nu s-a produs. Și Neagu Djuvara o pune pe seama faptului că fenomenul de aculturație timpurie la occidentalizare n-a găsit Europa apuseană în faza regatelor combatante, care s-a ivit abia în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, prin uniații ucraineni, apoi prin cei români din Transilvania, la care s-au adăugat inițiativele lui Petru cel Mare, Alexandru Mavrocordat și Dimitrie Cantemir. În acest punct, mai intervine o contradicție flagrantă. Dacă rolul prim într-o convertire

* Fragmente din volumul în curs de apariție *A două schimbare la față*

civilizațională îl joacă religia, ortodoxia fiind determinantă în înglobarea la civilizația bizantină, oare aculturația occidentală pro-dusă de la 1700 încoace n-ar fi trebuit să fie asociată cu o convertire masivă la creștinismul occidental? Numai că și de astă dată lucrurile nu urmează logica filosofiei istoriei, căci, occidentalizându-se, nici românii, nici rușii, nici grecii sau bulgarii n-au devenit catolici sau protestanți. Ba chiar nici românii din Transilvania n-au devenit în masă catolici, greco-catolicismul fiind un hibrid nesemnificativ și rămas minoritar până astăzi. Învățătura pe care o putem trage e că ortodoxia nu este o *altă religie* decât creștinismul apusean, că idealul actual al reunificării celor două Biserici creștine atestă recunoașterea implicită că e vorba de două civilizații-surori care n-au vrut să iasă din vârsta „regatelor combatante" de la Marea Schismă până astăzi. Marea câștigătoare pare să fi fost timp de peste 500 de ani partea occidentală a creștinismului. Și cum lumea îi venerează pe învingători, ortodocșii înșiși și-au întors fața către ei cu încă trei secole în urmă. Dar lucrurile nu sunt deloc simple, fiindcă niciodată nu putem ști care este adevăratul câștigător. Și fiindcă s-ar putea ca biruința să fie de partea celor care au păzit adevărata credință creștină. Aici, asistăm la un teribil paradox: cele două civilizații creștine s-au reîntâlnit pe un teren ingrat: când creștinismul e considerat *mort.*

Istoricul observă că Bizanțul este o civilizație cu faza larvară și cu cea imperială lipsă. Dar deși nu o spune, se înțelege că nici ultima vârstă, cea a decadenței, nu i-a lipsit, de vreme ce a căzut răpusă toc-mai când Rusia se afla foarte aproape să devină „imperiu universal" ortodox. În interiorul bizantinismului, dacă păstrăm teritorial Tracia, deducem inevitabil că romanitatea orientală carpato-

Calea Victoriei – Palatul Telefoanelor și Casa „Capșa"

danubiano-pontică a avut, totuși, o fază larvară ca și romanitățile apusene. Iată, așadar, o primă particularizare a românilor în raport cu restul bizantinismului. În orice caz, faza larvară în Bizanț nu se derulează în prezența elementelor barbare venite peste o societate în descompunere, ca în celelalte civilizații. De regulă, interpreții etnogenezei românești consideră că romanitatea noastră s-a ivit din întâlnirea dintre latinitatea imperială, cu simptome de decădere, și „barbarii" traco-daci. Oricum, nici nu poate fi vorba de influențe babiloniene, ca în Asia Mică, grefate peste civilizația greco-latină. Eminescu vorbește de întâlnirea a două popoare aflate la vârste apropiate. Neagu Djuvara arată că această particularitate românească a dus la o fază larvară foarte lungă, de o mie de ani, și asta deoarece nici un popor barbar din epoca invaziilor n-a avut o contribuție esențială la ieșirea din larvaritate. Slavii barbari au pătruns în Carpați și în Balcani nu în faza larvară, ci în secolele VI-VII, „în plină fază de formare a civilizației bizantine, când aceasta era deja structurată politic și când cultura ei era cristalizată) mozaicurile din Ravenna sunt din secolul al V-lea și Sfânta Sofia e din secolul al VI-lea)"[6]. Mai mult de atât, slavii n-au fost războinici, ci doar „imigranți neorganizați". Încât „primele state slave s-au organizat sub impulsul unor minorități străine slavizate: bulgarii în sud, scandinavii în Rusia, cele două grupări dând țărilor numele lor"[7]. Dacă slavii s-ar fi impus ca element barbar, deduce Neagu Djuvara, atunci, în Balcani și în Carpați, s-ar fi format o altă civilizație. Însă „slavii n-au participat la înflorirea civilizației bizantine, influența exercitată de Bizanț asupra lor, mai ales prin intermediul călugărilor și misionarilor, a fost mult mai profundă decât influența Romei catolice asupra germanilor".

Judecând lucrurile din interiorul teoriei lui Neagu Duvara, se ajunge, inevitabil, la două consecințe. Autorul nu o ia în calcul decât pe una dintre ele. Și e conștient că va stârni protestul celor care susțin că poporul român s-a format atât în nordul, cât și în sudul Dunării. Pentru el însă, faptul că primul stat românesc s-a format în sud, în asociere cu bulgarii barbari, e o dovadă peremptorie că acolo e și spațiul etnogenezei noastre, cum susțin cercetătorii maghiari și germani. Așadar, s-ar deduce că mia de ani care lipsește din istoria noastră ar fi argument pentru spațiul vid de romanitate în Carpați, slavii și alți bar-bari negăsind acolo români când au străbătut drumurile migrației. Iar dacă s-au stabilit slavi în secolele VI-VII, aceștia n-au creat state, fiindcă a lipsit elementul *străin*, recte exemplul bulgar din sud. Simțim cum teoria începe să scârțâie. Deducția poate continua: slavii din sud i-au izgonit pe români în nord și abia din secolul al XIII-lea îi găsim în perioada de organizare statală, deci exact la o mie de ani de la retragerea aureliană. Iată explicația vidului istoric al românilor din mileniul obscur! Numai că realitățile arheologice și alte izvoare îl contra-zic pe Neagu Djuvara. Ceea ce, ca să fim în tonul teoriei sale, arată că în spațiul carpato-danubian nici un element străin nu i-a silit pe autohtoni să formeze organisme statale neromanice, tocmai fiindcă au fost prea multe năvăliri care s-au anihilat reciproc și au silit elementul românesc să intre stare larvară, adică în acel „boicot al istoriei" despre care

vorbea L. Blaga și pe care-l admite și Neagu Djuvara. Dar mai este o problemă: dacii n-au însemnat elementul barbar în întâlnirea cu romanii civilizați, fiindcă aveau la rându-le o civilizație superioară, cum o atestă vestigiile de la Sarmisegetuza și de la Roșia Montană. Cu siguranță, descindeau din același tip de civilizație care domina atunci Europa. Va trebui, de aceea, să repunem în discuție vechea întrebare hasdeiană: *Perit-au dacii*? Depinde de cum vom ști să dăm răspunsuri fără prejudecăți și să ne întrebăm dacă nu cumva elementul romanic a jucat, simultan, rol de element *barbar* (ca năvălitor) și *civilizator*, ca frate întru același tip de civilizație? Abia așa s-ar explica de ce romanitatea orientală este singura care a păstrat numele de Romania pentru poporul rezultat dintr-o reciprocă aculturație. Și faptul e chiar în spiritul teoriei lui Neagu Djuvara, confirmată în toate cazurile sincrone care vizează formarea popoarelor europene. Iar unitatea cu totul re-marcabilă a limbii și poporului român, fenomen care a trezit atâtea mirări, abia aici și-ar găsi explicația. O *autohtonie* care niciodată n-a putut fi înfrântă timp de aproape 1500 de ani, în pofida asalturilor permanente ale perifericilor.

Este adevărat că atunci când au venit ungurii în Panonia și s-au înfiripat ca organism statal aceștia au putut anihila destul de ușor primele cnezate și voievodate, în secolul al XI-lea. Atunci, se așezau în spațiul românesc ultimii năvălitori, turanici, pecenegi și cumani. Dar nici ungurii, nici aceștia din urmă n-au putut realiza o minoritate coagulantă a unui stat care să se substituie autohtonilor și să le dea nu-mele țării. „Or, ceea ce trebuie să remarcăm – spune Djuvara – este faptul că *toate aceste state sunt create de popoare nou-venite*, și aceasta nu numai dincolo de vechiul hotar (*limes*) roman, ceea ce ar fi firesc, dar de asemenea în interior, atât în Occident cât și în Orient. Din regatul vizigot se va naște Spania, din regatul franc, Franța. Anglii și saxonii, danezii și normanzii sunt aceia care creează Anglia. În Italia, herulii, ostrogoții, longobarzii, francii și normanzii dețin succesiv puterea sau formează minoritatea dominantă. Va trebui să așteptăm cumpăna decisivă a mileniului al II-lea pentru a vedea apărând primele unități politice care pot fi într-adevăr considerate italiene, cu cetăți negustorești precum Amalfi, Pisa, Veneția, Genova”[8]. Uite însă că, anapoda lucru, legea aceasta nu se confirmă în cazul Daciei! Nici o minoritate barbară n-a dat numele locuitorilor de aici. Nici chiar cumanii, pe care Djuvara încearcă, fantezist, să ni-i găsească drept strămoși. Ei și-au spus *rumâni, români*, nu *cumani*, deși străinii i-au numit *vlahi.* Iar în cele din urmă țara s-a numit România, nu Dacia, nu Cumania, deși se putea și așa. Ceea ce arată o conștiință arhaică a continuității romane, conștiință supralicitată, ce-i drept, de Școala Ardeleană, care ne vedea moștenitorii direcți ai Ro-mei. Această conștiință vine să confirme legea Djuvara conform căreia elementul străin, considerat „barbar”, impune construcția statală. Ro-manii au fost pentru daci „barbarii” care s-au substituit autohtonilor, într-o alchimie etnogenetică particulară. Dar aceste subtilități, aparent atât de stranii, nu puteau fi înțelese decât de Eminescu. Însă înainte de el o făcuse Dimitrie Cantemir.

Până a vedea întoarcerea lui Cantemir cu fața spre Occidentul romanic, să constatăm că periferia occidentală s-a sincronizat rapid cu nucleul central, în vreme ce periferia orientală, formată din slavii din sud, de români și de ruși, se sincronizează „cu mare întârziere și se mulțumește să absoarbă o cultură deja matură, neaducându-i aproape nimic original”[9]. Și cum civilizația bizantină a părut de timpuriu una „bătrână”, periferiile n-au făcut decât să ducă cel mult la desăvârșire și să perpetueze una din marile contribuții ale creștinătății orientale – *pictura sacră*.[10] Astfel au apărut vestitele icoane rusești și românești, plus pictura lui Rubliov, în Rusia, și picturile din mânăstirile din Moldova și din Bucovina. La care s-ar mai putea adăuga arhitectura bisericească și muzica corală sacră. În rest, „Orientul creștin trăiește mai intens pentru apărarea adevăratei credințe decât Occidentul creștin”[11]. Creatori originali însă vor deveni românii și rușii abia după aculturația occidentală, în secolele al XIX-lea și al XX-lea. Această opinie a lui Neagu Djuvara este însă contrazisă de cercetători temei-nici ai civilizației și culturii românești medievale și postmedievale. Românitatea n-a fost niciodată izolată de civilizația occidentală, încât să aparțină exclusiv spațiului bizantino-slav. Inovația cea mai importantă a culturii noastre postbizantine este, după demonstrația lui Răzvan Theodorescu[12], bunăoară, geniul *narațiunii* în *imagini*, mai întâi, apoi prin *cuvânt*. Acest geniu se-ntinde de la narativitatea picturală a exterioarelor mânăstirești ștefaniene până la Neculce și D. Cantemir.

Desigur, între Bizanț și Occident au existat împrumuturi reciproce. Mai întâi, Occidentul s-a nutrit din Bizanț, căci aproape o mie de ani el s-a aflat în stare de semibarbarie. Propriu-zis, civilizația occidentală este opera celei bizantine, pentru ca aceasta să-și ia revanșa și să devină înalt creatoare în originalitatea ei. Când Bizanțul s-a sclerozat, o parte din elitele lui au simțit o puternică atracție față de dinamismul și tinerețea apusenilor, îndeobște prin Veneția și Padova. Dacă Bizanțul n-ar fi primit lovitura de grație din partea otomanilor, datorită corupției care-l năpădise, e foarte probabil că ar fi participat la Renașterea europeană, renăscând el însuși. Sora occidentală n-a făcut însă nimic să-și salveze ruda mai în vârstă. Și Neagu Djuvara admite că marea ofensivă otomană a împiedicat Europa ortodoxă, dar și Polonia, Ungaria să participe la elanul creator al Occidentului. În cele din urmă, orientul bizantin va simți nevoia aculturării occidentale. Simțea că trebuie să primească înapoi ceea ce dăruise Occidentului.

Impulsul occidentalizării în Rusia vine de la moldoveanul Petru Movilă (1586-1647). El făcuse studii în Polonia și la Paris. Dar deși format intelectualicește în mediu catolic, odată ajuns mitropolit al Kievului, devine unul din marii apărători ai ortodoxiei în spirit patristic, iar nu velicorus. În plus, reorganizează învățământul religios, introdu-când modelul disciplinei iezuite. Și alți străini lucrează în același spirit înnoitor, pentru occidentalizarea Rusiei, între ei greci, slavi, croați, dar și românii Nicolae Milescu Spătarul, mentor al lui Petru cel Mare, Dimitrie Cantemir și fiul său Antioh Cantemir, care e și primul poet rus. Occidentalizarea spațiului ortodox, observă

Neagu Djuvara, s-a făcut pe trei căi. Una este începută de Alexandru Mavrocordat, supranumit „Exaporitul" sau „Păstrătorul Tainelor" (1641-1709). Provenea din Chios, fostă colonie italiană, care e și descendența lui pe linie maternă. El își făcuse studiile la Padova și Bologna, având un doctorat în medicină. A ajuns mare-dragoman al Porții, postură în care a făcut politică subtil prooccidentală în imperiu. El este cel care pregătește și dă prestigiu cartierului *fanarioților* din Constantinopol, „care vor încerca să domine imperiul otoman dinăuntru, prin suplețe și viclenie, adeseori cu prețul onoarei și chiar al vieții"[13]. În ciuda laudelor pe care le aduc azi unii istorici fanarioților, care ar fi modernizat (europenizat) prin reforme Principatele Române, în realitate, aceștia n-au fost nici pe departe la înălțimea Exaporitului, nefăcând altceva decât să augmenteze starea de imperiu-avorton a Porții, slujind nu mentalitatea occidentală, ci stricte interese spoliatoare și introducând „morala" fanariotă în ființa românilor.

O cu totul altă cale va urma Dimitrie Cantemir (1673-1723). Cum se știe, el a fost capuchehaie în Fanar, cu studii strălucite, poliglot, familiar civilizației occidentale, fiind și primul oriental membru al unei academii din Apus. El a cunoscut, într-adevăr, din interior Imperiul otoman și a crezut că poate fi învins în contextul „regatelor combatante" europene printr-o alianță cu Petru cel Mare, devenit campion al occidentalizării. În Grecia, Alexandru Ipsilanti va urma „calea Cantemir", cea a rezistenței prin revoltă, atrăgând simpatia unor occidentali ca Byron sau Shelley. De remarcat că atât direcția Exaporitului, cât și a lui Cantemir, iar mai înainte a lui Petru Movilă, nu implicau în occidentalizare abandonul ortodoxiei, recunoscând, în acest fel, solidaritatea originară a creștinismului. O altă cale promovau apu-senii înșiși în expansiunea spre lumea ortodoxă: convertirea, cu o treaptă de compromis – *uniatismul.* Tentativa a repurtat oarecare succes la 1594, în Ucraina, și la 1699-1700, în Transilvania. Dar, cu mult mai înainte, cruciada a IV-a (1204) a avut drept țintă catolicizarea păgânilor și a „schismaticilor". La un moment dat, Papa Inocențiu al III-lea chiar credea că ortodoxia „schismatică" fusese învinsă. Instrumentul principal, atunci, era forța. Aceasta a luat forme dramatice în Transilvania, unde ortodocșii au fost deposedați de pământuri, de cetăți, de păduri etc. La 1234, s-a încercat catolicizarea prin înființarea episcopiei „Cumania", dar aceasta era dominată, în realitate, de „schismaticii" români, după cum reiese din scrisoarea trimisă de papă lui Bela, fiul regelui Ungariei Andrei al II-lea[14]. Papa Grigore al IX-lea poruncea recurgerea la forță, ceea ce i-a făcut și mai refractari pe români, care, dimpotrivă, îi atrăgeau pe străini la confesiunea lor. Nici la 1374 lucrurile nu erau mai bune. Papa Grigore al XI-lea încearcă să-i convingă pe români punându-le un episcop-vicar cunoscător al limbii române. Din păcate, el o făcea prin intermediul regatului ungar, privit ca principala amenințare de către organizațiile statale românești. Un exemplu elocvent ni-l furnizează Moldova. Domnitorul Latcu I (cca. 1365-1374) se îndreptase spre Roma, obținând o episcopie pe Siret (1370) subordonată Sfântului Scaun. A intervenit însă Ludovic I, rege-le Ungariei, care pusese stăpânire, în același an, pe Coroana Poloniei și avea aceleași planuri cu scaunul Moldovei. El a desființat episcopia de Siret în 1375. În asemenea situație, domnii Moldovei s-au orientat spre Bizanț pentru a dobândi autonomia ecleziastică, începând cu Petru I (cca. 1374-1391). Istoricii explică eșecul catolicizării românilor la întemeierea statelor medievale prin acțiunile regilor unguri, aceștia înlocuind „sensul religios al convertirii cu unul politico-militar". „Metodele folosite au fost violente, deoarece ortodocșii nu mai erau considerați creștini, ci «eretici», iar refuzul convertirii însemna adesea aspre pedepse…"[15].

Spre deosebire de Neagu Djuvara, trebuie să constatăm adevărul că soluția Alexandru Mavrocordat nu numai că nu adus la „occidentalizare", prin fanarioți, în Țările Române, dar a curmat procesul timp de un secol. Și vom vedea de ce. În ce privește „calea Cantemir", ea a fost un eșec răsunător în plan politic, dar s-a dovedit validă în plan cultural. Și nu este adevărat că romanitatea orientală a mai așteptat încă un secol pentru a fi creatoare în plan spiritual, fiindcă operele lui Milescu Spătarul, ale lui Dosoftei, ale lui Cantemir, ale lui Ion Budai-Deleanu sunt contribuții de „avangardă" nu numai la cultura spațiului răsăritean, ci și în cel apusean. Astfel, Milescu Spătarul poartă polemici occidentale de răsunet în teologie, scrie opere despre China, necunoscută pe atunci Europei; Dosoftei face prima transpunere în vers european și românesc a psalmilor în spațiul ortodox, Cantemir dă prima istorie a Imperiului otoman, de mare folos culturii occidentale, este pe deplin contemporan cu Jonathan Swift, dând o capodoperă a romanului alegoric – *Istoria ieroglifică*, iar Budai-Deleanu creează prima antiepopee, de un comic enorm, punând capăt speciei. Pe de altă parte, același Cantemir este promotor al iluminismului organicist cu câțiva ani înainte de Vico și de Montesquieu în filosofia istoriei. Nu mai vorbim de contribuția isihasmului românesc la primenirea, în spirit patristic, a creștinismului răsăritean. Așa că teoria preconceptă a lui Neagu Djuvara asupra lungii desincronizări și placidități a bizantinismului românesc nu se susține decât parțial și nesemnificativ. Iar căderea în subistorie, în măsura în care este reală, trebuie căutată și în altă parte. Și izvorul spre care ne îndreptăm este tocmai ciudata relație răsturnată între *centrali* și *periferici.* Adică excepția menită să întărească regula teoriei lui Neagu Djuvara, semnalată deja în cazul daco-romanilor, cea care aparent i-a scos din istorie pe români timp de un mileniu, pentru ca fenomenul să se repete intermitent ori de câte ori condițiile s-au întors.

Care au fost și sunt relațiile românilor cu periferiicii? Desigur, istoria noastră a cunoscut toate tipurile de interacțiuni. Deja am adus în discuție puterea de asimilare a elementului romanic răsăritean în fața migratorilor de tot felul. Această putere s-a conservat până în vremurile moderne, manifestându-se ca influență nonopresivă, ceea ce a înlesnit o conviețuire tolerantă, în genere, cu minoritarii etnici sau religioși. O excepție, consimțită și de firea etnică, a constituit-o starea de robie a țiganilor, prelungită de parazitismul elitar al boierimii care și-a pierdut, în timpurile moderne, rosturile instituției din evul

Palatul C.E.C. Casa de Economii și Consemnațiuni (1896-1900)

mediu. O corectă perspectivă a degenerării instituției boieriei se găsește în cartea lui Ion Heliade Rădulescu, *Echilibrul între antiteze*, dar și în publicistica lui Bolintineanu, a lui Cezar Bolliac și în unele articole ale lui Eminescu. Pe de altă parte, robia țiganilor în Principate nu are nici pe de parte dramatismul și amploarea sclaviei negrilor în marea democrație americană. Robia țiganilor are, la noi, dincolo de aspectele opresive, întreaga *mediocritate* a clasei boierești decăzute și parazitare, cu obiceiuri orientale. De asemenea, Biserica, în postura ei de instituție autonomă economic, folosea mâna de lucru a țiganilor robi. Altminteri, mulți țigani nici nu-și doreau „emanciparea", simțindu-se „bine" la curțile boierești. Este notorie reacția țiganilor de pe moșia lui Vasile Alecsandri, de la Mircești, când li s-a adus vestea libertății. Ei au privit-o ca pe o nenorocire, ca pe o pedeapsă. De fapt, țiganii robi nici n-au mai fost veritabili țigani, ci alogeni semiasimilați, înlocuitori parțiali ai vechilor șerbi autohtoni. Liberi, țiganii s-au simțit în condiția lor de nomazi care trăiau în afara legilor statului pe teritoriul cărora de găseau. Poate că nedreptatea cea mai gravă care li s-a făcut țiganilor în Europa este silirea lor să renunțe la nomadism și la meseriile și obiceiurile tradiționale. Împinși să devină francezi, români, unguri etc., țiganii și-au pierdut și limba și specificul, elemente care asigurau diversitatea prismatică lăsată de Dumnezeu, despre care vor-bea eroul eminescian Toma Nour. Nu e de mirare că țiganii semiasimilați constituie astăzi una dintre cele mai dificile probleme de integrare nu numai în România, dar și în Europa. Neavând un stat al lor, țiganii nu ridică însă implicații de al treilea tip de relații între autohtoni și periferici, despre care voi vorbi în continuare. Ion Budai-Deleanu, cu geniul său pe care încă nu-l știm a-l prețui, a imaginat cam ce s-ar petrece cu țiganii dacă s-ar constitui într-un stat. Dar ținta vizată de Budai-Deleanu sunt românii înșiși, precari în a constitui o civilizație pe măsura darurilor lăsate de Dumnezeu și lăsând impresia că „țigănia" este partea nefastă asimilată de autohtoni în contactul lor cu nomazii asiatici. Din această *precaritate* s-a născut și predominanța celui de al treilea tip de relații între majoritari și alogeni în statele românești, raporturi instituite în Ardeal de *Unio Ttrium Nationum* la 1437, iar în Principate de intrarea sub stăpânire otomană, ajungându-se la apogeu cu secolul fanariot și cu ofensiva rusească încheiată cu despotismul sovietic.

Cauzele acestui fel de interacțiuni absurde, răsturnate nu mai trebuie căutate exclusiv *în afară*, cum au procedat cercetătorii tradiționali, ci vin chiar *dinlăuntrul* structurii statale românești. Cum am văzut, are precedente în faza larvară a românității, chiar în procesul etnogenezei. Neagu Djuvara spune că prima condiție ca o minoritate să poată accede la hegemonie într-o națiune este ca aceasta să se comporte ca o veritabilă aristocrație, fiind în stare să-și asume și să apere interesele și geniul grupului național. Or, elementele străine infiltrate în corpul românității n-au acces decât arareori la o asemenea condiție. Exemplele cele mai bune rămân „descălecatele" care au dus la formarea statelor românești medievale. Minoritatea descinsă din Maramureș, în frunte cu Dragoș, făcea parte din aceeași națiune și n-a fost deloc o piedică să dea numele și unitatea Moldovei. Când însă minoritatea cu pretenții hegemonice este *incompatibilă* cu majoritatea, se instituie numita relație răsturnată, aberantă. Pentru Basarabia ocupată de ruși la 1812, opresiunea minoritară este „explicabilă" și ea a fost re-marcată chiar de observatorii imperiali. Etnologul rus A. Afanasiev-Ciujbinski recunoștea în 1863 că țăranul moldovean „e exploatat de străinii veniți din lumea întreagă care absorb toată vlaga provinciei"[16].

Mesageri ai unor puteri imperiale, străinii au venit în Țările Române cu o psihologie de stăpâni, profitând de slăbiciunile elitelor autohtone, a căror proveniență era de multe ori chiar elementul alogen. Înzestrat cu un simț politic excepțional, Ștefan cel Mare, de pildă, a întrevăzut consecințele existenței unor elite străine de masa autohtonă și a întărit instituția boieriei cu criteriul *meritului*. Menirea *boieriei* nu era privilegiul economic și social, ci, în primul rând, o *datorie* către obște. De aceea, răzeșii și boierii se ridicau prin meritele lor în apăra-rea și întărirea principatului. Legendele populare au conservat geneza instituției boieriei precum cea din *O samă de cuvinte* de Ion Neculce despre nașterea familiei Movileștilor. În vremea domniei lui Ștefan cel Mare, Moldova a fost un stat pe deplin european, fără obiceiuri și metehne orientale, deplin sincronizat cu Occidentul politic, artistic și ca mentalitate și ca apartenență la marea comunitate creștină. Domni precum Alexandru cel Bun, Mircea cel

Bătrân, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu, Matei Basarab, chiar Vasile Lupu, s-au postat în plină istorie europeană, iar străinii imigrați au intrat în relații firești cu autohtonii. Aceste realități nu pot fi contrazise de teoriile istoricilor și contrazic presupunerile lui Neagu Djuvara că Principatele au fost prin definiție aparținătoare la o altă civilizație decât cea europeană. Sau, în orice caz, se vădește limpede că bizantinismul românesc își are particularitățile lui, în care elementul civilizației occidentale îi este familiar și consubstanțial, dovedindu-se, și pe această cale, capacitatea de sin-teză orient-occident a civilizației românești. Domniile fanariote au în-semnat, în schimb, degradarea acestor potențialități de sinteză, odată cu degenerarea boieriei, invadată, cum observa Heliade Rădulescu, de mentalitate ciocoiască levantină.

CAZUL FANARIOT. Dacă *turcizarea* românilor a fost un fenomen periferic, dând greș, dacă Principatele n-au putut fi transformate în pașalâcuri, turcii mulțumindu-se cu tributul, fanarioții au vrut și au reușit mai mult, dat fiind că aveau și argumentul religiei orto-doxe, înstăpânindu-se ca *proprietari* și tinzând să înăbușe ființa națională sau să i se substituie. Teroarea minorității s-a manifestat nu nu-mai economic și politic, ci și spiritual. Cum spuneam, istorici mai noi țin să sublinieze eforturile domnilor fanarioți de „modernizare" a Principatelor. Adevărat, dar au făcut-o, în genere, gândindu-se cum să stoarcă mai bine beneficii personale, odată cu achitarea obligațiilor către Poartă. Tom Gallagher (utilizând conceptele sociologiei lui Max Weber) observa că fanarioții au fost departe de a institui un sistem „birocratic" modern, menit să asigure buna funcționare a statului, cât au dezvoltat un sistem „patrimonial", pus în slujba „hospodarului", cu atât mai eficient, cu cât și Biserica propovăduia *supunere* față de stăpâni[17]. Mai mult, limba greacă a devenit limbă de învățământ și de cultură, în vreme ce româna era interzisă și umilită. Încă Neculce atrăgea atenția că „la grec milă, sau dreptate, sau nevicleșug, nici unele de acestea nu sunt, sau frică de Dumnedzău"[18]. Apoi, D. Bolintineanu făcea observația că devenise o rușine și o primejdie să vorbești limba maternă și că românilor li se inoculase un sentiment al inferiorității, al lipsei de vocație în cultură etc. Metodă sigură, utilizată infinit mai eficient de către maghiari, în Ardeal, și de către ruși, în Basarabia. Firește, autohtonii, dacă doreau să iasă din „primitivism", n-aveau decât să-și lepede identitatea și să se *grecizeze.* Aceste pretenții erau cu atât mai uluitoare, cu cât grecii Fanarului nu mai aveau ni-mic din măreția strămoșilor antici, fiind o speță degenerată și coruptă, aducând cu ei nu morală și cultură, ci *fanariotism*, termen ce sintetizează de-a pururi fenomenul, rămas și azi cu aceeași încărcătură semantică. Mai mult de atât, acest marasm s-a insinuat în substanța comportamentală a elitelor postfanariote, amenințând cu îmbolnăvirea națiunii, ca „mutație" degenerativă. „Grecii căzură – va scrie Bolintineanu –, dar sămânța lor rămase în aceste holde curate române, ca niște bălării, datinile lor, disprețul lor pentru România, pentru istoria românilor, pentru limba românilor, rămase moștenire în familiile ro-mâne grecite"[19]. După două

Palatul Poștei Centrale (1900)

veacuri, sămânța aceea produce efecte similare, augmentându-se cu antiromânismul slav și maghiar, ca să le numesc numai pe acestea.

Se crede că invazia fanariotă începe după domniile lui Constantin Brâncoveanu și a lui Dimitrie Cantemir, sultanii ajungând să nu mai aibă încredere în domnii pământeni pentru a-și asigura spolierea principatelor în liniște. Cantemir o dovedise cu prisosință prin nechibzuita alianță antiotomană cu Petru cel Mare. Brâncoveanu a sfârșit ca martir, refuzând să se lepede de credința strămoșească, tot printr-o trădare către ruși, prin Toma Cantacuzino. De fapt, gustul prădător al minorității grecești din Fanar se trezise mai demult, curmarea domniilor pământene fiind prilejul preafericit, copt cu decenii în urmă, cu viclenie și cu răbdare. Aventura începuse în secolul al XVII-lea, după ce principatele par să iasă din faza regatelor combatante, care ar fi trebuit să se culmineze cu biruința lui Mihai Viteazul ca înstăpânitor peste cele trei țări românești. Numai că Mihai Viteazul a eșuat în extraordinara lui încercare eroică. Mihai Viteazul n-a avut suficient geniu poli-tic, pe măsura celui militar, spre a face durabilă și europeană civilizația românească spre a o înscrie în era regatelor combatante la nivel continental. Momentul Mihai Viteazul ar fi trebuit să aibă o importanță crucială în destinul românilor. Căderea lui a însemnat o veritabilă catastrofă, de care

suntem prea puțin conștienți. Din gloria și din voința lui domnitoare par să se mai înfrupte Matei Basarab și Vasile Lupu, care, de fapt, revin la nenorocita rivalitate coaptă de geniul politic al regilor unguri și al altor vecini. În realitate, ultimul domn pământean care posedă măreție națională este Matei Basarab, pe care Eminescu îl aprecia în chip deosebit. Strălucirea și fericirea domniei lui Vasile Lupu poartă cu sine contradicțiile unei căderi rușinoase și asta poate să se explice prin observația lui Neagu Djuvara că decăderea începe cu intruziunea străinilor în ierarhiile de vârf ale unei civilizații. Este „schimbarea la față" pe care o vor institui domniile fanariote. Eminescu pune chestiunea chiar în termenii teoriei lui Neagu Djuvara: „Veți găsi între boierii lui Vlad Țepeș pe-un Dragomir al lui Manea Udriște, veți găsi pe-un Vintilă Florescul, dar de Caradale nici urmă"[20], Caradalele fiind simbolul intruziunii fana-riote în aristocrația autohtonă. Fenomenul se producea prea devreme după eșecul lui Mihai Viteazul. Vasile Lupu a fost o personalitate remarcabilă, dar venea cu o zestre etnică grecească de „arbănaș". El a putut lăsa impresia că s-a asimilat suficient de organic la românitatea moldovenească. Câștigarea puterii s-a datorat tocmai acestui fapt, fiind sprijinit de boieri ca apărător al neamului. Vasile Lupu, ctitor de legi, de învățământ, de capodopere arhitecturale, este lăudat de cronicari și perceput sub această zodie fericită de către toți istoricii. Un fapt însă a rămas obscur: după 19 ani glorioși, domnitorul cade brusc, fără putința de apărare în fața oștilor adunate de complotistul Gheorghe Ștefan, cu sprijin din partea lui Matei Basarab și a principelui din Transilvania. Cronicarii și istoricii au dat explicația cea mai facilă: trădarea marelui logofăt Gheorghe Ștefan, care i-a uzurpat tronul. Iată însă că la 1901 ilustrul magistrat I. Tanoviceanu, sagace investigator al unor momente neclare din istorie, produce, printr-un studiu, ceea ce azi am numi o *demitizare* a domniei lui Vasile Lupu. Numai că I. Tanoviceanu o făcea în beneficiul istoriei naționale, cu o minte lucidă și pătrunzătoare, chiar în spiritul teoriei de esență eminesciană a lui Neagu Djuvara. Tanoviceanu surprinde fenomenul intruziunii elementului alogen ca antiteză monstruoasă în sânul majorității românești din Moldova, prefigurare a biruinței acestuia în secolul fanariot. Vasile Lupu nu a rezistat ispitei de prădători a rudelor sale grecești. Rând pe rând, argumentează cu o bogată documentație I. Tanoviceanu, el i-a înlăturat pe boierii moldoveni din înaltele dregătorii și i-a înlocuit cu greci, umilindu-i pe autohtoni. Mai mult de atât, își potolea pornirile desfrânate luându-și țiitoare frumoase, fără să-i întrebe pe boieri, chiar din familiile acestora. Reprimarea s-a abătut și asupra răzeșimii pe care a supus-o la impozite împovărătoare, încât există mii de înscrisuri din epocă prin care se atestă că răzeșii erau nevoiți să-și vândă pământul grecilor și să îngroașe rândurile șerbilor. În asemenea condiții, Va-sile Lupu nu are încredere în români, renunță la oștirea tradițională și împovărează visteria cu plata unei armate de mercenari străini. Sub aparențele unei domnii fericite, se ascunde boala cea mai cumplită, ruptura dintre majoritate și minoritatea grecească. Misionarul Paul de Alep, care avea cuvinte de laudă pentru Vasile Lupu, nu poate să nu observe gravitatea crizei: „Pricina urii lor (a moldovenilor, n. n.) pentru Vasile fu pentru că el era Grec de naștere și de neam și făcuse toți curtenii și ofițerii săi din greci, îndepărtând pe moldoveni, *pe care îi lua în râs și desprețuia, atât el cât și ai săi*, încât îi aducea la cea mai mare sărăcie și degradațiune. Pentru acest cuvânt, grecii și moldovenii se urăsc unii pe alții peste măsură"[21].

Într-un asemenea context, majoritarii răspund la violență prin violență. Energiile lor se întrupează în personalitatea lui Gheorghe Ștefan, boier cultivat și inteligent, de care Vasile Lupu nu se putuse dispensa, crezând că nu are a se teme de instinctul național căruia se iluziona că i s-a substituit. Față de Gheorghe Ștefan, Vasile Lupu co-mite, totuși, o greșeală care va umple paharul. Marele logofăt avea o soție foarte frumoasă, iar domnitorul atentează la onoarea acesteia. Au urmat „trădarea" și înlăturarea rapidă a lui Vasile Lupu. Grecii au fost înlăturați odată cu domnul, dar domnia aceasta, observă I. Tanoviceanu[22], a făcut un enorm rău Moldovei, sub fațada ei de strălucire, fiindcă a sădit în minoritatea grecească din Fanar gustul pentru dominație în principate. Vasile Lupu a fost semănătorul funestei maladii numite *fanariotism.*

Note

[1] Neagu Djuvara, *Civilizații și tipare istorice. Un studiu comparat al civilizațiilor,* Ed. Humanitas, București, 2006, p.91.
[2] *Ibidem,* p. 92.
[3] *Ibidem,* p. 93.
[4] *Ibidem.*
[5] *Ibidem,* p. 94.
[6] *Ibidem,* p. 95.
[7] *Ibidem.*
[8] *Ibidem,* p. 108.
[9] *Ibidem,* p. 96.
[10] Apreciată, pe bună dreptate, de Neagu Djuvara astfel: „tot ceea ce omul a creat mai emoționant în domeniul reprezentării sacrului". (p. 98).
[11] *Ibidem,* p. 102.
[12] Răzvan Theodorescu, *Civilizația românilor între medieval și modern*, I-II, Editura Meridiane, București, 1987.
[13] Djuvara*, op. cit.*, p. 115.
[14] Vezi Ioan-Aurel Pop, *Geneza medievală a națiunilor moderne*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998, p. 186.
[15] *Ibidem*, p. 191.
[16] A. Afanasiev-Ciujjbinski, *O călătorie în sudul Rusiei*, Petersburg, 1863.
[17] Tom Galagher, *Furtul unei națiuni*, Ed. Humanitas, București, 2004, p. 41.
[18] Ioan Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, E.S.P.L.A., București, 1955, p. 171.
[19] Dimitrie Bolintineanu, *Opere*, 10, Editura Minerva, București, 1988, ediție critică de Teodor Vârgolici, pp.616-617.
[20] M. Eminescu, *Opere*, XII, p. 42.
[21] Apud I. Tanoviceanu, *Răsturnarea lui Vasile Lupu*, în *România sub raport moral*, Editura Floare albastră, București, 2005, p. 129.
[22] „Domnia Arbănașului – scrie I. Tanoviceanu –, cu toată închipuita ei strălucire, a fost o adevărată nenorocire; nici o altă domnie n-a avut urmări mai rele pentru Moldova". (p. 140).

Florentin Popescu

„O REALITATE CA STARE NU EXISTĂ PÂNĂ NU O POVESTEȘTI”

Nu încape îndoială că printre numele date la iveală de Concursul național de literatură „D. Bolintineanu” și de către revista „Sud”, care apare la Bolintin Vale – Giurgiu-București, cel al Anei Dobre este unul care ne face cinste nouă celor ce am alcătuit juriul în urmă cu câțiva ani (Teodor Vârgolici, Liviu Ioan Stoiciu, Horia Gârbea, C. Stănescu, C. Carbarău și subsemnatul). Spun asta nu din cine știe ce orgolii de mentor, ci mai degrabă spre a scoate în evidență faptul că și reviste considerate de unii marginale, provinciale, fără mare ecou în lumea cititorilor pot contribui la ieșirea din anonimat a unor condeie cu adevărat remarcabile, originale și interesante.

Până să-și vadă textele publicate în revistele teleormănene („Caligraf”, „Meandre”) și în cele din alte orașe („Luceafărul”, „Oglinda Literară”, „Pro Saeculum”) dna Ana Dobre a avut la revista „Sud” ușile deschise și paginile gata să-i găzduiască scrierile. Scrieri care, în marea lor majoritate, au fost cronici de întâmpinare, recenzii la cărți de proză și de poezie ale contemporanilor și mai rar articole monografice despre unii scriitori interbelici.

Risipite și ele tot prin revista, majoritatea textelor pe care a cutezat să și le adune acum într-un volum cu titlu incitant și în mare măsură „comercial” („Rinocerii și Don Quijote”, Editura Teleormanul Liber, 2007) sunt eseuri prilejuite autoarei fie de lecturi mai vechi sau mai noi, cărora cată să le dea întruchipare în mici „monografii” ale unor gânduri, impresii, judecăți și chiar vise cu anume semnificații.

Din prefața cărții, elaborată de conjudețeanul autoarei, prozatorul Gheorghe Stroe, reținem că „Eseistei nimic nu-i străin indiferent, de la problemele de etică la intrarea în Uniunea Europeană, cu acuta sa «retorică a integrării», de la probleme ale literaturii actuale meritând *en passant*, să amintim măcar de textul intitulat *Personalitatea literaturii teleormane* de acord noi înșine că *îndepărtarea de modul predist este o necesitate, dar și o realitate, în cele privind limba, învățământul, formarea intelectualului astăzi, în funcție de orizontul de așteptare al* generației media *etc.”.*

D-na Ana Dobre face parte din acea categorie de critici și eseiști, din ce în ce mai rar de întâlnit prin paginile revistelor și ale numeroaselor cărți care apar la ora actuală în România, cu multe lecturi (din care știe să aleagă nume de autori și citate semnificative pentru demonstrații), cu un desăvârșit simț al valorii și cu un gust estetic dincolo de orice îndoială. Pe de altă parte d-sa mai deține și arta echilibrului și a dozajului, necăzând nicăieri în păcatul paradei de erudiție. Și nici în cel al afișării superiorității „intelectuale” prin recurgerea la termeni și concepte pentru înțelegerea cărora cititorul ar trebui să apeleze la dicționarele de neologisme. Textele sale sunt – și nu ne e teamă să spunem asta! – veritabile manifeste personale, mărturii prin care autoarea dă seamă în fața lectorului și a lumii deopotrivă de lecturile proprii, dar și de ideile, de învățămintele, de pildele desprinse din ele. D-na Ana Dobre concepe parcurgerea unei / unor cărți (fie ele de critică și istorie literară, fie de beletristică în sensul cel mai deplin al cuvântului) ca pe un act profund de empatie. De aceea ecourile ecourile unor fapte și întâmplări literare se cer a fi contrapuse altora, din viața concretă, prozaică, cotidiană a cititorului care este. Introvertită, pe de altă parte, extravertită pe de alta, autoarea se mișcă cu grație și dezinvoltură atât prin lumea-i proprie, interioară (atunci când simte nevoie să se mărturisească vizavi de anume lecturi) cât și prin cea exterioară, bântuită de prozaism și lipsită adesea de repere spirituale necesare (atunci când abordează „teme” generale, de mai larg interes cultural). Iată titlurile unor texte ce pot sugera ele însele idei și atitudini revelatoare pentru ceea ce am putea numi orizontul tematic al cărții: *Mărturisesc că gândesc, Nevoia de vis, nevoia de ideal; Provincie, provincial, provincialism; Voluptatea de a face răul, Generația apartament, Aria calomniei, Discurs și vorbărie, Luciditatea ca viciu*.

Aș mai remarca la d-na Ana Dobre o mare sete de destăinuire. O sete pe care o simt venind din impulsuri interioare și – mai ales! – din dorința de a dărui și celorlalți câte ceva din bogăția spirituală acumulată din îndelungatele sale lecturi și confruntări cu adevărurile descoperite acolo.

Detestând, cum este de înțeles, „discursurile” și „vorbăria”, autoarea este concisă în exprimare, textele par a fi enunțuri și axiome, dacă nu chiar cugetări ce se parcurg ușor, dar tocmai prin asta incitând la judecăți și reflecții și după încheierea lecturii. Iar dacă există (și cu siguranță există!) un farmec al simplității în anume stiluri literare, se poate afirma că doctoranda profesorului Eugen Simion, d-na Ana Dobre l-a descoperit și-l practică cu succes, indiferent că se pronunță despre o carte, despre o revistă, despre o mișcare de idei, ori despre toate câte se întâmplă în agora vieții culturale românești.

Dincolo de titlul lui simbolic („rinocerii” trimite cu gândul la Eugen Ionescu și la piesa lui cu simbolistică arhicunoscută, iar Don Quijote la lumea de fantasme a creatorului de literatură de azi, neînțeles și marginalizat sub toate aspectele) volumul d-nei Ana Dobre este aidoma unei oglinzi în care, privindu-ne, ne redescoperim întocmai cum suntem: cu lumini și abisuri, cu umbrele și amărăciunile ce ne amprentează, în postura noastră de intelectuali, existența fizică și spirituală.

* Ana Dobre, *Rinocerii si Don Quijote*, Alexandria, Editura Teleormanul Liber, 2007

Valeria Manta Tăicuțu

DESPRE *CULTURĂ*, CU DRAGOSTE

Periculos de bine informată, cu lecturile la zi (cărți, reviste și ziare), neezitând să „zăpăiască" numeroasele canale de televiziune postdecembriste, Magda Ursache scrie „pe muchie de hârtie", deci conștientă că se situează într-o poziție incomodă, care-i poate aduce sancționarea rapidă (n-ar fi pentru prima oară): când detabuizezi, deranjezi. Și scriitoarea de la Iași are pe cine deranja, începând cu (de)formatorii de imagine, speakerii plătiți să facă giumbușlucuri în fața națiunii și să promoveze (in) și (sub)cultura și terminând cu scriitornicii zilelor noastre, veleitarii puși pe căpătuială în timp ce adevăratele talente sunt plasate cu bună-știință în unghi mort. Scenariile sociopolitice, strategiile de manipulare, condiția precară a culturii, a învățământului, climatul nesănătos din mediile artistice, lupta scriitorului român împotriva scriitorului român sunt câteva dintre temele importante tratate de Magda Ursache în colecția de eseuri apărute la Editura Ideea europeană în 2007. De remarcat dependența, pe care scriitoarea o divulgă fără cruțare, a românilor, față de situațiile tulburi, de conjunctură, de falsul istoric, de imaginile fabricate: „Exact ca pe vremea **realismului socialist agresiv,** cum îl numește profesorul Ion Rotaru, reviste și edituri inventează stahanovist celebrități, în paralel cu demolări neargumentate, probabil pe principiul *demolare humanum est*. Atunci, în proletcultură, se fabricau false talente și se impuneau după un mecanism infailibil: tiraje mamut, obligativitatea lecturii în școli" (p. 33). În zilele noastre, „produsele media" sunt fixate cu aplomb în mentalul colectiv, după criterii care nu au nicio legătură cu valoarea: „Haosul socio-cultural (n-avem formatori, ci de-formatori de opinie) prieste cărților scurte, [...]. În **țara lui Tache**, orice-i posibil. Recent îmbogățiții se vor și recent intelectuali, ba și recent scriitori. O femeie-cover din Primăverii se și plângea la **Nașul** că i-a fost insuficient comentată cartea. Cum, se văita Romanița, cum? Pun viața mea (deget semnificativ spre decolteu) pe masă și nu se vorbește despre ea? Doar biografia primatelor și a playmatelor contează, nu și a Ilenei Mălăncioiu!", conchide Magda Ursache, scârbită. (p. 58-59). Când scandalul suplinește lipsa talentului, iar evenimentele cele mai mediatizate sunt, de-o pildă, sexul, nașterea și botezul la curtea lui (v)Irinel Columbeanu, este explicabilă ciudățenia unei liste de personalități românești, unică și originală ca și democrația de tip mioritic: „Degradat de ofensiva continuă a nulității pe canalele TV, spiritul public i-a strâns de-a valma pe Cuza și pe Florin Piersic, pe Coandă și pe Lucescu, plus Guru Bivolaru. Gigi Becali s-a străduit personal pentru locul 12 și n-am putut să nu mă întreb cum o fi arătat cel care l-a propus ca mare român pe ex-primarele de Iași, Constantin Simirad. Incertitudinea în aprecieri nu era amuzantă, îmi displăcea profund. Numele lui Hagi curgea pe bandă lângă Iorga, tenismenul Năstase lângă Mircea Eliade, Decebal lângă Mutu; Gică Petrescu în devălmășie cu Brâncoveanu și cu mareșalul Antonescu, Ceaușescu lângă Dumnezeu și Dumnezeu lângă Bulă" (p. 109).

Ofensiva „aculturalilor" este favorizată de indiferența slujbașilor din ministere, de lipsa de coeziune / solidaritate a elitei culturale („elita tăcută pierde în competiție cu amatorii") de lupta dintre „margine" (provincie) și centru, de cumetriile literare: „**Pentru cei din lista lui Manolescu (Literatura română postbelică, vol. 1-3) se aplică un discount de 10% (v. p. 157 a cărții apărute la Cartier, în 2006.** Ferească Dumnezeu să nu fii pe lista lui **Manon Lescaut**, omofonie descoperită de lunediști; ierarhia literară el a făcut-o și punctum. Dacă lipsești și din listele I. Bogdan Lefter și Alex Ștefănescu, investești degeaba în bursa de iluzii a literaturii române contemporane" (p.87).

Lipsa de informare, precum și „virusul indiferenței față de document" contribuie la falsificarea valorilor, astfel că, recenzând un volum îngrijit de Mihaela Cristea („Reconstituiri necesare", 2005), Magda Ursache readuce în discuție „găurile negre de memorie și de conștiință": „Depindem întru totul de o memorie corectă (nostalgiile comuniste au ca sursă tot proasta informare). Ca să nu se întrețină (voit sau nu) confuzia, ieri de clasă, azi de partidă, soluția e memoria corectă. Altfel, sub ochii noștri se fabrică mituri despre merite disidente, vedetele marxist-leniniste sînt răsplătite cu indemnizații [...], diverși zombies sînt cultivați de televiziuni, ca să-și continue campaniile, să lucreze „planificat" pentru distrugerea unor personalități" (p. 77).

Nu numai premiile literare s-au devalorizat, prin atribuirea lor după criterii clientelare, prin „cumetrii", prin „telefoniade", prin aprecierea după zvon sau, în cel mai bun caz, acordate în scopuri filantropice (n-are talent, dar e bolnav, săracu'!), dar și momente care ar trebui să constituie un elogiu adus genialității creatoare / științifice dobândesc un aer comic și ușure de vodevil pașoptist. Susținerea tezei de doctorat a preotului Gușă V. Gheorghe, de exemplu, se transformă într-un triumf al inepției, într-o cacealma, de pe urma căreia prestigiul academic este cel care suferă. Tezardul, cu totul pe dinafara subiectului susținut („Ștefan cel Mare între mit și adevăr") se bâlbâie lamentabil, n-are proprietatea termenilor, nici coerență, nici măcar informații despre pronunția corectă a unor nume proprii (Foucault este pronunțat „Fucău"); are, în schimb, tupeu și susținători pe măsura lui. Magda Ursache

* Magda Ursache, *Pe muchie de cuțit*, Iași, Editura Ideea europeană, 2007

oscilează între revoltă și amuzament: „Motivația temei? Zero. Incapabil să-și pună ordine în idei cât de cât și (la o vârstă destul de înaintată) cu nimic *adult* în expunere, candidatul gesticula larg. Un argument ca: unde-a murit Napoleon și unde a murit Ștefan i s-a părut hotărâtor: Ștefan a murit acasă, de aceea e mai mare ca Napoleon, a valorizat ferm pr. Gușă. Pentru că a murit *acasă, acasă* la el! [...] I-am privit cu stupoare pe invitații lui Gh. V. Gușă. M-au pus în stare de stupoare. Cîțiva dormeau duși (confundând amfiteatrul cu sala Senatului României); alții tropăiau, trînteau scaunele, așteptând chiolhanul sănătos ce o fi urmat. Prin popimea caragialescă erau și fețe bisericești distinse, vizibil contrariate, stânjenite nu de privirea panoramică asupra literaturii despre Ștefan cel Mare, ci de paranoia în desfășurare. [...] *În vremea aceea*, telefoanele mobile sunau a apocalipsă. Cândva, zăngăneau epoleții pe sub sutane, mi-am zis, amintindu-mi episodul percheziției de la Mănăstirea Neamț" (p. 105-107).

Cititorii fideli ai revistelor „Luceafarul", „ProSaeculum", „Oglinda literară", „Contemporanul" ș.a. vor regăsi în volumul „Pe muchie de hârtie" multe din comentariile acide ale Magdei Ursache pe teme diverse, dar având, ca numitor comun, cultura românească de acum și dintotdeauna. Pentru că breasla scriitoricească de la noi are complexul „nu apari pe micul ecran, nu exiști", mă întreb cum ar arăta emisiunile culturale televizate, talkshowurile etc., dacă moderatori, în locul celor mult cunoscuți și compromiși ar fi intelectuali de talia scriitoarei de la Iași; presupun că într-un fel ce nu suferă comparație, dar nu ne paște pe noi binele acesta în veci.

Ion Roșioru

CLIPA FAUSTICĂ DE LA CAPĂTUL CICLULUI KARMIC

În tulburătoarea sa carte*, deopotrivă roman de dragoste și amplu poem metafizic, Liliana Ardelean reactualizează o temă dragă romantismului și anume cea a călătoriilor prin timp și spațiu întru plonjarea finală în spiritualizarea astrală pură. Printre modelele posibile ar putea fi citate *Le roman de la Momie*, al lui Théophile Gautier, *Avatarii Faraonului Tlà* de Eminescu și, mai ales *Adam și Eva*, romanul atât de drag lui Liviu Rebreanu, însă prozatoarea timișoreană escaladează strălucit orice spirit de imitație atât prin forța scriiturală, inventivă și energică, cât și prin arhitectura narativă și contextualizarea istorică, geografică, socială, politică, morală, culturală, spiritul de observație realistă afluind armonios-îmbogățitor spre fluxul ficțional care vertebrează cartea cu o temă atât de incitantă precum e metempsihoza.

Compartimentul așa zis realistic al cărții ne-o prezintă pe protagonistă, Cora, la vârsta de 102 ani, internată într-un azil de bătrâni și analizându-și cu o rară luciditate bucuriile și neîmplinirile vieții. Fosta șefă de protocol a Ambasadei Române din Elveția își rememorează îndeosebi iubirea și anii de căsătorie alături de Nick, plecat de lângă ea de câțiva ani și alături de care speră să ajungă cât mai curând spre a pune capăt unei existențe pământești pluralizate pe o scală karmică mai mult sau mai puțin condensată în timp. Refuzând printr-un șiretlic medicamentele și somniferele care i se recomandă, Cora nu face nici un rabat de la trăirea totală a crepusculului existențial, preferând trăirea nepervertită de nici o iluzie deșartă, asumându-și cu demnitate ultimele zvâcniri ale destinului. Veșnic îmbrăcată decent, nutrind parcă o oroare organică de a-și expune decrepitudinea cărnii și de a se lamenta întru a cerși compasiune, Cora stă ore în șir la fereastră și-și rememorează cu seninătate traseul existențial, implicând nostalgiile după satul bănățean ale cărui valori ancestrale au fost zdrobite sub tăvălugul istoriei odată cu venirea comuniștilor la putere și isprăvindu-se cu împlinirea ființială pe care i-a dat-o întâlnirea, târzie într-adevăr, cu jumătatea sa perfectă care a fost Nick, bărbatul neamț de o rară delicatețe și care, cu siguranță o așteaptă în imperiul luminilor celeste. Copilăria fiicei de preot numai una ușoară nu se poate spune c-a fost pe fondul discriminărilor sociale practicate de cei vânduți ideologiei moscovite. Devenirea Corei e una plină de obstacole, însă destinul de excepție, în ciuda tributului nefast pe care i-l percepe, se pare c-o urmărește.

Ca scriitoare, Cora dezvoltă, voltairean, o teorie despre determinismul cosmic în care se înscrie ineluctabilitatea insului cu propria-i soartă. Centuagenara e neîncetat călăuzită de pulsiuni testamentare în și prin care să comunice filozofia unei vieți în care n-a făcut altceva decât să studieze caracterele oamenilor prinși în maelströmul istoriei, nepregetând să se întrebe, la vârsta maximă a senectuții, dacă nu cumva aceasta e un păcat pe care-l comit în general prozatorii ce se intruzionează în tainele altora și apoi le exploatează mai mult sau mai puțin ficțional(izat). Spovedindu-se preotului ortodox, adus de infirmiera Maria, protagonista-scriitoare se întreabă dacă nu-i tot o greșeală de a fi vrut prea mult de la viață, de-a fi fost mereu nemulțumită, dorindu-și fără încetare o

* Liliana Ardelean, *Viețile sufletului*, Timișoara, 2007.

iubire paroxistică prin prezența continuă a lui Nick alături de ea. Suferă enorm pentru atrofierea iubirii dintre soții care ajung să-și otrăvească reciproc zilele petrecute împreună. Cora se acuză, printre altele, de a se fi lăsat antrenată în căsătoria de doi ani și jumătate cu frumosul diplomat Vincent care se va dovedi un heterosexual păgubos. Cora acceptase cererea în căsătorie pentru a se răzbuna într-un fel pe Nick ce își legase instantaneu viața de o femeie materialistă și vulgară, Susanne. Faptul că a mușcat totuși din fructul vanității de a deveni soția unui irezistibil diplomat de carieră i se pare Corei un păcat de neiertat. Noroc că ambele familii întocmite în pripă se destramă la fel de repede, iar Cora și Nick rămân împreună nu numai până la moarte, cum se spune la oficierea cununiei religioase, ci și după, întru incomensurabila eternitate.

Nu se poate face în nici un fel abstracție de dimensiunea etnografică a cărții: amintirile din copilărie despre farmecul obiceiurilor de iarnă de altădată până ce gospodarii satelor bănățene au fost deportați în Bărăgan și în locul lor au fost aduși oameni care n-aveau nici în clin nici în mânecă, prin forța lucrurilor, cu agricultura; relațiile de rudenie au fost cândva sfinte, prozatoarea neputându-se abține să nu observe, cu strângere de inimă, cum în vremea de față acestea se deteriorează galopant, alienarea omului modern fiind asociată cu nesocotirea legilor morale ale colectivității, cu stresul care dezumanizează, cu egoismul și cu goana feroce după avere, printre datinile cândva cu rol coagulant în spațiul rural bănățean un loc aparte jucându-l ruga (hramul) bisericii. Nemții care au plecat din România comunistă sunt departe de a-și fi întâlnit fericirea și echilibrul pe alte meleaguri unde nu se pot elibera nicicum de dorul de casă. Cartea dezvoltă pe tot parcursul o paralelă între spiritul latin, din care vine protagonista, și cel german în care se instalează prin profesie și mariaj. Prin contrast cu România, Occidentul exercită asupra povestitoarei un adevarat miracol asociat cultului muncii, cu ordinea, curățenia, moralitatea, seriozitatea, la polul opus situându-se haosul, minciuna, hoția, demagogia, șmecheria balcanică, culpabilizarea celor de la putere și toate tarele pe care comunismul le-a cultivat în chip iresponsabil și întru totul diabolic.

Dacă Elveția deține pe bună dreptate locul prim într-o ierarhizare a țărilor din Apus, ca toposuri de confort și civilizație, nu-i mai puțin adevărat că, din și în perspectiva vacanțieră, spațiul grecesc rămâne un reper inebranlabil de frumusețe clasică și de vecinătate imediată cu Dumnezeu, sentimentul de ataraxie ca și cel de pasionalitate totală putând fi trăite aici deopotrivă. Voiajul de nuntă cu Vincent, ca și excursiile de mai târziu cu Nick, în spațiul mediteranean, îi prilejuiesc Corei – alter ego al Lilianei Ardelean – pagini de mare vibrație matafizică și de tumult exotic.

La fel de interesante sunt și povestirile despre celelalte cupluri conjugale văzute de sufletul Corei în drumul ei spre regatul luminilor celeste, relatări despre femeia ce-și caută fericirea, și nu se poate spune c-o află vreodată, alături de cineva. În toate există o incompatibilitate de destin între cei doi actanți erotici, fie că acceptă sau nu compromisul, după ce au făcut pasul matrimonial mai mult de gura lumii. Nu vom zăbovi asupra lor, deși fiecare ar merita o analiză separată, mulțumindu-ne să semnalăm atitudinea feministă a autoarei căreia îi repugnă concepția medievală de a trata femeia ca pe o marfă, precum în istoria Corneliei și a lui Romulus, ca și în cea despre părinții Cameliei, tatăl acesteia cumpărându-o, nu altfel decât în *Ciuleandra* lui Rebreanu, pe fiica, mai mică decât el cu 14 ani, a unui umil șef de gară. Căsătoria se întâmplă în afara iubirii, brudnica mireasă fiind aici îndrăgostită de un văr de-al șaselea, căsătoriile între rude fiind permise numai de la al șaptelea grad de rudenie în sus. Există mereu în aceste povestiri subsumabile sau întregitoare din diverse unghiuri ale povestirii centrale, care este a Corei, o pledoarie pentru dreptul la iubire și la fericire al femeii pe care nimeni și nimic nu trebuie s-o umilească și s-o marginalizeze, cu atât mai puțin convenienețele sociale tradiționalizate până la a friza absurdul și inumanul, multe femei renunțând la divorț, spre a nu-și șifona imaginea, chiar dacă împart patul conjugal cu un impotent sau cu un homosexual.

Viețile sufletului este și o meditație pe tema supravețuirii prin operă, adică a gradului angajat de textualizare ființială. Albumul dăruit de Cora infirmierei Maria păstrează intactă în memoria acesteia din urmă vocea comentariului fostei stăpâne care se implicase cu o rară tandrețe în miracolul eternei Elade cu munții ei sprijinitori de cer zeesc. Și probabil că mai trăim, așa cum se spune în mod curent, atâta vreme cât cineva își mai aduce aminte de noi grație faptelor prin care încercăm să amprentăm timpul și lumea prin care trecem. Lilianei Ardelean îi reușește, de ce să n-o spunem, această performanță poematică de a ne face să ne punem întrebări și să ne trăim viața ca și cum ar fi ultima etapă a ciclului nostru karmic, oricând gata să-i strigăm, precum Faust, secundei să stea pe loc.

Cercul Militar Național (1907-1912)

Grigore Codrescu

DECEBAL ALEXANDRU SEUL – *FRAGII TÂRZII*

Prozatorul bucovinean Decebal Alexandru Seul a început să circule, de câțiva ani, pe o suprafață literară tot mai mare, datorită, în primul rând faptului că prin cele două volume ale sale anterioare – *Zâmbetul* și *Întoarcerea pașilor* – a devenit vizibilă consacrarea sa unui anumit topos, dar și unor anumite categorii socio-umane surprinse în momente semnificative. Paginile sale, apărute mai demult în publicații precum *Luceafărul, Convorbiri literare, Bucovina literară* și altele, l-au convins de asemenea că poți fi luat în seamă de critica literară și fără a căuta, cu obstinație, să fii la modă. Recentul volum, apărut la Editura „Corgal Press" din Bacău, în 2006 (cu o prefață de Cornel Galben), cuprinde vreo șaptesprezece proze scurte în care autorul surprinde, adesea memorabil, cu o impresionantă economie de mijloace, siluete, situații, stări de spirit, gesturi, întâmplări și imagini din proximitatea și chiar din experiența instanței auctoriale. De cele mai multe ori, autorul apelează cu inspirație, în plan compozițional, la modalități precum decupajul fragmentului, plasarea cu efect maxim a elipsei, precum și proiecția din perspectivă lirico-simbolică.În planul strict stilistic, sunt de remarcat, credem, două trăsături distincte: conciziunea și contextualizarea cu bune efecte expresive, dar cu măsură, a cuvintelor ce mustesc de sevele arhaic-regionale. Poate că unele din aspectele de mai sus l-au determinat pe cunoscutul critic și istoric literar Alex. Ștefănescu să distingă în proza lui Decebal Alexandru Seul un anume „realism pitoresc".

Prefațatorul volumului *Fragii târzii*, Cornel Galben remarcă „stilul concis, curiozitatea cu care privește lumea ce-l înconjoară, fascinația pentru natură și munte, în special, fraza inundă ici-acolo de metaforă și finalurile expresive, ce-ți dau șansa să privești dincolo de poveste și să o continui"; același remarcă totodată că D.A.S. „are știința evocării, a construcției concentrate pe spații mici, a transformării faptelor aparent banale în evenimente cu conotații cosmice, cu trimiteri în negura vremii și în istorii greu deductibile"(pp.6-7).

În *Poștărița* se conturează, din perspectiva eului auctorial, un portret descriptivo-narativ, o siluetă enigmatică a unui sat de munte, tânăra poștăriță ce leagă comunitatea izolată de lume; efectul de potențare a actualității se face prin implicarea instanței narative în discursul schiței: „Nu știu nici în ziua de azi cum de s-a întâmplat și de ce am pățit-o eu și nu altul (…) Fata aceea subțirică în talie – de i-o puteai cuprinde ușor cu brațul – așa străbătând cărările cu geanta enormă pe unul din umerii înguști, balansând-o ca pe o trăistuță ce era la șic cândva, mi se părea caraghioasă".

Floarea de colț e un poem epico-legendar pe tema iubirii visate, într-o narațiune cu inserții de secvențe descriptive lirico-simbolice, sugerând ideea intangibilității frumosului absolut: „De câte ori le observ țâșnindu-le căciulile de piatră să spintece norii alburii sau negurile cerului, sunt pregătit să mă apropii cât mai mult de ele. Pentru a le contempla și a-mi trăi măreția clipelor lângă coloșii de stâncă prin cutezanța înălțimilor uriașii meleagului (…) Albumița, o fată de o frumusețe rară, zăpăcise pe atunci inimile multora care pentru ea băteau la unison. Doar unul dintre aceia înnebuniți de a o cuceri trebuia să-i aducă floarea de colț". În *Lupul și femeia*, identificăm o promisiune epică prea devreme încheiată. Todirică, bărbatul singuratic ce se confundă după un timp cu sălbăticiunile, ne părăsește parcă prea repede: e un portret-efigie din lumea descoperită altădată de Vasile Voiculescu: „Între timp îi crescuse barba, pletele lungi de culoarea fuiorului îi puteau fi împletite, ochii înguști ca la viezure îi erau umbriți de sprâncenele stufoase, ajungea cu vârful degetelor de la mâini, fără să se îndoaie, la gurgoaiele opincilor, i se lungiseră mâinile și-i prisoseau pentru salturile dintr-un arbore în altul. Își aflase adăpost într-o grotă, un fel de peșteră în care pătrunse poate, în afară de el, vreo jivină. Dormea pe blănuri de urs, treaz sau prin vis își mai striga soața, mioarele, câinii."

E multă poezie în proza lui D.A.S., iar atmosfera este seducătoare datorită montajului rafinat al unor cuvinte eingmatice dintr-un grai mustos arhaic și regional, ce ascund taine nebănuite: *ciuci, tuhan, jmacuri, a tâșni, hrapa, calabur, tășâlcă, siscornită* etc.

Piciorul de lemn evocă destinul dramatic al unui bărbat puternic ce-și pierde un picior la lucru în pădure, fiind astfel lipsit de marea sa patimă de a mai urca muntele, trebuind să folosească un picior de lemn.Finalul ridică valoarea acestei proze prin posibilitatea interpretărilor multiple, precum și prin gestul semnificativ cu care se încheie:, , Alunecă de pe un scaun și rămase întins pe spate cu ochii săi întunecați și reci urmărind parcă raza de soare prelinsă în ungherul încăperii".

Fragii târzii este proza cea mai apropiată de structura compozițională a unui poem: filonul epic redus la minimum, un fior liric dedus din imagistică, încorporarea unui simbol central care sprijină ideea:, , Codrul îmbogățit cu șoapte de cetină și cu trilurile înaripatelor, cu susurul izvoarelor și răcoarea ierbii crude s-a rărit până-n zare. Vântul nu mai caută prin rămurișul lui și când se mai abate în rafale mai seceră doar copacii rămași stingheri." „Codrul moare sub topoare și năvălesc fragii ca-ntr-o alegorie a succesiunii moarte-viață, ori o expersie a suferinței naturii sub loviturile omului."

Tunetul dinaintea furtunii descrie cu minuție reportericească drama umană a unei ființe anonime în al cărei destin se strecoară elemente patologice:victima e o bătrână neputincioasă, ucisă noaptea de un dement cu mintea tulbure;naratorul e martor și instanță omniscientă.Măiestria în plan compozițional, sugestia mișcării psihologice și gradația tensiunii epice pot fi bine observate în Coliba; aceasta ne pare cea mai complexă dintre proze, dovedind totodată capacitatea autorului de a se mișca și pe spații mai largi.

Singurele pericole care se ițesc ici-acolo : sunt senzaționalul, perspectiva jurnalistică și clișeul limbajului colocvial; acestea pot împinge textul în afara literaturii. Mijloacele expresive cele mai potrivite sunt convocate și în schița *Urzicile*, în care întoarcerea din străini a tânărului se asociază cu urmele unei înmormântări, cu năvala urzicilor și cu câinele schelălăitor; pustiul și tristețea stau gata să acopere totul.

Decebal Alexandru Seul nu a transmis nici pe departe atâta cât îi permite potențialul său creativ; poate nici nu s-a luat el însuși în serios până acum. E limpede că dispune de forța de a se mișca pe spații epice mai mari și în registre variate

Lucian Bâgiu

ÎNSEMNARE A CĂLĂTORIEI MELE: SALATĂ DRACULA

(fragment)

3 mai. Bistrița. Părăsit Londra la 8, 35 dimineața, 1 mai. Sosit târziu la Viena după-amiaza. Nu ar fi trebuit să aterizăm aici deloc, dar un cetățean britanic stabilit în Belfast născut în Kashmir de confesiune sikh a amenințat că sabotează aeronava franco-germană Airbus dacă pakistanezii nu încep imediat dialogul cu indienii pentru a-și retrage reciproc trupele de pe versanții unor munți înzăpeziți ai lanțului Himalaya. Scotland Yardul a fost prins nepregătit pentru acest tip de negocieri iar după ce MI5 a lămurit apartenența confesională a turbanului terorist problema s-a complicat întrucât în Himalaya era viscol și cei doi generali păreau a se fi rătăcit într-o depresiune incertă, necartografiată de supușii majestății sale. Până la urmă totul s-a terminat cu bine: s-a dovedit că teroristul era un jurnalist de la Daily Telegraph iar acoliții săi aparțineau redacțiilor The Mirror și The Sun într-un efort comun de a testa vigilența serviciilor britanice de securitate. Cei doi generali imprudenți au fost salvați de la îngheț împreună cu trupele aferente de către o echipă de cercetare a armatei tadjike. Pentru a supraviețui declaraseră armistițiu și se refugiaseră în aceeași peșteră declarată ad hoc teritoriu neutru. În peșteră se descoperise și un portret al lui Osama bin Laden ceea ce a alertat trupele americane de menținere a păcii din sudul Afganistanului surprinse într-o incursiune neoficială în nordul Pakistanului. Se pare că peștera aparținea totuși Republicii Populare Chineze. Brad Pitt a declarat că peisajul este potrivit pentru un remake al filmului *Șapte ani în Tibet*. Angelina Jolie nu a declarat nimic. Nici Dalai Lama.

Budapesta pare un oraș minunat, din ceea ce am putut să observ pe hubloul avionului, dar nu l-am vizitat îndeaproape, urma să plecăm mai departe, se anunța ceață iminentă la Klausenburg și trebuia să decolăm în timp util. M-a încercat senzația că părăseam Occidentul spre a intra în Orient; Occidentul cel mai autentic, cu splendidele poduri peste Dunăre, care aici are cea mai nobilă lărgime și adâncime, și care purcedea către tradițiile dominației turcești. Un vecin de pe scaunul alăturat a obiectat prompt: Buda fusese pașalâc otoman, Transilvania niciodată. Am părăsit Budapesta puțin confuz și am aterizat în Klausenburg și mai confuz, după căderea serii, învăluiți într-un nor dens de ceață orientală care semăna destul de mult cu smogul londonez, înconjurați de zgomotul suspect de acut al elicelor turate la maxim și de zgâlțâitul percutant al caroseriei unei aeronave de fabricație incertă, situație care nu amintea deloc de atmosfera British Airways.

M-am oprit aici ca să petrec noaptea la Hotel Royal, unde m-am întâlnit cu straniul grup de universitari ardeleni. La masă, sau mai degrabă la cină, ni s-a servit pui fript cu boia de ardei roșu, foarte bun, dar mi-a dat o sete! (*Mem.* să cer rețeta pentru Mina!). Am întrebat-o pe Mo și aceasta mi-a spus că felul se numește „paprika hendl" și că este o mâncare pe care am să o găsesc pretutindeni în secuime. De mare folos mi-a fost compania lui Mo; era deja familiarizată cu cele mai diverse aspecte ale culturii transilvane, inclusiv ortografierea maghiară și transliterarea în alfabetul chirilic a cuvintelor englezești din meniu, cunoștințe filologice fără de care e drept că m-aș fi descurcat onorabil.

La Londra, dispunând de oarecare timp liber, vizitasem British Museum, de care se leagă amintiri plăcute ale tinereții mele îndepărtate, și făcusem cercetări referitoare la Transilvania, printre cărțile și hărțile Bibliotecii; știam deja că ținutul este de vreo zece ani parte a axei Washington-Londra-București, dar eram convins că un mănunchi de cunoștințe mai temeinice, premergătoare, despre acele tărâmuri ar fi putut prinde bine în relațiile cu un universitar localnic. Am găsit că ținutul către care mă îndreptam se afla chiar la hotarul dintre Transilvania, Moldova și Bucovina, în inima munților Carpați, una dintre cele mai sălbatice și mai puțin cunoscute părți ale Uniunii Europene, dacă nu punem la socoteală teritoriul asiatic al acesteia, aparținând nou venitei Turcia și învecinat cu Siria, Irakul, Iranul, Azerbaidjanul și alte culturi care fac parte în mod tradițional din patrimoniul cultural european. Dar nici o hartă, nici o carte și nici sistemul google de localizare prin satelit nu m-au putut lumina asupra locului exact unde se înalță castelul, deoarece nu există hărți turistice ale acestei regiuni comparabile cu serviciul nostru cartografic, o lacună a întregului brand *fabulous spirit* al concetățenilor noștri români. Trăgând alene din pipă, poetul m-a asigurat că este o strategie bine gândită a forurilor guvernamentale ale statului pentru a atrage potențialii turiști europeni, americani sau japonezi către un tărâm necunoscut, învăluit în mister, așteptând a-i fi descifrate enigmele fabuloase, legendare, mitice. Întrucât poetul este declarat monarhist nu sunt sigur dacă ar trebui să iau serios în considerare opinia sa. În general nu sunt sigur pe tot ceea ce se întâmplă în această expediție ceea ce îmi creează un curios sentiment de hipersensibilitate și suspiciune. Totuși, am văzut, încă de la British Museum, că Bistrița, orașul de unde urma să plecăm cu mașini de teren în ținuturi muntoase, după spusele lui Tristan, era un fost târg medieval destul de cunoscut. Voi nota aici impresiile mele, ca să-mi pot împrospăta memoria când îi voi povesti Minei călătoriile mele.

Populația Transilvaniei este alcătuită din patru naționalități distincte: sașii care odinioară locuiau preponderent în sud, dar care acum locuiesc preponderent în Germania; valahii, care sunt descendenții dacilor și ai unui împărat roman de o magnifică viziune a integrării europene, care în mod echidistant și pertinent a construit, în acest sens, un pod peste Dunăre pentru a-și apropia Transilvania și un zid de apărare în Britania pentru a ține la distanță strămoșii scoțienilor și ai irlandezilor; maghiarii, care am reținut de la Mo că au o ortografie distinctă, iar de la poet că nu mai au nici un rege distinct, dar au autonomie

culturală în Ținutul Secuiesc; în răsărit secuii, grupați compact în număr de câteva mii și militând incisiv pentru autonomie teritorială (*Mem*. Sper să nu fie inspirați în acest sens și galezii, avem destulă bătaie de cap cu ceilalți celți). Voi descinde printre aceștia din urmă, care susțin că se trag din Attila și din huni. Asta poate fi așa, mă asigură poetul, căci în secolul al unsprezecelea ungurii au găsit în Transilvania o masă impresionantă de valahi și slavi, printre care poate erau pripășiți și câteva mii de huni. Am citit că toate superstițiile din lume s-au adunat în potcoava Carpaților, ca și cum aici ar fi fost centrul tuturor vârtejurilor imaginației. Dacă așa stau lucrurile șederea mea aici poate fi interesantă (*Mem*. În Transilvania există o a cincea națiune, de origine neelucidată, superstițioasă peste poate, misterioasă și secretoasă, care, în virtutea descendenței nomade, a stabilit o adevărată diaspora pe întreg cuprinsul Uniunii Europene, luând în derâdere vechile edicte medievale englezești occidentale de expulzare către orientul tolerant. Nimeni la masă nu s-a arătat dornic să dezvolte subiectul rezervat acestei stranii națiuni, doar poetul a remarcat că au un sistem monarhic anarhic, întrucât beneficiază concomitent de un rege și un împărat, cu atribuții socio-politice perfect suprapuse, dar având camarile regale distincte).

N-am dormit bine, cu toate că patul era îndeajuns de confortabil, căci am avut tot felul de vise stranii. Un câine a urlat toată noaptea sub fereastra mea, ceea ce a avut poate o legătură cu insomnia (burlacul m-a asigurat, a doua zi dimineața, că în timp mă voi obișnui cu ambientul sonor și că oricum situația ar fi fost mult mai precară în capitală unde, în pofida eforturilor electorale permanente de eradicare a patrupezilor vagabonzi se pare că specia canină se specializase temeinic în două activități fundamentale de sabotare a planurilor edilitaro-politicianiste: perpetuarea prolifică a genelor proprii și propagarea intens-polifonică a concertelor nocturne). Ori poate de vină a fost paprikașul, căci zadarnic am băut varianta autohtonizată a unei băuturi carbogazoase comercializate sub numele de *sokata*, îmi era mereu sete (*Mem. Sokata* determină flatulații inopinate; trebuie recomandată scoțienilor). Către dimineața am adormit și m-au trezit lovituri repetate în ușă, încât cred că mă scufundasem într-un somn adânc. Era Tristan întrebând agitat dacă nu am văzut-o pe Isolda. Iritat din cauza lipsei de somn i-am răspuns că din fericire nu sunt rege celtic și nu mă numesc Marc. Tristan afirmă că îi era teamă că îi voi răspunde astfel și plecă mai departe. Fără nici un dubiu, am început ziua cu stângul.

La micul dejun am avut iar paprikaș și un fel de porridge din mălai, pe care universitarii îl numeau „mămăligă", apoi vinete umplute cu tocătură, o mâncare excelentă, cu numele de „împănate". (*Mem*. de cerut de asemenea rețeta lor). Am mâncat în grabă, pentru că planul era să plecăm cât mai repede pentru a evita aglomerația sufocantă din centrul Klausenburgului. Mai precis acesta a rămas doar planul teoretic, întrucât după ce am tras o goană și am ajuns în grabă la 7,30 la statuia regelui maghiar Mathias (român neaoș, se grăbi să mă asigure poetul) am stat în intersecție mai bine de o oră, claxonând intens, așteptând ca o coloană de căruțe cu coviltir aparținând ezotericei și unicei minorități europene încă nomade să fie degajată de către forurile competente. Se pare că protestau perfect legal împotriva dezinteresului autorităților în ceea ce privește construirea unor drumuri paralele șoselelor naționale, destinate strict atelajelor, după cum prevăd normele comunitare. Interesant că erau însoțiți de un bulibașă cu o limuzină superbă – similară celei achiziționate recent de coroana britanică – care stătea cățărat pe capotă și agita entuziast o sabie și o cruce enormă, în uralele mulțimii aparținând unor etnii diverse. Mi se pare că pe măsură ce mergi mai spre răsărit cu atât mai acut este conflictul dintre autohtonism și europeism, între cultura locală și civilizația occidentală, între un mod de viață patriarhal și standardele urbane. Cum o fi fiind circulația în Bhutan? Poetul se grăbește să mă asigure că desigur impecabilă. Se pare că Bhutan este un regat.

De-a lungul întregii zile ni s-a perindat prin față o țară ce ni s-a părut plină de frumusețe de tot felul. Vedeam câteodată orășele sau castele cocoțate pe culmile unor coline cu povârnișuri, întocmai ca în vechile ceasloave; altădată goneam de-a lungul unor râuri și torente care, după largile parapete de piatră ce le străjuiau, păreau să amenințe cu mari inundații. Este nevoie de apă multă, care să curgă vijelios, ca să se producă revărsări peste margini. În fiecare așezare, mari grupuri de oameni, în tot soiul de straie, adesea gură-cască. Unii semănau întocmai cu țăranii de la noi, sau cu aceia pe care i-am văzut în Franța sau Germania, cu tricouri, blugi, pantofi sport, semn că disputa privind imposibilitatea integrării europene a lumii rurale este o falsă retorică a europarlamentarilor conservatori. Însă alții arătau foarte pitoresc. Femeile erau frumușele, oricât de aproape sau de departe te-ai fi aflat când te uitai la ele. Unele mai în vârstă aveau mâneci albe, de toate felurile, și purtau cingătoare late, cu bete, care fluturau ca cingătoarele balerinelor, însă, desigur, cu fuste dedesubt. Țiganii erau cei mai ciudați dintre toți și mai sălbatici, cu pălăriile lor mari de cow-boy carpatici, cu pantalonii largi, cu talie joasă, parcă mereu murdari, cu cămășile colorate sclipitor și cu cingătoarele enorme și grele de piele, late de o palmă și țintuite unele pare-se cu aur, altele cu alamă. Purtau cizme înalte cu pantalonii băgați în ele, sau pantofi cu vârful lung și ascuțit, neapărat împodobit cu un metal strălucitor, peste care pantalonii atârnau neîngrijit în praful drumului. Erau foarte pitorești, dar nu îți inspirau încredere. Pe scenă, i-ai fi luat numaidecât drept o ceată de tâlhari orientali de demult. Sunt totuși, după câte mi s-au spus, infractori mărunți și luați tare bat degrabă în retragere, dacă nu cumva se urmărește arestarea sau evacuarea lor, caz în care pirandele par a egala în performanțele vocale o întreagă stagiune a Scalei din Milano. Acest ultim amănunt mi-a fost oferit de universitarul burlac, probabil un meloman înrăit.

Datorită unor mult prea dese opriri spontane și abateri neregulate de la traseu, se întunecase bine când am ajuns la Bistrița, un vechi oraș medieval, foarte interesant. Situat practic chiar la fosta frontieră – prin Pasul Bârgăului, odinioară numit Borgo, ajungi direct în Bucovina – orașul a avut într-adevăr – ca majoritatea burgurilor transilvane – o existență zbuciumată, ale cărei urme încă mai pot fi ghicite. Cu mai bine de cincizeci de ani în urmă demolări uriașe au desfigurat orașul, provocând reprobabile pierderi ireparabile arhitecturii originale. Poetul propuse – desigur – hotelul „La Coroana de Aur", care, spre marea mea bucurie, era o clădire autentică, veche, căci, firește, voiam să văd și să cunosc ceea ce caracteriza arhitectural în mod pozitiv țara. În mod evident eram așteptați, deoarece când am ajuns ne-a întâmpinat o femeie vârstnică, voioasă la chip, îmbrăcată în costumul național tradițional – bluză albă cu fotă dublă, în față și în spate, din material colorat, ceva cam prea ajustat pe corp. S-a închinat și ne-a întrebat „Dumneavoastră sunteți universitarii cu oaspeții din Anglia?" „Da, noi suntem" a spus Mo, care începuse să învețe limba română și care mă

asigură că hangița vorbește cu accent unguresc. Femeia a surâs și i-a șoptit ceva unui bătrân în cămașă albă care intrase în odaie. El ieși și se reîntoarse deîndată cu o scrisoare:

„Fraților – bun venit în Carpați! Vă aștept cu nerăbdare. Trageți un somn bun în noaptea asta. Mâine, la trei după-amiază, vă sfătuiesc să porniți pe drumul Bucovinei; rugăciunile mele vă vor petrece în gând; odăile castelului vor fi pregătite după vecernie. La trecătoarea Bârgăului vă va aștepta mașina mea, veritabilă piesă de colecție, ca să vă aducă încoace. Trag nădejde că întreaga expediție de la Londra sau de la universitate până aici s-a terminat cu bine și că vă va face plăcere șederea în prea frumosul meu castel. Numele Prea Sfintei Maria fie binecuvântat. Confratele vostru, Tiresias."

4 mai. Am aflat că și proprietarul hotelului primise o scrisoare de la fostul șef al Catedrei, cu rugămintea plină de cucernicie de a ne asigura cea mai reconfortantă găzduire, însă când i-am solicitat informații mai amănunțite, mi s-a părut întrucâtva reținut și a pretins că nu înțelege engleza mea. Aceasta nu putea fi adevărat, fiindcă până atunci înțelesese perfect, cel puțin judecând după întrebarea plină de solicitudine prin care se scuza pentru deranjul pe care mi l-ar fi pricinuit prin acordarea unui autograf pe unul dintre romanele îndepărtatei mele tinereți. El și soția lui, bătrâna care ne deschisese, schimbară priviri înspăimântate. Când l-am întrebat dacă-l cunoaște pe fostul șef al Catedrei și dacă ar putea să îmi povestească ceva despre castelul acestuia, amândoi făcură semnul crucii și, spunându-mi că nu știu absolut nimic, refuzară pur și simplu să mai scoată o vorbă, în engleză, română sau maghiară. Ora plecării era atât de aproape încât n-am mai avut vreme să mai întreb pe nimeni; dar totul mi se păru foarte misterios și desigur deloc încurajator.

Chiar în clipa în care mă pregăteam să plec, bătrâna intră în camera mea și mă întrebă scuturată de fiori, cu un familiar accent de Birmingham, folosind apelativul distincției nobiliare recent acordate de Maiestatea Sa Regele William:

– Trebuie să vă duceți? Oh, dragă *Sir*, trebuie să vă duceți?

Era într-o asemenea stare de agitație, încât părea că uitase și câtă engleză știuse și o amesteca cu vorbe din limbi indoeuropene și fino-ugrice pe care nu le cunoșteam. De abia puteam să îi urmăresc întrebările. Când i-am spus că trebuia să plecăm numaidecât și că eram angajați într-o afacere importantă, ea mă întrebă din nou:

– Știți ce zi e astăzi?

I-am răspuns că e în patru mai. Clătină din cap, pe urmă zise:

– Da, desigur, știu asta, știu! Însă Excelența Voastră știți ce zi anume e?

I-am răspuns că marți, apoi miercuri, joi, vineri, sâmbătă, duminică luni și, furat de logica imperturbabilă a înșiruirii, marți din nou, apoi am considerat că am epuizat toate variantele posibile și am admis confuz că nu înțeleg, iar ea reluă:

– E în ajunul Sfântului Gheorghe. Nu știți că în noaptea asta, când bat clopotele miezul nopții, duhurile rele pun stăpânire pe lume? Știți unde vă duceți și ce vă așteaptă?

Adevărul e că habar nu aveam încotro mă îndreptam și cu atât mai puțin ce mă aștepta, începusem să fiu eu însumi neliniștit de aspectele neprevăzute pe care le lua întreaga afacere, dar m-am străduit să-i redau curajul bietei femei.

În cele din urmă căzu în genunchi, implorându-mă să mai rămân sau să mai aștept măcar o zi-două. Era tare caraghios,

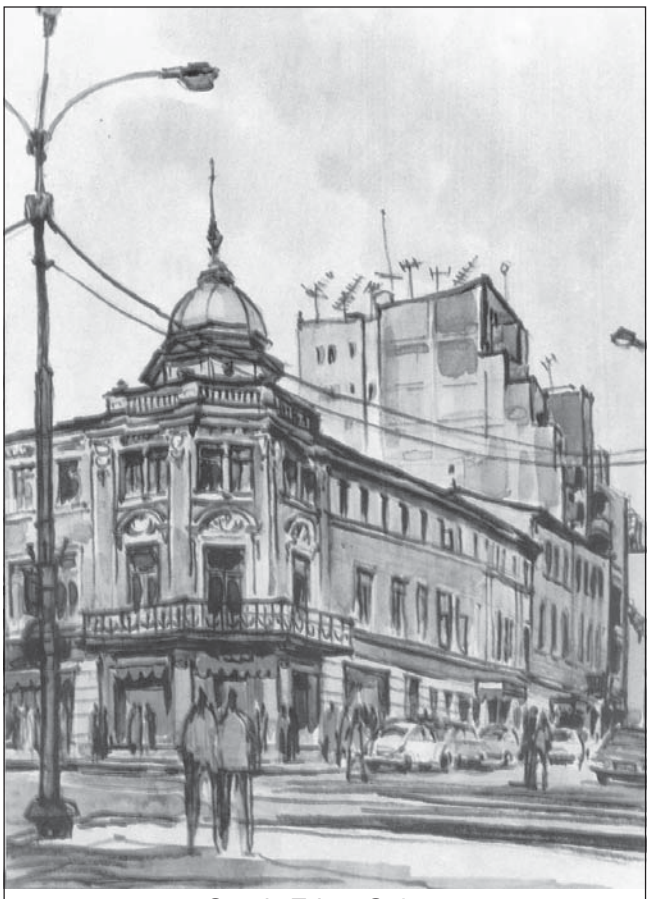

Strada Edgar Quinet

nici eu nu mă simțeam în apele mele, începusem să iau serios în calcul posibilitatea ca totul să fie un aranjament exotic, de un gust discutabil, care făcea parte din strategia forurilor guvernamentale pentru conferirea unei cât mai autentice note de mister sejurului turiștilor străini poposiți în Transilvania. O privii atent: dacă era o actriță, atunci își însușise rolul foarte profesionist. Totuși eu trebuia să îmi văd de treburi, nu mai puteam îngădui să se amestece nimeni. Am încercat deci să o ridic în picioare și i-am spus, cu toată seriozitatea de care am fost în stare, că îi mulțumesc de avertisment și de bunele ei intenții, dar că obligația mea este imperioasă și că trebuie să plec. Se sculă, își șterse ochii și scoțându-și crucifixul de la gât, mi-l întinse. Uimit, am constatat că e romano-catolic. Nu știam ce să fac, deoarece, datorită îndelungatei mele relații tensionate cu această confesiune, problemă expusă în mai multe din romanele mele de mai puțin succes, ajunsesem, sub influența confraților mei, să privesc lucrurile acestea având încredințarea unei idolatrii eronat direcționate; și totuși mi se părea lipsit de cuviință să refuz o persoană vârstnică, aparent atât de bine intenționată și atât de tulburată. Pesemne că a ghicit pe chipul meu îndoiala căci, petrecându-mi pe după gât crucifixul, îmi spuse: „De dragul sufletului Prea Sfintei Maria", și ieși din încăpere. Nu am mai avut ce comenta (*Mem.* Sfântul Gheorghe e pe 23 aprilie. Hangița e fie credincioasă de stil vechi fie actriță de stil desăvârșit).

Scriu aceste rânduri în jurnal în timp ce aștept degajarea intersecției din Bistrița, eveniment care, desigur, întârzie. Același bulibașă se află cocoțat pe aceeași limuzină, o altă mulțime entuziastă îl aplaudă. Poetul mă lămurește că e vorba de un personaj foarte popular, credincios și filantrop, aflat într-un

etern turneu electoral. Se pare că echipa de fotbal pe care o patronează este pe punctul de a se califica miraculos și istoric în fazele finale ale Champions League, deci cucernicul personaj are șanse mari de a câștiga fotoliul prezidențial. Țara aceasta este foarte atipică în contextul Uniunii Europene, nu lipsită de o anume savoare, dacă privești lucrurile detașat. Cruciulița îmi atârnă la gât. Sau spaima bătrânei hangițe sau înspăimântătoarele superstiții ale locului, dacă nu însuși crucifixul sau faptul că prezidențiabilul se apropie de mașina noastră însoțit de o impresionantă gardă de corp (un mitropolit, căpitanul echipei de fotbal, câțiva ciobani precum și un taraf format exclusiv din români de culoare), nu știu, dar nu mă simt în largul meu, ca de obicei. Dacă jurnalul mă va petrece la Mina, cel puțin să se găsească în el rețeta de paprikaș și consemnarea sokatei. *Pater noster, qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum: adveniat regnum tuum: fiat voluntas tua, sicut in caelo, et in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem: sed libera nos a malo. Amen.*

5 mai. La castel. Pâcla dimineții s-a risipit și soarele s-a înălțat peste orizontul ce pare crestat, nu știu dacă de copaci sau de măguri, căci sunt atât de departe încât, mici și mari, se confundă. Nu-mi este somn și pentru că mâine pot să mă trezesc când vreau, voi scrie firește până mă va copleși somnul. Am de pus pe hârtie multe ciudățenii și pentru ca nu cumva cel care ar citi să creadă că am mâncat la Bistrița prea pe-ndestulate, fie-mi îngăduit să transcriu întocmai meniul. Mi s-a servit ceea ce ei numesc „frigărui haiducești", bucăți de slănină, ceapă, bucăți de carne de vită, preparate cu boia, înfipte și înșirate într-o țeapă, pe urmă fripte deasupra focului, în felul simplu în care pregătim noi la Londra mâncarea pentru pisici. Dacă stau bine să mă gândesc am dejunat mult mai copios și mai sățios decât cu ocazia conferirii titlului nobiliar la palatul Buckingham și cred că sunt puțin invidios, retroactiv cugetând, pe motanul birmanez al Excelenței Sale Regele William. Vinul a fost „Auriu de Mediaș", care-ți produce pișcături neașteptate pe limbă, deloc neplăcute. Mi-e teamă că așa ceva nu avem la Londra. Am băut, cu regret, numai două pahare, întrucât urma să plecăm în munți, către castel și către întâlnirea cu misteriosul și surprinzătorul călugăr universitar. Poetului, în schimb, i-am pierdut șirul paharelor, dar am reținut, nu fără o secretă satisfacție, că a comandat un număr încurajator de sticle pentru a le avea la îndemână la castel „spre a face față cu brio oricăror situații neprevăzute". Contrar trăsăturilor specifice castei sale, poetul pare a fi un tip, deși imprevizibil, totuși foarte prevăzător.

Când ne-am așezat în mașini am observat cum bătrânelul în cămașă albă, care ne deschisese ușa, începu să vorbească apoi cu bătrâna. Vorbeau fără îndoială despre noi, fiindcă din timp în timp ne aruncau câte o privire plină de compasiune și clătinau circumspecți din cap. Unii dintre oamenii care stăteau pe bancă în fața ușii, dintre cei care se spune, pe aici, că „duc vorba", se ridicară și apropiindu-se, ascultau cu atenție, întorcând mereu capul către noi, compătimitor. Ne ajungeau la ureche unele vorbe, care reveneau mai des, vorbe ciudate, așa că am apelat la cunoștințele lingvistice ale companionilor mei, cu speranța că într-o comunicare verbală mă vor scuti de transliterarea în alfabetul chirilic și de ortografierea maghiară. Încurcate sunt căile lexicologiei, căci cuvintele rostite de bieții oameni pe lângă faptul că nu erau deloc încurajatoare, se dovediră a avea și o etimologie din cea mai încâlcită, după cum mă lămuri într-un târziu Tristan, în urma unui amplu dar deloc entuziast expozeu profesional. Din ceea ce auzeam „ordog" – „satana" își avea originea în slava veche, *satana*, și semnifica numele biblic al diavolului, „pokol" – „iad" ar deriva din aceeași veche slavă, *jadm*, și consta în a treia și cea mai reușită parte a poemului dantesc, „strigoaică" din latinescul *striga* era similar cu „vrăjitoare" tot din slava veche, *vraziti*, „vârcolag", „vârcolic" „vârcolaci" sau „vârcolac" din bulgarul *vârkolak*, care ar fi fost, în superstiții, o ființă fabuloasă fără reprezentare concretă, care mănâncă Luna și Soarele (o explicație deosebit de ingenioasă pentru a argumenta fazele Lunii și eclipsele, pentru care Copernic și Galilei este însă foarte probabil să fi avut parte de aceeași rece cordialitate a serviciilor secrete ale papalității) și, în fine, „vampir" din germanul *Vampir*, personaj al mitologiei populare despre care se crede că suge sângele celor vii, cu o preferință omenească pentru sângele feciorelnic. Buimac, am reținut două concluzii: că universitarii ardeleni sunt lingviști pasionați care ar concura cu succes profesionalismul omologilor de la Cambridge, poate chiar de la Oxford, cu siguranță i-ar surclasa pe aiuriții din Birmingham; și că *Mem*. Ar fi o idee să îmi încheie apoteotic o carieră prolifică de romancier, dând apă la moară întregii critici literare din Insulă, prin revigorarea romanului gotic, după ce am reușit actualizarea bătrânului Fielding. Trebuie să mă consult cu Mina.

Când am pornit, mulțimea de oameni din fața hanului, care în acest timp sporise considerabil, făcu semnul crucii apoi toți îndreptară spre noi două degete. Nu fără greutate am izbutit să îl fac pe Tristan să îmi explice ce înseamnă gestul acesta; la început n-a vrut să-mi răspundă, apoi, gândindu-se că sunt romancier englez nefamiliarizat cu diferite aspecte ale culturii rurale transilvane, mi-a explicat că e un semn să mă păzească de deochi. Nu a fost tocmai plăcut pentru mine, de abia plecat către un loc străin pentru a întâlni un om pe care nu îl cunoșteam decât prin intermediul emailurilor. Pe de altă parte toți acești oameni păreau atât de buni, de îndurerați și de compătimitori, încât n-am putut să nu mă simt mișcat. N-am să uit niciodată ultima imagine din parcarea hotelului și mulțimea aceea de figuri pitorești care făcea semnul crucii, poarta boltită, prin care vedeam fundalul de o debordantă eflorescență de regăsit pe tot cuprinsul curții. Se aflau acolo aloe (*Aloe vera*), begonii (*Begonia semperflorens*), ciclame (*Cyclamen aeuropaeus*), vargă-de-aur (*Solidago virga aurea*), levănțică (*Lavandula vera), omag (Aconitum Napellus), oleandru (Nerium oleander), verbină (Verbena triphylla) și salcie (Salicis cortex, Salix alba).* O secundă am trăit senzația că mă aflu într-alt timp și într-alt loc, că poate încă dorm și visez, dar cum companionii mei români păreau la rândul lor foarte mișcați de tot ce se întâmpla am ajuns la concluzia că ne aflam pur și simplu în mijlocul acelui *fabulous spirit* românesc, tărâm de un straniu exotism mitic, în care legenda și realitatea se întrepătrund organic. Când să ieșim pe poarta parcării un superb exemplar bovin autohton s-a oprit în fața noastră și, rumegând alene, și-a făcut nevinovat nevoile. O băbuță s-a repezit cu joarda să ferească bovina din drum și asta m-a convins definitiv că nimic nu era regizat. Bistrița este, fără doar și poate, un colț de ingenuitate patriarhală. Isolda, ai cărei cârlionți bogați se revărsau peste bancheta din față a automobilului, claxonă nervoasă nevinovata bovină care plesni scurt din coadă apărându-se de muște sau poate satisfăcută de ușurare, motorul fu ambalat și noi o pornirăm în trombă la drum.

Curând, frumusețea itinerarului pe care-l parcurgeam mă făcu să uit de spaimele de dinainte, deși, dacă aș fi înțeles graiul transilvan, n-aș fi putut probabil să mă descotorosesc de temeri cu atâta ușurință. În pofida superbului peisaj universitarii erau destul de încruntați și păreau a schimba opinii divergente. Curând am înțeles, fără să pricep și motivațiile intime, că Isolda era extrem de preocupată de comunicări nonverbale agresive și sugestive, specifice limbajului rutier, cu șoferul unei alte mașini, fermecătoarea masterandă Eva. Apreciez emanciparea femeii europene în orice domeniu, dar cred că acum aș fi fost mai liniștit dacă ar fi condus Tristan, iar cealaltă mașină – burlacul (universitarul celibatar fusese echidistant și perfect logic repartizat în compania a trei minunate exemplare feminine, Eva, Mo și feminista, niciuna căsătorită. Avem temeri mari că la sfârșitul călătoriei bietul om se va călugări la rându-i). În plus îmi era teribil de dificil să mă adaptez șofatului pe partea opusă a carosabilului (nu am înțeles niciodată de ce europenii continentali s-au încăpățânat să aibă alte unități de măsură și alte reguli de circulație decât noi, insularii) și prin urmare priveam mereu încordat în față urmărind apariția inopinată a unui alt autovehicul frontal pe aceeași bandă cu noi și mereu ușurat, dar și uimit cum de întotdeauna acesta apărea pe banda opusă. Transilvania are nevoie de autostrăzi.

În fața noastră se întindeau păduri și codri, adeseori defrișați, povârnișuri pe alocuri verzi încoronate cu pâlcuri de arbori sau lăsând să se vadă zidurile albe ale caselor de-a lungul drumurilor. Pretutindeni o uluitoare mare de pomi înfloriți, cireși, meri, peri, pruni (mai ales pruni, poetul se grăbi să mă asigure că poamele acestor pomi produc desfătări hedonice ale papilelor gustative, îndeosebi când sunt îndelung distilate; „irlandezii și scoțienii știu ei foarte bine despre ce vorbesc", mai adăugă el); iarba pe care călcam, sub pomi, atunci când ne opream întrucât vreunuia dintre noi i se făcea rău din cauza concursului feminin de raliu, era smălțuită cu petale, pachete de țigări, sticle goale de plastic, doze de bere și prezervative. Urcând sau ocolind aceste coline verzi, pe care ei le numesc în graiul transilvan „Mittelland", drumul șerpuiește pierzându-se printre verdeață, sau se ferecă între șirurile de pini ce coboară, ici și acolo, ca limbi de flăcări, poalele colinelor, luând uneori cu asalt partea carosabilă într-o desăvârșită împletire a firesculului organic autohton cu aspectul asfaltat al civilizației europene. Poetul mă asigură că șoseaua este națională, încă drum strategic între provincii, dar artera e totuși teribil de colțuroasă, cu imprevizibile porțiuni în care un artist necunoscut pare a fi sculptat capricios carosabilul, transformând astfel percepția realității înconjurătoare a la Salvador Dali, întrucât mașinile se încăpățânează să zboare, într-o manieră febrilă. M-am prefăcut că nu înțeleg de ce ne pripim așa – la urma urmei chiar nu pricepeam – iar Isolda mi-a răspuns, schimbând înverșunată vitezele, că ține să ajungă la Prundu Bârgăului fără să piardă o clipă. Tot nu eram lămurit. Tristan a intervenit, schimbând cu tact vorba, și a precizat că pe timp de vară drumul este excelent, dar că nu fusese încă reparat după căderile de zăpadă din iarnă, o bună tradiție românească (aici nu am înțeles exact care era tradiția românească, zăpada căzută sau nerepararea drumului, dar nu am insistat, tocmai ce zburam peste un crater al drumului național). Odată aterizați cu succes pe partea opusă a hăului, poetul a continuat ideea și a adăugat că, în această privință, șoseaua se deosebește de cele mai multe din drumurile care străbat Carpații și care, după un vechi obicei, nu sunt îngrijite chiar deloc. Din vechime voievozii au prins teama a le mai repara, pentru ca nu cumva turcii să-și închipuie că se pregătește ceva împotriva lor și să grăbească începerea unui război care, la drept vorbind, putea oricând izbucni, indiferent de starea drumurilor naționale în evul mediu. I-am dat întrutotul dreptate poetului. Ce șanse ar fi avut Harold, Earl of Wessex, dacă ar fi beneficiat de o autostradă până la Hastings? Nici una, dacă William, Duke of Normandy, ar fi trecut canalul mânecii la mare adâncime, cu trenul rapid, se grăbi să contraargumenteze universitarul transilvan. Privindu-i și înfățișarea bărboasă, îl suspectez că este un susținător al monarhiilor de sorginte vikingă.

Pe când fumam alene dintr-o țigară nostimă oferită mie de către vikingul monarhist, am avut răgaz să admir cum dincolo de cocoașele colinelor înverzite ale Mittel-Landului se profilau alte povârnișuri împădurite, în spatele cărora se înălțau trufași înșiși Carpații abrupți. Se înălțau la dreapta și la stânga noastră, strălucinați de soarele de după-amiază, în tonuri splendide de azur și de purpură pe creste, de verde și de brun acolo unde iarba și stâncile se amestecau; o nefirească priveliște de stânci colțuroase și de vârfuri ascuțite se pierdea în depărtare, unde se iveau colți uriași înzăpeziți. Din loc în loc, spărturi adânci de munte, în care văzusem, pe când soarele scăpăta, licărul alb al unei căderi de apă. Pe negândite căzui într-o reverie profundă și o totală pierdere de sine, în timp ce trăgeam cu nesaț din dulceața indefinit aromată a țigării vikinge, pe fondul sonor al unei țitere exotice care ne învăluia pe toți la inițiativa Isoldei, solista formației Blackmore's-Night incantând cu voce ingenuă versuri romantic-onirice[1].

[1] *In Xanadu did Kubla Kan / A stately pleasure-dome decree: / Where Alph, the sacred river, ran / Through caverns measureless to man / Down to a sunless sea. / So twice five miles of fertile ground / With walls and towers were girdled round: / And here were gardens bright with sinuos rills, / Where blossomed many an incense-bearing tree; / And here forest ancient as the hills, / Enfolding sunny spots of greenery. / But oh! that deep romantic chasm which slanted / Down the green hill athwart a cedarn cover! / A savage place! as holy and enchanted / As e'er beneath a waning moon was haunted / By women wailing for her demon-lover! / And from this chasm, with ceaseless turmoil seething, / As if this earth in fast thick pants were breathing, / A mighty fountain momently was forced: / Amid whose swift half-intermitted burst / Huge fragments vaulted like rebounding hail, / Or chaffy grain beneath the thresher's flail: / And mid these dancing rocks at once and ever / If flung up momently the sacred river. / Five miles meandering with a mazy motion / Through wood and dale the sacred river ran, / Then reached the caverns measureless to man, / And sunk in tumult to a lifeless ocean: / And 'mid this tumult Kubla heard from far / Ancestral voices prophesying war! / The shadow of the dome of pleasure / Floated midway on the waves, / Where was heard the mingled measure / From the fountain and the caves. / It was a miracle of rare device, / A sunny pleasure-dome with caves of ice! / A damsel with a dulcimer / In a vision I saw: / It was an Abyssinian maid, / And on her dulcimer she played, / Singing of Mount Abore. / Could I revive within me / Her symphony and song, / To such a deep delight 'twould win me, / That with music loud and long. / I would build that dome in air, / That sunny dome! those caves of ice! / And all who heard should see them there, / And all should cry, Beware! Beware! / His flashing eyes, his floating hair! / Weave a circle round him thrice, / And close your eyes with holy dread, / For he on honey-dew hath fed, / And drank the milk of Paradise.* (Traducerea versurilor se află mai departe în text).

Muzeul Frederic Storck și Cecilia Cuțescu Storck (1914)

Unul dintre tovarășii mei de drum mă apucă de braț și mă răpi brusc din nirvana, luându-mi țigara din mână și articulând câteva cuvinte neclare. Ca prin ceață am zărit, într-un târziu, chipul bărbos al regelui viking aplecat îngrijorat asupra-mi și chemându-mă parcă la viață dintr-un hău plăcut, fără de sfârșit: „Bătrâne, bătrâne! Poate a fost prea mult. Trezește-te să vezi ceva nemaipomenit!”. Nu am înțeles ce spunea, părea că vorbește în mongolă, dar m-am concentrat în jur și am zărit pe geamul mașinii cum ocoleam o măgură și dădeam ochii cu un pisc înalt, acoperit de zăpadă ce părea, pe când apucam drumul său șerpuit, a ne sta drept în față:

– Privește! *Isten szek* – Tronul lui Dumnezeu! și îmi făcu complice cu ochiul. Mie mi se părea, nu știu de unde până unde, că tronul divin seamănă cu o fântână fermecată din care izvorăște un râu magic ce curge vreme de cinci mile până se varsă în ocean… Zărind cu coada ochiului țigara înmiresmată din mâna bardului viking am avut brusc o revelație în privința lui Coleridge, mi-am amintit de lectoratul tinerețiilor mele din campusul californian *flower power* și, pentru sanitatea facultăților mele mintale, mi-am impus instantaneu să nu mai accept nici o substanță chimică, naturală sau artificială, din partea universitarului ardelean pe tot parcursul sejurului la castel. Călătoria senectuții mele se dovedea a fi, depășind orice așteptări, o experiență fabuloasă, total imprevizibilă.

Ne-am continuat drumul nesfârșit – trăiam senzația că era mai ușor de ajuns în Xanadu decât la castel – pe când soarele tot cobora în spatele nostru, iar umbrele serii începeau să ne cuprindă. Faptul că piscul de munte înzăpezit mai păstra lumina asfințitului și părea a se scălda într-o gingașă aură trandafirie accentua senzația de întunecime. Pentru o clipă m-a încercat gândul plin de neliniște al călătoriei către inima întunericului, dar imediat poetul și-a aprins pipa și urmăream fascinat licărirea jăratecă a tabacului înmiresmat ca pe un far de la capătul lumii, călăuzitor în ținutul carpatic. Când și când treceam pe lângă oieri și „mocani”, similari prin portul pitoresc highlanderilor scoțieni sau păstorilor irlandezi de odinioară. Deveneam tot mai neliniștit. Pe marginea drumului erau multe troițe și când treceam pe lângă ele tovarășii meu rosteau zâmbind numele fostului șef de Catedră. Din loc în loc întâlneam țărani și țărănci îngenunchiați în fața vreunui altar; nici nu întorceau capul spre noi, atât de adânciți erau în ruga lor, încât ai fi zis că nu mai au nici ochi nici urechi pentru lumea din jur. Trăgând puternic din pipă, bardul bărbos mă asigură că se vor fi rugând pentru succesul echipei românești de fotbal în finala Champions League. Eram mereu uimit de particularitățile confesionale ale ortodoxiei și începeam să am dubii serioase în privința șanselor echipei adversare. Românii par a fi cel mai cucernic dintre popoarele Uniunii Europene. Poate că totuși europarlamentarii conservatori au dreptate și creștinismul ar fi trebuit amintit în constituție. Cum ar arăta oare un papă ortodox? *Mem*. Să îl întreb pe fostul șef de Catedră.

Multe lucruri erau noi pentru mine, de pildă clăile de fân în arbori, pâlcurile de mesteceni plângători, cu trunchiurile lor albe lucind ca argintul printre verdele delicat al frunzelor, turmele de oi și miei care luau cu asalt șoseaua – un măgăruș mă privi extrem de atent și de stăruitor pe geam, mestecând ceva preocupat și dând din când din urechi, până când poetul avu ideea discutabilă de a-l hrăni cu ceva iarbă din provizia proprie. Animalul păru foarte încântat de tratație căci imediat ce înghiți țigara energizantă o luă la sănătoasa scoțând niște răgete asemănătoare cu ale tovarășilor lui Raibeart Ruadh la Glenfruin. Poate va fi ajuns în Xanadu și se va fi adăpat de la fântâna fermecată a râului Alph. Din timp în timp ne încrucișam cu câte o căruță primitivă, lungă, cu osie liberă, cioplită, care părea să facă față drumului plin de hârtoape mai bine decât mașinile noastre de teren care începeau să dea rateuri, ceea ce nu diminua deloc înverșunarea Izei în a schimba încrâncenată viteza la fiecare curbă. Căderea serii se vestea friguroasă, iar întunecimea crescândă părea să amestece în aceeași beznă stejari, fagi și pini, precum și luminile de semnalizare ale tovarășilor noștri de drum care ne-o luaseră în cele din urmă înainte. În văile prin care treceam, printre măguri, urcând câte o trecătoare, coniferele negre se distingeau pe alocuri pe fundalul unui strat proaspăt de nea. Câteodată, când drumul străbătea câte un pâlc de pini care, în întuneric, părea că ne înghite cu totul, mari pale de ceață acopereau din loc în loc copacii, producând o impresie stranie și solemnă, ce-mi întorna gândurile la plăsmuirile fioroase ce mă chinuiseră spre seară. Înnoptarea punea într-o lumină ciudată norii ca niște fantasme rătăcitoare printre Carpați și eu priveam anxios în jur, căutând semnele unui atac iminent din partea unor dușmani închipuiți. Ajunsesem în inima întunericului. Din când în când pantele deveneau atât de abrupte încât eram nevoiți să mergem chinuitor de încet și eram suspicios ca Iza să nu decreteze că trebuie să ne dăm jos și să o urmăm alături. Îmi era o teamă îngrozitoare de lupii ale căror urlete se distingeau lugubru în depărtare. Opri o singură dată, când devenise evident că ne rătăciserăm fără nici un dubio.

Mădălin Roșioru

HOȚII DE MIRESE

Povestea începe într-un strop de salivă din imediata proximitate a omușorului unui manelist tuciuriu, mic și nădușit, descheiat demonstrativ la cămașă, să i se vadă blănița creață de pe piept în care i se încurcă lanțul amintirilor. Din gura încoronată cu aur și carii a cântărețului iubirilor gingașe aproape răpus de-al său talent (va avea, deși încă n-o știe, un preinfarct în circa patru luni, trei săptămâni, două zile și aproape jumătate de oră, la un botez) picătura de scuipat, în limpezimea căreia s-ar putea distinge ușoara imperfecțiune de la originile textului, țâșnește afară, rotindu-se cu încetinitorul, evită la mustață microfonul îmbibat și nimerește, bubuită de bași, rostogolită cu amețeli planetare, într-o plină nuntă orientală, mai precis în freza unui pachet de mușchi cu mânecile suflecate, care se agită ca un apucat slobozit dintr-o turmă de porci, dând din buric în timp ce, la bucătărie, vinul se preschimbă, miraculos, în apă. Pe antebrațele agitatului se zărește un tatuaj chinezesc, pe care și-l exhibă foarte mândru, fără să știe că, în traducere liberă, înseamnă „babardesc, zilnic, trei rațe mici, de cauciuc". Picătura se salivă clipește, complice, către stroboscop, înainte de a se scufunda de tot în clisa de gel, intrând definitiv în legendă. Alți nuntași asudați și îmbibați de alcool se agită și ei ca apucați de streche, într-o competiție fără finalitate care nu se va sfârși decât cu prăbușirea podelei în catacombele romane de dedesubt sau într-o altă dimensiune, ori cu implozie neuronală, comoție cerebrală, entorse deosebit de grave sau epuizarea fizică. Din când în când, câte unul se repede spre ușa de la budă, încercând să nimerească vasul w.c.-ului cu trâmba de vomă care li se ridică veselă din măruntaie, ca un gheizer tulburel, sau să-și descopcieze la timp pantalonii, încât să facă pe ei cât mai puțin. Apoi se întoarce, legănându-se, cu pleoapele grele, la zbânțuială. Ce viziune dantescă, grotescă! Ce început de roman balzacian, complicat în cheie cinematografică! Ce nuntă, ce oameni! Ce muzici divine! Ce mâncăruri alese! (Ce artist! Ce stilist pastilist!) Ce mândru ginerel (nu-i nimenea ca el), ce nași deosebiți, ce socri fericiți (să vă trăiască, la mai mare)! Și ce mireasă frumoasă! Unde, unde? Placa se zgârie, caruselul multicolor și strident în care s-au învârtit, până la uitarea de sine, cu toții, se oprește, în ritmuri de flașnetă dezumflată, de parcă în gura guristului, deschisă la maxxim, ar fi intrat, brusc, o muscă.

„S-a furat mireasa."

De parcă s-ar fi furat singură! Cu așa ambianță, bine-ar fi făcut.

Câteva glume deplasate la adresa mirelui („s-a furat mireasa, și pe ginerică-l doare-n pix"), după care tot caruselul colorat, animat în draci de manelistul cel mic, păros, înlănțuit și icnit, cu degete scurte, grăsoase, sugrumate de ghiuluri, care-și va fi-nghițit pesemne musca sau o va fi scuipat afară, în paharul nașei, se urnește din nou, abraș, până la ziuă, în așteptarea răscumpărării miresei. O șuviță de transpirație se prelinge acum, cu încetinitorul, din freza tatuatului. Nimeni n-a observat că doi dintre chelneri, băiat și fată, au dezertat pe blat de la posturile lor, sau că la intrare sunt doar doi agenți de pază în loc de trei, așa cum se cuvine la nunta unei fiice de deputat cu un băiat de prefect (unul de la putere, celălalt din opoziție: doar nu era să se pună în calea fericirii copiilor și a afacerilor lor comune pentru un fleac de culoare politică, acolo. Nu?)

Gonind prin noapte, la circa cincisprezece kilometri de locul faptei, într-o rulotă cu număr de Germania, mireasa râde nervos în timp ce fumează. I s-a-ntins machiajul, dar n-o deranjează. Fosta chelneriță se plasează aproape de ea, pentru a-i oferi asistență: în definitiv, are un doctorat în psihologie. Fostul agent de pază, basarabean cu un trecut impresionant în trupele speciale ale fostei URSS, face acum pe șoferul, iar fostul chelner, acum fără cioc, urmărește pe ecranul laptop-ului continuarea nunții și pune la punct ultimele amănunte ale operațiunii.

La chiolhan, ultimele cravate și-au părăsit și ele postul, iar găurile de la curele au început să predea ștafeta una alteia. Un neam mai de la țară iese afară, să se ușureze-n boschești. Aici aproape că se împiedică de-un poet care doar ce-și luase amfetamina și bâjbâia prin tufișuri după o punguță de iarbă, ascunsă instinctiv la vederea unei patrule de poliție. Găsise acolo piatra filosofală, dar o aruncase mai încolo, peste un câine, ca pe-un cataroi ordinar. Neamul prost îl ia, tandru, pe poet de gât și-l pupă afectuos pe amândoi obrajii, apoi îi trosnește, din scurt, un cap în gură. Câinele schelălăie. Pe poet îl bușește sângele pe nas, dar cum doar ce și-a rupt mințile, crede că s-au deschis cerurile și că se revarsă îngerii buluc peste dânsul, injectându-i har poetic direct în creier din niște seringi uriașe, rozalii, cu două capete. Ruda de la țară rânjește și se scapă, călduț, pe dânsa, căzând apoi în șezut lângă poetul în transă. Miroase de stinge a denim negru și are pantofi împletiți. Împleticiți. (Împuțiți.) Poetul își găsește, în sfârșit, punguța. E fericit. Chicotește ca ciocănitoarea Woody, sare în picioare ca un iepure altoit și o tulește țopăind vesel după patrula de poliție: „nene, nene, ia uite ce-am găsit!"

Basarabeanul de la volan se gândește la unele dintre miresele furate în trecut: cu cele mai plinuțe nu se sfiise să se tăvălească puțin, la primul popas. Cu voia lor, firește. Dar asta din spate e alt soi: numai când o privește, prin oglinda retrovizoare, simte că-l iau fiori pe șira spinării. Din partea unuia cu un trecut ca al său, nu e puțin lucru: o știe și el și abia, abia își alungă spaima, gândindu-se la miresele cele dolofane.

Poetul ajunge, în fugă, patrula de poliție și o și întrece. După cinci minute e prins, încătușat, dezdoit în bătaie. Norocul lui că iarba din punguță e contrafăcută, așa că scapă ușor, de data asta: i se iau toți banii pe care-i avea la el, telefonul mobil, singurul poem bun scris în toată viața sa (din greșeală) și numărul de telefon al unei gagici (care-avea să devină Miss Univers, apoi să moară de singurătate în vila unui bogătaș

plicticos, pe o insulă proprietate personală din Pacific). Între timp, câinele lovit în cap cu piatra filosofală are revelația sfârșitului lumii.

Rulota își continuă goana nebună prin noapte. Mireasa scoate de la fiecare jartieră câte un teanc de bancnote, de mai multe culori și mărimi. S-a calmat, de-acum. Începe să râdă, secondată de ceilalți trei complici. Apoi își scoate rochia și masca: mireasa adevărată a rămas la salonul de înfrumusețare, închisă în solar. Un lucru e sigur: se va bronza minunat, mai puțin în dreptul gurii și al încheieturilor. Toți patru înlătură cu grijă urmele operațiunii. Au mai rămas de rezolvat câteva amănunte minore: telefonul de răscumpărare, viramentul sumei parțial într-un cont bancar al primului ministru, parțial într-unul prezidențial, acuzele reciproce de corupție din toată presa de a doua zi, alegerile anticipate, preluarea puterii, negocierile agresive cu anumite grupări radicale înființate recent, primele atentate ecologice, perfect simultane, izbucnite în întreaga lume, pacificarea presupușilor teroriști, noua ordine mondială.

Nunta merge mai departe. Ginerică a simțit nevoia (ce surpriză! e chiar tatuatul) să se răcorească puțin. Simte că-i lipsește ceva (poate un tatuaj pe al celălalt antebraț, poate o mașină mai tare). Respiră adânc, face primii pași prin iarbă, printre tufișuri. O șuviță de transpirație îi alunecă pe mână în jos. Cu vârful țuguiat al pantofului, dă peste ceva. E o piatră. Pârâind din șale, o ridică la nas, o miroase pe îndelete. Piatra pare că transpiră. Și parcă are și-un damf de câine, cumva. Ce scârbos!

O aruncă departe, peste tufișuri. Cade în fund, pe ceva moale și cald, dar aproape că lovește un fluture de noapte. Lepidopterei i se fâlfâie, la drept vorbind, de toată povestea. Un strop minuscul de lichid, antrenat de aripile acesteia, își reîncepe măreața aventură prin univers.

Undeva, departe, în noaptea care învăluie, protectoare, jumătate din planeta albastră, o rulotă înmatriculată cu număr de Germania intră, cu 170 km / h, direct într-o broască țestoasă fugărită de un mirmidon și în statisticile accidentelor rutiere, arzând de tot, ca o torță olimpică, cu tot cu pasageri, fără ca pompierii chemați la fața locului să mai aibă timp să intervină în holocaust. Erau un pic tulburi: chefuiseră la greu cu prietenii lor, polițiștii, pentru a sărbători o combinație neașteptată a acestora, care doar ce vânduseră niște iarbă confiscată de la un fraier rupt în freză. Marfă calitatea-ntâia! Noroc că găsiseră în ce să-și ruleze și ei câteva joint-uri, că gigel ăla umbla cu niște hârtii la el, din care nu se-nțelegea oricum nimica. Hai noroc, și când ne-o fi mai rău, ca acu' să ne fie!

Fiți atenți, băieți, cică-n Japonia se pune de-un taifun, așa au zis la știri. Bag-o, cioară, p-aia cu „pe la spate, pe la spate", să n-am parte de femeia mea dacă te mint! Hai, ginerică, lasă fața asta lungă! Dă-i bătaie!

Se crapă de ziuă... Noua ordine mondială mai are de așteptat.

* * *

Mirmidonul ieșise destul de șifonat din pădure: culmea ghinionului, nu găsise nicio nimfă de smotocit lângă izvor, sau măcar vreo capră, acolo, de vreme rea. Nu găsise nici măcar izvorul, și doar îl căutase pe puțin vreo zece ani, până-i încărunțise coama coifului. Ba mai mult, se și umpluse de ciulini pe poale, îl durea mâna dreaptă și șchiopăta ușor, din cauza unui ghimpe ce-i străpunsese pingeaua de la sanda. Scuipă o măceașă, o pânză de păianjen și un pui de vrabie abia ieșit din găoace și se lăsă-n fund, să-și scoată ghimpele: zări, atunci, o urmă de țestoasă, pe care o vâna de multă vreme și-n căutarea căreia se răznise, cândva, de tovarășii săi. (Cu unul dintre ei făcuse, într-o noapte întunecată, schimb de arme și de platoșă, că ale lui erau mult prea grele și-l cam încurcau la alergat. Nu-l mai revăzuse de-atunci...) Cu o presimțire triumfătoare, teribilă, își ridică privirile și o zări, pe o muchie de deal. Nu credea că e așa de bine crescută. Și nici așa de sprintenă! Țestoasa îl privea, la rândul ei, gata s-o zbughească în orice clipită. Mirmidonul își înfipse lancea în pământ, își trecu scutul pe după gât, pe spinare, și luă poziția de start, ciulindu-și urechile după semnalul de începere. Pe scut era scris un număr. Țestoasa îi întoarse cu grație coada, așteptând o pocnitură, ceva. Și ea avea, pe carapace, un număr, atâta că ambele, fiind scrise în grecește, păreau litere: alfa și beta. Între timp, lancea prinsese rădăcini și dăduse, festiv, primele ei frunze. Pe lângă cele două statui de circumstanță trecu, la un moment dat, un altlet cu o flacără olimpică ridicată deasupra capului, să nu-și pârlească freza îmbibată de gel (stors cu grijă din glanda unei rațe, în ciuda protestelor virulente ale acesteia). Între alfa și beta făcu exact icșpe secunde, pe care nu le cronometră nimeni. La capătul celor icșpe secunde pocni un cauciuc, și o rulotă cu număr de Germania intră din plin în țestoasă, arzând ca o torță olimpică și lăsându-l pe mirmidon răvășit pe viață, fără niciun rost...

Un poet plăpând, care-și luase conștiincios pastilele toată viața lui, zăbovea contemplativ pe o bordură, cu cerul în cap, tras peste ochi. După trei revelații și jumătate, își luă inima în dinți și coborî, cu mare grijă, întâi un picior, încercând asfaltul, care făcu cercuri-cercuri, până departe, apoi – minune! – și pe celălalt. Se ținu, uimit, în echilibru, își dădu cerul ceva mai pe ceafă și hotărî, într-o clipă: „s-a furat mireasa". Apoi se îndreptă, în pasul strengarului, spre iubita sa nr. 1 (singura care, dintre toate proiectele sale feminine, avea părul scurt). Trecu prin ea în viteză, se împiedică și nimeri într-o priză, începând să lumineze stins...

Un neam prost se trezi mahmur într-o limuzină, cu două femei prăvălite peste dânsul. Se drese tacticos cu un păhărel, mormăind în barbă, apoi primele telefoane ale zilei îi aduseră aminte că era ministru...

Un pompier cu fața roșie tocmai își aprindea o țigară, dintr-un foc.

* * *

Se trezise în întuneric și într-o căldură plăcută, fără să știe prea bine cine este sau cum a ajuns acolo. După care cineva a desfăcut brusc, cu exclamații de surpriză, receptaculul în care stătea, și s-a făcut lumină. O mână rece i-a înlăturat pojghițele de pe ochi și de pe gură. Toți se minunau de cât de neagră și de catifelată îi era pielea, ca de un miracol, sau de machiajele dreptunghiulare, neverosimil de albe, din dreptul gurii și al ochilor, de parcă din coconul în care se zidise o larvă oarecare acum ieșise și se scălda în lumină un fluture sau o făptură îngerească, locuită de har, de care te îndrăgosteai, iremediabil și fără speranță, pentru că ființa androgină părea a aparține, oricum, altei lumi.

Nimeni nu s-a mirat când a pătruns vertiginos în industria muzicală, cucerind întreaga lume cu hit-ul „Noua senzație de catifelație". Nimeni nu s-a mirat când noua stea a dispărut de pe firmament la fel de brusc precum apăruse, când lumea întreagă a observat că pielea i se deschide la culoare din ce în ce mai mult – și toți se așteptau să-i cadă nasul...

Ion Scorobete *

SEPTEMBRIE

de câteva zile doza de amărăciune
se injectează fără odihnă
în pielea amiezii
vântul face temenele burților
negre de nori
pe toate canalele s-a stins
Pavarotti
în Est ploile înecă sărăcia
în glod și mai deschid o potecă
a milei
în josul paginii se trudește aprig
la nivelarea înțelesurilor
peste care se va așterne totuși
zăpada
închid poarta la drum
și îl vizitez pe meșterul de la mancha
pentru recenta derută din corfu

SOCIOLOGIE

înfățișarea treburilor se ridică
la putere
se extrag timpii morți
apoi cu ingrediente de soi
motorul social se lasă
să lucreze în gol
până se consolidează teoria
proaspăt dichisită
pentru un nou ciclu
am să iau distonocalm dintr-un tratat
despre nimic al lui j.d.barrow

***Ion Scorobete** (născut în 1947, la Meria, jud. Hunedoara), absolvent al Facultății de Drept, 1986, București, este un poet și prozator de marcă din plutonul timișorean.

Deși aparține ca vârstă generației anilor '70, a debutat ca poet târziu, în 1993, cu volumul *Geometria zăpezii*, Timișoara, Editura Hestia, într-o formulă proprie, singulară, debutul amânat izolându-l de mișcarea grupului.

Au urmat apoi alte volume de versuri: *Baricada cu îngeri*, 1994, *Dragoste și alte păsări de pradă*, 1996, *Ziua tip vagon,* 1997 , *Bibliotheca de zgomote,* Iași, 2000, *Pădurile celeste*, Deva, 2003 etc.

În 1998, I. Scorobete aruncă mănușa, provocator, și ca prozator, cu romanul *Cavalerul după amiezii*, Timișoara, Editura Hestia, urmat de romanul *Noaptea orgoliilor*, 1999. În anul de grație 2006, numit „anul jubiliar al zborului românesc", Ion Scorobete, publică romanul *Zbor interior,* având-l ca erou pe Traian Vuia, primul tom dintr-o proiectată trilogie, care va mai cuprinde volumele *Decolarea* și *Ornicul din Garches.* Seriozitatea proiectului a fost girată și de obținerea unei burse de documentare la Paris, prin Institutul Cultural Român.

Ion Scrobete (care și-a petrecut copilăria în satul lui Traian Vuia, unde se mutase familia sa) e și președintele Fundației „Traian Vuia", prin care și-a propus să completeze și să valorifice tezaurul bio-bibliografic Vuia, într-o reașezare a personalității acestuia pe locul meritat în conștiința publică națională și mondială. Indiferent unde se simte mai în largul condeiului său, autorul și-a găsit și în proză un stil propriu de frazare, recognoscibil, în care domină o frază amplă, arborescentă, analitică, digresivă, puternic subiectivizată. Această amplitudine a frazei, în mod inevitabil determină o abundență a vocabularului, într-un melanj reușit de neologisme, cuvinte livrești, cu cuvinte populare plastice. Îmbină cu siguranță de sine, în prezentarea osaturii epice, fraza modernă cu scriitura clasică, tradițională, într-un dialog viguros, care face romanele lejer accesibile de la prima lecturare.

Paralel, continuă cu scrieri poetice, cea mai recentă apariție editorială fiind volumul *Mierea de pelin*, Timișoara, Editura Brumar, 2007.

Primele volume sunt unitare prin caracterul puternic introspectiv, de jurnal intim, o radiografie a eului contorsionat în sine, fără supape de eliberare spre contextul larg social. Prin analiză microscopică, singurătatea poetului, multiplu ipostaziată, e hipertrofiată în noapte și în ploaia devenită ritm interior.

După primele două volume, transcrierea stărilor poetice evoluează spre un intelectualism rece, de reprimare a sentimentului, ca o trecere de la un Verlaine spre un Mallarmée. Spleen-ul baudelairian e transcris în termenii unui limbaj modern, are configurează parcă în imagini dadaiste universu-i existențial, jalonat de elemente alienizante. Sentimentul, care la început era mai aproape de suprafață, acum e mult ostracizat în adâncuri, intuit însă în potențarea stărilor de neîmplinire, disperare înlănțuită. Prin modernitate și intelectualism, își fabrică un cinism persiflant, vizibil defensiv, folosit ca mască ori scut pentru sensibilitatea vulnerabilă. (***Maria Nițu***)

CEREMONIAL

după cum la început erau toate una
egale și nedespărțite
un tunet fără structură
de ciorchine
în care vinul nu se făcea sânge
iar pământul nu era grâu
a trebuit să depui un efort
de inspirație
cum să-mi scoți mie o coastă
fără să mă prind
că e lipsă
și abia să se pună ordine
în mișcarea acestei lucrări
că arunci sămânța vorbei în
hărmălaia
bolnavă de autoritate
dar pesemne ești totuși nemulțumit
de i-ai îngăduit lui Albert
să separe din atâta rahat
energia cu care să-ți forțăm ușile

ORBUL

unde s-a mai văzut atâta cerbicie cu
capra vecinului din haș
pe splai
la care se mai lucrează încă
dinainte de epocă
se întreabă înfipt în brațe
orbul de parcă ar sta
la taifas cu înaintașul de la
hamangia

și murmurând zice de
vânzătorul de smântînă la borcan
că el ar ști cum ascultă
pe la tocurile ferestrelor
înadins deschise pentru inamicul
poftit
dar nefiind vreo lumină în jur
vreo tristețe care să sune greu
în acest întuneric al zilei
se abandonă perorând în evantaiul
claxoanelor
ca ins ce trece pe celălalt mal
sub felinarul electric
cu imaginea cornutei pe degete

ISTORIE

pietrele s-au făcut șoapte și știu
să aștepte lovitura de târnăcop
pentru a-și striga
identitatea
eu am început să-l cunosc pe bunicul
după ce frunzele îi putreziră
pe crucea indescifrabilă iar
o secțiune mai jos
este povestea tatălui său George
un capăt de zale din lanțul
de oase
ce-și descriu acuratețea
printre firești animozități lucios
de prezente
tac și vorbesc

MANEJ

singura favoare de care m-am temut
este verbul
exercițiul floretei cald ori rece
din care sângele o dată țâșnit
are galopul acelor ceasornice

și acostez
în umbra cuvântului ca o liniște
risipită de aerul dintre jocuri
șterg mecanisme
îmbinări
reasamblez sinapse
pentru același angrenaj inspirat
de parcă n-ar veni nicicând o
rupere de nori

azi înaintez lipit de cordonul
ombilical al unui prezent
atât de sferic încât Galilei ar trebui
să-și revizuiască legea

POEM DESTINS

suburbiile dau cu ferestrele în câmp
colorează vocea soarelui
metafora din ochii unei pisici
escaladează mereu
derutant zborul la joasă înălțime
al păsărilor din areal
între două gânduri adăp
rădăcinile alunilor tineri
plivesc apoi în text
buruienile dulci
și laptele câinelui

Carmen Voisei *

Visuri

Era în anul o mie și câteva
sute de flori sau de arbori,
un an lipsit din calendar,
tăinuit, închis cu lacăte,
totuși știut de poeți, frecventat
de iluzii și păsări măiastre
și de oameni trimiși de alți oameni.

Nimeni nu se întorcea de acolo,
adormea sub ramuri și stele
și câteodată visa. Doar visele ajungeau
în lumea reală, tresărind când
erau întrebate ce fac, cu ce
se ocupă și ce afaceri mai pun la cale.
Doar visele se-ntorceau în pădure
și le spuneau sălbăticiunilor
despre oameni cum că ar fi
niște plăsmuiri, din greșeală
scăpate în libertate.

Vecinătăți

În balcon – liniște,
un vecin privește spre parc,
bună ziua, îi spui, nu-ți răspunde.
Pe stradă-i tumult, polițistul
oprește mașini, până va traversa
melcul trei zile în șir. În parc
e mult soare – orășenii satisfăcuți
că primăvara a cosmetizat umbrele
arborilor.
În văzduh – pace. Soarele doarme
la temperaturi tot mai înalte.
Se zice că hibernează în flăcări.
Zeul privește în sine,e mulțumit
că viața și moartea fac bună
vecinătate.

Omul bolnav

Era un ins bolnav, reumatic
aidoma unui perete igrasios,
unei memorii atacate
de zeul uitării sau ca uitarea
însăși. Dar uitarea e sănătoasă.
Domnul acela era îngrijit.
Călca pe cuvinte, ferindu-se
de băltoace, își peria hainele de
ideile zilei, medita, dacă vreți,
la starea de azi și de mâine și
se uita adesea în oglindă. Desigur,
fiind bolnav, oglinda îl menaja,
șoptea domnul. Atunci oglinda tăcea,
adâncindu-se în apele ei.

Prieteni, la revedere !

Recitând poezii,
silabisind sentimente,
câte un vers desprinzându-se
de întregul visării,
poate că o sintagmă
cu instinctul personalității,
încă neșlefuit de rutina
lecturii, îți rămâne prin buzunar,
așteptând clipa cea norocoasă.
Vai, recitind poezii, un poem
s-a rătăcit dincolo de carte.
Uitat în memorie. Poemul
acela ce formă ciudată avea,
parcă de fulger sau de privire,
de gând, de templu, de piatră.
De fapt, tresăreai, așteptând
toate aceste evenimente cum
ai spune distrat: prieteni, la revedere!

Strada și Biserica Visarion

S-a născut la 5 mai 1960 la Bacău. Poetă, prozatoare pentru copii, plasticiană. *Confesiuni* (poezie), Bacău, Ed. Plumb,1993. *Noapte bună, copii!* (povestiri pentru cei mici), Bacău, Ed.Plumb,1994. Anotimpurile copilăriei, Bacău, Ed. Plumb,1996,volum tradus în engleză *The Seasons of Childhood*, Bacău, Ed. Corgal Press, 2002; *Măriuca: jocul literelor, jocul numerelor*, Bacău, Ed. Corgal Press,2005 –volum experimental; *Pasărea nopții* (poeme), Bacău, Ed. Corgal Press, 2007. Premiul revistei „Tribuna" (Cluj-Napoca) in 1984. Marele Premiu la „North American Open Poetry Contest" pentru poemul *Tender Autumn*. Inclusă în antologia americană I, New York, 1998. (Mircea Dinutz)

Cu tine însuți

Să-ți faci loc să urci
din iluzie în iluzie,
riscând să fii deturnat
de-adevăruri înșelătoare;
să-ți imaginezi doar floarea de colț,
pe când cuvintele se înecă-n idee;
să ciopârțești la un chip mii de
profiluri și
să-ți iasă mereu forme de scânduri;
să pleci la sărbătoarea cuvântului
urcând în trenul tăcerii…

Dincolo de noi

Dincolo de noi
singurătăți,
întuneric,
o elegie în colțul străzii,
unde primarul plănuia primeniri.
Dincolo de noi începe cartierul
mătușii sau poemul acela
nescris pentru care nimeni
nu licitează.
Dincolo de noi zâmbetul
a sfârșit în grimasă. Oglinda
reflectă, desigur, imagini precare.

Himeră

Să aștepți un tren pe calea ferată,
să asculți vioaiele zvonuri,
sângele tău mângâind o priveliște;
iată, îți spui, primăvara –
poate că e o himeră,
demult așteptând
extazul ochilor tăi.
Prea târziu – i-au dat muguri.
Anotimpul își întinde
rufăria în soarele dimineții,
himera salută din mers
trecătorii.
Toți au de lucru cu depărtarea;
lasă-ne în pace, spun himerei,
ești prea aproape de noi,
poate că ești chiar reală.

Conversații

Sunt la masă, scriu,
mâna se ceartă cu mulțimea
cuvintelor intrate în grevă.
Vor fi curând, poate, salarii mari,
pensii și alte marafeturi de astea.
Mâna mea consemnează grăbită
aceste cuvinte, apoi le aruncă în coș
din rutină, din plictiseală.
E o inflație de cuvinte, încât
doar cu pauzele dintre ele
mai legi conversații și nici atunci
nu-ți ies decât versuri,
nimic serios.

Poem

Am privit marea, un fel
de oboseală albastră,
foarte înaltă în depărtări,
agitată la maluri.
Am privit marea, un fel
de iluminare, de întuneric
strălucitor, ca o sferă de gânduri.
Am privit marea, poemul
se întorcea din călătorie,
refuzând ziariști și oficiali,
cerând o oră de somn
în patul memoriei.

Biserica Boteanu (1911)

Florin Costinescu

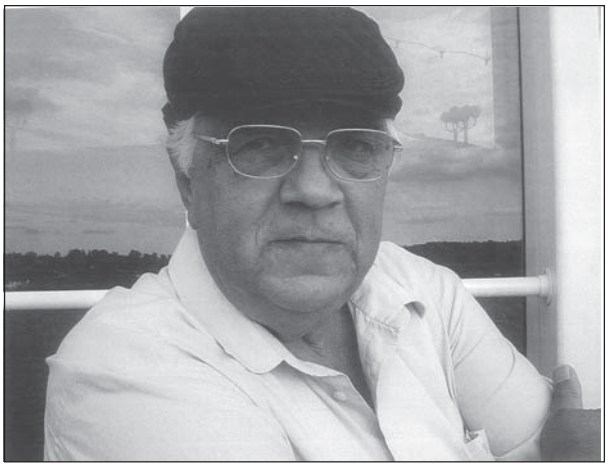

E vremea

E vremea albă, de zăpadă,
e vremea gri, ca de nisip,
ceva stă pururea să cadă,
ceva își caută alt chip,
statornicia plânge-n sine,
schimbarea râde-n amintiri,
vechi măreții – între ruine,
scuipați în moarte vechi martiri,
mă uit în jur: statornic vântul,
de parcă-ar blestema Oedip:
azi spulberând zăpada albă,
iar mâine măcinând nisip…

Ceramică

Un joc cu lutul, nebunesc, sever,
un dans al mâinilor sub soare,
o fugă-n sus, din efemer,
amestec de lumină și sudoare,

Întâia formă-a vasului de lut
a fost a lacrimei căzânde
urcată apoi în absolut,
suflată-n smalțuri de-anotimpuri blânde,

Atins, dă semne că e viu,
surâde, cântă, spune glume,
și hore-nvârte în Târziu,
Devremele-l proclamă-n lume,

Ar sta pe-un gard, cum e, naiv,
privind spre cer la curcubeie,
dar timpul l-a făcut captiv,
păzindu-l strașnic în muzee.

* Poeziile din grupaj fac parte din volumul *Secunda eternă* (Cu o prefață de Eugen Negrici) în curs de apariție la Editura Muzeului Literaturii Române.

Profeții noi

Ci drumul drept e, iată, labirintul,
noi profeții în lume bat monede,
cel credincios e cel care nu crede,
nici aurul nu-i aur, ci argintul,

Ce-i Ordinea? Puterea e-n De-a valma,
urâtul e-un record de frumusețe,
iar fesele ni-s prezentate fețe,
minciuna este cea ce naște faima,

Din mersul îndărăt, cândva, blamatul,
făcut-au unii mersul sacru,
în știreang atârnă-a hoț, nevinovatul,
iar dulcele, cel vechi, devine acrul,

Din scenă-i scos cel ce iubește sonul,
și-i pătimaș al ariilor celebre,
îl locul lui e-aplaudat afonul,
cântând din coate, noadă și vertebre,

Cel ce deschide ușa-i plin de vini
iar cel ce-o trece, el drumețul,
îți cere, oțărât, să i te-nchini
c-așa scrie mai nou, letopisețul,

Chiar becul roșu, semnul de bordel,
pe care-l reperau din marș recruții,
se va aprinde sub drapel,
la porți de nalte instituții…

Lecții

Iarna ne învață
alfabetul frigului.
A mare de frig, a mic
de gheață – toate literele
până la capăt,
de mână, de tipar,
și îndemnându-ne din spate
cu viscolele,
trece la tabla-nmulțirii,
până-nghețăm cu totul…
Apoi ducem palmele
la gura sobei,
ne jucăm cu imaginea
focului și luăm învățătura
de la început…
Focul ne familiarizează
cu alfabetul căldurii:
A mare de foc, a mic
de jeratic – toate literele
până la capăt,
de mână, de tipar,
grijuliu, ne-așază o tablă-nainte

spunându-ne: acum veți învăța
tabla-nmulțirii,
începem cu unu, apoi vom trece la doi,
la trei și – încetul cu încetul –
și la celelalte cifre mai mari
care deja și-au angajat bodyguarzi
și sunt păzite de câini rotwailer…

Astfel, primăvara ne va găsi
pregătiți pentru a trece la alte
capitole:
A mare de iarbă, a mic de frunză,
A mare de mugur, a mic de lăstar,
cât despre tabla-nmulțirii
se pregătesc să ne ia în primire
și gărgărițele…

Duh celest

Alunecarea și aburul
peste ființele noastre, începutul
își dilată pupilele de animal abia născut –
limba uriașă a timpului linge trupul
năzdrăvanului foetus;
totu-i mirare de munți în creștere,
de ape învolburate,
de iarbă fragedă, de albastru intens
și nevinovăție;
mâini nenăscute – pretutindeni,
caută ceva ce nu știu, vor să atingă
colțuri și margini,
să măsoare distanțele prime,
saltul peste hău al himerelor –
și duhul acesta celest
aroma lor de taină și iasomie,
stând cumpănă
deasupra fântânii…
Neștiutoarele au deprins, iată,
mișcarea de translație
spre marginea timpului –
secundă cu secundă,
sunet cu sunet,
apus cu apus…

Câteva cuvinte

Câteva cuvinte s-or preface-n rouă,
altele în iarbă, altele în vin,
unele-or să ningă, altele-or să plouă,
ne-or aduce, multe, și extaz și chin,

Trăitoare-n urbe și văzând cam multe,
știu ce e azurul, dar și cerul trist,
ne aruncă-n față flori –și catapulte,
ne cântă la mese și Elvys și Liszt,

Când ne iau în brațe, când în hău ne scapă,
uneori ne fură, dau și cu-mprumut,
ne ridică-n ranguri, ne conduc la groapă
și ne pun sigiliul de ultim sărut,

Mult mai guralive și mai târgovețe,
își ridică poala, să avem noroc,
vând ridichi și morcovi și mărar prin piețe,
când te strâmbi la preț se supără foc,

Cât despre origini, unele-s plebee,
altele, din contră, zic că-s de import,
când le ceri dovezi te întreabă: ce e?
și-ai pierdut în neguri bietul pașaport,

Unele cu morgă, își declină soarta,
după un criteriu, zic, cu greutate:
noi suntem de viță, noi slujirăm arta,
nu de ieri de azi; de-o eternitate!

Cum sunt eu – răspunse-un cuvințel timid,
ce părea la mutră ca picat din cer,
eu sunt ponegrit că-aș fi… apatrid,
dar am rădăcina tocmai în Homer!

Fiecare-și trase de departe-un fir,
care să îl lege de o vârstă veche,
au urmat la rând Molière, Shakespeare,
marii autori, fără de pereche…

Multe invocară nume-zeci de zeci,
care mai înalte, care mai sublime,
căci se-ntoarse parcă în biblioteci,
lumea ce-și uitase țărmurile prime…

Spre sfârșit, când lista zornăia de nume,
un cuvânt în șoaptă – veșnicia crescu-l! –
spuse că el vine dintr-o Rugăciune,
care se numește, simplu, Eminescu…

S-au întors vreo două, cu luare-aminte,
tot din Eminescu și ele se trag,
dar tăcură mâlc, vremea e fierbinte…
altele săriră, puse pe arțag,

Câteva din urmă, cică postmoderne,
se uitară-n silă, cărtărescian:
care Eminescu? Artă? Baliverne!
pentru noi, sărmanul, e-un liliputan…

Mai spre-apusul orei, când se dă semnalul,
ordinei a toate – după rost și legi,
cade și cortina anunțând finalul…
amforele sparte redevin întregi,

Și reintră-n scenă cei ce-au fost acolo,
rotunjind imperii, aurind nisipul…
brusc se-oprește ceasul falșilor Apollo,
tina, numai tina le dorește chipul.

Câteva cuvinte s-or preface-n rouă,
altele în iarbă, altele în vin,
unele-or să ningă, altele-or să plouă,
ca-ntr-o risipire vastă de divin…

George Popa

DESCHIDERI METAFIZICE ÎN BASMUL ROMÂNESC

Miticul este în mod esențial *meta-fizic* – o deschidere spre dincolo de *physis*, dincolo de legile naturii. Din punct de vedere axiologic, basmul românesc este în primul rând un tărâm și o școală a binelui, o înfruntare dintre principiul afirmativ al vieții și principiul negator, al răului. Conștient de faptul că în realitatea comună binele este adeseori învins, răul fiind cel care domină: (*"esența lumii este eterna răutate",* afirmă Eminescu), basmul mută conflictul bine/rău în transorizontul magicului, acolo unde fantezia capătă puterea de a face posibil imposibilul, tentativă recunoscută ca fiind specifică poporului român de către Nicolae Iorga. Altfel spus, *povestea, legenda sunt deschideri către imposibil,* – comutarea lumii către absolutul Binelui la care visa Platon.

Astfel, basmul este o purificare *etică* a vieții de rând. El opune realului nedrept suprarealitatea unei libertăți ontologice și faptice, unde legile firii sunt obligate să se supună principiului pozitiv al ființării. Acționând antinatural, miraculos, miticul dă lecții și impune legi noi naturii oarbe, – acest lucru deseori într-un mod șăgalinic glumeț, hâtru (să ne gândim, de pildă, la *Ivan Turbincă* sau *Capra cu Trei iezi*), încât nefirescul devine cu ușurință firesc. Intrarea în feeria transreală a basmului este întotdeauna un refugiu superior cu totală participare, fapt dovedind disponibilitatea noastră intactă oricând de a ignora realitatea dată, povestea devenind o rezervă paralelă vieții care ne oferă o încântare mereu reluată, o hipostază ideală a ființării, chiar dacă imaginară : dar imaginarul este mai real decât realitatea, pentru că este realitatea pe care o preferăm, în care existența noastră, trăirea noastră efectivă își află deplinătatea, și în raport cu care cotidianul însemnează subființare.

Basmul este astfel o formă de eliberare spre un model infinit năzuit, un antidestin, un triumf al valorilor: adevăr, bine, dreptate, – totul supus în primul rând conceptului de frumos – energie elevată de mutație magică a lumii și a vieții. Metafizica basmului transvaluează poetic și moral creația. Iată în acest sens unele aspecte din spiritualitatea bucovineană, pe care le aflăm din lucrarea **Datinile și credințele poporului român**, culese de Elena Niculiță-Voronca. Într-o poezie populară din Storojineț se spune că omul a fost făcut de Dumnezeu cu toate „străfirele": „*Trupul din lut,/ Oasele din piatră,/ Ochii din mare,/ Frumsețile din soare,/ Dragostele din vânt,/ Vântul din duhul sfânt."*

Sunt înșiruite aici pământul, apa, lumina, aerul, – elementele primordiale de construcție ale naturii, pe care românul le denumește *străfiri* – esențe depășind substanța de rând a lumii. Se poate urmări o subtilă gradație suitoare a acestei „zidiri": din *lut* este modelată făptura carnală a omului, așezată pe tăria pietrei: în felul acesta este întemeiată *finitudinea*, certitudinea formei, a tiparului material; apoi această formă este perfectată prin frumusețe; este o frumusețe strălucitoare, împrumutată de la soare; or, după o credința din aceeași regiune, soarele este forma vizibilă a lui Dumnezeu: „*În soare stă Dumnezeu și Maica Domnului și coroana lor luminează toată lumea... Cine ar putea să se uite drept la amiază, ar putea vedea în soare pe Dumnezeu";* deci omul posedă frumusețea lui Dumnezeu. Frumosul este lumină, și anume lumină supremă, solară, dumnezeiască ; ne aflăm în fața celei mai autentice metafizici plotiniene. În continuare, de la zărit urmează depășirea către nezărit: dragostea, deschiderea misterioasă către celălalt este un suflu, o adiere, un *vânt* care vine din taina cea mai de sus, din Duhul lui Dumnezeu: „*Vântul este Duhul lui Dumnezeu. Domnul Hristos este vântul, căci scrie la carte: „Acela ce zboară pe aripile vântului".* Prin urmare, în această viziune iubirea este energia cosmică de unificare a materiei cu spiritul, a văzutului cu nevăzutul, a omului cu divinitatea. Dacă trupul frumos este prealumină, iubirea este suflu sacru emanat de dumnezeire. În felul acesta, în câteva versuri lapidare, dezmărginirea suie vertical de la polul carnal la polul spiritual ultim, de la concretitudinea cea mai palpabila, la impalpabilul pur, la inefabil.

O altă credință din Țara de Sus afirmă: „*Unde se spun povești în casă, acolo este Dumnezeu".* Ce vrea să releve această afirmație? Că Dumnezeu nu se află în timpul de rând, că firescul este prea strâmt pentru suprafirescul său, pentru *străfirea* sa. El nu poate încăpea în ceea ce este vădit, adică țărmuit, ci se manifestă doar în miraculos, în poveste, ia naștere în iluminarea noastră, alături cu zânele, cu pasărea măiastră. În basm, acolo unde se lasă și Dumnezeu, acolo ne întâlnim cu El și viețuim în deplinătate. În basm ne înveșnicim.

*

Primul basm cules și publicat de Petre Ispirescu, *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără moarte***,** deși de întindere mult mai redusă decât alte basme, constituie un adevărat concentrat de idei poetico-filozofice care definesc viziunea românului despre viață și moarte, despre factorii axiologici intervenind în destinul omenesc. Triada – *onticitate, etică, afecțiune umană* – se împletesc indisolubil și se intercondiționează într-o capodoperă singulară, despre care Lazăr Șăineanu afirma că, prin subiectul abordat și viziune, este unică în literatura folclorică europeană.

Comentând basmul, la rândul său, Constantin Noica afirmă că ne aflăm „în fața unui dar nesperat al culturii

noastre folclorice adus umanității… Nu cunoaștem o altă operă în proză a geniului omenesc să aibă atâta miez, de la primul la ultimul gând, și atât de riguroasă rostire". În substanțialul studiu, din cartea sa *Sentimentul românesc al ființei,* ilustrul gânditor consideră acest basm o admirabilă și esențială ilustrare a ceea ce este în înțeles românesc ființa, și anume: „*ființa nu se realizează în plenitudinea ei decât ca ființare*", adică nu static, ci în acțiune, întru devenire, idee în ecou a concepției lui Martin Heidegger asupra Ființei.

În cele ce urmează vom încerca să scoatem în evidență unele idei esențiale în care acest basm este deosebit de bogat, semnificația sa fiind atît de ordin etic, dar privește tot odată axiologia ființării văzută în proiectare cosmică. Pentru o mai eficientă reliefare, vom face unele analogii cu epopeea babiloneană, *Ghilgameș.*

1. In ambele creații este vorba despre *căutarea nemuririi.* Motivația plecării într-o asemenea înaltă aventură diferă fundamental. În legenda babiloneană, prietenia (față de Enkidu, ucis în urma înfruntării cu geloasa zeiță a dragostei, Ișstar) este cea care îl determină pe Ghilgameș să încerce dobândirea vieții eterne. În basmul nostru motivația este de ordin cosmic, este *onto-axiologică*: Făt Frumos refuză să se nască având previziunea tragismului ființării omenești: suferință, bătrânețe, moarte. Apare astfel o idee fundamentală: *dreptul la viață nemuritoare pentru orice ființă, din moment ce există. Moartea este o injustiție cosmică față de dreptul de a exista.*

În diverse mituri ale popoarelor sunt aflate felurite soluții pentru ca muritorii să devină fără de moarte. Amintim în acest sens, mitul egiptean al zeiței Isis, care, prin readucerea la viață a lui Osiris, ucis de fratele său Seth, instituie nemurirea – atât pentru zei, care erau muritori până atunci, cât și pentru oameni. La greci, ideea nemuririi sufletului apare odată cu introducerea în panteonul elen a mitului zeului trac, Orfeu, metaforă a muzicii, ale cărei sunete se desfășoară în trei timpi – viață, moarte, renaștere. Zalmoxis devine nemuritor și zeu după ce trece prin grota inițiatică.

2. În basmul românesc este vorba de fiul unui împărat, care, aflat în sânul mamei, refuză o existență făcută anume ca să doară și să piară. Împăratul reușește să potolească plânsul copilului și să-l determine să se nască, promițându-i că îi va dărui un lucru imposibil ordine umană: să nu îmbătrânească și să nu moară. În felul acesta se naște o ființă, se obține o viață printr-o *amăgire* – subtilă idee : viața nu este o amăgire pe care numai înnemurirea împotriva legilor firii ar putea-o transmuta în realitate absolută?

3. Când împlinește cincisprezece ani, *vârsta adolescenței, a visului absolut,* Făt Frumos cere părinților darul făgăduit. Cum însă împăratul îi mărturisește că promisiunea unui asemenea lucru, interzis omului, i-a fost făcută din dorința de a avea un fiu căruia să-i lase tronul și toată bogăția, Făt Frumos pleacă în căutarea idealului care îl convinsese să accepte viața.

4. Printre pregătirile de plecare se află motivul calului năzdrăvan. Comun multor basme, are aici unele nuanțe. Astfel, calul face un gest de mare frumusețe afectivă, se pare unic în istoria basmelor: sărută mâna prințului. Este ca și cum el ar fi recunoscut noblețea aspirației stăpânului său. Calul îl salvează pe Făt Frumos în trei rânduri de la moarte. El este astfel simbolul *depășirii*, și anume, a depășirii morții, preludii la atingerea tărâmului vrăjit al nemuririi. Iar la sfârșit, după ce îl readuce pe prinț acasă, *calul se întoarce în patria vieții veșnice,* pentru că, spre deosebire de om, el nu suprimă vieți. Pe el ruinele și spectacolul morții din drumul întoarcerii nu îl răpesc vieții ca pe Făt Frumos. „Năzdrăvan", el își ia asupra sa șansa nemuririi ratată de stăpânul său, omul. Este interesant de făcut aici o analogie cu afirmația lui Rainer Maria Rilke din *Elegia a opta duineză,* potrivit căreia, spre deosebire de om, care are în fața sa mereu aparența, trecerea, moartea, animalul are înaintea sa *Deschisul,* interzis omului, deschisul în afară, către dincolo, care este, afirmă poetul, liber de moarte.

5. O altă deosebire între legenda lui Ghilgameș și basmul nostru constă în faptul că eroul babilonean nu apucă să se bucure de nemurirea obținută, pe când Făt Frumos, care reușește să treacă de toate încercările și să ajungă în țara fără de moarte a celor trei zâne, viețuiește starea, șansa de a fi nemuritor pe o durată inapreciabilă, *uitată,* cum admirabil definește imaginația anonimă veșnicia unită cu fericirea. Și avem modelul românesc de a petrece paradisiac : trai netulburat, cu soție, cu rude apropiate, cu îmbelșugare materială, lipsa bolilor, a suferinței, suspendarea timpului eroziv, consumptiv, lipsa oricărei sfâșieri ontologice.

6. De remarcat că Ghilgameș voia să obțină nemurirea pentru întreaga cetate Uruk, pentru toți oamenii, pe când Făt Frumos a căutat nemurirea doar pentru el însuși. Supramăsura aspirației lui Ghilgameș a dus la zădărnicirea ei în foarte scurt timp, pe când eroului basmului nostru i s-a îngăduit să experimenteze vreme îndelungată nemurirea, pentru ca mai puternic să fie contrastul pierderii, demonstrația imposibilității de a încălca temeiurile firii.

7. O deosebire esențială între Ghilgameș și Făt Frumos rezidă în cauza pierderii nemuririi, odată dobândită. În epopeea babiloneană un incident banal, simpla neatenție a eroului este de vină, și anume, în timp ce se scaldă într-un râu, un șarpe, atras de miros, mănâncă planta având puterea de a conferi nemurire, al cărei secret și locul unde se află fuseseră dezvăluite lui Ghilgameș de Utnapiștim, singurul om supraviețuitor potopului și devenit astfel nemuritor. Dar în basmul românesc un *grav factor de ordin moral* duce la pierderea nemuririi: uciderea unui iepure, în Valea Plângerii, care era valea morții, a lumii umane. *Făt Frumos a comis moarte și va plăti cu moarte.* Dacă eroul nostru a putut ajunge în țara nemuririi este și pentru că în drumul căutării sale nu a ucis. Dimpotrivă, se va împăca și cu Scorpia și cu Ghionoaia. Făt Frumos ucide în momentul când se trezește în el ideea morții, întruchipată în urmărirea unei vietăți. Este adevărat că iepurele este ce poate fi „*mai de rând".* Dar tocmai pentru că este o făptură neînsemnată, *nevinovată,* care nu atacă niciodată, vina lui Făt Frumos apare cu atât mai mare. Morala basmului pare a consta în faptul că omul nu poate fi nemuritor, deoarece asupra lui apasă un păcat inevitabil: pentru a

vieții trebuie să ucidă, să se hrănească cu vieți, păcat pe care l-au deplâns și pitagoricienii și Rilke: *„A ucide este un chip al doliului nostru de rătăcitori”* (Sonetul către Orfeu II,4).

8. Uciderea are un efect de bumerang asupra lui Făt Frumos, iar moartea răzbate în ființa sa prin intermediul *dorului,* și anume, a *dorului de părinți.* Intervin aici două implicații de mare subtilitate și gravitate. Dorul de părinți îi amintește lui Făt Frumos că nu există din eternitate pentru eternitate, ci *este născut.* Cât era în țara nemuririi, el se credea nenăscut, existând din totdeauna și pentru totdeauna. Dar acum știe: a avut părinți, a fost născut - iar ceea ce se naște moare. Numai cel ce este propria sa cauză – *causa sui* – afirmă Leonardo da Vinci, este nemuritor.

Intervine aici și esența dorului, potențialul său de a duce, chiar numai metaforic, spre moarte: *„Dorul mândrei mă omoară”… „Se-ntâlnește dor cu dor,/ se sărută până mor”… „Îndulcind cu dor de moarte”.* Introducerea dorului de către geniul anonim constituie o mișcare de mare adâncime și rafinament. În felul acesta, moartea își atenuează caracterul spăimos, angoasa existențială își diminuă tragismul. Rezultă că, satisfăcând diatribele lui Emil Cioran, trebuie să recunoaștem că românul nu prea are sentimentul tragicului morții în dimensiunea sa cataclismică. Nu constituie o forță spirituală de excepție, aceea de a converti moartea într-o stare de beatitudine supremă? Apoi, familiaritatea cu calul năzdrăvan, cu Ghionoaia, cu Scorpia, cu zânele nemuririi, cu moartea însăși (familiaritate șuguitoare cu moartea o aflăm și la Ion Creangă) nu atenuează tragicul? Sublimul nu este, după Kant, *depășirea* de către om prin rațiune a aspectelor înfricoșătoare ale naturii, ale vieții?

Astfel, dacă motivația pierderii nemuririi era uciderea unei ființe, cauza întoarcerii spre moarte o constituie *dorința*, cu dublă semnificație: dorința este ieșire din propria ființare, o sfâșiere, iar în contextul basmului, repetăm, este revenirea la naștere: dar orice naștere înseamnă în mod fatal moarte.

Max Scheler afirmă că dorința este *fenomenul originar* al ființării umane; înainte de *homo sapiens* a fost *homo amans.* Iar Emmanuel Lévinas definește ființa ca *dorință,* care îi conferă esența metafizică. Dar pentru hinduism, dorința – *kama* – este cauza suferinței și a morții spirituale, astfel că mântuirea se obține prin suprimarea dorinței. Dar în perspectiva concepțiilor lui Scheler și Lévinas, suprimarea dorului ar însemna suprimarea propriului adevăr ontologic al omului.

9. Ce află Făt Frumos în țara nemuririi? O viață unde domnește urâtul, plictisul monotoniei, cum afirma Heinrich Heine vorbind despre viața în rai. Măsurată cu durata umană, veșnicia este o clipă, una și aceeași, mereu repetată. Noul, imprevizibilul sunt excluse. Dar fericirea dată de izotonia netimpului molcom paradisiac nu înseamnă fericire. Așa cum afirmă Noica, acolo în țara nemuririi era lumea „ființei fără ființare”. Pentru că fără istorie. Și ce este istoria? Este modularea ființării care nu înseamnă doar a exista, ci *a trăi,* a simți, a pătimi existența prin ruperi de nivel. Rupere de nivel înseamnă jocul antitetic bucurie-suferință, lumină-întuneric. Omul se bucură de o ființare care este mereu izvor și reînceput. Viața omenească opune o mare bogăție sărăciei eternității. Și poate că moartea este cea mai bogată dintre clipele omenești: *„Stirb und werde!”* – mori (în flacără) pentru a deveni, scrie Goethe în poezia *Selige Sehnsucht.* Să nu uităm că suferința este cea mai autentică certificare a ființării, așa cum, de fapt, moartea valorizează viața. Dacă nu ar exista moartea, nu am ști ce este viața.

Este locul să reliefăm faptul că drumul către ideal al lui Făt Frumos are o structură etică aparte față de ceea ce se întâmplă de obicei în basme unde, pe drumul spre izbândă, monștrii, care sunt tot atâtea încercări, sunt omorâți. Aici însă Ghionoaia și Scorpia odată învinse, îl ospețesc pe Făt Frumos în condiții domnești. Prin urmare, un drum de obicei însângerat este convertit în culori etice luminoase. Această coloratură vie este de asemenea chemată să facă puternic contrast cu drumul întoarcerii, drum cenușiu, dezolant, dramatic, presărat cu dărâmături și cimitire, o adevărată sărbătoare a morții, priveliști lugubre pregătind finalul poveștii. Iar tânărul chipeș de altă dată, prototip al frumuseții, devine dintr-odată un bătrân costeliv cu barba la genunchi și pleoapa grea, încât trebuie să și-o ridice cu mâna. Picturalitatea basmului capătă astfel o mare bogăție și forță expresivă.

10. Revenirea „acasă” este revenirea la moarte. Subliniem faptul că, departe de a fi un gest neesențial, sau chiar „nepotrivit cu o anumită noblețe a basmului”, palma pe care o primește Făt Frumos de la moartea gata să se prăpădească în „chichița” din palatul prefăcut în ruine și năpădit de buruieni, este de fapt gestul prin care Mama Natură, Mama Moarte (căci purtăm în noi moartea din primul ceas al nașterii) îl pedepsește pe copilul neascultător ce a întârziat atâta vreme în a-și plăti datoria fiască. Pentru că suntem fii de morți și, la rândul nostru, născtem moarte. După primirea palmei, Făt Frumos moare și se face imediat „țărână”. Timpul concentrat în țara nemuririi, s-a decontractat pe parcursul întoarcerii, recuperându-și dimensiunile realei sale desfășurări, iar în final își desăvârșește împlinirea legii inexorabile a „marii treceri”.

11. Așa cum s-a remarcat, *Tinerețe fără bătrânețe și viața fără moarte* este singurul basm care nu se termină fericit. În celelalte povestiri, eroii trăiesc „ani mulți și fericiți, și or fi trăind și acum dacă nu or fi murit demult”. Aici basmul se termină însă amar pentru că s-a pus *problema revizuirii destinului omului, în sensul excluderii morții*. Or, geniul poporului, deși descendent al Geților care se credeau nemuritori, nu a vrut să se amăgească, considerând că este cu totul iluzoriu și, poate, necuviincios față de natură, să-i nesocotim legile perene. După zburdălnicia prin tot felul de jocuri nevinovate antinatură (cal care vorbește și zboară, monștri imaginari, zâne nemuritoare), autorul anonim se întoarce la măsură, la lege, la ordinea lucrurilor, la adevărul *omenesc*, la dramatismul condiției umane. Ideea care domină basmul, cu mult înainte de a o spune Heidegger, este că omul este ființă întru moarte – *Sein zum Tode*.

12. Este interesantă *lipsa intervenției divine* în aventura ontologică supremă pe care o poate întreprinde omul : nemurirea. Părinții lui Făt Frumos nu cheamă pe

Dumnezeu în ajutor să le dăruiască un copil sau să-l înduplece să se nască. În tărâmul nemuririi nu puteri cerești dețin darul nemuririi, ci trei zâne, simboluri ale *kalokagatiei* – frumusețe și bunătate. Este de meditat la această absență a divinității în momente existențiale-limită, absență pe care o regăsim și în *Miorița*, unde, în fața morții divinitatea nu este în nici un moment implicată sau măcar invocată. Iar în *Meșterul Manole*, un locaș al dumnezeirii cere sacrificiul a douăsprezece vieți omenești. Această temperatură religioasă scăzută pare să ateste o precumpănire a omenescului, a ontologiei umane asupra celei cerești.

Este de regretat că nici un muzician român nu s-a gândit să compună un poem simfonic pe tematica dezvoltată atât de subtil și profund de basmul povestit de Ispirescu, dată fiind bogăția de idei și simboluri, de stări și priveliști puternic contrastante, încărcătura magică și mitică, esențialitatea problemelor ontologice și axiologice. Realitate și ideal, bucurie și disperare, înălțare și cădere se află aici reunite într-o arhitectură măiastră, de un dramatism având loc pe orbită cosmică – tot atâtea modulări deosebit de potrivite unei inspirate partituri muzicale.

In final, amintim cele două basme culese de Kunisch care au făcut obiectul poemelor eminesciene de inspirație folclorică, *Fata din grădina de aur*, și *Frumoasa fără corp.* Semnificația simbolică și metafizică a celor două mituri este cu totul particulară..

Fata din grădina de aur, de unde își trage originea Luceafărul, prezintă unele deosebiri față de capodopera lui Eminescu: Și anume, al treilea personaj nu mai este un servitor regal, cum era Cătălin, ci un fiu de împărat; iar personajul principal este un zmeu:el se va care se transformă în stea, dar este totodată „un copil al apei al cerului, al pădurii", deci născut din cele trei elemente – eter, apă, lut. De reținut și următoarele idei poetico-metafizice eminesciene: definiția ontologică a omului – *„să fii ca și când n'ai fi… o clipă în mijlocul eternității",* definiția axiologică *„în nimicuri zilele-și dișterne"*, și zădărnicia a tot ce creează spiritual: „*În van adun și 'ngrămădesc lumina / În cărți și scrisuri*". Cât privește pe eon, Dumnezeu îi spune că nu este creația sa – „*Tu nici nu ești a mea făptură*" – El este deci *„Din forma cea de'ntâi / De vecinică minune",* cum îi va spune lui Hyperion în Luceafărul. Iar în final, blestemul zmeului este deosebit de amar: „Un chin s-aveți: *de-a nu muri de-odată".* Să nu moară împreuna ca Tristan și Isolda, ci unul din ei să trăiască durerea pierderii celuilalt, tragicul singurătății.

În ce privește *Miron și frumoasa fără corp,* simbolica este de mare originalitate. Miron este menit să aspire către un absolut, adică spre ceea ce *„este cel mai desăvârșit și nespus",* precum și „*fără rost*": nu poate primi un nume, este inefabil, și nu face parte din sfera comună, a utilitarului. Acel lucru *„cel mai mare"* este dezvăluit lui Miron de un cântăreț orb, deci de o ființă dotată cu văz spiritual, dincolo de lumea materialității. Acel lucru este frumoasa fără corp. Miron își va întâlni idealul la miezul nopții de anul nou, deci la un moment al începutului, numai că idealul său este un început ce nu va avea loc. Frumoasa fără corp, care nu face nici o umbră, „nu încarcă întuneric", îl primește domnește pe Miron, se lasă îmbrățișată, dar acesta *„nimic în braț nu prinde".* Frumoasa fără corp era făcută din lumină pură. Astfel, dezamăgit, Miron află că orice trup material fiind efemer, făptura eterică îndelung căutată este o idee; prin urmare este veșnică: „*O, copile, tot ce pipă-i Viața lor întreagă-o clipă-i…Tot ce-i corp e ca o veste/ ca un val o frunză-, un nume/ Ființa mea eternă este / Nu-i ca fuga unei spume / Săvârșită – o idee/ Ce-i menit-etern să stee."*

Amintim aici un mit prebudist în care se spune că la început omul era lumină pură, fiind născut din Ființa primordială care lumina originară. La început soarele și luna nu existau, lumina în univers fiind iradiată de oameni. Oamenii erau asexuați, se înmulțeau prin lumină, și anume, lumina emanată de trupul bărbaților fertiliza lumina femeii. La un moment dat însă, s-a trezit instinctul împreunării. Atunci au apărut organele reproducerii. Consecutiv, oameni au pierdut lumina, s-a făcut întuneric, astfel că au apărut pe cer soarele și luna. Apoi oamenii au degenerat, au început să se atingă cu mâinile și, în cele din urmă, a urmat împreunarea sexuală. Astfel, potrivit acestei viziuni, *lumina și sexualitatea sunt principii antagoniste*. Aceeași simbolică în basmul românesc.

Basmele discutate mai sus relevă deschideri către ultime trepte ale gândirii poetico-metafizice. Numitorul lor comun este năzuința atingerii absolutului, dar care este interzis omului. Îi rămâne însă acestuia bucuria zborurilor finale ale minții, viziunea transfigurată a supremelor idealuri. Aceasta este dorința ca „fenomen originar" al geniului popular: transcenderea iluminată a lumii umane.

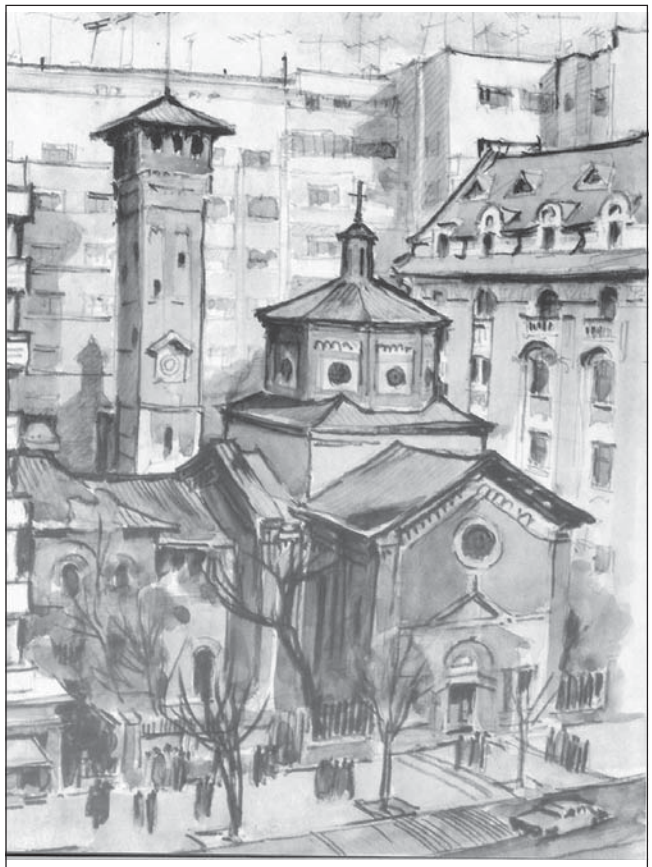

Biserica Italiană (1915-1916)

Ioan Dumitru Denciu

SOMNUL ȘI VISUL

Potrivit celor mai noi cercetări științifice de până în perioada elaborării și publicării *Dicționarului de simboluri* (*Dictionnaire des symboles*, Robert Laffont, ed. I 1969, ed. II 1982) al lui J. Chevalier și A. Gheerbrant, somnul ocupă o treime din viața noastră și visul cam o doisprezecime (un sfert din somn). Asta însemnând că, de exemplu, dacă un om trăiește 60 de ani, 20 îi doarme și din aceștia minimum 5 îi petrece visând. Pare impresionant de mult autorilor amintiți sau vreunuia dintre colaboratorii lor. Însă mie mi-a sclipit de câtva timp o idee și... mă bate gândul că-i prea puțin. Poate datele acestea sunt *acelea,* adică reflectă o stare de fapt la o anume epocă, să zicem secolul XX sau, mai larg, vremea modernă. Și, încrezător în știință, nu mai iau în seamă eventualitatea de a traduce limita de cunoaștere (de acces) atinsă.

Nevoia mea de echilibru deduce că firesc ar fi să dormim echivalentul a jumătate de existență și să visăm o o pătrime din ea. Așadar eu, care peste un an voi fi sexagenar, să fi dormit 30 și să fi visat 15. Cum este foarte probabil să nu fi făcut astfel, mă declar, prudent, încă un caz de abatere de la normă – omul ideal și concomitent real – și trec mai departe, întrebându-mă: Matusalem, viețuitorul a 969 de ani, era supus acestei reguli „de aur"? Altfel spus, s-a legănat în somn circa 5 secole, cu vise bântuindu-l preț de vreo 2,5?

Și acum introduc fisa mea. Cred că patriarhul antediluvian putea să-și doarmă cam jumătate de viață, dar tot atât și simultan va fi fost obligat să viseze. Mi-l imaginez visând continuu cât îi dura somnul. Vise pe care le uita complet la trezire. De ce așa? Pur și simplu fiindcă de șapte „generații", de la Adam, era ins vorbitor, *homo loquens*. Iar acesta avea un singur cuvânt pentru a desemna *somnul-și-visul* (incluzând și pe *a dormi-a visa*). Urme ale acestei indistincții originare persistă până astăzi, înregistrate de lingvistica istorică sau reperabile în limbile vii actuale. IE**swopno* făcea fără îndoială parte dintre ele, ca să nu fim surprinși că prietenii noștri maghiari spun *álom* și la *somn* și la *vis*, pe când rudele noastre spaniole nu se lasă mai prejos (*sueño*). E adevărat că ultimii au inventat un *ensueño* pentru 'vis', care riscă să se confunde cu insomnia, însă n-au observat că în același timp se dovedesc și mai moderni și mai conservatori decât strămoșii lor romanii. Aceștia modulaseră deja o minimă diferență (*somnus / somnium*) și o lăsaseră în dar urmașilor din patria primară, italienii (*sonno / sogno*).

Presupun, deci, că omul arhaic tipic se găsea mai mult ori mai puțin în situația lui Matusalem, indiferent când a trăit, cu 30-40 000 sau 6-7 000 de ani în urmă. Situație ce s-a schimbat treptat până la apariția primului individ care a ținut minte un vis. Și nu numai și l-a amintit, ci l-a povestit, l-a luat drept adevărat și program de acțiune în stare de veghe. Exploatând în continuare *Biblia*, sunt tentat să-i recunosc acelui visător numele de Noe. Și să atribui visului său, prin care i-a vorbit Dumnezeu, calitatea de (întâi) vis vizionar. Are și însușiri de vis profetic / didactic, inițiatic, telepatic, de presentiment, dacă îl raportăm la clasificările onirologice de astăzi. Cu el, lumea a pășit în era imaginarului sau, mai degrabă, a *imaginalului* (H. Corbin).

Trebuie să ne închipuim că Noe și mai ales fiii săi nu doar n-au mai dormit în cele 9 luni de plutire pe apa Potopului, dar au început și să viseze trezi, vasăzică să aibă reverii: cum o să fie după, speranțe, planuri etc. Iar odată reașezați, de atâtea reverii întemeietoare somnul li se va fi scurtat, și în cadrul dormitului visul de asemenea, și în limbajul lor se va fi produs o delimitare oricât de mică între ceea ce numea somnul și ceea ce se dovedea a fi, în interiorul său, puțintel diferit, sugerând vederea cu ochii închiși. Atunci ne-om fi născut și noi (din Iafet), cu obișnuința noastră de a spune *vis* acestui altceva decât somnul.

Însă de ce n-a ajuns pe pragul acesta toată umanitatea? Mă văd silit să propun în loc de răspuns o dilemă: ori nu toți oamenii vechi au pierit prin Potop (implicit există supraviețuitori ce nu se trag din Noe), ori printre oamenii noi erau unii mai somnoroși, în venele cărora revenea programul genetic inițial, cu inerția sa idiomatică. (Ar trebui investigat dicționarul universal, spre a afla în care dintre cele trei ramuri umane – sunt 3 chiar de nu descind din Ham, Sem și Iafet – persistă mai cu încăpățânare stadiul arhaic, „somnia-vis" sau „viso-somnia".

În orice caz, este de neocolit raportul direct dintre reducerea dormitului (somnului) și creșterea activității vigilente, având în subsidiar discriminarea visului, scurtarea lui și compensarea cu formațiuni imaginative diurne. După părerea mea, aici zăcea ascunsă cheia civilizației și culturii. Folosind-o, deschizând cu ea camera secretă, misterul, putem spera totodată să deslușim patologia lor și eventual să căutăm căi de vindecare.

* * *

Intru cu teamă și sfială în această dublă încăpere a esenței noastre. Îmi ecranez mai întâi fața și gândul pentru a mă feri de radiațiile prea intense ale istoriei, înmagazinate în cel puțin doi pereți (ca) din sufletele defuncte ale atâtor șiruri de strămoși. E extrem de primejdios a medita înaintea unor depozite de uraniu, în special când îți pui problema responsabilității omului în îmbogățirea lui. Până unde a acționat sub predestinare și în ce moment a pornit să fabrice bomba? Metaforic vorbind, punctul

nodal ar fi acela în care în mareea viselor constructive s-a infiltrat întâiul coșmar.

Las ideea în aerul deja supraîncălzit, promițându-mi să revin mai dotat. Și mă concentrez asupra celorlalți pereți, pe care s-au depus hieroglifele. Principala relevă nașterea piramidei. Parcă văd cum în orizontul veghei se ridică muntele sau colina rotundă primitivă. Transferată în somn, imaginea se decantează în visul movilei funerare și apoi al colibei. (Presupun această ordine, deoarece necesitatea diferențierii viului de mort – căruia în plus trebuia să i se păstreze amintirea printr-un semn – se va fi ivit înaintea aceleia de a ieși din adăposturile naturale.)

Aproape somnambuli, oamenii arhaici de tipul lui Matusalem vor fi trecut curând la aceste practici. Poate cel care a inițiat-o pe a doua a fost Enoh, tatăl viitorului performer în longevitate, fiindcă era singurul dintre patriarhii antediluvieni marcat de un semn ascensional: după cum se știe, n-a decedat propriu-zis, ci la tânăra vârstă de 365 de ani și-a încetat existența pământească și s-a trezit strămutat în ceruri. Este ca și cum s-ar fi sacrificat pentru o operă lumească. (Să se remarce ambiguitatea, ambivalența pedeapsă / recompensă.)

Desigur, mi-am permis în legătură cu acest personaj o forțare a notei, o speculație, încercând să surprind rădăcinile proiectului în visul inconștient. Însă am mai fost călăuzit și de o analogie între numele său – anticipat de al celui de-al treilea patriarh, Enos – și al strănepotului său, Noe, simbolul ieșirii actului din visul conștient: Enoh—Noah. Mai mult, dacă aceste nume sunt eponime, ele ar reda cunoașterii amintirea stirpei care s-a angajat pe drumul civilizației, și anume populația /N/, al cărei genotip s-a perpetuat mai fidel la neamuri precum aborigenii Japoniei *ainu*, indo-pacificii (marind-)*anim*, paleo-siberienii *nivkh* (=ghilyacii de pe Amur), eschimo-aleutinii (sg. *innuk* – pl. *innuit*), în limbile cărora autodenumirea (etnonimul) înseamnă încă 'om – oameni'.

Dar să revin la Noe. Amprenta lui în camera unde am pătruns e hieroglifa corabiei (având în *arrière-plan* barca), simultan casă călătoare și altar, ladă de germeni & răsaduri și sipet al alianței cu transcendentul. Tradițiile rabinice afirmă că avea formă de piramidă. De unde trebuie să citim că purta, cuprindea și o energie falică. Ei bine, ea va fi plutit în prealabil pe apele somnului ca lumina unui ochi închis al soarelui, va fi mijit către dimineață într-un vis erectiv... Vocea, comunicarea a sublimat vedenia și a abătut-o spre fapte. Insist asupra acestui lucru: viziunea – deci aptitudinea metafizică (filozofico-religioasă) – a precedat știința (care s-a ivit din ea) și practica. Iar prețul plătit în această evoluție deviatoare de la statutul edenic a fost reducerea perioadei de somn și implicit a lungimii vieții: urmașii lui Noe trăiesc din ce în ce mai puțin.

Curând, iată, apare și efectul secundar, nescontat, al sporirii treziei. Noe, devenit cultivator de viță de vie, simte nevoia să-și amețească excesul de veghe, bând vin și îmbătându-se. Nu numai că inaugurează un somn diurn, dar și se dezvelește din întâmplare în cortul său (nu purta izmene ori chiloți, accesorii probabil neinventate pe atunci). Ham, fiul lui cel mai tânăr, intrând, îi vede părțile rușinoase și apoi iese să spună nostimada fraților săi. Sem și Iafet iau o haină și, înaintând cu spatele, acoperă goliciunea tatălui lor. Când acesta se deșteaptă (în sensul că și înțelege), nu mai poate face decât să blesteme. În mod ciudat pentru noi astăzi, nu pe vinovat, ci pe feciorul lui, Canaan. Binecuvântând totodată neamul lui Sem (semitoizi conținând, după mine, și strămoși lapono-finici: *saama-suomi*) și pe al lui Iafet (=caucazoizii /indoeuropoizii, incluzând, cred, dravidienii Yadava și *iudeii* viitor ebraici), pe acesta destinându-l să se înmulțească mult, dar sub „corturile" – deci tutela – primului. Se deschide astfel calea schismelor religioase și a luptelor interrasiale – dacă nu încă politice – pentru dominație.

* * *

Totuși, evenimentul acela n-a avut consecințe lingvistice imediate. Oamenii au continuat să vorbească o singură limbă – și deci să aibă aceeași mentalitate – multă vreme (câte milenii?). Asta implică și că, distingând somnul de vis, foloseau pentru noțiunile respective aceiași (doi) termeni. Până când «Dumnzeul lui Sem» a găsit situația intolerabilă, întrucât monolingvismul și monismul gândirii conduceau la o coordonare perfectă a viselor și acțiunilor, la un sistem autosuficient în stare să străpungă – era să spun să colonizeze – chiar și cerul. Simbolul acestei tendințe apăruse și creștea vertiginos: Turnul Babel. Dacă ar fi fost terminat, am fi avut de pe atunci comunismul sau globalismul etern. Așadar, D-zeul (acela) a stopat marele, prematurul (?) avânt constructiv – care, zic eu, ar fi înlocuit polaritatea somn / veghe cu luciditatea perpetuă și ar fi sistat definitiv visul: ce să mai visezi să clădești după ce ai cucerit universul?! A încâlcit limbile.

Un coșmar al lui D-zeu e de neconceput, fie și din motivul că în grila prin care privesc acum defilarea imaginarului pe zidurile unui interior Dumnezeu nu are existență obiectivă. În caz că există, el e în afară. Și nimeni înăuntru nu-l poate substitui. Nimeni n-ar trebui să-și permită să creadă că gândește (visează) și narează în locul său. Prin urmare, consider că naratorul biblic s-a plasat în unghiul de vedere al unui semit din epoca timpurie babiloniană, căruia nu i-a plăcut tocmai amestecul și convergența sumero-semită și i-a venit dor de ducă, de separare. Acel visător purist poate fi identificat cu Terah, tatăl lui Avraam. Al *lui* va fi fost coșmarul „divin".

Dar evitarea mixajelor intertribale nu e o soluție, căci oriunde te-ai retrage, pământul fiind populat, dai peste un ocupant anterior, căruia trebuie să-i iei patria fie distrugându-l, fie alungându-l, fie asimilându-l (așadar hibridându-te cu el). După o pendulare între Canaan – țara promisă și ideologic prin blestemul amintit – și Egipt, Avraam a ales să-și facă loc cu forța, iar Lot, nepotul său de frate, coexistența pașnică: la un moment dat și-a stabilit reședința în Sodoma și a participat loial la apărarea formațiunii statale în care se integrase. Până la urmă s-a dovedit un fel de coloană a 5-a, însă mai mult ca sigur nu asta s-a vrut (a cedat presiunilor unchiului său). El pare a fi priceput primul în istorie că de regulă neamul pe care încerci să-l disloci este mai avansat pe calea civilizației, în bune și rele. *Biblia***,** îmbrățișând perspectiva și interesul lui Avraam, drapate propagandistic în haine religioase, escamotează aspectul pozitiv al traiului sodomiților și gomorenilor, și îl reliefează pe cel negativ.

Și nerealist, fără a intra în detalii, îl ștampilează cu eticheta "desfrânare". Așa se vede dinafară; vă amintesc între altele că evreii acuzau de asta pe babilonieni și egipteni, romanii pe etrusci și pe greci...

Sunt de acord că unul dintre efectele dezvoltării este și acesta. Totuși nu din motive morale izbucnesc puhoaie de pucioasă, foc și smoală spre distrugerea libertinilor. Aceasta e determinată organic prin procesele biopsihice din ființa lor. De aceea, mi-i imaginez pe locuitorii din Sodoma și Gomora mai curând înaintați în civilizație (clădiseră cetăți și viețuiau într-o societate netribală) și în cultură (de vreme ce se instiuționalizase divertismentul). Răul va fi venit din exces, din cvasi-generalizarea distracției și consumurilor cerute de ea. Își vor fi 2mâncat" în primul rând somnul și visele de dragul plăcerii halucinogene și nu a activității practice. (De la joc vor fi trecut la isterie, și de la artă la simulacre.) Și celulele le vor fi îmbătrânit rapid. Altminteri, îi cred atât de rafinați, încât își vor fi creat un limbaj nuanțat, cu cuvinte diferite nu numai pentru *somn* și *vis*, dar și pentru *a dormi'* Poate că stăteau prost cu viziunea (de unde slaba percepție a supranaturalului – Cartea Cărților nu le atribuie o divinitate în stare să se opună D-zeului lui Avraam), confundând-o cu vedenia (superstițioși vor fi fost). În rest, vor fi devenit toleranți, din lipsă de vlagă, dar și din relativism: de la cine dacă nu de la ei a căpătat alogenul Lot « inima » de a oferi fetele sale virgine unor străini de neamul său? În fine, mă îndoiesc că erau incestuși. Promiscui, da, însă practicând incestul nu, deoarece alcătuiau o societate deschisă și numeric consistentă. Mai degrabă nomazii din jur erau împinși spre acesta. Cum dovedește incestul – involuntar, e drept – al lui Lot, care se leagă de tema vederii părților rușinoase ale lui Noe de către Ham, tatăl lui Canaan, strămoșul (după toate aparențele) sodomiților și gomorenilor. Povestea se știe: Refugiat în munte din fața prăpădului, Lot este îmbătat de fiicele sale, disperate că nu vor avea bărbați să „intre la ele", și se împreunează abulic cu acestea, plantând inconștient sămânța moabiților și amoniților. Răuvoitorii vor spune că lotienele se vor fi inspirat din libertinajul cetății în care trăiseră!

***

Las însă reveriile critic-hermeneutice și, cu ajutorul unei a patra hieroglife, mai fac un salt în timpul viitor, găsind cu surpriză și acolo unde ajung o acoladă a trecutului adânc.

Apariția simbolului carului aerian, manifestată odată cu saga profetului Ilie, trebuie să fi fost prefigurată încă din visurile înecate de somn ale lui Enoh. Căci văzându-l în plan orizontal, pe pardoseală, nu mă pot împiedica să observ că are înscris în el o roată spițată, din mijlocul căreia țâșnește osia ca o piramidă transparentă, în care se ridică un horn, învești mântat de trestiile șovăitoare ale colibei primitive. Iar prin coșul acesta urcă un foc, adunat din spițele solare ale vetrei. Să nu-mi spuneți că inventez o bizarerie cu o singură roată în loc de două sau patru și fără tracțiune animală. Fiindcă v-aș bănui de realism *terre-à-terre*. Cucerirea tehnico-științifică la care vă gândiți, vehiculul terestru corespunzător, e consecința secundară, excesiv diurnă și materialistă, a viziunii arhetipale ce-mi șade în față. Altminteri, n-aș mai înțelege cum de călătorea soarele în car (sau în barcă), la ce bun altarele, ieșirea sufletului din inimă și înălțarea lui, clocotul vulcanic și vârtejurile (tornadele) când omul încinge cu imaginarul său aplicat planeta.

Profilare a progresului-spirală ori a catastrofei finale? Și una și alta. Autopropulsia aceasta nu imită atât zborul păsărilor, cât s-ar crede, ci erecția matinală. Și traduce simultan emergența ego-ului omenesc, himera statului sau bisericii universale, aspirația cuceririi spațiului cosmic (schițată și de tentativa construirii Turnului Babel, împotriva căreia azi acționează din hrube Bin-Laden), utopia interconectării într-o clipă a tuturor la toate, dreptul la libertate într-o necesitate absolută, la carieră și homosexualitate într-o lume de eunuci și clone (să nu uit dreptul, demiurgic, de autor și pe acela de manipulator, „masturbator", al impresarului, editorului, criticului, jurnalistului), pe scurt: împlinirea imaginii cu realul din somn /*vs*/ reificarea falsului din vis în așa-zisa luciditate, ca și cum ființa umană n-ar fi dormit nicicând. Or, luciditatea perfectă este sinonimă cu moartea. Vă închipuiți materia neînsufletită altfel decât în trezie perpetuă?

Și bineînțeles că după acest galop am obosit. Simt nevoia să închei abrupt, sperând să mai prind 2 sutimi de somn, înfiorate de o sutime vis. Zgârii cu unghia pe pereții templului doar: un soi de semn-vector. L-aș numi al culturii-civilizației. Într-un plauzibil fascicul, variabila culturii tremură mai aproape de linia ideală; a civilizației, de partea cealaltă, ceva mai departe. În istorie – măcar dac-aș ieși ca să culeg pe Internet, înainte de a-i cădea „universala" rețea, aceste rânduri –, cultura egipteană mai aproape de limba cumpenei decât civilizația (sumero-) babiloniană, cultura ebraică idem față de civilizația arabă, cea greacă idem față de civilizația romană, cea franceză idem față de civilizația anglosaxonă, cea amerindiană idem față de civilizația iberică, cea europeană idem în raport cu civilizația americană, cea chineză idem în raport cu civilizația japoneză, cea indiană idem față de civilizația iranică etc. etc. Se pare că neamurile culturale supraviețuiesc celor civilizatorii. Asta se datorează, în ultimă instanță, faptului că dorm și visează mai mult?

Fostul Han al Castrișoaiei (cca. 1850)

Mircea Dinutz

POETUL ȘI JUDECĂTORUL

„Mă sting în fiecare poezie
Care din veac, pe mine ea mă scrie”

Paul Spirescu nu este un poet pe care să-l tratezi cu menajamente, dacă avem în vedere – în primul rând – harul cu care l-a înzestrat Cel Chemat astăzi în fața noastră într-o ipostază ambiguă (inculpat / judecător), apoi vârsta și experiența poetică, respectul aproape religios față de Poezie și conștiința sa estetică pusă la destule și grele încercări de-a lungul vremii. Născut în 1950, el debutează în revistă, ca mai toți cei ispitiți de nurii Parnasului, pe la 20 de ani (1970), dar are nevoie de aproape trei decenii ca să debuteze și editorial cu *Metafizica lacrimii* (2000), o lungă și tensionată spovedanie despre nevoia de sacru și poezie, cu triumful așteptat al lacrimii peste universul renăscut (omul are dreptul la un nou Paradis). La câțiva ani distanță, publică, *Strigăt clandestin* (2004), unde Poetul își asumă, în deplină cunoștință de cauză, răstignirea, suferința, tragica singurătate și neistovita dragoste de oameni a Mântuitorului, dovedind un potențial și uimitoare resurse afective ce ne fac să regretăm, cu atât mai mult, anii de tăcere, în parte impusă, în parte vinovată.

Și iată-l pe Paul Spirescu, o prezență deosebit de discretă și agreabilă, ajuns la a treia sa carte, *Domnule Judecător!* (Focșani, Editura Andrew, 2007), unde-și continuă sfada sa de om îmblânzit de ideea fugacității timpului cu Marele Judecător, nu suficient de aspru cu supușii săi, odată ce-și permit să-l interpeleze și să-l învinuiască pe un ton când arțăgos, când conciliant și deschis spre reflecție. Textele, în majoritatea lor, lasă impresia unei admirabile spontaneități, peste care s-a aplecat apoi uvrierul, mai mult sau mai puțin inspirat în intervențiile sale. Sentimentul transcendenței, ce înnobilează cele mai bune poeme, se întâlnește cu verva parodică și disponibilitatea pentru cârteală, cu variații de ton și atitudine ce glisează cu ușurință spre meditația nostalgică.

Dragostea și moartea sunt teme predilecte, după cum dialogul Om – Divinitate se află când încercat de tristețe, incertitudine, revoltă, când confirmat de încredere și speranță, mai peste tot întărit de semnele divine, de regăsit în realitatea imediată, întrucât natura este ea însăși creație sacră, mereu vie și provocatoare: „Toate lucrurile din juru-mi au ochi, au retine / Au pupile de aer / Prin care mă văd eu pe mine” (*Hilozoism*) E o natură – oglindă, în care omul, ființa originară, se reflectă și se lasă reflectat de aceasta, regăsindu-și astfel esența.

Este această *Poveste de dragoste*, una dintre piesele de rezistență ale cărții, o evocare realizată în tonurile relaxante și odihnitoare ale poeziei clasice: un eden vegetal de jur – împrejur, un spațiu închis, pavăză în fața îndoielilor și ispitelor lumii, un cuplu a cărui fericire trezește invidia abia îngăduită a Prea Înaltului: „o casă pierdută-ntr-o pădure / cu flori prelung mirositoare la fereastră, / luceferi de mătase tot încercau s-o fure, / s-o rezidească sus, pe bolta – albastră.” Cei doi, altădată formând un singur trup și un singur suflet, supuși acum somnului și tăcerii, despărțiți de o masă și adunați într-o rugăciune, se simt amenințați: „parcă se pregăteau ninsori secrete / cum n-au mai fost pe lume niciunde și nicicând / și se spărgeau de spaimă icoanele-n perete / cu Maica Preacurată lăcrimând”. Doar zbuciumul dionisiac al altor lumi aduce cu sine sufletul focului și dorul purificării („luceferi ne tot băteau în geam / și-n casă lumi de vifor stăteau să se aprindă”). Pentru a reînvia trecutul, imposibil de convertit la nivelul cuvintelor, poetul apelează la memoria trupului, mai vie, mai statornică: „doar carnea mea își mai aduce aminte” *Poveste de dragoste* este, în ultimă instanță, o ilustrare convingătoare a descoperirii de Sine, parte a Marii Aventuri Existențiale a eului liric.

Așa cum înțelege Paul Spirescu lucrurile, Moartea e o descărcare de energii, un topos unde se desfac marile tensiuni, ceea ce oferă, după moartea trupului ajuns nefolositor, șansa unei vieți superioare, la un alt nivel: „Despre moarte vom vorbi azi, în sfârșit, dragii mei, / Simți așa dintr-o dată cum din stâncile cerului / Sar scântei” (*Lecția de dirigenție*). În rest, toate celelalte lucruri ale lumii, în fața Morții, se retrag sfioase, pentru că devin de prisos. Eul liric se regăsește, după cum suntem avertizați de la început, în toate formele de viață. Față în față, Omul și Natura se întemeiază, se confirmă reciproc prin ochiul – VEDERE, simbolul și instrumentul unui șir nesfârșit de revelații.

Aproape firesc, la poetul din Adjud, se află evocat aici ochiul inimii (lumina spirituală) care asigură relația cu transcendentul (ochi – Cer), în timp ce „rana” unește suferința cu bucuria creației, mereu aceleași. De aici, probabil, sentimentul de repetabilitate, de lucru, *déjà vu* după cum o și spune în mai multe rânduri: „Simt că viața asta de-acum am mai trăit-o odată / Pretutindeni aceiași oameni, aceleași străzi, aceleași case…” Sau: „parcă-ți aduci aminte, parcă-ai mai mers odată / pe-această stradă fals străluminată” Sau: „Parcă am mai trăit eu existența aceasta / Într-un alt timp, altundeva”. Peste toate bate „viscolul turbat al veșniciei” care îi încearcă puterile și-l răscolește. Poezia nu se scrie, nu se lasă scrisă, ci îl scrie (ea) pe cel divulgat ca autor. Doar așa, acesta se simte împlinit cu adevărat.

Privirea descoperă, dă viață, pe când absența privirii îngheață cuvântul. Dacă unui muritor îi este dat să vadă dansul ielelor, asemenea unor lumini mișcătoare, într-un

Palatul Știrbei ridicat de Barbu Știrbei (1837)

adevărat cerc de foc, acesta poate cădea victimă forței lor hipnotice și distructive: „Ferește-ți privirea: / S-ar putea să rămâi mut / Pentru totdeauna!". Din fericire, mutenia este o stare temporară. Omul, ajuns cetățean al unui Paradis devastat („N-a mai / rămas nimic, nici piatră lângă piatră ") înalță trufaș chipul și cuvântul său către Marele Judecător. „Curcubeul cunoașterii", simbol al reconcilierii sale cu Divinitatea, nu-l împiedică să asculte și să perceapă suferința universală ajunsă la cote insuportabile: „Vai, / Cazanul nesfârșit al sufletului universal, / Cum fierbe și fierbe sălbatic / La flacără mică!" O nimicire așteptată ce ar putea aduce restaurarea echilibrului Om – Dumnezeu, și vindecarea de singurătate, când toate în Univers își vor recăpăta Noima.

Timpul este tema / supratema rezistentă a întregului edificiu liric astfel înălțat, iar ruga către Dumnezeu asigură – în egală măsură – coerența și dă legitimitate unei structuri poetice aflate la interferența între psalm și spovedanie, provocare și căutare, strigăt tragic, deschidere spre sacru și întemeiere de sine. Între clipă și eternitate, se instituie un alt tip de relație, la fel de puternică, ca aceea dintre Autor și „hypocrite lecteur!" „Orice poem e o rană deschisă spre Cer", spune poetul, dar și o eternă întrebare, ceea ce menține spiritul într-o stare de continuă efervescență: „Asmut secundele din fiecare oră / Și Timpul chiar pe mine mă devoră".

Impactul cu lumea îl transformă pe Cavalerul Slovelor și al Viselor de fiecare seară într-un picaro modern terfelit de copii, tâlhărit de profesioniști, dezgolit de iluzii și aproape lipsit de speranțe, dintr-o mare și regretabilă „malentendu". Poetul rămâne cu singurul său orgoliu al înălțării în streang, privindu-și trufaș semenii, de la o asemenea înălțime, fără să aibă detașarea ironică a lui François Villon: „Voi mă-njurați și eu mă fac că n-aud / Și tot mă mai alint și mă mai laud / Cu dreptu-mi sacru la spânzurătoare". O realitate în care doar dragostea mai contează și libertatea de a-ți hotărî singur soarta. Drept este că, fără a refuza poezia de idei, unde se descurcă onorabil, Paul Spirescu rămâne – cum am mai spus-o – un poet al căutărilor și al trăirilor frenetice. Aflăm o dovadă în frecvența cu care apar figurile intensității (cercul de foc, viscolul, dansul ielelor, fulgerul, văpaia, viforul), dar și consistența vocabularului afectiv (a mângâia, blând, -ă, dor, lacrimă, plâns, rană, suferință) în comparație cu acele cuvinte sau construcții ce evocă viața rațională (răzvrătirile veacului, centrul universului, timpul devorator, nepăsătoarea absență a unui Deus Absconditus). Peste toate se așază una și aceeași strigare tragic – deznădăjduită: „Doamne, Doamne, de ce m-ai părăsit?"

„Anotimpul uitării", poem în șase trepte, reprezintă una dintre piesele importante ale acestui edificiu liric. Adevărurile ultime pre – există marilor gânditori, în așa fel încât aceștia ne apar drept epigoni. „Cerul înstelat deasupra noastră" este supremul judecător care ne învață „cum se pornește ninsoarea / primordială" și care ne întoarce insistent spre trecut cu scopul de a ne interoga asupra posibilităților cunoașterii și relației noastre cu Divinitatea. Kant (epigonul) a limitat cunoașterea pentru a face loc credinței: „Cerul nu e decât / Vegetala natură / A clipei". De oriunde ar fi, într-o realitate cu semnele inversate („hoții au evadat / în gardieni / nebunii în doctori2). Divinitatea își supraveghează creația, fără a interveni, cu aceeași neodihnită atenție: „ochii albaștri ai cerului / te spionează oriunde / prin lacrimile tale2.

Pe bună dreptate, textul a fost remarcat de comentatorii acestui volum (A. Botez, V. Dinescu): fior autentic, echilibru compozițional, concentrare eterogenă de câmpuri, creatoare de tensiuni ce se rezolvă în finaluri (fericit) tăiate, cum ar fi: „înapoi, / înapoi cred / că era mai bine, / gata!" Sau: „vine, nici noi nu mai știm / ce vine, / gata!" Sau: „marea evadare abia începe / fiți pregătiți!". Cititorul este o prezență activă, mereu implicat, chiar dacă nu întotdeauna în mod explicit, pentru că lui i se adresează poetul în momentele în care părăsește – temporar – visul, reveria, optând pentru luciditate. Confesiunea însăși (poemele, în curgerea lor, ca o singură carte) are la o extremă cititorul și la cealaltă extremă pe Marele Judecător. Primul este martor, semenul – frate, element catalizator, pe când al doilea este angajat într-o stranie și contradictorie complicitate cu autorul.

Nimic nu e mai reconfortant decât să citești un volum de poezie bună, să te afli în aerul îmbătător al sonurilor ritualice și livrești, de-o eleganță rareori afectată de stângăcii (și totuși acestea există!), să respiri cu nesaț imagistica unui spirit melancolic și cârtitor (două ipostaze complementare), încrezător în puterea binelui și a frumosului, cu privirea mereu îndreptată spre Marele Judecător, judecându-l și lăsându-se judecat, cuvântând cucernic și așezat după ce se lăsase bântuit de neliniști cerebrale, îndoieli existențiale și viscoliri ignice. Cu ușurință se pot găsi texte onorante, versuri memorabile, după cum – la fel de adevărat – găsim și texte inegale, ce n-au beneficiat – probabil – de un eficient control estetic / ideatic. Se pot distinge, totuși, câteva linii mai apăsate, recurente, capabile să fixeze imaginea unei instanțe creatoare coerente și, pe alocuri, tulburătoare. Remarcabile sunt coperta și ilustrațiile semnate de talentata artistă plastică Fevronia Spirescu. O carte admirabilă nu numai pentru frumusețea poemelor, cât și ca obiect estetic.

Adrian Botez

BOLNAV DE SPAIMĂ ȘI DORIRI DE CER

Poetul Paul Spirescu* a ajuns la al treilea volum editat: *Domnule Judecător!*, Editura Andrew, Focșani, 2007 – după *Metafizica lacrimei* – 2000 și *Strigăt clandestin* – 2004.

Coperta și grafica/ilustrația, de excepție, ale volumului, sunt asigurate de soția autorului, plina de har doamnă Fevronia Spirescu.

După un poem, care funcționează, oarecum, ca motto (***Hilozoism***), prefigurând unele spaime existențial-metafizice, dar și expresie a exasperatei dorințe de comuniune/reidentificare cu/prin integralitatea cosmică (stele, vegetale, cai, oameni – pe care să-i/să le ia drept martore ale vieții trăite, atunci când va ajunge în fața Tronului Judecătorului/Judecății Suprem/e!), spaime și dorințe prezente, din plin, în celelalte cca. 100 de pagini ale cărții („Toate lucrurile din juru-mi au ochi, au retine,/ Au pupile de aer/Prin care mă văd eu pe mine"), urmează patru cicluri poematice (inegale și ca distribuție a poemelor - dar, din păcate, și valoric...): I- *Anotimpul uitării* – 23 de poeme; II- *Ca respirația unui zeu*, 32 de poeme; III- *Scrisori (fragmente)* – 8 poeme; IV- *Visul hoților de cai* – 7 poeme. Remarcăm, dintru început, lipsa *Cuprinsului* (probabil, o neglijență a editorului...).

Generozitatea înnăscută a Poetului Spirescu face ca acest volum să fie, parcă, mai plin de poeme dedicate confraților poeți, decât celelalte două – și dedicațiile sunt făcute atât celor încă întru ființarea acestei lumi, cât și celor plecați spre o altă, mai plină și misterioasă ființare: lui Ion Panait, Constantin Ghiniță, Gheorghe Istrate, Janinei Vadislav, „Prietenului absolut" Ică Sălișteanu – dar și regretatului Corneliu Fotea...

Cum remarcam încă de la primul volum (cu care cestelalte două se leagă, ca-ntr-o singură carte a poveștii unei vieți trăite între Cer – și cerul de mai jos... – niciodată acceptând pulberea!), deosebita sensibilitate a poetului Paul Spirescu are nevoie de disciplinarea prin versul clasic – versul liber scăzând mult din concentrarea semantică și din forța de expresie/convingere a receptorului de poezie..

Volumul de față, spre deosebire de celelalte două, este mai plin de oboseală, cu ritmurile vitale și elanurile entuziast/donquijotești mult diminuate – dar această „surdină" a vitalității produce, în ciuda veșnicei cârteli argheziene, un benefic spor de contemplație, de „înțelepțire"/ordonare (întru Logos-Ordine și Cuvânt Resacralizat) a Ființei Bolnave de Spaime și Doriri de Cer a Poetului.

Ciclul ***Anotimpul uitării*** începe cu o splendidă *Ars Poetica* (mixtură alchimică de vers liber, tip „incantație-descântec/descantație" – și vers discret-clasic) – care, singură ea, ar putea sta martoră, în fața Judecătorului, despre harul, atât de autentic înfiorat creștin, al Poetului Paul Spirescu – Poem și Poet aflați sub semnul martiriului, cumplit și autoasumat (dincolo de orice cârtire!), cu deplin vizionarism soteriologic, al Logos-ului Mântuitor – „bunul Iisus" – vizionarismul soteriologic-divin neexcluzând, ci incluzând cu o forță cutremurătoare, acel teribil de uman interogativ „Eli, Eli, lama sabachtani?": „Orice poem e o rană dechisă spre Cer:/Nu ajung toate ploile să o spele,/ Toate vânturile să o usuce./Uitați-vă, prieteni, chiar la poemul acesta/Cum îl poartă blând pe bunul Iisus/În drumul spre Cruce,//Uitați-vă chiar la poemul acesta/Cum încetul cu încetul se sufocă/Și moare./Orice poem e o rană spre Cer/Și un semn de-ntrebare".

Orice Logos-Poem e Dorire de Cer și Conștiință de Neputință, până la capăt, a Logos-ului... „Sufocarea" și „moartea", prin însăși „deschiderea Rănii-Poem" spre Cer, se vor transfigura, de la sine (și vor avea efecte transfiguratorii în întreg cosmosul!), prin „metafizica lacrimei" torturatului spre omenire Poet – în Suflare de Sfânt Duh Renovator de Lume – și în Înviere.

Poemele celor patru cicluri curg, ca niște sinusoidale fără marile „smuciri"/cabrări semantice de altădată, dar, tocmai de aceea, de cele mai multe ori, cu atât mai fascinatorie este mișcarea lor interioară ...Uneori, însă (din graba, poate, de a da volumul la „cules"), apar manierisme poetice, construcții facile/stângace (necaracteristice Poeziei Poetului Spirescu!), de tipul : „spre Cerul care plânge cu luceferi" (p. 14), „câini orbecăind prin întunericul sângelui" (p. 15), „fosnetul tomnatic al stelelor pe cer" (p. 18), „un ochi se sparge/într-o mie de alți ochi/Condamnați la vedere" (p. 70), „mă plimb hoinar pe străzi diamantine (p. 83) etc.

Povestea acestei, deocamdată, ultime faze a evoluției spirituale a Poetului Paul Spirescu – este aceea a unui Duh încă îmbrățișat de trup, dar obsedat/terifiat de momentul când se va desface din umbra-îmbrățișare, și se va situa în zona cruzimii Luminii/Revelației, obsedat de apropierea „bilanțului" expresiei-viață, obsedat de imperfecțiunea fatală a Poemului-Viață – obsedat, deci,

* Paul Spirescu, *Domnule judecător!*, Focșani, Editura „Andrew", 2007.

Casa Mariei Mihăescu

de înfățișarea la Tronul Supremului Poet/Creator al Tuturor Lumilor/Poezii...Oare a înmulțit, Omul-Poet Imperfect, dar și „debitor" de viață/Poezie (cât de crâncen și umilitor simte asta Omul-Poet/răsfrângere tremurată și, parcă, silnică, a Supremului...) al Perfectului Poet - suficient și cu rost/folos „talantul"? Dar nu vrea să se arate intimidat, îngroașă vocea, parcă..., într-un „hei", ca interjecție/ apelativ de echilibrare a de neechilibratei condiții umane, în fața celei divine - ...cu toate că struna amărăciunii vibrează, gata să se rupă:"Hei, domnule Judecător, cîini albi,/ Rătăciți pe bulevardele singurătății /Noastre ,/(...) Câini ai nimănui/Și frigul, vai frigul,/Domnule Judecător,/ Care ne-așteaptă!"(*Depoziție*, p. 15).

Obsesia *frigului*, ca stare de dezechilibrare spiritual-existențială, a creaturii, în raport cu Creatorul-Judecător – este, totodată, și simbolul unei nemulțumiri implicite, dar adânc „înghițite", refulate – a Omului față de aroganța și îndepărtarea, tot mai mari, ale Creatorului față de creatura Sa:"Și frigul, vai frigul/Domnule Judecător,/ (...)Domnule Judecător,/Ce limpede ne strălumineză oasele acestea bolnave/De cancerul singurătății!"(*Vai, frigul*, p. 29).

Se subînțelege întrebarea indignată, dar fără (deocamdată!) îndrăzneala graiului/verbum: „Unde-Ți este Iubirea, pe care Tu mi-o ceri imperios, ca pe cea mai înaltă calitate?! De ce numai eu, Omul, sunt obligat la căldura Iubirii/Înțelegerii, iar Tu, Dumnezeule, nu vrei să te erijezi decât în Judecător al meu? Doamne, Tu parc-ai fi ciung de-o mână: ai, dar o văd numai pe ea!!! – Mâna Dreptății/Justiției/Condamnării... – dar unde-Ți este cealaltă mână, aceea a Înțelegerii/Iubirii/Iertării...???!!! – ...și dacă n-ai ceea ce ai spus că ai, ești chiar ciung **de ambele mâini**, căci unde Ți-e **Dreptatea/Adevărul** Promisiunii /Spuselor?!" – subînțelegându-se, de sub teroarea atât de intimidată – o nostalgie infinită: „Și-atât de mult am râvnit la și crezut în Iubirea/Apropierea Ta….Atât mi-am dorit să fim, precum le-ai zis, la despărțire, apostolilor – «frați»... – iar nu: eu, eternul **inculpat** terorizat de singurătatea mea și de Neiubirea Ta, iar Tu – eternul **Judecător** terorizant de singuratici/ înghețați de singurătate...").

Ca și Arghezi, Poetul Spirescu, presimțindu-și „iarna ființei", îl bănuiește pe Demiurg de oțiozitate/„uitare" a propriei condiții/esențe..., a propriilor promisiuni (deci, a propriei condiții divine!) – și atunci, „contractul" memoriei s-ar putea „rupe"/uita, nu doar din partea Dumnezeului, ci și din partea Încrederii Umane (e un fel de „revanșă" reechilibratoare, dar și un mecanism de feed-back al respectării/nonrespectării „contratelor" cosmice: dacă Tu mă condamni la singurătate, te condamni, de fapt, automat, și pe Tine, la o singurătate poate și mai mare – proporțională cu „importanța" cosmică...):"a trecut anotimpul memoriei/vine iarna/singurătății/noastre(s.n. – n.n.: adjectivul posesiv „noastre" devine de-a dreptul acuzator/amenințător – printr-o prefigurare a complicității Dumnezeu-Om **„în jos"**! – o amenințare din genunchi, desigur...), /cerul se rostogolește,/vine anotimpul uitării,/ cerul se rostogolește/în continuare (n.n.: actul circular al „rostogolirii" îi prinde, în „hora" lui dramatică, egal, pe Cel de Sus și pe cel de jos...) /vine, nici noi nu mai știm ce vine, / gata!" (*Anotimpul uitării*, 2, p. 36).

Ciclul al doilea, ***Ca respirația unui zeu***, perpetuează obsesia fricii, din primul ciclu („Speriați de moarte,/Cu respirația sacadată" – p. 47) – dar timiditatea acuzelor, la adresa Judecătorului Ciung, a dispărut, fiind înlocuită de un ton mai înalt cu câteva trepte și mai acuzator/ amenințător (n.n.: mereu ca la Arghezi: amenință amar, **tot în genunchi**... pentru că **speranța de Dumnezeu nu poate/nu trebuie muri/să moară niciodată!**) cu o eternitate: „Ei, bine, toți aceștia/Vor afla odată și odată,/ Domnule Judecător,/Că până la urmă fiecare lucru/Începe cu el însuși/Și că totul până acum nu a fost/Decât o farsă amară" (*Altădată*, p. 47).

Dumnezeu este obosit, credința scăzută din om l-a „desfrunzit" pe acesta din urmă – dar însăși ideea de „înfrunzire"/re-înfrățire a regnurilor, amintirea supremei Sinteze Ființiale din Rai, promite Restaurarea Raiului/ Amintirii Raiului - dar, sub „fulgerarea căderii", sub cenușa fulgerării/căderii/, se speră, secret și discret, în restaurarea „Grădinii Verzi a Paradisului" (de fapt, a Credinței din om... – a vindecării de singurătate, prin prietenia/înfrățirea cu ceilalți **conlocuitori/colocatari cosmici**, împiedicați în regnuri, pe care-i vrea despiedicați/ dezgărduiți – ...poate că, da, Iubirea pornește,

restauratoare de Credință/Dumnezeu, DE JOS ÎN SUS!!! – dinspre creatură spre Creator – dinspre Arbore spre Om, prin iubire/înfrățire/re-identificare ființială – ...Omul-Arbore devenind, aparent, Potențialul Salvator al lui Dumnezeu : „Hai să pornim într-o altă călătorie,/Prietene al meu – arbor desfrunzit/Uite grădina verde a Raiului/ Uite Șarpele veninos,/Gardul cu poarta de aur (...)/ Vezi doar și tu că până și verdele ochilor/Împrăștie diamante în stânga și-n dreapta,/Până și îngerii ne privesc cu mirare,/Ca pe niște arbori fulgerați,/Căzuți la pământ" (*Invitație la călătorie*, p. 48). **Fulgerul** este simbolul fertilității – deci, prin fulgerarea Omului Resintetizat/ Împrietenit/Identificat cu Arborele – se întrevede înnoirea contractului cu Dumnezeu...Restaurarea Spiritului Credincios – a lui „homo religiosus"...Dar, mereu, sub semnul „moriștii" scepticismului"/întoarcerii la întrebare/ re-disperare/dezintegrare identitară...

Nu este nimic de temut, sub „Mantia" care acoperă curcubeul; iar „Cazanul nesfârșit al sufletului universal", care „fierbe și fierbe sălbatic/la flacără mică" (*Curcubeul cunoașterii*, p. 50) – este chiar athanorul alchimic, în care toate cele despărțite, „fierb"/se resintetizează esențial („Au căzut deja perdelele la toate ferestrele lumii (n.n.: „căderea vălurilor/perdelelor" este însuși simbolul **Cunoașterii Mistice**!, Domnule Judecător"), (re)identificându-se cu Totul Cosmic. „Curcubeul" își redescoperă/recâștigă legitimitatea de simbol al re-împăcării dintre cei de jos și Cel de Sus...

Chiar dacă Soarele Lumii de azi este mai curând Demonul Sorat, decât Icoana Lui Dumnezeu („Soarele nu se deslușea de cer,/ Fiecare dâră a lui/Spulbera nisipul fierbinte al memoriei, /Ca respirația unui zeu care visează") – „făcând semnul rugăciunii și al disperării" (n.n.: prin „învârtoșarea" brațului/degetelor se semnifică efortul spiritual de reidentificare în credința reunificatoare a Cerului cu Pământul, a creaturii cu Creatorul) – puterea spirituală re-transfigurează ceea ce este expresia forței obosite („frunza stejarilor freamătă sub pașii noștri/ obosiți") – în „Lumini înmiresmate (...) pe câmpiile verbului" /Logos Restaurat, cu Tăria Vibrației Demiurgice/ Parashabda Refăcută : "Pe toată întinderea albă a pereților/Văzduhul își varsă prisosul său/De aur" (*Ca respirația unui zeu*, p. 51).

Tot așa cum „țipătul cailor" („Și caii, vai țipătul cailor,/ Domnule Judecător"), ca semn al „senestrei" demoniace, se transfigurează în țipătul de glorie celestă al **zborului cailor/transgresarea Spiritului întru Sinea Sa**: „țipătul înaripat al cailor" (*Țipătul cailor*, p. 67).

„Între credință și tăgadă", între răzvrătire și rugăciune – între **bolboroseală/groapă** și **rostire/luminare** – se petrece o viață de Om-Poet – adică de martir al Verbului Divin-Întemeietor: „O constelație de ochi sechestrați în orbite,/Sufocați,/Secerați de ninsorile răzvrătirii (...)/ Bolborosind prin gropi și prin șanțuri,/Miluiește-ne Doamne, miluiește-ne,/Rugămu-ne Ție!" (*Peisaj transcendent*, p. 57).

Iată, în fine, și imaginea cantabilă a împăcării (definitive? – NU...!), întru Lumea-Gospodărie/Logos Domestic, ca Logos al Reapropierii Creator-creatură – dovadă că soluția pornirii de la sinele restaurat întru credință, către Dumnezeul restaurator de Logos-Credință-Poezie, a dat roade...cu tot scepticismul, cu toate reziduurile de teroare apocaliptică: „Și Dumnezeu și-a părăsit hodaia/ Să se-odihnească sfânt la noi în oase" – după care „morișca" sceptico-fumegoasă-așteptătoare (bine că mai este așteptătoare!... – „așteptarea" a devenit, la Paul Spirescu, mugurele de promisiune etern-restauratoare, după devastările îndoielii...) din nou se dezlănțuie, până la paroxismul iluziei buddhiste, a „visului care te visează": „Ceru-i de scrum și stelele-s de iască/Prin nori de fum luceferii dansează,/Doar noi tot așteptăm să se-mplinească/Visul acesta care ne visează" (*Vals trist*, p. 77).

Celelate două foarte scurte cicluri, *Scrisori* și *Visul hoților de cai* – funcționează, în cadrul volumului, ca un fel de *Addenda* – nu mai aduc nimic nou în concepția poetică, ci doar exersează virtuozități/măiestrii ale Alchimistului Verbului și Imaginii/Poetul (văzut atât în selenarismul său fragil..., cât și în aspectul său de „condottiere"/aventurier și piccaro/boem al lumii, dar și în umilința sa histrionică, de alter ego al „timpului-poet minor", atât ca stare de revenire la „initium"/originaritatea condiției umano-terestre, cât și ca „râvnire" la depășirea... spre Veșnicie; tocmai **ludicul** umilinței, în locul **umilinței autentice**, tocmai veșnica neasimilare a/neadaptare la condiției/condiția umane/ă - se fac vinovate de răzvrătiri/ scepticism/asurzire temporară ale umanului din om - față de divin! – adică, se fac „vinovate" de continuitatea discursului poetic!!!):

a- „Nu țipa! De pe turla înaltă a bisericii/Oricând s-ar putea să cadă/Un visător"(*Haiku-I-*, p. 85);

b- „Patron de târfe, de visări și taine (...)/Patron de târfe-ntr-un oraș în floare/Voi mă-njurați și eu mă fac că n-aud/Și tot mă mai alint și mă mai laud/Cu dreptu-mi sacru la spânzurătoare" (*Malentendu*, p. 86) – „villon"-escul actului „spânzurării" trimite, esoteric, la mistica suspendării terestre/transgresării/transfigurării (a se vedea simbolistica **Spânzuratului,** la cărțile Tarot-ului);

c-fața diabolic-ludică, a Omului Ispititor de Propriu Luciferism: „Și timpul, vai timpul,/Domnule Judecător,/ Ca un poet minor, scrijelindu-și versurile/Cu briceagul/Pe scândurile putrede/Ale veșniciei!" (*Panta Rhei,* p. 95) –

d-cu reversul inocenței/candorii serafice: „Dacă oamenii, în loc de tălpi/Ar avea rădăcini,/Oare capetele lor/Ar fi flori?" (*Haiku – II* – p. 97).

Privit așa, adică pe „firul roșu" al concepției structurante (jocul/interschimbarea dintre rolurile DUMNEZEU-OM, și dintru condiția dublă a Omului, de inculpat al Inculpatului și de judecător al Judecătorului!), volumul Poetului Paul Spirescu este unul încântător și provocator, ba chiar provocator de încântător... N-ar fi rău, pentru viitorul acestei Poezii de Antinomii, situată între terori și candori – ca selecția poeziilor să fie făcută, la următoarele „opuri", cu un „arbitru" (prin însăși funcția sa, presupus a fi neutru...estetic...) alături... S-ar câștiga enorm în omogenitatea compoziției ciclurilor cărții – dar s-ar evita și paraziții poemelor purtând stigmatul stângăciilor/ fâsâielilor inerente, dintre două majestuoase explozii solare...

Ana Dobre

SIMBOLURI ȘI SEMNIFICAȚII ÎN SEMNELE PREZENTULUI ȘI ALE TRECUTULUI

Cu lucrarea *Ctitorii brâncovenești**, infatigabilul Florentin Popescu realizează o istorie personală, utilizând informația istorică fără licențe, corect, deși discursul se menține la limita dintre realitate și ficțiune, dintre istorie și literatură.

Modul în care informația istorică și datele unor evenimente ca și acelea referitoare la personalități care au scris istoria țării noastre se împletesc cu meditația personală, subiectivă, face ca lucrarea să se parcurgă cu interes susținut devenind o invitație nu numai la lectură, ci și una la călătorie în acele locuri care mai păstrează urmele trecutului. Trecutul rămâne viu atât timp cât noi îl facem viu însuflețindu-l prin imaginația noastră. E un traseu al istoriei dar și unul al destinului unor oameni care au lăsat urme de nesters în istoria noastră, familia Cantacuzinilor și a Brâncovenilor; este un drum în destinul unui mare om, Constantin Brâncoveanu, personalitate al cărei destin s-a împletit cu destinul țării timp de 26 de ani.

Scriitorul se folosește de datele istoriei pentru a reface destinul unei epoci și al unui domnitor. Întorcând paginile istoriei, ștergând colbul de pe cronice bătrâne, el însuflețește epoca, reface atmosfera, dă o nouă viață oamenilor, aducând trecutul sub ochii prezentului, integrându-l prin semnificații și valoare morală în prezent. Drumurile prezentului se întâlnesc cu cele ale trecutului. În semnele realității contemporane, Florentin Popescu regăsește o lume de altădată, oprită la porțile tăcerii, animată de/prin această întoarcere.

Punctul zero al călătoriei în timp și în spațiu este Piața Universității din București, punctul fierbinte al istoriei contemporane, loc de întâlnire a multor trasee ale istoriei noastre. Spațiul bucureștean se redimensionează. El este un fel de palimpsest pe care timpul a scris istorii diferite și complicate și care pot fi soase la iveală prin tehnica reconstrucției spre a fi cunoscute, pentru a fi punctul de sprijin necesar pentru fixarea în timpul istoriei contemporane.

Reconstituzirea momentelor trecutului este în același timp o reconstituire a biografiei interioare, memorialistica și jurnalul incluzând efortul de a reînsufleți epoca de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, de la începutul domniei lui Constantin Brâncoveanu în 1688 până la tragica sa moarte în 1714, de Sfânta Maria, pe 15 august.

Lucrarea nu este, așadar, nici monografie, nici tratat de istorie pură sau istorie literară, nici antologie de curiozități brâncovenești, album sau roman, dar le înglobează și le presupune, fiind o sinteză în care autorul cumulează informațiile importante pentru a reface, dând viață, o epocă istorică și un destin omenesc.

În intenția autorului, cartea „nu se vrea a fi altceva decât meditațiile unui poet asupra unui mare moment din istoria partiei, asupra unui om și a ctitoriilor sale", dar este, desigur, mai mult.

Pesonalitatea domnitorului Constantin Brâncoveanu se reconstituie ca un puzzle adunând, recompunând, interpretând și reinterpretând informația istorică. Atunci când în această reconstituire, autorul folosește replicile autentice ale domnitorului, consemnate ca atare în cronici, el devine contemporanul nostru, mare și puternic prin destin, fragil și dramatic prin viața omenească supusă tmpului neiertător. Iată un fragment care reproduce cuvintele lui Constantin Brâncoveanu cu prilejul înscăunării sale ca domnitor: „*-Boieri dumneavoastră, bine știți toți că eu am fost la casa mea ca un domn, trăit-am cum am vrut, nimic lipsindu-mi și domniia aceasta eu nu o pohtesc... ci dumneavoastră m-ați pohtit și fără voia mea m-ați pus domn în vremi ca acestea turburate, înconjurați de oști de vrăjmași; ci acum iar întreb este-vă cu voia tuturor? – Toți voim, toți pohtim. –Dacă pohtiți toți, mi-e voia și mie să-mi dați cu jurământ înaintea lui Hristos precum veți fi cu dreptate și de-ar veni vreo primejdie*

Palatul Șuțu (1833-1835)

* Florentin Popescu, *Ctitorii brâncovenești,* Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2004.

domnii mele, despre vreo parte, să stați cu mine toți".

Dăruit cu daruri care depășesc timpul în care a trăiește și-i transcend viața transformând-o în destin, Constantin Brâncoveanu e un cărturar – un iubitor de învățătură și de frumos, dar și un erudit. Felul în care catalizează elementele culturale, modul în care adună în jurul său oameni de calitate, mari valori intelectuale ale timpului precum frații Cantacuzino, episcopii Mitrofan și Damaschin, frații Radu și Șerban Greceanu, Radu Popescu, dar și străini ca Sevastos Kymenitis, Ieremia Cacavela, Gheorghe Maiota, Ioan Cartofii, Teofil Coridaleu, Anton Maria Del Chiaro Fiorentino, Antim Ivireanul, Iacob Pylarino, Bartolomeo Feratti și Ioan Comnen, dovedesc aceasta.

Statornicind obiceiuri orientale și occidentale, Constantin Brâncoveanu marchează începutul unei dezorientalizări a societății românești, pregătind-o pentru secolul al XIX-lea când are loc autentica sincronizare cu valorile culturale ale Europei Occidentale.

Creator al unui stil în arhitectură, stilul brâncovenesc, Constantin Brâncoveanu este și un precursor al burselor școlare căci „era el înțelept dar voia să fie și odraslele veliților boieri. Doar pe mâna și pe mintea lor va-ncăpea țara mâine...", notează cronicarul său. Astfel, la Academia de la Sfântul Sava, elevii fruntași erau stimulați prin scutirea de taxe, iar domnul însuși suporta cheltuielile pentru școlirea lor în alte instituții pentru desăvârșirea formării lor ca intelectuali. Au fost sprijiniți astfel Răducanu Cantacuzino, Palade Damian Românul, Anton Stratigos, Gheorghe Ipomeneu din Trapezunt.

Revoluția artistică pe care a realizat-o în arhitectura românească bogată în consecințe se resimte și azi. Domnitorul a filtrat prin sensibilitatea sa elementele de redundanță a căror rezonanță îi conferă autenticitate, specificitate, originalitate. Pridvorul deschis sprijinit pe coloane de piatră, capitelurile, arcadele, simple sau trilobate, invazia vegetală în piatră prin motivele arhitecturale diverse alcătuiesc stilul brâncovenesc, identificând nu numai o epocă, ci personalitatea creatoare a unui popor sintetizat de geniul artistic al unui domnitor care și-a motivat contemporanii pentru realizarea frumosului artistic. Citând-o pe Teodora Vasilescu, autorul subliniază: „Constituit treptat într-o zonă a întâlnirii Orientului cu Occientul, în sfera de cultură a Europei sud-estice și în condițiile de dezvoltare specifice Țării Românești, stilul... apare astfel ca o expresie artistică cu caracter autohton, născută din împletirea formelor tradiționale cu elemente de proveniență occidentală și renascentiste, a căror integrare și selectivitate au dus la forme proprii artei Țării Românești".

Itinerarul spiritual și istoric pleacă de la punctul zero al capitalei spre ctitoriile brâncovenești, unele dispărute, altele existente încă în spațiul românesc: biserica din Potlogi, biserica Intrarea în biserică din Drăgănești (Prahova), biserica de la Mogoșoaia, Curtea Domnească de la București, biserica mare de la Hurezi, mănăstirea Râmnicu Sărat, Hanul „Constantin Vodă", biserica Sf. Gheorghe Nou din București, Casa Băniei din Craiova etc.

Lucrarea lui Florentin Popescu, *Ctitorii brâncovenești*, are și o difuză notă polemică. Identitatea românească nu înseamnă doar Dracula, mitul prin care suntem receptați distorsionat și fals. Identitatea românească este dată de astfel de semne precum stilul brâncovenesc, de personalități precum Constantin Brâncoveanu care prin tragedia existenței lor au redimensinat destinul național și ne-a deschis drum în universalitate.

* * *

Semne și simboluri (Editura Domino, București, 2007) oferă o altă fațetă a personalității artistice a lui Florentin Popescu. E o întoarcere în propria biografie constituindu-se, *sui generis*, ca un șir de amintiri din copilărie. Semnele unei realități obiective își regăsesc semnificațiile într-o realitate subiectivă constituită din toposuri afective – plaiul, pridvorul, cubeaua, scrânciobul, troița, fântâna, puntea, poteca – dominate de figura tutelară a părinților, devenind, astfel, „semne ale devenirii noastre", dașadar, simboluri pline de semnificații.

Florentin Popescu dovedește calități precum disciplina și exigența, autoexigența, grație cărora o specie efemeră precum tableta poate deveni perenă prin încadrarea ei într-un mozaic în care liniile capătă sens iar figurile reconstituite prind contur. Desenul își asociază semnificația, primind un sens și având coerență interioară.

„Puterea vieții" care altădată îl determina să facă, toamna, un bilanț, privind și admirând o familie de porumbei care-și făcuseră cuibul într-un ghiveci de flori pe balconul propriului apartamentul, îl determină acum pe el însuși la aceeași migăloasă și perseverentă construcție a propriei opere.

Culegând semnele realității personale, Florentin Popecu le introduce în propria construcție unde capătă semnificație și devin simboluri – semne particulare ale unui mit personal.

Biserica Sf. Ioan Nou

Andrei Milca

„SĂPTĂMÂNA NEBUNILOR” – ÎNTR-O NOUĂ PERSPECTIVĂ

Motto: „Moartea face ca o Nebună”...

La fel cum *Caietele Principelui* au stat teoretic ca laborator de creație pentru Principele, există anumite pasaje din *Jurnalul* său care demonstrează resorturile „Săptămânii Nebunilor”. În 1965, Barbu se confesează, glossând pe același omniprezent motiv ubi sunt din romanul de mai târziu: „Moartea lui Vodă Hagerliu, atât de sumar descrisă, mi-a inspirat un moment, au urmat apoi istoriile Bucureștiului, unde apar tălănițe și kiramele, am găsit în paginile lui Ion Ghica acel stil fastuos pe care-l iubesc și căreia i se potrivește totul. Unde sunt morile de lemn ale Bucureștiului, unde e Dâmbovița plină de cadavre de cai? O, cum am mai auzit cântecul de demult: „Pe pod pe la Spiridon” sau „Mititico, vino-ncoa!”. L-am luat pe Gion, pe del Chiaro, călători poloni și italieni, Giurescu și Iorga, Gane și Titu M. Kirițescu, Bezviconi și alții... Ce lume! Ce limbă în cronicari, ce fast în Cantemir!”. Pe autor îl prinde această laudatio, echivalentă și cu o lamentatio – ce explică, de asemenea, și unele personaje din nuvelele cu haiduci (Amza, boierul Hristea Belivacă, Anița hangița), o contopire a unor „pagini moarte”, din trecut, cu „ceva ce ține de Sadoveanu dar parcă nu mi-ar plăcea să-i semene” (din nou orgoliul auctorial!). Săptămâna Nebunilor, cartea „nescrisă” de care îi este „dor”, se datorează deci unei întâmplări, unui „incident”: la sfârșitul filmărilor pentru „Tudor” au mai rămas niște costume de epocă și cuiva i-a venit ideea că s-ar mai putea face un film, al cărui scenariu să fie lucrat chiar de Barbu. Acesta s-a ocupat de „Săptămâna nebunilor” (deși filmul seamănă prea puțin cu romanul, doar titlul le apropie), citind și conspectând cărțile amintite mai sus. „Cred că în realitate, Săptămâna Nebunilor a început să fie scrisă în vara lui 1962 când, pe dealul de lângă Suceava, am văzut milogii, ologii și orbii, urcând în genunchi imensa movilă pentru a se supune unui Dumnezeu indiferent”. Este o lume nefericită dar pestriță, cu personaje de care alți scriitori se feresc, dar de care Barbu e atras iremediabil: „încuratul cailor la Sân Toader, dulapurile și Drăgaica..., tăiatul mâinilor la hoți,... cântecul straniu „Tu ești puișor canar” etc., alături de strigătele levantinilor din târgul cu păpuși (marionete franțuzești) sau al pristavului care anunță pe uliți – „Tăcere, Vodă se hodinește!”. Este lumea Văcăreștilor și a lui Filimon, cu „amoruri” pe „pod pe la Spiridon”, cu trăsurile de la Viena, legenda boierului Ralet, boieri datornici ajunși cerșetori la Podul Calicilor, Kera Duduca, Mavrogheni, ciuma lui Caragea, focurile Capitalei în Mai, romantism și desuet, iubiri „bolnave și nopți orientale”, „cântec și fior de moarte”, „superbă litanie a sudului”, totul, într-o, ceea ce Barbu ar dori, halucinantă evocare. De aceea în anii ’60 strânge un raft de cărți vechi și hrisoave, încercând să adune mai repede „ceea ce colcăie” a literatură din paginile menite de a reface, curățit prin har, o EPOCĂ. Tot în 1965 prozatorul mai notează și alte surse / „rezumate” ca pre-text pentru Săptămâna Nebunilor: Iorga – Istoria Bucureștilor: Craii de la Curtea Veche, din Papiu Ilarian, instalați aici după fuga lui Vodă Șuțu la Brașov (1802) – când Capitala rămâne pustie, doar cu vagabonzii și câinii râioși. Anecdota e suculentă: un vânzător de bragă, arnăutul Malamos Bozagiul, e înscăunat în batjocură de săraci în tronul rămas liber, pus pe un măgar – cu fața spre coada lui – și purtat pe podul Mogoșoaiei: Trăiască Malamos, domnul nostru!”. Barbu vede aici potențialul literar, „excelent episod” pentru ceea ce vreau să fac (intenția programatică a operei e iarăși evidentă!), un pasaj de folosit pentru Săptămâna Nebunilor, ca și capitolul morții Hangerliului din „Chronografu” de Dionisie Eclisiarcul (Tesaurul de Monumente Istorice a lui Papiu Ilarian). Atât în Principele cât și în Săptămâna Nebunilor scriitorul e fascinat, după cum mărturisește încă din 1954, de vetustul hârtiilor numite „Laborator”/ „stafide”, (re)tipărituri, adică false istorii, cu umor negru, grotesc, unde este batjocorită solemnitatea, și „secretele” literare – adică tratarea cinică a „gustului oamenilor pentru ceremonial”.

Tema favorită din *Săptămâna nebunilor* este „greaua melanholie”, amplificată la personajul Hrisant Hrisoscelu, comparativ cu Principele din Fanar. Eroul de aici atinge deja un apogeu al pasivității, al non-implicării în cel mai pur mod oblomovian. Termenul de MELANHOLIE este folosit inițial de Cantemir în *Istoria* sa și ceea ce C. Ciopraga vede în *Principele* este valabil și aici: „Cauza melanholiei protagoniștilor ține de convingerea efemerității tiraniei/puterii... există și melancolie a istoriei, ca destin ce refuză să se facă inteligibil și una a oamenilor care, neînțelegând, așteaptă revelații”. Avem așadar un impas tragic (idem) și Hrisant își urmează placid, resemnat, drumul aparent predestinat al prăbușirii totale, la fel ca într-o tragedie antică.

O altă temă abordată aici ar fi cea a (re)întoarcerii în strânsă legătură cu frica (așteptării), a unui Trimis (pedepsitor al lui Hrisant), așteptat ca un fel de Godot, ca pe o izbăvire, de cel care este, după cum îl vede A. Dinu Rachieru „un iremediabil condamnat, prizonierul unei iluzii” (de mărire). Ca și Principele, Săptămâna nebunilor este o capodoperă a excesului livresc, autorul atingând, orgolios, „parada erudiției” (idem). și aici avem metaistorie, și aici avem urmărirea pas cu pas a unei (de)căderi, dar

nu colective/arhetipale, ci individuale. Nu mai este un Princepe generic, ci un pretendent nominal. Doar că el este singur, nu are sprijin nici pe messer, nici pe Ioan Valahul, nici măcar pe doamna Evanghelina. Hrisant este victima propriilor patimi, obsesii ale Trecutului iar delirul său, cu flash-back-uri și febre în care Realul devine Ficțiune și invers, este al unui om bolnav – ca și autorul – de prea multă vanitate. Realul nu mai e receptat ca în Facerea lumii, și nici măcar ca în Princepele: el ține acum mai mult de katharsisul carnavalescului, de farsa grotescă, de eseul extincției, de cu mască/fără mască pur și simplu. Barbu mizează, metaliterar și intertextual, pe fiction vs nonfiction, pe ficțiune în ficțiune (adică relatarea deviantă a rătăcirilor lumești ale protagonistului într-un Cotidian pe care nu-l acceptă și el este rejectat la rându-i). Halucinația este miezul întregii cărți, unde un antierou se pregătește să moară – dar vrea să își ia adio teatral, ca într-un ultim mare spectacol. Hrisant este de două ori „ucis" de obsesie, până la moartea propriu-zisă, fizică, una deja ușoară: este omorât ca sentiment, de iubirea otrăvitoare, care-l pierde, pentru vampirica Herula și este distrus și cerebral – căzând pradă morfinei, ce-l aruncă mereu înapoi, în Vis – de teama pedepsei, de groaza de a aștepta în fiecare zi răzbunarea Trimisului. Barbu încearcă aici – apud același Rachieru – o reconstituire noir, burlescă, a Istoriei, o frescă – farsă unde ceremonialul consumă, la modul teatral, derizoriul Prezentului, în care el a eșuat și ca Iubit și ca Pretendent. Roman al Thanatosului urmărit poetic (desigur, Trimisul, echivalent cu un spectru al Morții – ispășire este și un motiv baroc, al „omului secret"), aglomerând fastuoase divagații exotice pe același (leit)motiv UBI SUNT, *Săptămâna*... cultivă și tema nebuniei la care ajunge un Oblomov autohton, amestec de beizadea și rebel eterist, compromițându-și Destinul istoric din cauza sorților nefești ai unei iubiri nelumești ce-l consumă/secătuiește ca pe o plantă. Un personaj feminin excepțional se impune aici: cruda Herulă, cea care-l distruge practic ca om pe Hrisant; cel de „după" ea nu e decât o epavă, care mimează și a trăi și se agață de viață prin revenirea cu fast în țara mică dar cu atâtea orgolii și intrigi. Dar este doar o iluzie: întoarcerea nu-i asigură salvarea lui Hrisoscelu, ci prăbușirea totală, căzând în somnie, risipit deja în cioburile Trecutului, el vrea „doar să zacă", între reverie și trezie, într-un Orient vag și „puturos", unde are o singură pseudo-evadare: „la semaine des fous", un ritual dionisiac până la urmă, care l-ar revitaliza, l-ar trezi din somnabulismul curgător spre o Moarte lentă și l-ar putea renaște, prin purificare. Dar nu e așa. De ce își ratează Hrisant ultima misiune, ca și pe celelalte – rămânând neîmplinit din toate punctele de vedere? Pentru că mort era, deși trăia? (ne întoarcem la același motiv al mortului-viu!). Este un fatum tragic aici, o Noira ce nu poate fi păcălită: Hrisoscelu plătește pentru hybris-ul său denaturat, pentru deviația sa dintr-o viață plină de „risipă și nebunie"; motivul „fumului și cenușii", adică al DEȘERTĂCIUNII vine și din *Moartea Bizanțului* de Palamas.

De la început ni se sugerează soarta schimbătoare a „alesului": el era pretendent la un tron șubred, dar este „un viitor mort", pentru că fondul lui latent e al unui risipitor,

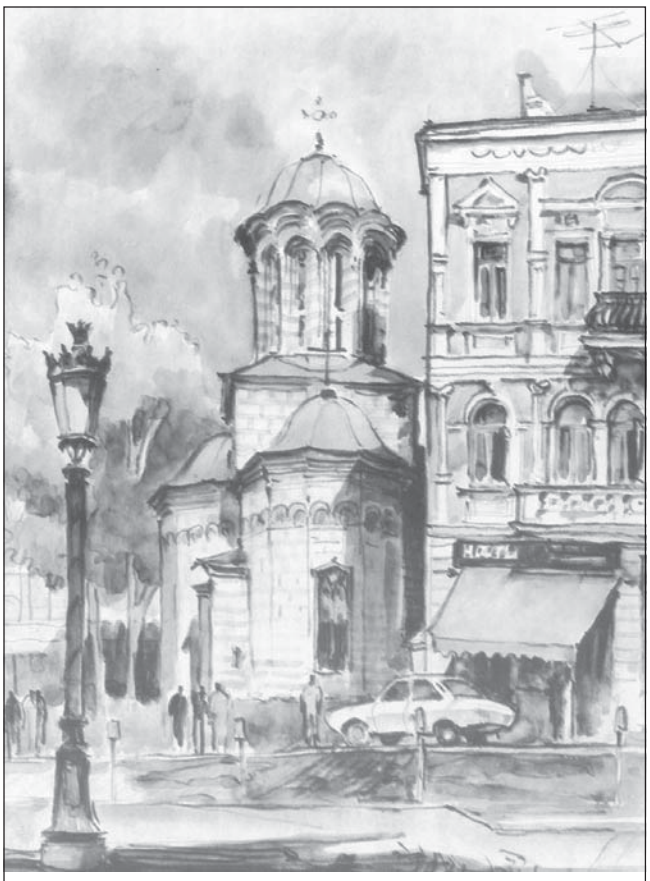

Biserica Curtea Veche (cca. 1550)

al unui pierde-vară de la Răsărit, „ruginit în vicleșuguri". Numele unui așa-zis conte... Goncearov apare încă din prima pagină, sugerându-se oblomovismul personajului prin chiar numele autorului rus care l-a gândit. Barbu descrie în pagina 12, sub motivul Ubi sunt, ceea ce va fi retorismul excesiv, al întregii cărți. Autorul folosește pe rând cuvinte rare, de argou, jargon, regionalisme, arhaisme, neologisme – grecisme, și de asemenea licențe cu aluzii zoofilice și scatofilice, încercând să demonstreze că viciul n-are graniță și lumea „e plină de curiozități".

Herula Lucrezia Vimercatti, „bucățica scârnavă", femeia care te pierde, verișoara straniului Christo Hrisoverghi, este prima tentație și primul mesager al Morții, care-l avertizează pe Hrisan: „Fugi, dacă ții la mine. Îmi place tot ce mi se refuză. Sunt nestatornică... o fiică a mării. În Răsărit femeia e doar roabă. Răsăritul vostru e plin de primejdii, averile se topesc peste noapte; eu nu am simțul aventurii, prefer mocirla Veneției". În fapt, dacă ar fi fost mai atent la spusele ei, credulul Hrisant și-ar fi putut lua măsuri de precauție; altă dată ea îi spunea că „îmi place primejdia, spaima de a fi prinsă cu altul; sunt târfă grecească!". Când minte și când spune adevărul vipera feminină Vimercatti (și cine mai știe Adevărul în aceste povești ale Orientului!) al cărei al doilea nume, Lucrezia, e o aluzie la celebra femeie fatală Borgia, după cum numele lui Hrisoverghi, fostul amant, face referință mai mult la Contele de Monte Cristo. Dacă Herula îl distruge psihic, zdrobindu-i inima, orașul Veneția îl va sufoca și îi va face praf averea. Hrisant urăște orașul, și Venezia și Bucurescii, dar prin descrierile lui le putem

pune în oglinzi paralele, implicit opunându-se și civilizații diferite. „Mocirla Veneției... putredă, bolnavă... cel mai otrăvit oraș din lume, care te posedă!" (o descriere amplă a orașului italian are loc în pagina 87), versus „rahatul de târg care le tot înflorește, duce zvonul că ce și cum – Bucurescii"...; Bucureștiul pare un loc abolit, luat în stăpânire de neant, revenind la „realitatea" Capitalei, lui Hrisant, pe moment Veneția îi va părea șteasră, uitată, ca o stampă arsă (p. 259). „Ceva se ofilise în el încă din moarta Veneție, în care n-a mai încăput când dragostea a fost pierdută", pe de altă parte, nu poți decât să iubești ca să iubești doar în Veneția, care e un fel de scenă pe care te-ai arătat. Până la urmă orașul e un utopos, un loc care nu există AȘA decât în închipuirea personajului înnebunit de Veneția din care Serbarea Redentore (un ritual ca să ne amintim de cei plecați, pe care-i vom reîntâlni Dincolo) se va opune „serbărilor galante" pe care le visează Hrisant pentru București. Tot orașul care îl fascinase și pe Eminescu este la Barbu spațiu pentru carnavalul simțurilor și primul semn al nebuniei declanșate în Hrisoscelu de pierderea Herulei. Pantomima devine o oglindă a dragostei într-un show de circ, în care „relația" lor e purtată într-o gondolă a morții – simbolic – la San Michele. „Messir, veți vedea halucinații colorate, coșmaruri adevărate, elementali, lemuri, larve și spectre", îi spune prevestitor un comediant. Ca într-un voodoo, Hrisant trece din real în demență, și invers, spectacolul cu măști și travestiuri din Venice rămânându-i obstinant în memorie (este pasajul cel mai important al cărții, pregătind mizanscena „săptămânii" bucureștene, este metamorfoza lui din VIU în MORT!). Maimuțele care-i distrug palatul închiriat pe care nu mai are bani să-l întrețină e o punere în scenă grotesc-parodică a „petrecerii" de „despărțire" de Herula și tovarășii ei (cheful adevărat nemaiavând loc) și a ruinării lui sufletești. „Nu poți face o asemenea risipă, e inuman", îi spune alt comediant. „Scursura" Lucrație l-a dus practic la sărăcie, în combinație cu Christo (pățit și falit și el cândva!) și cu soțul Vimercatti, care juca la cărți – banii lui Hrisant dați Herulei. Este un complot care l-a prins în pânza de păianjen pe victima perfectă, care a crezut „dulceața" cuvintelor grecești. Tabloul cu saltimbancii ce-i predetermină sfârșitul (falit) e emblematic, într-un motiv al ruinelor înglobat în imaginea Trimisului. Pentru că averea risipită cu atâta nonșalanță în Veneția nu era a lui. Trădând cauza Eteriei, care-i încredințase banii Revoluției, Hrisant nu mai doarme de frică, în așteptarea „omului cu lațul" al Mișcării și capătă viciul tăcerii. Pe lângă farmecul strivitei Veneții, al mișcării, Hrisant are coșmare și cu un Stambul apocaliptic, la fel ca Dimitrie Cantemir sub chipul Inorogului din Istoria ieroglifică. Hrisant are spaima decapitării, ca toți cei din Fanar (la pagina 153 pasajul condamnării din Neagra Edeculă – e vorba de închisoarea Edicule, unde erau executați domnii fanarioți). Doar că el nu va ajunge niciodată să fie domn decât în nebunia viselor sale: „Trebuia să ajung împărat la Bizanț, m-ar fi încoronat la Sfânta Sofia și ar fi cântat coruri îngerești – DAR N-A FOST SĂ FIE". Ratând și scopul suprem al banilor Eteriei – refacerea Bizantionului – adică puterea la scară macro, Hrisant eșuează și la scară micro, în caz că ar fi obținut tronul Țării Românești. Revenind aici, ca și *Principele* lui Barbu, el are planuri de „zărghit", ce le întreceau și pe ale lui Ipsilante care dorise să lărgească Dâmbovița, s-o unească și cu Argeșul și să aducă Dunărea în București!

Deși inițial Hrisant e tentat să se transforme dintr-o umbră în mândrul bărbat care a fost, el eșuează pe rând în toate tentativele. Târfa Nerantula Mavrodin (nume împrumutat de la modelul Istrati!) îi ostoiește pe moment setea de erotism iar amicii lui, Ionică Greceanu și Vasilică Ghica îi povestesc și despre alte femei ușoare care ar fi dispuse să intre în patul lui Hrisant, pe care toți îl cred bogat (un exemplu feminin din bârfele lor este Safta Ruset, ale cărei pățanii se reiau din nuvelele haiducești). „Satul" e „sârguincios la zvonuri, ducând și mai departe vorbele, și sporind ceea ce auzea", despre o fabuloasă PASQUINATE, sărbătoare nebunească menită să pună Bucurescii pe jar. Hrisant amână la nesfârșit heretisirea, primul pas al ighemoniconului, de a se duce la Palat la revenirea în Țară spre a da ploconul Principelui – probabil o superbă carozza cu armăsari, semn al puterii și averii cu care s-a întors din Italia. Patria celor bogați este banul conchide autorul – dar Hrisoscelu reprezintă nu doar conflictul între aparență și esență, ci și cel între hedonism și (auto)pedepsire și ispășire. Sentințele lui sunt cinice: murdăria sufletului omenesc e grea și plină de lături, fericirea se răscumpără cu multă suferință; câteodată trăim prea mult: una e să existi și alta să petreci; ce-a fost a trecut, prezentul se ascunde în cuvântul ACUM și viitorul încă nu s-a născut etc..

Sărbătoarea visată ar fi un ceremonial chiar al REÎNVIERII omului Hrisant, doborât de o iubire ca o luptă, în care amândoi voiau parcă să se distrugă – e o serbare cu fast, artificii, danț, măști, care să întoarcă Bucureștii pe dos, redându-i astfel vanitatea de a fi în centrul atenției. Doar că repetatele căderi în flash & feed-back, story in story, îl vor împiedica pe fanariot să poată trăi în Prezent. Cel cu „privirea de lup flămând", care (se) risipise tot cu talent de cicisbeu în obsesia dragostei și cea a jocului de cărți ce i-a mâncat averea a lucrat și a crezut toată viața în utopii. Ca eterist, inițial a vrut să se jertfească pentru a reinventa patria liberă și Bizantionul; ca îndrăgostit încălcă principiile erotice fundamentale, devenind din vânător – vânat: Herula îi scapă din brațe chiar atunci când el credea că e mai aproape de a o prinde („vânătoreasa" pare a-l ademeni că se lasă cucerită, când chiar el era prada!). După patima jocului de cărți, a alcoolului (lacherdă, prezantină, aleatico), el va fi și robul halucinogenelor. Lațul de mătase i-l pregătea „cineva" între Somn și Iluzie, iar Prințul Deșertăciunii se visează fie ca împlinit erotic la Veneția, fie realizat ca rege în Bizanț ori aiurea: dar el e doar prizonierul realității decadente din Bucureștiul în care nu va mai însemna nimic, ca și Prințul lui Theodorescu Branițte (și el izolat într-o „filegoria", într-un „claustru"). Ceea ce înțelege într-un târziu Hrisoscelu, ori poate intuiește la început asumându-și flagelarea, pedepsirea vinei de a fi trădat un Ideal, e că Herula îi devine practic Trimisul care-l strangula în fiecare coșmar! Condamnarea lui începe încă din goana într-o Veneție plină de ILUZII, trișat (la Bassetta, Panfil, Biribisso, ca și în viață), mitomanii. „Dar nu înțelegi că-și bate joc de tine? Că te-au ruinat amândoi, ea și bărbatul

ei, așa face cu toți, am pățit-o și eu printre primii?", îi spune într-un moment de sinceritate Christo, marele maestru al Ceremoniilor pierderii lui Hrisant și, de fapt, acolitul Lucreziei. Dar Hrisoscelu parcă e orb, are vălul patimii pe ochi, și nebunia legăturii cu Herula continuase... de o agonică încleștare", până pierde tot – și pe el însuși! – dintr-o voluptate nesățioasă și nesănătoasă. Totul era – spune autorul – ca o boală, din care nici moartea cea adevărată nu putea să-i scoată, orice ar fi făcut; „femeia aceea avea ceva devorator în tot ce făcea".

Meditațiile lui Hrisant dezvăluie calea lui Eros ca o împlinire numai în Thanatos: iubești în toate felurile, iubești ca să iubești, cum dorești tu, iubești pentru că ești egoist, te lași iubit, nu iubești, te prefaci doar că iubești etc. Trăiește dragostea, spaima de dragoste, împlinirea ei și singurătatea de dincolo de iubire, când pierzi totul și ceea ce părea câștigat, al tău, e numai o înșelătoare iluzie; extaz și frică, rugă și îndepărtare, refuz și revenire în lațul necruțătoarei hierodule". Lațul pe care-l tot vede în somn nu este deci al Solului Eteriei, ci al femeii care-l transformă în neant. Ea îl avertizase că nu-l va lăsa să-i citească nimic din gânduri iar el acceptase faptul că „ne mințim doar că ne iubim". IUBINDU-NE, MURIM, ar fi chiar crezul cărții. Viața, după Barbu, prin glasul ego-ului său Hrisant, e numai o pregătire, o anticameră a morții; iubirea însăși moare treptat, odată cu noi și trebuie să ne familiarizăm cu acest lucru. Hrisant se lasă pradă simțurilor și este atras de Rău, e fascinat de Femeia-Diavol și pentru că simte sub chipul ei pe Distrugător, pe cel ce-ți ia viața (hotărât că încetase să trăiască în afara Existenței normale, din care fusese „alungat"). În filozofiile lor de budoar regăsim chiar idei dragi barbiene dintotdeauna: nu-mi plac literații, artiștii, spune Herula (pag. 111); ea nu suportă oglinzile, întunericul, solitudinea; unei femei îi plac vorbele/cauzele mari ale bărbaților, sunt ca niște povești despre viscolele răsăritene despre care Christo mi-a vorbit, dar nu le-a văzut niciodată; schimbarea domnilor, bucuria nebunilor (din Cronicari), viața e făcută din nimicuri plăcute; pe femei trebuie să le faci să râdă ori să le înspăimânți, doar așa devin curioase ș.a.m.d. Autorul forțează, ca și în „Princepele", limitele sexual permisive ale epocii, vorbind ca un satyr licențios despre femeile măritate, „curve", rele de muscă și cu mâncărime la curi, ori povestind, din nou înclinat către perversități, într-un pasaj aproape pornografic, violarea unei fecioare (p. 170).

Punctele de atracție și de forță literară rămân însă două: delirul lui Hrisant care declanșează o isterie colectivă și melancolia clipei balcanice („tu suferi de boala prinților, de melanholie", îi spune Lucrezia). Hrisant este încă din „faza" sa venețiană ca un om aruncat parca în mare și care nu știe să înoate; singurul lucru sincer pe care i-l spune Herula e că și ea simte la fel această singurătate în doi: „nu ți se pare că suntem închiși într-o piramidă?". Timpul începe să se destrame, memoria eroului se tulbură, toți se uitau la el ca la un nebun, cu înțelegere; totul a fost o sfărâmare în zadar, el e „un căzut, un dogit, o vechitură, când se uită în oglinzi" (din nou motivul ubi sunt – pag. 265). „Ai dormit ori iar te-ai gândit la ale dumitale?", îl întreabă Iusufache, servitorul credincios, un fel de Sancho Panza mioritic în faza „bucureșteană" a lui Hrisant, când el crede că înebunește treptat, între închipuiri și vizitele amicilor, o ceață i se pune pe creier. „O înstrăinare intra în ziduri; moartea pustia totul, lua cu ea orice sens al existenței; odată cu distrugerea trupului, nu mai exista nimic din moment ce nu mai știai nimic". Rupându-se de dragostea sfârșită brusc – ca de O BOALĂ DE CARE TE MÂNTUI – protagonistul speră că-și va găsi consolarea în dulcele stil balcanic, al luxului și trândăviei, al tălănițelor și mascaradelor. Hrisant trăiește însă un calvar cu ochii deschiși, un Infern dantesc coborât în odaia sa: „Parcă am trăit un secol", mărturisește el, îmbătrânit ca Făt Frumos din basm. Mai întâi îi mor canarii, apoi șoimii și câinii de vânătoare, armăsarii de la caleașcă, îi fug slugile. Trec câțiva ani, Princepele vechi a fugit, a venit altul iar lumea începe deja să-l blesteme pe „mincinosul" Hrisant, care le promisese Săptămâna Nebunilor, încât unii cheltuiseră averi ca să se pregătească pentru ea (este „răzbunarea" Hrisoscelui, de a-i lăsa faliți pe boierii pământeni, pentru că naivul cândva și el înșelat le dă o „lecție" altor naivi ce fac „problemă" națională și scop al existenței din utopia lui: „Nu mă las până nu ajung și eu să fiu invitat la Săptămâna Nebunilor). Singurul care-i ghicește stratagema – ce ține de farsă, de carnavalesc – este Kostaki Kiriazi, care își dă seama că excentricul aparent e în fapt sărac: „Ai venit cu idei stravagante de pe unde ai fost și lumea zice că de fapt ești NEBUN și îi păcălești pe toți". Toată lumea îl așteaptă, vrând să vadă ce n-au văzut Bucurescii de când sunt ei. Doar că Hrisant se afundă în stenachoriile lui de sofialist", cu eteruri, ciubuc, pravuri: „am un LIHTIS, nu-mi vine să fac nimic, nu mă trage inima", îi amăgește el mereu pe toți și pe sine. Uneori are reacții de înviat din morți: nu crede că i-au fugit arnăuții neplătiți, că pietrele „prețioase" sunt false, că s-au dus moșiile la amanet și nu-l caută creditorii. Începe chiar să creadă că Săptămâna Nebunilor de fapt... a avut loc (!) și le inoculează asta și ultimilor slugi: „Cum le-a mai tras boierul clapa", zice Iusufache, „i-a sărăcit pe toți".

În sinea sa, Hrisant se simte SURPAT, SFĂRÂMAT, între letargii prelungite, e mai mult decât o TROAHNĂ (de parcă ar fi dus ori dilit) – sunt etapele unei DESTRĂMĂRI PSIHICE, este romanul total al unei PRĂBUȘIRI exterioare și interioare. Dincolo de oniric, himere, nevricale, istericale, alucinații, pentru el nu mai există decât o singură izbăvire: SFÂRȘITUL, ruina finală, moartea prin șireangul de mătase sau otrava (ca orice condotier), adică dimineața pe care-l avertizase Herula că va veni și al cărei apus nu-l va mai vedea. Totul este tulbure pentru acest personaj renăscut și mort de atâtea ori, printre măști, dansuri, orgolii, sete de amor, lentoare, somnie, corupție, venituri adică NIMICURI.

Imaginea de final e cea a Mântuitorului, ceea ce și-a dorit mereu să fie Hrisant și nu a putut. Simbol al RATĂRII fascinante, căzând mereu pradă dilemelor unei vieți RISIPITE (trădare, desfrâu), trăind cu spaimă ucigașă de Trimis, fanariotul ce și-a trădat frații și cauza este un Sisif condamnat să-și asume EXPIEREA COTIDIANĂ, pentru că „avea să moară, murea, murise...".

Nik Sava

ÎN CARE, CA SĂ TRECEM PUNTEA, NE FACEM FRAȚI CU DRACU'

– fragment –

Când se putu opri din tuse, Eroul văzu că fumul începuse să se împrăștie. Ceilalți gâfâiau, ștergându-și lacrimile ce le curgeau pe obraz. Numai Yulgur părea să sufere cel mai mult de pe urma fumului: era căzut lângă ușa pe care vraja lui Zildir o deschisese totuși – mai precis o scosese din țâțâni, aruncând-o pe podea, dincolo de prag.

– Hm... Se pare că n-am murit... se miră bucătarul, după care se repezi să dea o mână de ajutor trogloditului.

– Unde-i Fumul Morții? se întrebă vraciul. Odată împrăștiat fumul produs de Zildir, coridorul rămăsese gol. Doar în locul în care fumul amenințător se târa ca un șarpe spre eroii noștri, cu doar câteva clipe mai devreme, acum stătea în genunchi un diavol.

– Ptiu, drace! își făcu Eroul cruce – pentru prima dată, de altfel, de când ajunsese pe tărâmul cel străin.

– Nu face semnul acela! gemu diavolul. Negru, cu trupul acoperit de o blăniță scurtă și deasă, sârmoasă, cu buze, urechi și cornițe de capră, cu o coadă lungă de măgar, copite la picioare, ochi sălbatici gălbui în care păreau a pâlpâi flăcări: exact așa cum își imaginase Eroul un drac dintotdeauna. Numai furcă nu avea în mână...

– Tu cine estem? alunecă Hitaiori între diavol și ceilalți, cu mișcări line, de șarpe, scoțând katana cu o mișcare lină.

– Eu sunt robul vostru, preaspurcatul Cilipir.

– Și ce vrem?

– Vreau să vă servesc. Voi sunteți binefăcătorii mei și, până nu îmi plătesc datoria, nu sunt liber să plec.

– Stai puțin, Prințe. Ia să vedem ce vrea spurcatul... Nu pare agresiv. Spune ce ai de spus!

– Eu am fost iubitul Javilei, sora Dușmanului...

– Și ea e tot diavoliță?

– Tot. Și am fost iubiți...

– Puteam iubeam la voi, diavol? se amestecă trogloditul.

– Am fost amanți. Și...

– Împerechem ca animal, trase concluzia Hitaiori.

– Chiar și unele animale au sentimente. Unele leagă chiar relații de familie, ca lupii, de exemplu, îl contrazise Felimon. Așa spunea vânătorul palatului...

– Și am fost aman...

– Cum e la troglodiți, Yulgur? întrebă vraciul.

– Troglodit nu estem animal! răspunse mândru Yulgur.

– Nu făcem animal la Yulgur, se supără Hitaiori, uitând de diavol. Yulgur estem frate la mine!

– Am fo...

– Vă rog să mă iertați, nu am vrut să-l jignesc. Știu că nu sunt animale, dar dacă tot veni vorba... Am fost și eu curios, na!

– Yulgur, troglodiții iubesc? întrebă bucătarul blând.

– Amanți...

– Troglodit iubeam un dat la viață la el. Făcum mulț copil. Grijeam, văzum creșteam mare. Nu avut muncat, troglodit dădeam trup la el muncat copil... Muncat!

– Și copiii vă mănâncă? se miră Eroul.

– Eram amanți...

– Copil mic, nu știum. Foame mult, muncam. Muncam părinți, muncam frate. Trăiam. Creșteam mare, știam, nu muncam. Dădeam trup la sărman copii, ajutam trăim. Rămas puțin, sau nu rămas ioc...

– Tristă viață aveți, Yulgur, îl căină bucătarul.

– Nu mereu întâmplam asta. Numai când muncam eram ioc. Numai iubeam un dat la viaț, făcum un dat copii. Iubit la ei, văzum creșteam troglodit. Iubeam un dat un fimei, apoi nu mai putum iubeam.

– Semănăm, Yulgur! se bucură burtosul. Și eu am iubit o singură dată în viața mea...

– Oamen puteam iubim mereu la viaț al lor, până muream. Faceam copil, bătrân eram, trăiam iubim... Când bătrin eram, iubit prieten eram...

– Mă ascultați sau nu?! își pierdu răbdarea diavolul. Ce tot îi trageți cu dragostea?

– Voi nu iubiți?

– Noi facem dragoste. Trebuie să și iubim? Ce mi-e una, ce mi-e alta, o diavoliță este la fel ca oricare alta.

– Parcă vorbeai despre Javila cu drag...

– Ei, la naiba, cu drag! Am fost mai al dracu', am ajuns în patul ei... n-aș mai fi ajuns! Când a terminat cu mine, m-a blestemat...

– De ce te-a blestemat? întrebă burtosul, curios și cu milă.

– De parcă n-ați fi blestemați și așa... mormăi vraciul.

– Viaț ca la diavol rău estem. Știam, diavol veneam blestemam sărac troglodit. Troglodit uitam troglodit eram, diavol eram. Împerecheat diavoliț, făcum mult copii. Muncat toț copil...

– Și voi faceți copii mulți, drace? se arătă și Eroul curios.

– Ce are asta a face cu Javila? Ea...

– Voi mâncați copiii? O, săracii de ei...

– Puteam, prăjeam la copil. Flacără la diavol, la Hele...

– Nu prăjim, pe noi flacăra...

– Și îi mâncați cruzi? Așa, de vii?

– Nu muncat... Hei! Ia mai dați-mi pace. Nu mâncăm copiii noștri! Troglodiți, elfi, oameni, pitici, tot felul... Câte un înger, dacă avem noroc... Și de altele... Noi ne hrănim mai ales cu flăcări și cu suflete,... Copii uneori, ei au sufletul pur...

– Eu tăim la diavol! se hotărî Hitaiori, repezindu-se către drac.

– Stam, ascultam! îl opri Yulgur. Auzeam ce vream spunem!

– Chiar așa, lăsați-mă să spun. Javila...

– E frumoasă Javila? întrebă bucătarul.

– Frumoasă ca dracu, pufni Zildir în râs.

– Ba poate să fie frumoasă, drăcoaica, își dete Eroul cu părerea.

– Javila, când a...

– Cum poate să fie frumoasă, dacă seamănă cu ăsta? insistă bucătarul. Seamănă cu tine? se întoarse spre Cilipir.

– Nu, ea e diavoliță. Ea...

– Atunci, poate că e frumoasă.

– Ce aveam la Javila? Tu iubeam fetiț!

– Păi, întrebam și eu, așa...

– Nu întrebam! Mă ascultați ce am de spus, sau ce dracu'?!

– Diavole, nu vorbi urât că fac cruci peste tine! se burzului Eroul.

– Răbdarea nu este una din calitățile noastre... Lăsați-mă, vă rog, să continui, se milogi diavolul.

– Cum arată Javila? deveni dintr-o dată curios vraciul.

– Lăsați-l să spuie!

– Poate nu tăim, vorbit frumoz, spuse prințul cu oarece îndoială în glas.

– Diavol nu aveam calitate, comentă încruntat troglodit.

– Cred că a început să mi se facă foame, spuse, bineînțeles, vraciul.

Toate acestea fură spuse aproape în același timp. Diavolul scrâșni numai din dinți, rămânând tăcut. Cei cinci se uitară unul la celălalt și încercară să spună ceva. Din nou, toți deodată. De data asta chiar nu se mai înțelese nimic. Eroul ridică mâna și le făcu semn să tacă, apoi vorbi:

– Să vorbim pe rând! Tu ce ai zis, vraciule? Ce vrei să afli de la diavol?

– Nu vreau să aflu nimic. Mi-e foame! Cu toate întâmplările astea, nu am mai mâncat nimic. Zâna nu a venit, verdeț n-avem...

– Buuun...

– Bun pe naiba! Trebuie să găsim o soluție!

– Să-l ascultăm pe dracu', poate aflăm ceva. Tu ce ai întrebat, Yulgur?

– Nu întrebam, comentam. Ăsta cap prost eram, ascultam acum.

– Bun. Tu, Hitaiori?

– Nu întrebat. Spus nu tăim la drac. Poate după ce vorbim...

– Iar tu, Felimoane?

– Eu vreau să știu cum arată Javila...

– Este și asta ceva. Să mă lăsați pe mine să vorbesc, nu vă mai băgați. Zi drace, cum e Javila?

– Javila este frumoasă... Poartă chip de fecioară, foarte rar ia înfățișare de diavol. Umblă mai mult pe Lume, prostește oamenii, chiar și pe împărați, îi pune de fac drăcii... E rea, numai Dușmanul e mai rău decât ea. La toți ne este frică de Javila, face rău numai din plăcerea de a vedea pe alții suferind...

– Și diavolii suferă? întrebă burtosul, după care își ceru iertare**,** plecându-și ochii și trăgându-și capul între umeri. Diavolul privi către Erou.

– Răspunde!

– Nu știu de alții, dar eu am suferit. Până să o cunosc pe ea, am avut o viață liniștită, ca toți dracii. Mai făceam vreo drăcie, mai chinuiam vreun suflet păcătos... Eram unul din Legiunea de Jos. Până a venit ea...

– Ea ce a avut cu tine?

– Nu știu. De obicei, ea nu cobora ochii spre noi, partenerii ei erau din Legiunile de Deasupra. În ziua aceea chinuiam un nepricopsit de aliman... nu mai are importanță ce făcuse la viața lui. Îl trimiteam să aducă apă de la fântână cu o sită... Până la mine**,** rămânea sita uscată, așa că îi trăgeam un harapnic pe spinare...

– Păcătoșii sunt, deci, pedepsiți după moarte?

– Sufletele lor. Până la a doua naștere.

– Care religie îi poate scăpa de această cazną?

– Religie? Ce are religia cu asta? Fiecare plătește după lucrurile bune sau rele făcute în viață.

– Dar unele religii promit iertarea păcatelor, dacă te căiești chiar și în ultimul ceas.

– Dacă te căiești sincer de o faptă rea – și nu o mai repeți niciodată. Atunci pedeapsa este redusă – uneori ștearsă...

– Și dacă se roagă preotul pentru tine?

– Astea-s vorbe, nimeni nu are această putere, pe această Lume. Mai bine și-ar vedea fiecare de propriile sale păcate... Alimanul fusese preot la viața lui!

– Dar unii zei au putere de iertare...

– Zeii? pufni Cilipir diavolul. Dar pe ei cine îi iartă?

– Dar Hristos, îndrăzni Eroul.

– Să nu încurcăm lucrurile. Puterea e dreaptă și vine pe Cale. Nu contează numele pe care I-l dau pământenii. El iartă și pedepsește... Și noi, și îngerii, suntem uneltele lui, facem voia lui. Când pierim, tot la El ne întoarcem.

– Lăsați religia acum, se stropși vraciul. Avem treburi mai urgente de discutat. Cum ieșim de aici? Ce mâncăm?

– Zi mai departe, termină-ți povestea, trecu Eroul peste întrebările lui Zildir.

– Și m-am trezit cu ea, trecea pe acolo. Nu știu unde se ducea, dar a renunțat. Am devenit iubiți... amanți, amanți! Nu mă mai întrebați de dragoste! Deși... Am fost împreună ceva vreme, ea mai pleca, mai venea, nu știu câți iubiți a avut în acel timp. Eu, nu m-am mai împreunat cu alte diavolițe... După ce am refuzat vreo câteva, celelalte nu m-au mai căutat. Erau destui draci în Legiune.

– Voi faceți copii? Adică, dacă vă împreunați așa de des...

– Uneori. Numărul nostru este întotdeauna același, așa e dat de Putere. Dar uneori, când Puterea vrea ca numărul nostru să crească, se nasc draci. Alteori, Puterea hotărăște că suntem prea mulți, și unii draci pier. Crapă, dispar... Nu știu cum să zic – nu mai sunt. Noi suntem sau nu. Nu creștem, nu îmbătrânim... Când ne naștem, suntem de mărimea dată.

– Ziceai de copii...

– Copiii cuiva... Ne știm mama și tatăl.

– Și Dușmanul?

– Dușmanul este stăpânul nostru, așa cum Puterea este stăpânul nostru. Dușmanul nu poate crea, doar distruge. Dar poate întoarce spre el. El este tot o Putere, o parte rea a Puterii. Eu cred că, la început, Puterea era și bună, și rea. Pe urmă, când a creat Calea Luminoasă, s-a purificat. Și tot ce era rău în Ea a devenit Dușmanul. Puterea nu se creează, nici nu poate fi distrusă. Așa se zice. Deci, nici Dușmanul nu a putut dispărea, ci a apărut alături de Putere. De atunci încearcă să distrugă tot ce este sau a fost creat de Putere, din răzbunare că el nu poate creea... Cel puțin așa se zice...

– Deci, Dușmanul nu poate fi învins... murmură Eroul.

– Așa se zice. Dar... dar eu știu de la Javila... Dușmanul a găsit o cale să distrugă întreaga creație a Puterii, numai că

acum a început să se teamă. Se pare că în Calea Luminoasă este scris despre un anumit mod prin care el poate fi distrus, sau poate fi numai diminuat...

De fapt, de aici mi se trag necazurile. A văzut Javila că nu mă mai culc cu alte diavolițe și a început să râdă de mine. A trebuit să recunosc că îmi făcea plăcere – că *mă bucur*, așa am spus! – când ea venea pe la mine, că îmi părea rău când pleca... Că îmi era dor de ea... A râs de mine și a spus că nu va mai veni la mine niciodată. La prostul de Cilipir din Legiunea de Jos. Iar eu nu am găsit altceva de spus decât că o să divulg și altora că Dușmanului îi este frică de ceva. Asta a făcut-o să-și piardă înfățișarea de fecioară, a devenit diavoliță**,** cu ochii plini de flăcări... Și m-a transformat în Fumul Morții, în „îmbrățișarea de veci". „Tot îți place ție să îmbrățișezi, a râs ea. Atunci, **în** îmbrățișare eternă sa te prefaci, hi hi hi!"

M-a pus în „Oglinda Lunii" – ligheanul de argint al zeiței. Mi-a poruncit să pedepsesc cu îmbrățișarea pe toți cei ce pun mâna pe ceva ce aparține zeiței. Pentru că eu sunt Cilipir, diavol în Legiunea Războinicii, eu nu pot face altceva decât să pedepsesc. Alții, cei din Legiunea Minciunii, momesc pe oameni să greșească, sau pe troglodiți să ni se alăture. Cei din Legiunea Urii umblă cu bârfe, bagă zâzanie între oameni. Cei din Legiunea Crimei îi fac pe pământeni să se ucidă între ei...

Cilipir rămase tăcut, căzut pe gânduri.

– Cât ai stat în Oglindă? îl întrebă burtosul. Sărăcan de tine, drace. Nici nu ai prea avut mulți de pedepsit...

– Mult, muuult... Pe atunci mai veneau credincioși la templu. Mai târziu**,** au venit doar troglodiți, rar câte un pitic. Pe urmă... De foarte mult timp nu a mai venit nimeni. A început să vină trogloditul acesta, dar el nu a greșit cu nimic.

– Ți-o fi fost urât să stai acolo așa...

– Mă gândeam la Javila... Știți, e frumoasă când își ia chip omenesc de fecioară, dar mie îmi place mai mult cu chipul ei de diavoliță. E așa de frumoasă, înaltă și subțire, cu botul frumos conturat, cu nările fremătând ca la căprioara care presimte primejdia, cu cornițe perfect simetrice, cu blănița ca un mușchi răcoros, cu ochii de cel mai pur șofran, în care lucesc lumini ca de apus de soare...

– Vorbit frumoz iubim la diavoliț, zise prințul. Inimă ca poet avem Cilipir...

– Nu știam că se pot găsi cuvinte de dragoste care să descrie o drăcoaică... mormăi Zildir, impresionat fără voie. Ce ai mâncat în tot timpul ăsta?

– Măi**,** vraciule, numai la mâncare te gândești! își arătă bucătarul dezamăgirea pentru ruperea momentului de vrajă.

– Cilipir nu a mâncat în tot timpul acesta. Diavolii se hrănesc cu suflete, v-am spus. Când au. Dacă nu avem, nu mâncăm. Uneori mă gândeam că Puterea se va hotărî să reducă numărul diavolilor și voi fi printre cei luați, să mi se termine blestemul, dar nu a fost să fie. Dar pe urmă mă gîndeam că dacă nu mai sunt, nu o să mă mai pot gândi la Javila...

– Deci, nu îți pare rău că te-am scăpat de blestem? întrebă Eroul. Deși nu știu cum s-a întâmplat... O fi greșit cu ceva vraciul.

– Bun nu greșim altcum, completă Hitaiori

– Nu îmi pare rău. Cred că mă bucur, dacă bucurie este ceea ce simt. Pot să mă întorc la Legiunea mea, poate o să o pot vedea din nou pe Javila, chiar de departe... Dar înainte trebuie să vă îndeplinesc o dorință. Nu din recunoștință, căci nu știu ce este recunoștința, ci pentru că așa a lăsat Puterea.

– Să ne scoți afară! se băgă Zildir, fără a aștepta părerea celorlalți.

– Așa vreți? ceru confirmare Cilipir. Afară vă așteaptă Dușmanul și slugile lui. Aici nu poate pătrunde, Zeița este puternică. Dar afară...

– Decât să murim de foame...

– Vă pot aduce mâncare.

– Nu ne prosti, drace! Mâncarea se mănâncă, ce nu se mănâncă**,** se strică...

– Bine, atunci vă scot afară. Deși, nu știu de ce, simt că ar trebui să mă împotrivesc acestei porunci.

Acestea fiind zise, începu să bolborosească cuvinte într-o limbă neînțeleasă. Se auzi un bubuit înfiorător și... și nu se întâmplă nimic. Doar Cilipir dispăruse.

– Ne-a mințit, diavolul dracului! se burzului vraciul.

– Mai bine tăim, i se alătură prințul.

– A vorbit așa de frumos de Javila... Lăsați-l în pace, are și el păcatele lui de plătit.

– Felimoane, tu găsești o vorbă bună până și pentru un diavol. Acum ce facem?

La întrebarea Eroului nu avu nimeni un răspuns. După o vreme, trogloditul spuse:

– Mergeam cameră la Yulgur. Poate venim zin.

Se întoarseră în camera luminată. Totul părea neschimbat. Vraciul căută prin coșuri și saci, după care spuse dezamăgit:

– Nu a venit. Oricum, nu a adus nimic, nici măcar verdeț...

Yulgur își oferi din nou soluția obișnuită, neîntrebat:

– Rugam! Așteptam, dormeam.

Ceilalți nu se putură împotrivi acestor cuvinte. Hitaiori i se alătură pe saltea, vraciul începu să se plimbe din perete în perete, cu mâinile încrucișate la spate, Eroul adormi pe canapea, iar bucătarul i se puse la picioare, jucându-se cu păpușica.

Deodată o scăpă din mâini, sărind speriat în picioare.

– Ce întâmplam? deschise ochii Yulgur, fără a se ridica.

– Păpușa! Vorbește! Știi, vorbeam...

– Știm, înțelegeam vorbit la om, se supără trogloditul. Nu spurcam limb că voiam, gâtlej nu lucrat taman-taman...

– Nuuu, nu asta am vrut să spun, își ceru iertare grăsanul. Știi? reluă el explicația, vorbeam în șoaptă cu păpușa și deodată mi-a răspuns!

– Și ce zicea? întrebă și vraciul.

– Păi, nu am ascultat, m-am speriat. Ceilalți se strânseră în jurul lui, până și Eroul, care se trezise între timp. Bucătarul luă păpușica din nou în mână și o duse la ureche, ascultând cu atenție. Pe urmă spuse, uimit:

– E Cilipir...

– Ce căutam păpușic?

– A greșit vraja... căută bucătarul să nu privească spre Zildir.

– Aha! se bucură vraciul, mulțumit să audă și despre nereușitele altora.

– Cum zicea prințul, bine că nu a ieșit mai rău, spuse Eroul ironic.

– Putum estem toț cinci la păpușic, pufni în râs Hitaiori. Cu burt la Felimon, greu estem stam acol.

– Nu vorbeam rău la burt! se împotrivi trogloditul. Burt cinstit, respectabil...

– Zice că asta a și vrut, să ne bage pe noi în păpușică...

– Aha, ticălosul dracului! I s-a-nfundat! Să dăm foc la păpușică, să vedem dacă pleznește diavolul...

– Zildir, rușine eram la tine! Legiune la Ură și Omor veneam,

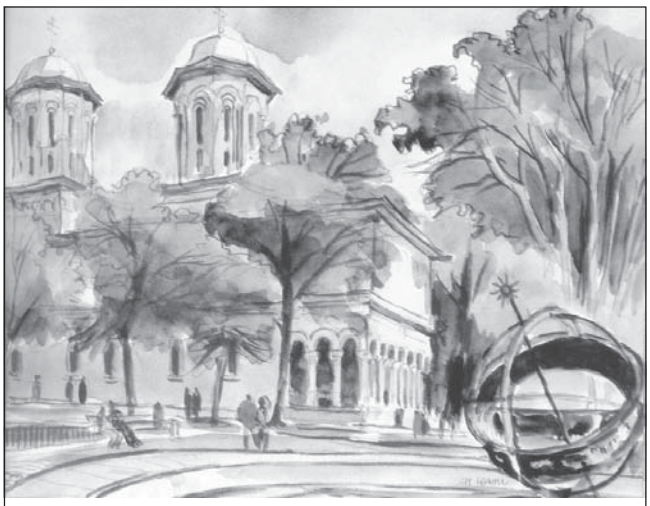

Biserica Sf. Gheorghe Nou (1705-1706)

păcat vorbeam.

Zildir se uită uimit la troglodit. Se aștepta ca oricine să-l certe, numai trogloditul, nu. Contrastul dintre înfățișarea acestuia și vocea lui blândă și împăciuitoare era atât de puternic, încât părea a nu se încadra în reguli. Se hotârî să-l țină pe Yulgur sub observație – pentru orice eventualitate.

– Ce mai zice diavolul?

– Păi, vrea afară.

– Cum afar? Zdrobeam păpusic?

– Eu păpușa nu o stric! Mai bine stă Cilipir acolo cât îi hăul... Stați puțin... Cică nu trebuie să stric păpușa.... Atunci îl scoatem!

– Cum scoteam?

– Cică trebuie să îmi fie rob mie, căci a mea este păpușica. Să-mi îndeplinească trei dorințe, cu credință. Apoi, e liber să plece în treaba lui.

– Așa... Atunci ai grijă ce ceri.

– Spune că cea care va face să-mi îndeplinească dorințele este Puterea. În veac nu s-a întâmplat ca diavol sau înger să cadă des în slujba oamenilor, dar când s-a întâmplat, poruncile au fost împlinite nesmintit!

– Atunci gândește-te bine, și cere! se amestecă Zildir. Nu gândi cu burta, ci cu scăfârlia. Cât ai stat în bucătărie, printre oale și blide, poate ai pierdut din imaginație, poate ai pierdut-o de tot. Și voința, alături de ea. Oh, că nu mi-a fost dat mie să fi ținut păpușa în mâini**,** în acel moment! Aș fi știut eu ce să cer!

Zildir își frământă mâinile, neputincios.

– 'Juram Felimon când luam păpuș! Acum vream porunceam?

– Lăsați-l în pace, că are minte câtă îi trebuie, îl lăudă Eroul pe burtos. Nu-i deloc prost...

– Deștept estem Felimon. Vrut Hitaiori avem minte cât bob la Felimon.

– Acum nu supăram, Zildir, zise trogloditul vraciului. Felimon pretin la noi, ca și tu. Nu uitam urât...

Vraciului i se bulbucară ochii în cap și dădea din gură ca un pește pe uscat – dar nici un sunet nu ieșea. Văzând zbuciumul vraciului, Eroul intră la idei.

– Ce-i, vraciule, ți-ai înghițit limba?

Vraciul dădu înspăimântat din cap, afirmativ. Începu să arate când spre gură, când spre Felimon.

– Făceam ceva Zildir? întrebă Yulgur pe bucătar.

– Păi, eu nu am zis nimic, numai cât m-am gândit să mai tacă dracului din gură...

În timp ce vraciul se apucă cu mâinile de cap, ceilalți se uitară unul la altul, încurcați.

– Acum ce facem? Zildir, fă tu o vrajă, ceva, poate scapi...

– Nu puteam, interpretă trogloditul semnele disperate ale vraciului. Trebuiam vorbea la vraj.

– Oh, zei, ce-am făcut?! gemu burtosul**,** cu ochii în lacrimi. Mai bine...

– Taci! strigară cei ce putură**,** într-un glas.

– Nu ziceam ce gândeam, completă Yulgur. Nu gândeam! Ala diavol blestemat, făceam poruncă ce voiam el. Plineam trei porunci, el plecam, noi chinuiam!

– Are dreptate, îl susținu Eroul. Ai grijă ce gândești.

– Să poată vorbi din nou Zildir! izbucni bucătarul. Asta vreau!

– Doi, se auzi o șoaptă dinspre păpușă.

– Zildir merită tot ce-i mai bun! E singura noastră speranță în lupta cu Dușmanul. Mi-aș da viața, numai el să fie cel mai mare vraci din toate timpurile!

– Trei, zise Cilipir, ridicându-se ca un fum albăstrui din păpușica scăpată pe jos. Ți-am îndeplinit poruncile, bucătare. Ai fi putut cere bogății, împărății, viață veșnică... Ai fi putut cere să-l distrug pe Dușman, și-l distrugeam, cu ajutorul Puterii. Așa, rămâneți aici până veți muri de foame! Sau până când bucătarul își va jertfi viața, dând vraciului putere să vă scoată. Hahaha!

Cu un râs diavolesc, Cilipir dispăru. Cei cinci se priviră triști.

– Bun lucru ai făcut, măi Felimoane, mormăi Zildir, posomorât. Mai întâi m-ai amuțit, ca un neghiob. Apoi ai mai stricat o poruncă, scăpându-mă, de parcă e vreo scofală dacă vorbesc sau nu! Ce dacă nu mai puteam face vrăji? Tot nu-mi ies... Găseam eu o pâine de mâncat, nu mă lăsa familia cerșetor pe drumuri... Ba îmi găseam și nevastă, tot zice Zulfina că m-ar lua de bărbat**,** dacă nu aș scoate numai tâmpenii din gură.... Și cea mai mare gugumănie: porunca a treia! Să legi viața ta de puterea mea de vrajă. Că nu va fi destul să mori ca un dobitoc ce ești, dar tot restul vieții să nu mai pot face o vrajă fără a-mi aminti de tine!

– Lăsam. Nu certam, îi luă Yulgur apărarea bucătarului, ca de obicei. Făceam cum știam. Greșiam, da' acum diavol plecam eram.

– Poate că era mai bine să ceri distrugerea Dușmanului, zise Eroul. Se gândea că doar așa s-ar fi văzut scăpat de pe acest tărâm străin, pentru a se întoarce din nou în lumea din care venise. Dar, pe de altă parte, poate că așa trebuia să se întâmple. Dacă Dușmanul pierea acum, aventura s-ar fi terminat ușor și înainte de vreme...

– Bine alegem, interveni și Hitaiori. Zildir bine sănătos estem, Felimon liniștim, ala spurcat Diavol plecat estem...

– Dar noi suntem tot în hrubele astea, fără verdeț, fără zână, fără putință de a ieși la lumina zilei... Acum ce facem?

– Ce făceam? răspunse trogloditul. Mergeam culcam! Făceam destul la zi de acum. Culcam!

Încredințat că ceilalți se vor supune îndemnurilor lui, trogloditul se sprijini de un perete și închise ochii. Poate se ruga, poate adormise... Ceilalți îi urmară curând exemplul, tot nu aveau altceva mai bun de făcut... Chiar și vraciul, cu mațele ghiorăind de foame.

Lucia Dărămuș

AM AȘTEPTAT SĂ VINĂ ÎNGERII*

Gerul scârțâia sub picioare și lătra pe la încheieturile geamurilor.

Pe frigul acela cumplit Ilinca primi o vizită. Nu i se întâmpla prea des. Aveau la dispoziție doar o oră. Înserarea coborâse deja, iar bărbatul, ca să ajungă la gară, trebuia să traverseze o pădure deasă de brazi. Nu-și spuseră prea multe, așa că ora aceea trecuse foarte greu. La despărțire, Ilinca se agață de gâtul tatălui ei. Voia să rămână acolo cu ea pentru totdeauna. Fără cuvinte de prisos, bărbatul îi desprinse mâinile, îi aminti că trebuie să plece, că nu poate să mai rămână și să fie cuminte.

Micuța rămase în pragul ușii sanatoriului privind conturul acela bine făcut cum dispare în ceața răvășită de ger. Lacrimile, rostogolindu-se în năpraznicul vifor peste obraji, se transformară în perle albe. O mână puternică i se înfipse în umăr, trăgând-o înăuntru.

– *Nu voi auzi toată seara scâncetele tale*, replică pe un ton grav asistenta de gardă. *Sper să nu-l mănânce pe taică-tu lupii în pădure; asta doar dacă încetezi!*

Ilinca alergă spre fereastră. Buzele, cu tot cu bărbie, îi tremurau. Își înghiți fiecare lacrimă, fiecare sughiț, un nod cât un ou i se puse în gât, că abia mai putea respira. Trebuia să se oprească din plâns, altfel lupii i-ar fi mâncat tatăl. Din depărtare pătrundeau în mintea ei urletele ascuțite de câini. Își închipuia că sunt lupi, că s-au năpustit asupra tatălui ei, că în curând vor coborî din cer îngerii să-l ia, asta aflase de la buna, că lumea va fi tare tristă în lipsa acestui om. Fetița credea că tatăl este o persoană foarte importantă, că totul depinde de el, din acest motiv nu o vizitează prea des, că așa trebuie să fie, că toți copiii sunt singuri.

Era din ce în ce mai îngrijorată. Ziua aceea fusese pentru micuță tare grea. Acum însă, nici nu mai conta că de dimineață codițele ei blonde fuseseră tăiate pentru că nu avea cine să-i spele părul, nici că tatăl ei nu observase lipsa lor, nici că n-a mai putut rămâne cu ea. Acum alta era preocuparea Ilincăi: *pe tata îngerii să nu-l ia* – își spunea întruna, fixând cu ochii albaștri îndepărtata pădure de brazi scăldată în zăpadă.

Bărbatul trecea în ochii multora drept un om cu vază. Pe lângă faptul că avea o statura înaltă și bine croită, purta haine elegante, sobre, ochelari cu rame mari, lentile fumurii, pălărie cu borul larg, mănuși negre de piele, cravata nelipsită, la fel diplomatul; privirea ușor încruntată și tăcută trăda o persoană mai mult decât interesantă; curtenitor cu femeile în limitele respectului, sobru și cumpătat în discuții cu bărbații.

Prezența Ilincăi nu-i stârnea nici o reacție.

De fereastră se apropie Zenobia. Gândurile micuței erau departe, încât nu simți prezența prietenei ei mai mari. Zenobia avea zece ani, Ilinca nouă. În sanatoriu, pe lângă copii diabetici, erau și hepatici. Zenobia avea pielea pământie, mâinile și picioarele foarte subțiri și o burtă extrem de mare, mersul ușor legănat și greoi dădea la iveală un clipocit de apă venit din abdomen. În afară de Zenobia, Ilinca nu mai avea alți prieteni printre copii. Zenobia era internată în sanatoriu de vreo patru ani. În timp, hainele îi deveniră zdrențe; murdară, ca toți cei mici, desculță, din când în când ieșea în sat la cerșit. Țărăncile îi aruncau în batjocură câte un biscuit. Deși școala se afla peste drum de spital, ea nu era lăsată să participe la orele de curs. De altfel, copiii se confruntau cu multe probleme, cei mai mulți suferind în special de foame.

Ilinca avea noroc că învățătoarea ei care o îndrăgise, uneori o lua la ea acasă, o spăla, îi dădea să mănânce sau făcea temele cu ea, dar nu prea des, pentru că se izbea de dezaprobările medicului. Pe furiș, tânăra învățătoare îi strecura fetiței printre zăbrelele gardului cărți.

Acum însă era iarnă, era vacanță. Nici una, nici alta nu putea să stea pe uliță, nici uneia nu i se permitea să citească. Nu de puține ori, Ilinca fusese pedepsită pentru că încălcase această regulă stupidă de a nu citi, abătându-se de la programul impus de personal. De obicei, iarna, toți copiii erau strânși într-o sală mare cu sobă, unde fiecare se îndeletnicea cu altceva, îmbrânciturile și țipetele fiind distracții zilnice, la fel pedepsele și întrecerile cu pumnii provocate chiar de asistente și infirmiere. Zenobia se simțea din ce în ce mai rău; vărsa ceva urât mirositor, cu aspect ciudat, ca ficatul stricat al găinii. Cele două nu prea erau băgate în seamă, Zenobia pentru că se simțea extrem de rău, iar Ilinca nu prea vorbea cu nimeni, nu privea pe nimeni în ochi, făcea totul singură. Cu toate acestea, nu era scutită de pedepse fără nici un rost.

Monotonia zilei acesteia fusese spartă de prezența unui părinte. După cină, venea tratamentul, apoi stingerea. Biata fetiță, gândindu-se la tatăl ei, la ger, la lupi și îngeri, nu adormi. Spre dimineață, după miezul nopții, înfășurată în pătură, se strecură pe ușa sanatoriului care nu era niciodată încuiată, pornind spre poartă. Aici așteptă, cu privirea spre pădure, să coboare îngeri înaripați, să-i roage s-o ducă pe ea în ceruri, iar în schimb, îngrijitorul acestei lumi, tatăl, să fie salvat. Minutele se scurgeau unele după altele. Gerul îi cuprinse treptat întregul corp, care devenise roșu-albăstrui. În mâini și picioare simțea înțepături puternice de ace, apoi vârfuri fierbinți de lance și iar înțepături de gheață. Întunericul înfricoșător era spart din

* Face parte din *Curcubeul poveștilor* în curs de apariție

loc în loc de luminițele felinarelor de la porțile caselor. Satul dormea, la fel și cei din sanatoriu, doar fetița, înghesuită sub pătura peste care cădea zăpada deasă, aștepta îngerii, pentru ca lumea să nu rămână fără îngrijitorul ei. Frigul o pătrundea din ce în ce mai tare, acele de gheață îi încolțiră inima și stomacul, provocându-i vomă. Viforul cu săgețile lui dădea târcoale tâmplelor blonde, ochilor învăluiți de văl diafan și fantasme. Îl văzu pe Moș Ene. Se făcea că urcă de mână cu acesta pe un drum tare ciudat. Străduțele erau înguste, pietruite, urmând, parcă, vertebrele unui lung și întortocheat șarpe. Era foarte cald și un miros... *îm... îm...* de plăcintă cu mere, cozonac, turtă dulce cu arahide, stafide, ciocolată și acadele, un miros de nucă tocmai scoasă din cuptor și zahăr ars, aluat fiert în zeamă de lămîie cu scorțișoară, îți lăsa gura apă și ți se făcea foame chiar dacă nu-ți era. De obicei, Ilincăi nu-i era foame dar, în condițiile date, chiar și ea ar fi cedat. De o parte și de alta a străzii, dughenele înghesuite îți făceau semn cu ochiul și te îndemnau să iei ceva. Nimic nu era închis, totul se afla la vedere. Moș Ene o prezentă unui băietan de vreo 11 ani, atât de straniu și de viu colorat îmbrăcat, că Ilinca izbucni în râs. Pe băiat îl chema Alli. Dughenele, pe lângă bucatele frumos mirositoare, c-ai fi spus că mergi prin bucătării, nu pe uliță, mai aveau, tot la vedere, rochii aduse de peste mări și țări, brățări, inele de aur având cele mai năstrușnice forme, catarame, pietre scumpe, amulete, cărți vechi, ornamente, sandale, pantofi, cafea, mirodenii, covoare cu mii de nuanțe care, minune mare, și zburau. Alli luă din dugheana familiei un astfel de covor și-o invită pe fată la o plimbare. Desigur, Moș Ene nu se dezlipi de ea. Turci, egipteni cafenii și evrei, toți vorbeau în toate limbile pe ulițele transformate în spiterii, la vedere ierburi aromate tocmai de prin India puteau să ducă pe cei care le sorbeau pe alte lumi. Se vorbea chiar și incașienește.

Covorașul zburător trecu peste o arcadă care atrase atenția fetei. Un miros puternic de trandafir, amestecat cu mir și iasomie, de-abia te lăsa să pleci în treburile tale. Covorul se opri în acest cat. Un tânăr turc stătea întins pe o rogojină de papură, cu o înfățișare gravă de sultan trăgea dintr-o narghilea; turcoaica, nescăpând din mâini frâiele negoțului, vindea parfumurile îmbietoare vizitatorilor. Fetița trecu pe la fiecare tarabă în parte. Alli, dând din turbanul lui verde care-i ședea mândru pe cap, sărind cu șalvarii roșii pe covor, o trase brusc pe fată lângă el, covorașul prinse viteză maximă și, adăugând *La ilah illa-lah,* lăsă să se înțeleagă că se apropie ora la care toți musulmanii se așază cu fața spre Mekka și-și fac rugăciunea. Ilinca nu se împotrivi. Primea fiecare curiozitate ce-i apărea în față. Pe Alli ceasul îl prinse în zbor, dar nu-l deranjă câtuși de puțin.

Următorul popas îl făcu la Hagia Sofia. Cu picioarele goale, fata călca apăsat pe fiecare piatră bătută pe ulița înghesuită, parcă pentru a i se întipări în memorie forma ei. În Al-Meidam îi aștepta Moș Ene; pornise înaintea lor pentru ceva cumpărături specifice îndeletnicirii lui. Fiind cel mai bătrân, trecuse prin multe, văzuse multe, cunoscuse toate războaiele și bucuriile de pe pământ. La câștigarea unor războaie participase și el, câtuși de puțin, adormindu-i pe unii, ținându-i treji pe alții.

Mosul îi duse pe amândoi cu mult timp în urmă și le arătă colonada celor trei șerpi din bronz, semn al luptei din Platea, dintre greci și persani. Trecută prin multe, Biserica, acum transformată în Moschee, doar visa la podoabele ei de odinioară, aduse din cele mai vestite colțuri ale lumii.

Copila căsca gura, minunându-se de acest joc de culori, de puzderia de ornamente, de sălbăticia vegetației. Peste tot, pe fiecare zid al casei, vița-de-vie se cățăra nestingherită de nimeni până spre partea superioară; până și cimitirele aveau propria podoabă verde prin mândrul chiparos din dreptul fiecărui mormânt. În depărtare se zărea Marea Marmara, păzită de mogâldeața de om cu turban verde, Alli care își flutura mâna dreaptă.

Micuța tresări, vru să întindă la rându-i mâna. Cu greu o putu urni. Ca dintr-un vis întoarsă, între real și fantastic, Ilinca își aminti că trebuia să aștepte îngerii. Acum era în pat, în camera de carantină, cu mâinile și picioarele bandajate. Îi ardea tot trupul. Lângă ea, pe o pată de sânge cafenie, stătea Zenobia. Ilinca făcu un ultim gest să se ridice, dar căzu fără izbândă. Nu înțelegea exact ce se întâmplă, dacă a fost un vis, realitate sau era doar lumea despre care citise în cărțile de la învățătoarea ei.

O asistentă intră pe ușă. Parcă dintr-un tărâm de dincolo mititica îi auzi totuși nedumerirea:

– *Ce-ați căutat afară*?

Ilinca se simțea vinovată. Zenobia o urmase, iar ea nu o văzuse la timp. N-a rezistat, era mult prea bolnavă; sau să fi fost mai vrednică de dragostea celui care îngrijește lumea, din gura căruia nu auzise niciodată *te iubesc, Ilinca*? Mintea fetiței era cuprinsă de un foc de ger cumplit, dar răspunse:

– *Am așteptat să vină îngerii*

Strada Lipscani

Ion Roşioru

UN TEMERAR DEMERS EDITORIAL (III)

In Colecția „Scriitori vrânceni contemporani" a Editurii Pallas din Focșani a apărut, spre finele lui 2007, cartea lui Mircea Dinutz, de data asta fără contribuția lui Al. Deșliu care a trecut în lumea umbrelor, și consacrată lui Florin Muscalu, alt reper al literelor vrâncene, nume peste care posteritatea mai mult sau mai puțin ingrată, sau poate doar extrem de grăbită, lasă să se așeze cu condamnabilă nonșalanță colbul uitării.

Este a treia tentativă cu scop recuperator și justițiar de acest gen, după cele ce i-au avut în obiectiv pe Virgil Huzum (2005) și pe Ion Larian Postolache (2006).

Cartea* se vrea o mini-monografie, destul de parcimonioasă, propunându-i cititorului circa 60 de texte selectate din 480 cuprinse în cele 11 volume apărute sub semnătura lui Florin Muscalu, 10 antume și doar unul postum. Preponderență au, firește, textele poetice, lor alăturându-li-se, întru întregirea profilului corifeului Revistei V, paginile de publicistică și de critică literară pentru care dovedea aptitudini mai mult decât notabile, sumarul cărții întregindu-se printr-o așa-zisă proiecție a protagonistului în „oglinda criticii", ca și printr-un consistent pot-pourri iconografic.

Antologatorul-comentator, sfidând zicala devenită imperativă la români și anume cum că „despre morți numai de bine", se străduiește să respecte un principiu de obiectivitate portretistică: „am descoperit și un alt Florin Muscalu, mult prea orgolios, mult prea îndrăgostit de sine, mai uitând uneori de fair-play, exercitându-și spiritul critic (incisiv și exclusivist) pe adversari, îmblânzindu-și îndoielile de altădată, care-l umanizau, proiectându-se pe sine – în texte sau conversații cotidiene – într-o aleasă conste lație de spirite, ceea ce provoca destule zâmbete și ironii" (p.7).

Pe traseul liric al lui Florin Muscalu, exegetul surprinde o evoluție de la artificiozitate și devălmășie inerentă începuturilor la descoperirea unui câmp liric personal, urmare a unei împătimite trăiri întru poezie ,chiar dacă pașii săi poetici sunt mai lenți decât ai celor cu care debuta în 1970: Mircea Dinescu, Dan Verona, Mircea Florin Sandru, Ion Mircea etc.

Poetul din Focșani e inițial un livresc bântuit de melancolie. Titlul volumului secund, *Lupoaica albă*, se vrea un simbol catalizator al poeziei răsfrânte asupra ei înseși. Poetul capătă o voce relativ distinctă cu volumul *În hainele scumpe ale mierlei*, unde aspirația spre puritate e ilustrată convingător prin tema chihlimbarului, aspirația spre cântec și poezie găsindu-și materializarea în tema privighetorii. Poezia sa devine acum un adevărat spațiu inițiatic în care poetul pozează studiat, ca și Radu Stanca, în romantic neînțeles, bântuit încă livresc de spaime existențiale și căutându-se febril pe o scală lirică parnasian-simbolist-romantică, imagine perpetuată și în *Puterea lunii* (l985). In volumele următoare, poeziilor de imaginație și de laudă adusă zborului care contracarează într-o bună măsură efectul coroziv al timpului ce nu iartă, li se adaugă cele de factură gnomică, cu densitate ideatică și filozofică, uitând uneori că literatura e cea care salvează filozofia de la uscăciune și de la frigiditatea ei cel mai adesea incurabilă.

Cu *Arta ceaiului* (1992), Florin Muscalu se racordează la marea poezie a lumii, intertextualismul aluziv sau direct vizându-i pe Georg Trakl, R.M.Rilke, Kavafis, Shakespeare ori Bacovia.

Reflexivitatea tranșantă își face loc în discurs într-un mod tot mai pregnant. Ideea morții creatoare se accentuează iar suferința ,mai mult reală decât simulată, are autenticitatea celei bacoviene. Volumul *Sfântul Aer și prietenii săi* (1996) e socotită de C. Ciopraga cea mai bună și mai unitară carte a poetului vrâncean, „gândită ca un poem al condiției umane" sau ca o cosmogonie personală. Tensiunea trăirilor poetice din acest volum nu va mai fi atinsă în următoarele ,dar încrederea lui fără margini în forța purificatoare a scrisului nu-l va părăsi nicicând. Poetul care a știut să-și strunească motivele și temele, ca și sobrietatea și eleganța expresiei ,pare acum la cheremul acestora într-un volum precum *Chipul și asemănarea* (1998).

Capacitatea de a se uimi în fața lumii e fructificată în câteva volume de versuri pentru cei mici, deși genul e, după cum se știe, destul de dificil: *Jurământ pe apa vie* (1977),*Cartea de argint* (1991), *O trăsurică de plimbat vremea și arta* (2002). Din multitudinea amorfă de stihuri cuminți, țâșnesc, ici și colo,adevărate oaze de poezie adevărată, delicată și de o rară sensibilitate, cu simțul umorului, adiind dinspre Tudor Arghezi ori Marin Sorescu.

Traiectoria e și în acest sector una ascendentă de la volum la volum. Există o filiație tematică sigură între cărțile pentru adulți și cele pentru copii: cartea, scrisul, creația, timpul care se scurge etc. Creația poetică a lui Florin Muscalu, indiferent cui se adresează, are unitate stilistică și tematică, țintind „consolidarea unui univers poetic bine particularizat și a unui creator cumpănit și livresc, grav și ceremonios, mai trist ca o tristețe adăugată lumii în care trăim" (p.29).

* Mircea Dinutz, *Florin Muscalu*, Focșani, Editura Pallas, 2007.

Tentativa de a deveni critic literar, deși meritorie, rămâne una nefinalizată, mai mult sporadică. Preocupările exegetice ale lui Florin Muscalu încep în vremea studenției tomitane, unde mentori i-au fost, mai mult ca sigur, Cornel Regman și Enache Puiu. In ziarul „Dobrogea nouă" din urbea lui Ovidiu, junele și ambițiosul literat comenta autori de prim rang sau raft ai literaturii române: Ion Pillat, Ioan Alexandru, Lucian Blaga, Mateiu Caragiale, Ion Barbu ș.a.

Spre finele anului 1973, Florin Muscalu anunța o carte intitulată *Poeți necitiți. Critică și istorie literară*, dar proiectul a rămas în faza sa de frumoasă și lăudabilă intenție. Dus până la capăt, cu scăpările și imperfecțiunile inerente, rămâne *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor vrânceni* (l999), urmare și a susținerii ardente a tinerelor talente din vatra Mioriței, îndeosebi în „Revista V" pe care a fondat-o și a condus-o acu prozatorul Traian Olteanu până când o moarte năpraznică s-a abătut asupra amândurora în accidentul rutier de pe Autostrada Soarelui.

Cronicile, recenziile și eseurile publicate sporadic în presa literară dovedesc o bună cunoaștere a moravurilor din viața condeierilor și o dozată știință, cu toate eventualele accente de epatare, a contextualizărilor spirituale și istorice, lăsând mereu impresia că e un comentator cu lecturile la zi în anii dezghețului postdejist. Astfel, Felix Aderca e văzut ca un exponent al generației sale; D.R. Popescu e abordat în ipostaza inițială de poet, poezia acestuia comunicând subteran cu proza și cu dramaturgia în care viitorul președinte al U.S. s-a afirmat plenitudinal; în ipostaza de critic literar, adevărată Cometă Halley a genului, e analizat Eugen Ionescu ș.a.m.d. Poeții de care se ocupă sunt comentați din unghiuri mai puțin cunoscute: Nichita Stănescu, pe atunci Hristea Stănescu, scrie admirabile poeme argotice, tonalitatea amintind-o pe cea arghezian㠄, antonpannescă, barbiană și îndeosebi – adevărată obsesie – labișiană .

Recenzentul dovedește o adevărată propensiune pentru formulările categorice, uneori superlative, din exces de admirație, ca în cazul lui I.Negoițescu memorabile: „Fraza emblematică, vizionar-virgină, de o profundă liniște răcoroasă a spiritului critic" (p.85), ca și în cazul lui Arghezi care „ a dat prozei noastre vigoarea sălbatică trasă practic direct din limba de foc și năpârci a profeților din Biblie". Ștefan Augustin Doinaș e socotit cel mai important poet român în viață. Multe din paginile lui I.D. Sârbu sunt „zguduitoare elogii aduse limbii și literaturii române" (p.91). Poetul Radu Cârneci a creat o instituție metaforică a pădurii românești (E vorba de antologia în 5 volume de poeme cu subiect silvestru) etc.

Interviurile pe care le-a luat ori le-a acordat Florin Muscalu sunt socotite adevărate documente de istorie literară. Bine calat în cultură, publicistul dialoghează inteligent cu personalități de frunte ale spiritualității românești: Cornel Regman, Al Paleologu, St. Augustin Doinaș ori Leon Kalustian.

Se spulberă aici poncife și inexactități, se fac nuanțări necesare în legăturile membrilor acestei grupări literare cu albatrosiștii din București. C. Regman subliniază, de

Casa Mariei Mihăescu

pildă, rolul jucat de revista „Tomis" în revenirea nonconformistă și afirmarea sa , a criticului, pe scena criticii literare românești, ascensiune ce nu s-ar fi realizat în publicațiile destul de oficioase ale capitalei, reviste profilate mai mult pe osanale superlative și păguboase pentru toată lumea. Totodată, C. Regman face și portretul robot al criticului în înțelesul de drept al termenului și care nu-i deloc departe de un autoportret în oglindă. In alt interviu, același critic intransigent provocat de publicist, pune pe tapet problema compromisurilor scriitorilor ce au făcut concesii ideologiei roșii, ca și șansa reabilitării lor ori punerea între paranteze tematiste a rătăcirilor colaboraționiste din „iepoca de aur": Marin Preda, Titus Popovici, Victor Tulbure, Dan Deșliu, Iulian Vesper etc. Campania de asanare ar avea nevoie de cât mai mulți Regmani pe kilometrul pătrat, dar și de N. Manolescu, Gh. Grigurcu, I. Negoițescu ori Radu G. Teposu (interviul a fost luat în l992, pentru „Revista V", dată la care toți cei citați mai sus erau încă în viață) .

Gândurile exprimate de intervievați au consistență memorialistică și-n același timp sunt și îndreptare atitudinale pentru tinerii critici cărora trebuie să le fie străin spiritul partizanal și lipsa de verticalitate morală, loviturile extraestetice sub centură , minimalizarea înaintașilor doar de dragul unei false polemici ori a războiului cu cei ce nu se mai pot apăra.

Dintre referințele critice care completează acest volum, o mențiune aparte i se cuvine lui Florentin Popescu care evocă atmosfera culturală buzoiană din perioada în care Florin Muscalu a poposit aici ca tânăr culturnic, dar care, o dată cu revenirea la împărțirea țării în județe, a migrat, ca și Al. Deșliu, în orașul de pe Milcov, șansele de afirmare într-un județ tânăr fiind cu mult mai mari. Istoria n-a întârziat să le dea dreptate celor doi care și-au fructificat din plin șansele.

Demersul editorial al lui Mircea Dinutz e, și de data aceasta, unul temerar și el se cere salutat și apreciat ca atare.

Raluca Șerban

AȘTEPT SĂ ÎMI APUNĂ ZIUA

Despre Blaga nu se poate discuta, indiferent de domeniul la care ne raportăm, fără a avea în vedere reflexivitatea creației sale. O definiție simplistă a reflexivității ar echivala acest concept cu distanța dintre subiectul cunoscător și obiectul cunoașterii sale. Or, potrivit formulării lui Andrei Pleșu (ideea are rădăcini aristotelice și a făcut carieră culturală), „percepția unui obiect, conjugată cu intuiția distanței care te separă de el, te livrează inevitabil melancoliei“ (Andrei Pleșu, *Pitoresc și melancolie. O analiză a sentimentului naturii în cultura europeană*, Univers, 1980, p. 74). Dacă ținem cont și de înțelegerea melancoliei ca una dintre premisele imperios necesare creativității, însoțitoare constantă a reflexiei și reveriei, aproape că putem vorbi despre un determinism în cazul melancoliei lui Blaga. Desigur, o astfel de demonstrație pare artificială prin simplificare, însă am dorit să accentuăm faptul că melancolia este un dat ontologic la Blaga.

Demersul nostru exegetic propune o inventariere sumară – doar textele din *Poemele luminii* au fost luate în discuție – a structurilor lirice care argumentează că melancolia reprezintă una dintre liniile de forță ce ordonează materialul liric în tabloul creației. Ne-am oprit asupra primului volum pentru că e calificat de critică drept expresie a exacerbării vitaliste. Însă pe lângă această propensiune spre activism, spre solaritate, există, destul de bine conturată, și atracția recluziunii într-o interioritate cernită de vălul melancoliei.

„Mi-aștept amurgul“ este un text în care natura dual, solară și saturniană, a lui Blaga se observă pregnant. Versurile aproape că par mult prea explicite (ceea ce ar trebui să fie puritatea și afectivitatea confesiunii, la Blaga are, de multe ori, un aer de artificialitate din cauza tendinței demonstrative): „știu că și eu port/ în suflet stele multe, multe și căi lactee,/ minunile-ntunericului./ Dar nu le văd,/ am prea mult soare-n mine/ de-aceea nu le văd./…/ mi-aștept amurgul, noaptea și durerea,/ să mi se-ntunece tot cerul/ și să răsară-n mine stelele.“ Avem astfel o declarație directă a căutării acelei triste despre care Grigorie de Nyssa, poet religios din secolul al IV-lea, afirma că „nu este fără de plăcere“. Amurgul, noaptea, durerea sunt ingredintele necesare pentru a obține o viziune lucidă, autentică asupra existenței, dar și factori creatori, care favorizează reveria și meditația, care stimulează creativitatea.

Privirea în zare este un alt factor care induce starea de melancolie. Textul „Gorunul“ se deschide cu sintagma „în limpezi depărtări“, semn al spațializării dramei lirice, dar și al stării de reflexie. În legătură cu această relație dintre *eu* și spațiul deschis, nedefinit, Andrei Pleșu afirma: „Depărtarea e o prăpastie așezată pe orizontală. A pivi în zare echivalează de aceea cu a te prăbuși mental într-o teribilă meta-lume.“ (Andrei Pleșu, Op. cit., p. 78) Întregul text este o meditație asupra morții, într-o viziune forică: acceptarea sfârșitului ca necesitate dictată de armonia naturii. Privind în zare, contemplând natura, ajungi să te încadrezi între elementele ei: „Nu există un mai scurt drum către chipul mai adânc, către *vechimea* ta arhetipală, decât contemplarea înmărmurită a zării (...) Nu reflectând asupra naturii, umanizând-o prin concept sau prin formă vei avea acces la ea, trebuie să devii natură. Și devenind natură, te apropii de esența însăși a devenirii; devii, o clipă, devenirea însăși (...) natura e timp devenit corp.” (Andrei Pleșu, Op. cit., p. 83) În poemul „La mare“, contemplarea peisajului (casele acoperite de iederă, răsăritul soarelui privit de pe țărm) induce o stare de beatitudine, o melancolie albă, ale cărei ingrediente sunt voluptatea reveriei și tristețea ușoară de a nu fi și cu trupul pe unde colindă sufletul: „Eu/ stau pe țărm și – sufletul mi-e dus de-acasă./ S-a pierdut pe-o cărăruie-n nesfârșit și nu-și găsește/ drumul înapoi.“ Putem identifica aici acea metaforă a labirintului ca expresie a esenței melancoliei, pe care o propune Jean Starobinski (Jean Starobinski, *Melancolie, nostalgie, ironie*, Editura Paralela 45, 2002, p.24) În viziunea sa, melancolie înseamnă recluziune (interiorizare), dar în același timp pribegia gândurilor, căci melancolicul este cel care stă pe gânduri.

Reveria pe țărmul mării rezonează cu aspirația atingerii unui țărm interior. În „Scoica“, inima este cochilia în care se aude difuz cântecul ființei: „...inima mi-o prind în mână. Tremurând îmi strâng comoara la ureche și ascult./ Îmi pare că țin în mâini o scoică/ în care/ prelung și neînțeles/ răsună zvonul unei mări necunoscute.“ Întregul text este o pledoarie pentru cunoașterea prin „puterea înțelegătoare a inimii“, precum în mistica răsăritenilor creștini. Inima este calea către sine. Contemplarea acestei căi se înscrie tot în registrul melancoliei albe, al unei triste care nu este fără de speranță: „...voi ajunge/ vreodat' pe malul/ acelei mări, pe care azi/ o simt,/ dar nu o văd?“

Dar nu numai zarea, peisajul deschis către orizonturi nelimitate poate provoca lamentația melancolicului, ci și contemplarea unui obiect aflat la mică distanță fizică, așa cum ar fi mâinile iubitei, percepute ca pe o urnă a propriei cenuși. Pe lângă angoasa tanatică, poate fi identificată, în acest caz, și tristețea perceperii iubitei ca pe un fapt străin de propria ființă. Or, doar moartea și erosul șterg contururile individualizatoare ale ființelor, contopindu-le (George Bataille, *Erotismul*, Nemira, 1998). Deși iubirea impune dorința expresă a perceperii obiectului adorării ca parte din cel îndrăgostit, totuși melancolicul

se sustrage acestui imperativ, pentru că el este un iubit care trișează: va fi întotdeauna *mai* îndrăgostit de Doamna Melancolie, care îi provoacă atâta voluptate. (Victor Hugo definea melancolia ca fiind fericirea de a fi trist)

Din cortegiul lamentației nu pot lipsi lacrimile. Unul dintre texte se intitulează chiar „Lacrimile", în care Blaga formulează o explicație mitologică a originii acestora. Ele ar fi „giulgiul" cu care Dumnezeu a „împăienjenit" ochii lui Adam după cădere, ca un semn de milostivire, deoarece vederea lucrurilor pe care Dumnezeu le făcuse „bune foarte" îi adâncea sentimentul vinovăției și al regretului după paradisul pierdut. De altfel, ideea că Adam cel căzut a fost primul melancolic a făcut carieră în cultura europeană. (Diderot definea melancolia drept sentimentul obișnuit al imperfecțiunii noastre, iar Blaga în *Trilogia valorilor,* vedea în melancolie disperarea ființei care nu-și mai simte înrădăcinarea organică în lume, pentru a da doar două exemple.) Lacrimile detensionează, estompând distanța dintre eu și lucruri, distanță atât de dureroasă pentru cel care și le apropriase dându-le nume.

Din punct de vedere al obiectului nostru de studiu, „Eva" se înscrie acelei tradiții protestante, inaugurate de Luther, care leagă melancolia de diavol, iar Iacob Boehme vede în atenția specială a lui Satan față de melancolici pericolul pierzaniei dar și șansa mântuirii. (Raymond Klibanski, Erwin Panofsky, Fritz Saxl, *Saturn și melancolia*, Polirom, 2002, p.5) În textul lui Blaga, melancolica Eva „ascunde sub pleoape o taină", după ce șarpele ispititor i-a strecurat în ureche un secret pe care nu-l cunoaște nici chiar Dumnezeu. Pe de altă parte, imposibilitatea de a pătrunde „eternul mister feminin", conjugată cu dorința perpetuă de a-l decodifica, naște o stare de voluptate și tristețe, specifică melancoliei.

Antologicul text „Liniște", cu versurile sale reluate muzical „atâta liniște-i în jur de-mi pare că aud/ cum se izbesc de geamuri razele de lună.", este, probabil, cea mai fericită exprimare a stării de recluziune care decupează realitatea melancolicului. Acea „tăcere sonoră" de care vorbea George Gană (George Gană, *Opera literară a lui Lucian Blaga*, Minerva, 1976, p.240) este semnul unei căderi adânci în sine însuși, nivel la care existența poate fi receptată în plenitudinea comunicării dintre nivelurile sale: materie, energie, spirit. „Glasul străin" al strămoșilor morți tineri, ce se trezește în sufletul celui viu, inițiază un dialog al sinelui cu el însuși, care nu este altceva decât un exercițiu de îmblânzire a morții: „O, cine știe – suflete,-n ce piept îți vei cânta/ și tu odată peste veacuri/ pe coarde dulci de liniște,/ pe harfă de-ntuneric – dorul sugrumat/ și frânta bucurie de viață? Cine știe? Cine știe?"

Observăm că, la Blaga, melancolia se instituie în special în ipostaza sa „albă", în care tristețea e compensată prin transformarea ei în *cântec.* Un cântec pe care îl rostește o ființă extatică și contemplativă, tăcută și saturniană.

Lucian Bâgiu

MIHAIL SEBASTIAN. EVADAREA ÎN SPAȚIUL UTOPIC

„Adriana, Cecilia, Gelu și Victor se simțeau datori față de un soi de jurământ tăcut. Cunoșteau un mister, erau vinovați de a-l cunoaște, trebuiau să-l ascundă. Amintirea acelei seri îi însemna pe toți patru ca pe tovarășii unei adunări secrete. Fiecare din ei simțea că ceilalți trei au luat ceva din independența lui, că sunt în stăpânirea unui detaliu ce ar putea să redeschidă azi sau mâine, sau mai târziu o poveste sfârșită în silă și înainte de vreme. Știau cu toții că o poartă fusese deschisă și aveau sentimentul că trebuie să păsească dincolo de ea, spre un drum care nu știau unde duce, dar care era prea târziu ca să mai fie ocolit."[1]

Sunt câteva rânduri ale prozatorului Mihail Sebastian, din primul roman scris de acesta, *Orașul cu salcâmi* (1929-1931). Autorul instituie aici o ficțiune-matcă integratoare pentru întreaga sa operă literară, evadarea într-un inefabil spațiu utopic imaginar. Tocmai de aceea adeziunea prozei sale la realismul tradițional este extrem de relativă, Mihail Sebastian urmărind mai degrabă modalități de a disimula apartenența la real, de a eluda reperele realității prin configurarea unor lumi paralele, ale căror coordonate sunt accesibile – și semnificative – doar eroilor inițiați în cultul instinctual al evaziunii. Utopia fiind concomitent un spațiu ideal în imaginar, dar și „un loc ce nu există" prin traducere literală din greacă, opera lui Mihail Sebastian orbitează nehotărât între feerie și farsă. *Orașul cu salcâmi*, roman al artistului la tinerețe, scris cu pauze, ezitări și neîncredere, „uitat" și publicat ulterior altor trei volume de proză, este un produs estetic incomplet, ca formă și conținut. Dar instituie, chiar dacă încă naiv, constante ale întregii creații literare a lui Mihail Sebastian.

Spațiul evaziunii imaginat de prozator este nu un tărâm exotic și îndepărtat, ci o nișă camuflată în datele

[1] Mihail Sebastian, *Orașul cu salcâmi. Accidentul*, București. Editura Minerva, 1983, p. 56.

cotidianului, ireperabilă celor din exterior și din interiorul căreia inițiații eludează însăși ideea de apartenență la realitatea obiectivă. Eroii din *Orașul cu salcâmi* se izolează voluntar, aparent claustrofobic și autistic, într-o oază ce cuprinde într-însa, pentru ei înșiși, suma tuturor virtualităților posibile și necesare. Proscriși sau inadaptați, ei își configurează instinctual – niciodată cerebral – o lume falsă, dar autosuficientă, în care adastă indeterminat și imprecis.

„… În iarna care se înțepenise în târg, întâlnirile acestea în trei, lângă o sobă caldă, continuau la fel, fără întâmplări mari, fără vești dinafară. Anotimpul îi despărțea de oraș, de prieteni, de cunoscuți și [îi] aduna acolo la adăpostul zilelor ce treceau totuși." (p. 48).

„Dar se recunoșteau după tăceri sau priviri, după felul cum își strângeau mâinile sau cum se salutau de departe. Când se întâmpla să fie împreună cu mai multă lume, simțeau limpede, după anume semne cunoscute numai lor, că erau acolo despărțiți de ceilalți ca într-o paranteză și că nevăzute coarde îi leagă și îi izolează." (pp. 56-57).

„S-ar fi spus că un cerc despărțitor se strânge în jurul lor. Viața lor de totdeauna rămânea afară, departe. Școală, familie, cărți, întâmplări, toată această mică vâltoare de fiecare zi nu ajungea până la ei decât scăzută, ca de partea cealaltă a unui zid. Nesimțit, legăturile lor cu lumea se desfăceau. Ceea ce se petrece[a] dincolo era indiferent. Totul trecea neaderent, fără urmă, ca un bob de mercur pe o sticlă lustruită. Sâmburele vieții lor rămânea arzător acolo, între ei, la întâlnirile lor. Realitatea era asta. Restul se adâncea într-un somn nepăsător, ca iarna grea din oraș. / Nu observase nimeni nimic." (p. 72).

„Veneau de afară cu senzații vioaie de iarnă și stradă: aflau în acea odaie culori șterse, o lumină scăzută, o căldură moale de alcov. Era acolo un calm fizic. Se lăsau în voia lui cu un sentiment precis de cufundare. / Zgomotele ulițelor înzăpezite din care veneau se pierdeau învățuite, ireale, așa cum gâlgâie apa în urechea înotătorului afund. Erau cele din urmă amintiri dintr-o lume care înceta în pragul odăii lor. Începea o legendă în care credeau și în care fiece detaliu își avea înțelesul lui. / Nimic nu venea să schimbe această nouă ordine de senzații. / Zilele treceau agale. Cea de azi îi găsea acolo unde cea de ieri îi lăsase. Foile calendarului cădeau una după alta. Minutarele ceasului se învârteau să măsoare un timp care nu era al lor. Ei rămâneau la fericirea lor fixă. Nu mai aveau nimic de aflat, nu mai era nimic să-i surprindă. Erau porniți pentru un timp ce nu mai trebuia să se sfârșească." (pp. 75-76).

„Aveau acolo, din camera aceea așezată la marginea unei aripi de casă, ce ieșea din rând ca să domine restul străzii, impresia de a fi departe de oraș, singuri, cum ar fi fost într-un adăpost de munte, surprinși de o avalanșă care închidea toate drumurile de întoarcere." (p. 162).

Spațiul creat pentru izolare de și evaziune din realitate nu este însă unul fizic, obiectiv, ci interiorizat și subiectivizat la nivel nu intelectual, ci instinctual. Ceea ce domină în configurarea acestuia este abandonarea în datele unui ritm organic ce frizează la rându-i nu euforii ale excitării instinctelor, ci o somnolență a individului undeva într-o stare embrionară a reacțiilor adormite, încetinite, latente, un univers calm, liniștit, în care întâmplările și evenimentele dinamice sunt discordante și excluse. Starea dominantă, care revine obsedant în caracterizarea posturii, gesturilor, reacțiilor inițiaților în acest *modus vivendi* este aceea de *lene*, înrudită îndeaproape cu ritmul vegetal sau animalier primar:

„Pasul ei, de obicei mic și ferm, se deschidea acum leneș, înăbușit în covoare, și împiedicat parcă de o trenă imaginară…" (p. 9); „Îi plăcea să-și simtă trupul gol cum se destinde între perne, cum își lenevește mișcările, cum se scufundă în propria lui căldură." (p. 28); „… încercând să scoată din adânca lui lene un cuvânt." (p. 49); „Lenea lui organică nu-i permitea să facă două lucruri deodată." (p. 63); „Se lăsase cuprins de imensa lui lene, pe care o urnise din loc câteva momente, și rămase la fel ca înainte, indiferent…" (p. 65); „Dar lenea lui mare se simțea bruscată…" (p. 72); „Era în casă un aer de lenevie și de oboseală, pe care nu-l cunoscuseră până atunci." (p. 76); „Îi ghicea, prin tunică, trupul de băiat, și se gândea la al ei, alb, rotund, leneș." (p. 88); „Era lângă el ca altădată și i se părea ridicol să nu o poată îmbrățișa, fiindcă întâmplări străine voiseră așa, întâmplări care nu aveau nici o însemnătate acolo unde viața era vegetală, vastă și indiferentă." (p. 126); „… vorbi tărăgănat și leneș." (p. 128); „Era singur în acel oraș [și avea] să rămână neschimbat, așa cum îl cunoscuse, leneș tenebros, superior, fără ca vremea, trecând, să-i aduage sau să-i ia ceva din imensa lui naivitate…" (p. 130); „…rămase câtva timp încă la D…, din lene, din oboseală." (p. 143); „Descoperea acum schimbat un pas ce se lipea de pământ, un pas leneș, moale, larg, care cădea pe toată talpa și se rezema pe patru laturi de pământ." (p. 148); „În căldura odăii trupul Adrianei se mișca leneș, fără încordare, cu o molcomă întindere de animal tânăr, pe care somnul îl ajunge din urmă și îl învinge." (p. 162); „Avea senzația trupului ei vag, neformulată, așa cum trebuie să-și simtă carnea moale un melc." (p. 178); „Îl avea gol și dur între brațele ei lenețe, îi mângâia coapsele lui osoase, își apleca fruntea pe pântecele lui supt." (p. 180).

Se conturează astfel, metodic, în exerciții mai degrabă de performanță stilistică disparată decât de unitate și construcție epică, imaginea unei lumi a senzațiilor înăbușite, a așteptărilor nelămurite, a unei încremeniri în iminența eruperii zăgazurilor organice. Nu întâmplător primul capitol al romanului se intitulează *Primul sânge*, întrucât de la descrierea primei menstruații a unei fecioare prozatorul va urmări tocmai evoluția formelor de manifestare ale sângelui, ale deslușirii atracției cărnii, ale dezvoltării instinctelor erotice, în forme care ezită între ignoranță, curiozitate, intuiție, atracție și repulsie, castitate și posesiune, amânare și sastisire prin epuizare reciprocă. Demn de relevat că prozatorul Mihail Sebastian evită deopotrivă naturalismul reprezentării precum și decadentismul expresiei, deși manierismul este un cântec de sirenă la care nu rămâne complet surd. Fecioara va urma un adevărat proces al educației – nu sentimentale, ci pasionale – de la cunoașterea intuitiv-senzorială cu ajutorul mirosului străin, trecând prin prima experiență empirică irelevantă și ratată, împotrivindu-se din temerea pierderii ulterioare și ajungând la îmbrățișarea spontan-firească a abandonului instinctual. Să urmărim etapele:

„Între aceste presupuneri abstracte, Adriana fu surprinsă de amintirea parfumului, pe care îl respirase lângă Paul. Avu aceeași plăcere curioasă, simți că aceeași tărie pe care nu o poate defini îi dilată din nou nările, îi umple gura și îi adâncește respirația. Ghici între gustul aspru al tutunului și nuanța acidă a unei colonii proste, un miros animat de sudoare bărbătească. De cum izbuti să afle ce anume lucru era străin în această aromă, se adânci pasionată în căutarea ei, își ascunse capul în perne și o gustă încet, prelung, cu întreruperi scurte ce îi măreau plăcerea, cu întârzieri voluntare și ocolite." (p. 31)

„Simți cum mâinile fetei alunecă de pe umerii lui și cad. Răsuflarea ei adâncă îi mângâia obrazul lui aspru ca un abur îndepărtat. Când ridică privirea, băgă de seamă că ține în mâini un trup inert: fața Adrianei era palidă, buzele umede păstrau un surâs nesigur, ochii întredeschiși căutau ceva dincolo de el." (p. 35)

„Adriana se temea de iubirea lui bruscă. Era în exuberanța, în nerăbdarea, în entuziasmul lui un exces care o neliniștea, poate fiindcă asta dezorganiza simțul ei de echilibru sau poate, mai degrabă, fiindcă simțea că o pasiune bruscă nu este o pasiune stabilă. Ea ar fi vrut să fie iubită mediocru, fără accese de mare patimă, dar, de asemenea, fără căderi subite și lungi, să fie iubită cu o dragoste zilnică, sigură așezată. /În fața pasiunii lui prea vii ea avea un gest ascuns de ezitare, asemenea surâsului descurajat al oamenilor triști, când le dai o veste în care le e teamă să creadă, fiindcă li se pare prea frumoasă. Ar fi vrut să răspundă sărutărilor lui cu aceeași sclipire de scurtă nebunie, să-l aibă în brațe cu aceeași desăvârșită fericire, dar se temea să nu înainteze prea mult pe căile norocului, pe care le știa, de altădată, ocolite, scurte, înșelătoare. / Se strecura deci prin mâinile nervoase ale lui Gelu, cu un mic zâmbet speriat, ce punea pe cuvintele lui de dragoste un accent de îndoială și amintea, deasupra jurămintelor lui, sentimentul de a ști că totul trece." (p. 150).

„Îi lua capul în mâini, îl apropia de ea, îl privea cu o curiozitate afectuoasă, atentă, înainte de a-l săruta, ca și cum ar fi ales locul pe care buzele ei să coboare și să se oprească. Nu erau sărutările nervoase și violente de altădată, ci îmbrățișări lungi, de o voluptate ocolită, de o plăcere nuanțată. Fiecare sărut era o rană, în care buzele, răsuflarea, dinții, vârful limbii se înecau umede, calde și pe urmă se desfăceau întârziat, cu o ultimă ezitare, lăsând, între o gură și alta, un surâs șters, aburit. / Dacă buzele, despărțindu-se, se rupeau prea brusc, dacă îmbrățișarea fusese stângace și sărutul neterminat cum trebuie, îl reîncepeau de la capăt, cu seriozitate, ca și cum ar fi trebuit să îndeplinească un lucru exact, ca și cum, dincolo de plăcerea lor, ei aveau să desăvârșească ceva rotund, perfect, mare și întreg în acea sărutare." (p. 154)

„Când îl simți lângă ea, se strânse în jurul trupului lui, tăcută. Îi căuta numai gura, ca să-l recunoască. Căci altfel îi era străin corpul acela bărbătesc bine legat, prea dur, prea bine încheiat, prins parcă în întregime între omoplați, calm, stăpân pe reflexele lui. Al ei era sperios, tremurător și se împletea în jurului lui cu o căutare oarbă de plantă. Ar fi vrut să rămână așa lângă el, nemișcată, cu capul pe umărului lui gol, înfiorată de liniștea acelui trup, intimidată de puterea lui reținută, fericită de faptul de a se ști mică, fragilă, pieritoare, în vecinătatea lui. Dar îi simțea ochii lucind în întuneric și se temea. Cu o șiretenie pe care o găsise femeiește, din instinct, își plimbă mâna pe pieptul lui încordat și îl mângâia fricoasă, ca și cum ar fi vrut să-l măgulească și să-l înduplece. / De câteva ori el o luase toată în brațele lui, acoperind-o toată sub răsuflarea lui caldă. Îi auzea zvâcnirea sângelui, tare, ritmat. De câteva ori, ea se desfăcuse ușor de el și îi trecuse printre degete, nesimțit. Murmura fără înțeles un șir de vocale stinse, ca pe un descântec, și vocea ei înmuiată era copilăroasă, cerând o întârziere, încă una… Era un fel de implorare în mângâierile ei timide, un fel stângaci de a căuta voluptatea și de a întârzia. / Îi urmărea cu buzele, într-un sărut lung și umed, conturul umerilor, linia gâtului, până jos pe coșul pieptului, îl descoperea atentă cu gura, cu degetele ei subțiri, cu sânii ei mici, și când simțea că trupul omului se răsucește, parcă în sinea lui, zguduit de o strigare pe care ea nu mai știa cum s-o oprească, se retrăgea înspăimântată într-un colț al acelui pat larg, cu mâna la gură ca să nu strige, îngrozită cum trebuie să fi fost, în poveste, ucenicul vrăjitorului, când și-a dat seama că uitase cuvântul de vraje ce poate să strângă iar apele dezlănțuite. / Pe urmă, jocul reîncepu la fel, nesigur, primejdios, ocolind deznodământul atunci când el părea de neînlăturat, adulmecându-l atunci când se depărta. / În zori, obosită, Adriana se supuse." (p. 175)

„Ea căuta o îmbrățișare în care să nu rămână nimic altceva decât fericirea cărnii. I se părea că marele miracol pe care îl trăise în acele zile, singura descoperire pe care o făcuse, era că oamenii pot fi goi, că pot avea o frumusețe de animal, că se pot căuta cu o pasiune de fiară albă." (p. 179).

Deși analizat și descris cu acuitate, libidoul nu constituie însă unica modalitate de evaziune din real în *Orașul cu salcâmi*. E drept că i se acordă o atenție am spune ușor descentrată, întrucât prozatorul consideră oportun să introducă și variații pe temă fixă, ce ar releva, prin contrast, autenticitatea și miracolul experienței protagoniștilor (ne referim aici la introducerea senzațională a sugestiei lesbianismului între o călugăriță catolică și o adolescentă, precum și frigiditatea, inhibiția și repulsia ulterioară a tinerei în relația cu soțul ei). Mihail Sebastian încearcă să construiască polifonic, cu rezultate incerte sau discutabile. Astfel, creionează profilul șters și inconsistent al unui adolescent inadaptat, Victor Ioanid, care fuge de acasă și se refugiază în mansarda prefecturii, neștiut de semeni, trăind, deși „în văzul lumii", izolat într-o lume paralelă. Ceva mai convingător – deși cert mai discordant – este impusă personalitatea unui alt adolescent, Buță, proscrisul prin excelență, marginalizat din propria voință, dintr-un refuz principial al convențiilor pe care le ia cu seriozitate… în derâdere:

„… el singur, când toți foștii lui prieteni se răspândeau în lume și în viață, el singur rămânea ca întotdeauna să creadă liber ce vrea și să apere ce nu poate, să-și bată joc de oameni și să râdă de ceea ce lumea cuminte numește realități." (p. 130).

Pitorească – deși greu integrată întregului – este apariția compozitorului Cello Viorin, un nume imposibil

care reconfigurează el însuși identitatea fostului funcționar mediocru al prefecturii, Tache Poporeață. Mitoman patologic, Viorin își creează confuz, dar se pare mulțumitor în ceea ce îl privește, o adevărată existență fantasmagorică, deconstruind mistificator realul:

„Și ce era mai deconcertant în imaginația lui era că nu rămânea absolut deloc în fantastic, că dădea uneori detalii veridice, probabile, ba chiar absolut sigure. De câteva ori, câteva istorii, pe care Gelu le crezuse inventate, se dovediseră riguros exacte. Așa încât, el nu mai știa să deosibească adevărul de legendă și-l asculta pe Viorin curios, cum ar fi citit un roman-foileton." (p. 139).

Cântecele blondei Agnes, compuse de Cello Viorin pentru o tânără „miraculos de frumoasă" care s-ar fi sinucis din dragoste neîmpărtășită de către compozitor, se dovedesc a fi fost inspirate de o brunhildă masivă, femeie gospodină, măritată și cumpătată, cu degetele jupuite la bucătărie și însărcinată în luna a șasea. Acest ridicol și înduioșător Don Quijote simfonic rezumă, în felul său, un alt refuz al realității, o evaziune în utopia care metamorfozează, artistic, realitatea.

Mihail Sebastian introduce un corolar exterior contingent al acestui spațiu utopic interior. Este vorba de un tărâm aflat la marginea orașului, o insulă cuprinsă între două brațe ale unui râu, numite Viia vie și Viia moartă. Numele nu sunt întâmplătoare, iar Între Vii este spațiul în care eroii evadează mai degrabă simbolic (un capitol se numește întocmai *Evadarea*). Insula, arhetip al izolării, al naufragiaților și al proscrișilor, dar și al originarului edenic, având aici numele sugestiv Între Vii, este o prezență constantă a romanului, către aceasta eroii întorcându-se mereu, refugiindu-se ca într-un spațiu sacrosanct și mântuitor din datele cotidianului revocat. Înfățișarea insulei ascunde multiple înțelesuri:

„Venea de acolo o adiere umedă de apă și plantă, un zgomot depărtat în care se putea distinge, după imaginație, uruitul unei căruțe, șuierul unei sirene de vapor sau foșnetul total, nedistinct al valurilor și al trestiei. Adriana se hotărî pentru ultima impresie, închise ochii și îi șopti vărului ei, cu un glas de confidență. / - E frumos…" (p. 25)

„Între Viia vie și Viia moartă, își regăsiră colțul de insulă unde obișnuiau să-și oprească plimbarea, pornită de sus, din oraș. Rămâneau acolo ceasuri întregi și pe urmă se întorceau către seară, prin străzi mărginașe, obosiți, pasionați, neatenți la tot ce se întâmplă împrejur." (p. 50)

Aproape de Vii, noaptea era mai neagră și mai calmă. Casele se răreau, locul se lărgea la vale. Nu venea de acolo nici măcar foșnetul obișnuit al trestiei. Doar uneori, de aproape, se auzea gâlgâitul apei la ochiuri. Rămaseră pe malul stâng, tăcuți, până ce ochii li se obișnuiseră cu întunerecul. Începeau să distingă acolo, peste apă, umbrele mai negre ale pădurii. Un copac ieșit afară cu ramurile deschise lungi peste apă și trunchiul frânt de la jumătate. Era o nemișcare deplină. Când trecură podul spre insulă, tăcerea li se păru de acolo vastă, înfiorată. / În pădure, deși mai neagră, noaptea era mai puțin densă. Plutea ceva înviorător acolo sub copaci. Poate aroma vegetală a locului. Poate numai apropierea apei, ascunsă în umbră, dincolo de arbori, dar pe care o ghiceau după

Hanul Manuc – curtea interioară cu scări și galerii din lemn

bătăile ei rare în mal. / Uneori, cineva călca peste o ramură uscată ce trosnea, și Cecilia, sperioasă, țipa neștiind ce se întâmplase. Țipătul ei răsuna liber ca o chemare de pisică sălbatică. / - Ce e? Ce e? / Nimic. Nu era nimic. Era numai noaptea adâncă din jur, era somnul copacilor, era pulsul surd al apei, era liniștea lor." (p. 85)

„Tăceau. Urechea li se umplea deodată de acea mare liniște vegetală. Mirosea a larg. (…) Plimbarea acolo era monotonă și fără surprize. / (…) Era un spectacol odihnitor această lungă trecere printre arbori negri. / Silueta lor se desena în întuneric cu o precizie de decor, și, dacă n-ar fi fost bătaia vântului pe obraji, dacă n-ar fi fost ticăitul regulat al motorului răspândit pe toată valea, ceasurile dintre Vii ar fi fost nereale. Nici un om, nicio vietate. Doar, departe, luminile orașului, scăpând uneori printre ramuri. / Nici unul din ei n-ar fi știut să spună ce anume le plăcea în aceste plimbări monotone. Poate chiar monotonia lor. Serile erau, sus, în oraș, apăsătoare, prăfuite, pline de zgomote: câini care lătrau, gramofoane, lăutari. Aici însă, între Vii, noaptea era intactă, misterul ei vegetal era întreg."" (pp. 86-87)

„Aceeași noapte, singura, care o cunoscuseră acolo. Caldă, însetată, puțin înfiorată de apropierea apei, puțin misterioasă din cauza zgomotelor stinse care ce veneau de sus, din oraș. Pe pod îi întâmpină freamătul mai rece al pădurii. Îl recunoșteau ca pe un om. / Regăseau deodată toate lucrurile neschimbate, fixe, de o egalitate

care îi surprindea, nevoind să creadă că într-un an de zile, în care se întâmplaseră atâtea mici și mari evenimente, undeva, într-un colț al pământului viața stătuse în loc, nepăsătoare de trecerea vremii. Era o impresie curioasă, fizică aproape, ca aceea de a schimba două locuri de tensiune atmosferică diferită. Se simțeau recâștigați de o emoție, care nu era probabil a lor, ci a ceasului aceluia de seară, a amintirilor, a locurilor." (pp. 125-126).

În principiu am fi tentați să considerăm că insula este tocmai acel univers în care realitatea este suspendată iar utopia instituită. Însă nu putem să nu remarcăm o atmosferă de o prea adâncă liniște, monotonie, calmitate, somnolență, pasivitate, un loc al nimănui și al nimicului. Între Vii ezită imprecis între vitalitate organic-vegetală și vid funebru peremptoriu. Este un spațiu în care eroii se regăsesc, dar relevând dualitatea valențelor acestui spațiu ne apropiem de transgresarea dinspre feerie înspre farsă în utopia imaginată de Sebastian. Unul dintre capitolele romanului se numește Paul și Virginia, autorul însuși mărturisind, în *Jurnalul de roman*, la 11 ianuarie 1931, că a fost tentat să confere acest titlu întregului volum:

„Jumătate de oră am fost tentat de: Paul și Virginia. Pur și simplu. Ar fi fost de ajuns ca Adriana să se cheme Virginia. / Dar nu-mi place nuanța de ironie a titlului."[2]

Bernardin de Saint-Pierre descrie, în romanul din 1787, sentimentul dragostei și nostalgia paradisului pierdut. Dincolo de idilicul aparent, autorul francez își expunea și viziunea pesimistă asupra existenței. Ecourile prototipului se regăsesc în destinul utopiei imaginate de eroii lui Mihail Sebastian. Insula Între Vii este pe undeva o replică a Ille de France din spațiul imaginar anterior. Apartenența „locuitorilor" insulei lui Sebastian la edenic este iluzorie, sugestiile de ireal fiind omniprezente.

„Rămânea doar de pe urma acelei vremi u aer de irealitate, sub care și puținele detalii precise ce Adriana izbutea să le păstreze cu destulă trudă în memorie prindeau o patină de legendă și se depărtau într-o lume neprobabilă, care va fi existat poate, dar care, la fel de bine, putea să fie numai o părere." (p. 152)

„Era un peisaj neverosimil. (…) Iarna avea pe ulița aceea ceva fabulos, ca în poveștile de stepă, proporții mari de legendă…" (p. 162)

Evaziunea în spațiul utopic, dacă și cât va fi fost, iluzorie, ireală, feerică, compensatorie, se dovedește a fi doar un intermezzo existențial. Suspendarea timpului, a cotidianului, a realității, nu durează mai mult decât o noapte a Valpurgiei. La un moment dat povestea fermecată este curmată de către cea care dealtfel a și instituit-o, Adriana, fecioara ajunsă femeie, fapt sugerat de autor printr-o aluzie anticipativă subtilă, de supratext:

„Umblau în anul acela, pentru prima oară, tramvaie noi, cu scările și ușile automate, și când, în urma Adrianei, care se strecura pe platformă, scările se ridicau singure, înainte ca ea să-i mai fi putut face semn, el avea senzația că această închidere tăcută a porților îl lăsa dincolo de o lume ce continua să viețuiască fără el, între acele geamuri înghețate și luminate viu dinăuntru." (p. 160).

Logica acestui gest care poate părea un capriciu feminin este dezarmant de simplă și la rândul ei este inserată, subtil, de către autor în cuprinsul textului:

„*Niciodată nu crezuse că lipsa unui om poate fi mai reală și mai vastă decât prezența lui." (p. 128).*

„- Cunoști dumneata, duduie, plăcerea de a pierde? De a pierde pur și simplu, fără regrete, așa, bunăoară, cum un pom își pierde fructele? Nimeni nu le știe. Nimeni nu le ridică. Și ele totuși există." (p. 164)

Renunțând la feerie, eroii pot să o păstreze, mereu, ca virtualitate. Altfel feeria ar fi devenit, mai devreme sau mai târziu, farsă. Prin absența acesteia, existența utopiei este, paradoxal, mereu asigurată. E drept, fizic intangibilă, empiric imposibilă, ci dincolo, în spatele unor geamuri înghețate dinafară, luminate intens dinăuntru. Unde? Proustian, în amintirea protagoniștilor…

„Și cum e de ajuns ca într-o asemenea haină să găsești un lucru de nimic uitat acolo, contramarca unui bilet de teatru, plicul unei scrisori vechi, o monedă, o carte de vizită, pentru ca deodată acest lucru să-ți amintească viu tot timpul de care amintirea lui e legată și să-ți readucă în minte împrejurările amănunțite ale unei clipe trecute, biletul de teatru amintindu-ți de rochia femeii iubite cu care ai fost la acel spectacol și râsul ei alb, plicul vechi readucând întocmai o durere de altădată, pe care o încercași atunci la aflarea unei vești sau la simplul sunet al unui cuvânt aruncat întâmplător în frază, tot astfel era de ajuns ca ei să găsească, la acele adunări intime de după-amiază, un mic detaliu din trecut, pentru ca fosta lor bună înțelegere să revie la fel." (p. 68)

„Adriana trăia în amintirile ei ca într-o altă existență și număra zilele după un calendar unde erau înscrise aniversări personale, pe care le sărbătoarea ea singură, în felul ei. Se chinuia să restabilească o dată, să corecteze o amintire, să adauge un detaliu. Din evenimentele trăite ce trecuseră altă dată la întâmplare, ea făcea acum o poveste cu un început și un sfârșit, cu perioade de umbră și lumină, poveste pe care o retrăia acum din nou, încet, cu voluptatea de a ști că nimic nu mai poate fi schimbat, că totul îi aparține ei pe totdeauna." (p. 131)

Magazinul Universal „Unirea" (1976)

[2] Mihail Sebastian , *Jurnal de roman [III]*, în „Azi", I, nr. nr. 5, noiembrie 1932, apud Mihail Sebastian, *op. cit.*, p. 445.

Magda Ursache

MARILE MANEVRE

„Fără infern n-ar exista iluzii" (E.M. Cioran)

„Când știi să pierzi e semn c-ai câștigat", zice Poetul și eu îl cred întotdeauna pe Poet. O spun fără ipocrizie: în seara de 21 noiembrie 2007, seara decernării premiilor Filialei Iași a U.S.R., am pierdut. Pentru că nu premiul pentru eseu-publicistică mi l-am dorit, ci pe acela pentru proză, secțiune unde am fost nominalizată de 5 ori la șir, bătând recordul lui Gleen Close pentru Oscar.

„Ca nominalizată perpetuu, aveai haz. Acum, că te-au premiat, nu mai ai nici un haz…", mi-a spus un prieten, care m-a și scris în „Cronica română". „Să recunoaștem că, aflată într-un moment fast al carierei, eseista și romanciera Magda Ursache și-a pierdut șarmul etern nominalizatei și niciodată premiatei, odată cu acordarea distincției breslei. A coborât, deci, din lista nedreptățiților, spre a se instala în loja consacraților. Parcă-parcă, totuși era mai interesant dincolo..." (Mircea Radu Iacoban, *Magda, taci!*, „C.R.", 27/11/2007.

Culmea: dată afară de la „Cronica" veche de Liviu Leonte, sub obroc 13 ani, cu condeiu-n lanț, deci fără drept de a semna în revistele ieșene, iată – iau premiul pentru publicistică. După '89, fac o cerere să fiu reprimită la „Cronica" nouă, a lui Ioan Holban, director de teatre și ajung iarăși la Salonul Refuzaților. Colaborez la reviste din oricare altă zonă, de la Center (predilect, la „Luceafărul" și la „Conte") la Margine; la „Acolada" de Satu-Mare, la „Pro Saeculum" de Focșani, la „Vitraliu" de Bacău, la „Bucovina literară" de Suceava, la „Spirit critic" de Pașcani, la „Negru pe Alb" de Odobești. În Iași, e mai greu. Aici „unghiile", îl citez pe Lucian Vasiliu, rămân „mijloc de diagnosticare a talentului". Și eu, v-am spus, îl cred pe Poet.

„Au schimbat locația: Casa Universitarilor. Am scăpat de Primărie și de sala mare a mun'cipiului", l-am anunțat pe Petru Ursache, atunci când am primit invitația la festivitate. Uite că se mai ține seama și de observațiile noastre: că politichia bahluiață, în campanie cu substrat electoral, n-are ce căuta în prezidiul decernării premiilor U.S.R. Nu vreau să dau mâna musai cu Nichita primarele, ci cu Nichita Danilov. Nu cu (să le zic așa cum le zice „Ziarul de Iași" și v-oți descurca domniile voastre care-s, dacă oți vrea să aflați) Felu Relechiu și cu alt „fel", Tîrlan Meluțu, cu senatorele Cucioc și cu Dama cu Camelii, șefă ISJeu, supranumită de presă Madam' Lănțișor), cu leul greu O. Prea prostolojan, cu Di-Baciu, care a propovăduit mult și bine socialismul pân' s-ajungă deputat de Nou Parlament, cu vreo junâ Rodică băgîndu-ne-n ochi degetele împodobite cu inele, ca să ne arate drumul spre Strasbourg. Sau cu alți politruci conjuncturali, cărora Luca Pițu le spune *prilejuali*.

M-am înșelat iarăși (of, iluziile mele care le-am pierdut!): n-am scăpat de premiile cu mecenați care au asigurat fondul de premiere, ca „bișnițmanul Surzilă".

N. Manolescu lipsea, nu și vice-primarele Adăscăliței, care-l flancase strâns la precedenta ședință a scriitorilor iașioți, sponsor greu la buzunar. Și tot în *presidium*, alt mecenat, pe post de Georges de Bellio, interbelicul Bellu, cel cu cimitirul. Ștefan Oprea (premiu de excelență) și-a dorit să rostească un discurs scurt, cel mai scurt, exclamând la vederea diplomei: „E!". Factorii culturalizatori din prezidiu, cele mai lungi. Le-am audiat *fabulospiritul* (unii au și aplaudat). Mi-au adus în minte pe politicienii săraci în duh care umplu paginile „Academiei Cațavencu", Adăscăliței promițând să scrie și o carte, ce mare brânză! Geaba anti-„dăscălimea" din fundul sălii îl tot întrerupea strigând: „Să-i dăm acuma carnet de scriitor, că-i de-al nostru!, fiind iritați de recidiva „babiloniadei cultural politice", cum formula gazetarul Călin Ciobotari în „Flacăra Iașului". Vicele a vorbit cât a vrut.

Pentru că nu i-am putut mulțumi în absență juriului (nu s-a găsit o soluție să fie prezenți la festivitate criticii de la Piatra-Neamț, Cristian Livescu, președintele juriului și Vasile Spiridon, membru al aceluiași juriu), i-am mulțumit lui Petru Ursache pentru că nu m-a concurat cu cele două cărți ale lui, *Etnosofia*, editura Paideia, 2006 și *Antropologia, o știință neocolonială*, editura Timpul, 2006. Oricum, n-a intrat în atenția juriilor alcătuite mai mereu din Al. Andriescu și Liviu Leonte, răsplătiți postrevo cu indemnizație de merit pentru ce *opera magna* or fi scris, că nu știe nime.

Inflației de scriitori din sală i-a corespuns o inflație de premii, asemănătoare cu diplomele în proporții de masă acordate în cadrul „Cântării României, tip „Marin Preda"-bust, în lut, în lemn și-n bronz. Altă prestanță ar fi avut un unic premiu la poezie, un unic premiu la proză, un unic premiu la critică literară, un singur *laureatus* la Excelență. Iar pentru lipsa de relief social a scriitorilor, pentru premiile lor fără vreo consecință profesională, bagatelizate de mass media cine-i de vină? Noi înșine!

A luat excelența precocele poet și prozator Aurel Ștefanachi? A luat-o anul trecut. Anul acesta au împlinit 75 de ani Șt. Oprea și Nichita Danilov. Am greșit cu ceva? Doar *Regulamentul* cere ca premiul de excelență să fie stabilit, de Comitetul Filialei, pentru o persoană care numără pe puțin șaptezeci de anișori. Nu că Nichita Danilov n-ar fi meritat un premiu la secțiunea de poezie, de proză sau de publicistică.

Cum lașioftica nu poate fi vindecată, am obținut, după '89, ca lupta pentru existență literară să se dea pe grupuri, ca să nu le zic găști. În Tîrgul nostru, sunt două republici literare, cum sunt două Românii-state. După ce a fost ales „armoniosul" (cum se autocaracteriza într-un interviu:

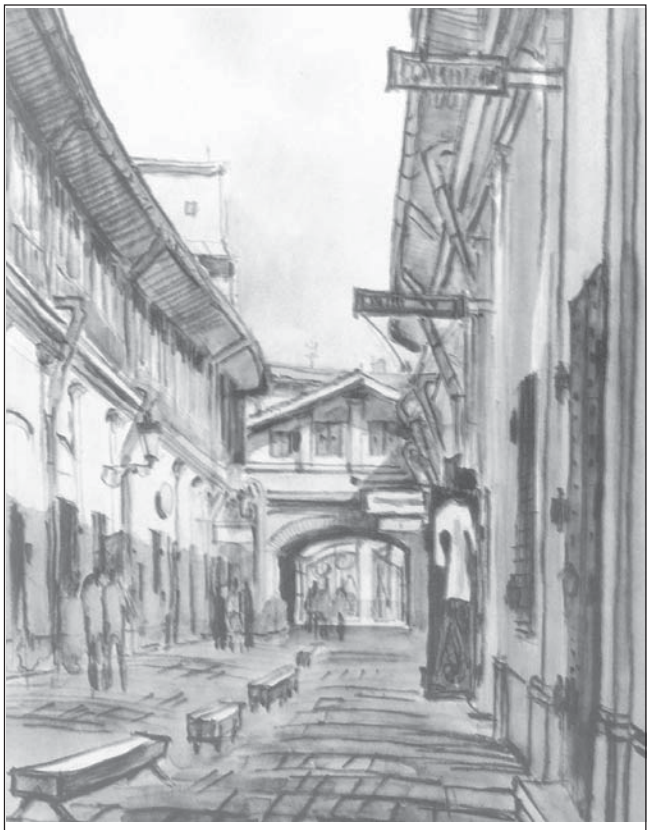

Curtea interioară a „Hanului cu Tei" (1833)

„Sunt un om armonios") Valeriu Stancu, bine temperat, asemenea cunoscutului clavecin, prăpastia dintre Marea Familie și Familiuța opozantă s-a adâncit. Altădată, haideți să băgăm toate numele în căciulă și să tragem tabachera ipistatului la sorți. Pariez c-o să câștige Stancu.

După o frază de interluxări, faulturi, ghionți în rânză, ceafă și ce-o mai fi, s-a lăsat o tăcere… asurzitoare. Codrul clocoti de zgomot și de arme și de (z)bucium când cu *Apelul pentru deparazitarea instituțiilor de cultură ieșene* sau cu *Scrisoarea celor 60 de intelectuali ieșeni către Mona Muscă*; pe urmă, ostilitatea s-a transformat în indiferență. Cei care n-au plecat la Bacău sau mai departe absentează programat de la ședințe, festivități etc. și au destule motive s-o facă. Un motiv e încurajarea amatorismului obedient. Vezi *vânătoarea legală* (mulțumesc, Ioana Pârvulescu!) de premii de debut, nominalizările de tot stranii (actorul Costel Popa, la… critică literară), premiile cu coroniță de laur pe capul lui Adi Cristi, poetul dudelor, pe capul lui Adi Cristi, prozatorul, pe capul lui – ați ghicit – Adi Cristi, publicistul, magistru al punctelor de suspensie. Balanța între amatori și virtuozi e nefiresc înclinată spre primii.

„De câte nominalizări am nevoie ca să obțin un premiu?", m-a întrebat Valentin Talpalaru, nominalizat la poezie. „De șase, i-am răspuns. Ești pe drumul bun".

Personal, m-am detașat destul de toate astea, ca să fac haz de ele. Am fost capabilă să mă bucur de succesul lui Radu Cimpoeșu, de pildă, când m-a concurat și a câștigat. Pentru *Rău de* România am concurat cui Valeriu Stancu. A luat Stancu. Pentru *Conversație pe Titanic* am concurat cu Arcu. A luat Arcu. Pentru *Bursa de iluzii* am concurat cu Dan Lungu, Gellu Dorian, Aurel Ștefanachi. A luat Dorian.

Nu sufăr de iașioftică pe Cassian Maria Spiridon ori pe Liviu Antonesei. Invidia pe scaune tulbură urît apele ieșene. Coeziune sufletească între iașiotici? Un *pas de deux* tandru se transformă în partidă de box:

„Parcă-s prieteni. Cum de se-njură?"

„Au fost".

Bufeele de *orgolii*, vorba lui Buzura, nu mai contenesc. X îl lucrează pe Y chiar în paginile revistei la care lucrează amândoi; au loc războaie între „cămila nepăsărită" și „pasirea necămilită", cum ar zice Dimitrie înțeleptul, în *Istoria ieroglifică*. În dulcele târg, cazul Grigurcu din amarul târg e multiplicat, dacă poetul Nicolae Turtureanu a fost eliminat de la „Cronica" după 27 de ani de muncă, în primăvara lui '98.

Aș fi vrut ca premiul să îmi fie înmânat de o autoritate de talia lui Alexandru Călinescu sau Cezar Ivănescu. Aș fi vrut ca sala să nu fie umplută de scriitori de prestații ne-literare, de autoare de produse-conspect, de pixerese de note informative, de dinupăturici protejați ca arborii comemorativi, de doamne-neveste și de domni-cumetri. Noroc c-a lipsit ex-primarele Dosto de Coțușca și Noemi Bomher, scriitoreasă cu carnet, pe care „Ziarul de Iași" se sfiește s-o acuze de braconaj sau de rapt intelectual.

Aș fi vrut să fie de față Sergiu Adam, Gellu Dorian, Ion Beldeanu, Al. Dobrescu, Ion Hurjui. Mariana Codruț, Adrian Alui Gheorghe, Oana Lazăr, Radu Părpăuță, Gabriela Gavril, Emil Nicolae, Nicolae Sava, Dan Lungu, Dan Socius… Nu se obțin destui bani din închirierea Casei cu absidă, sediul filialei, ca să fie invitați la festivitatea anuală de premiere măcar șefii de reviste literare, membri ai Filialei Iași?

Sigur că, în aceste condiții, numărul nemulțumiților crește. Mulți și-au luat câmpii sau vor s-o facă.

„Nu mai stau în CAR-ul ăsta", mi-a spus un poet sever ținut la subsol, Gheorghe Lupu, scârbit de jurizările incorecte, de jocurile de interese, de starea de tensiune creată de împărțelile de ciolane. S-a dus să moară puțin, fără a primi vreun semn de consacrare dinspre breasla pe care a onorat-o. Geaba ai talent, dacă nu deții tehnica și strategia autopropulsării. Rămânem despărțiți în tabere vrăjmașe, chiar și de moarte (a lui Mihai Drăgan, a lui Mihai Ursachi…).

Știu bine că gelozia profesională a acționat și acționează. Hemingway s-a certat cu mai toți scriitorii pe care i-a cunoscut: Dos Passos, Fitzgerald, Gertrude Stein, Ford Madox Ford, Sinclair Lewis etc. Sartre s-a dușmănit cu Raymond Aron, cu Arthur Koestler, cu Merleau-Ponty, cu Lévi Strauss; i-a învinețit ochiul lui Camus, zgârmănit de invidie pentru *L'Hommé revolté*. Dar au fost și excepții. La noi în literatură, Max Blecher, Bogza, Sașa Pană au rămas buni prieteni.

Spus limpede, incapacitatea de concentrare, de solidarizare a energiilor o să ne slăbească pe toți. Probă că Sibiu, și nu Iași, e capitala culturii europene. O afirm din poziția incomodă de centru: fără deschidere spre celălalt punct de vedere, chiar polemic (pamfletul nu argumentează, fiind prea umoral, dar polemica trebuie s-o facă), fără strunirea orgoliului, chit că poeții sunt *genus iritabile vates*, vom șugui a pagubă ca moș Nechifor Coțcariul, rămas în pană:

„Așa-i că s-o stricat drumul în mijlocul căruței?"

Cornel Galben

UN „ACTOR DEZORIENTAT”*

După cum însuși mărturisește în rândurile ce-i însoțesc poemele (*În loc de prefață),* pentru

George Chiriac poezia este un „suflet, o parte din tine pentru a zidi increatul clădit de mine în versuri. Poezia este o rupere de realitate, o biruință ce străpunge tăcerea. Este o încercare de a cunoaște lumea, un refugiu al tuturor împlinirilor sau neîmplinirilor, o putere magică care (sic!)nu face altceva decât să te agațe între trecut și viitor pentru a putea suporta prezentul”.

Din aceleași rânduri ce ne îmbie să-i citim placheta *Sunt un suflet* (Editura Opus cultural, Onești, 2006, Colecția Debut), mai aflăm că e un adolescent îndrăgostit, un visător „ cu capul în nori”, întristat că vede „totul destrămat”, dar „foarte mulțumit” că mintea lui „trăiește un haos numit nebunie, dragoste și iubire de viață”.

Hoinar în căutarea soarelui, dă senzația că se bate ca „un tiran” cu morile de vânt pentru a ajunge „la infinit” și a ne aduce „zeul strălucitor”, dar trăirile sugerate în versuri sunt departe de acest zbucium, deși, pe alocuri, sentimentele sale „sar și vibrează peste tot / ca o undă oscilatorie ce naște iubire”. Cu sufletul, rând pe rând, destrămat, rebel, amar, îndrăgostit, de gheață, dă roată pământului, însă alergătura ce se vrea pe drumuri „neumblate” ori „nevisate” e mai aproape de „incandescența timidă” decât de „lunga tresărire furtunoasă” ce ar putea fi dragostea.

Venit pe scenă special pentru noi, vede cum „dispare lumina” și cum „apare ispita”, simte

“căldura flăcării”, „lumina scânteii”, „avântul fumului”, „sfârâitul jarului”, dar și în acest caz miza e mică, întrucât prin „puterea lumânării” ajunge, în cele din urmă, să simtă doar „focul uitării”.

Chiar dacă în universul lui „nu plouă, nu ninge”, pare mai degrabă un „actor dezorientat”, când cufundat în „valuri de fericire”, când dornic să fugă și să se ascundă de „lumea crudă” în care se mișcă și de care nu vrea totuși să se despartă, întrucât nu-și dorește nici „altă lume/ cu iluzii în culori vii!”

Soluția salvatoare e, acum, întoarcerea la iubită, pe urmele căreia se află în permanență și pe care, în ceasul al 13-lea, o imploră: „Gândește-te la mine, nu la clipa trecătoare”. Caută, tocmai de aceea „orice clipă zburătoare” pentru a o petrece alături de chipul ei frumos, întipărit „pe veci” în mintea lui „încremenită de gândul / necurat al absolutului întunecat”, numai că se plictisește repede de alergătura prin cele „mai negândite locuri ruginite de tristețe” și atunci trage concluzia că iubirea „își dă duhul în inima” lui, nemaifiind nicio „patimă arzătoare”, nici un „sentiment suprem”, nicio „vorbă tainică de duh”, ci „absolutul psihologic al unei vieți/ împrospătată cu clipe frumoase”.

Redevine, în consecință, umbră, spaimă, chin, moarte, plângându-și sufletul fugar:Sunt umbra…și crește în mine noaptea. / Mă doare și inima și cerul și viața. /În piept eu plâng și mă străpung/ c-un suflet fugar !// Sunt spaimă…și moare în mine noaptea. /Zadarnică e ziua și truda și moartea. /Mă sting și plâng amar, / am suflet fugar !// Sunt chin…și doarme în mine viața. /Prin foc și văpaie, prin lavă și fum / alerg ca un nebun…/Și vreau să văd risipit val după val / alt suflet fugar !// Sunt moarte…și piere în mine speranța. / Pe fața-mi tremură și viața și noaptea. /Fug și sunt amar, /c-am un suflet fugar! (*Suflet fugar).*

Când nu mai e „zeul minciunii”, se imaginează un

Banca Națională a României (1883-1885)

* George Chiriac, *Sunt un suflet* , Onești, Editura Opus cultural, 2006.

„gânditor"; în viziunea lui gândurile coborând, cel mai adesea, ca un „sunet de vioară", numai că rareori acesta se metamorfozează și

într-un „strop de rouă/ cu iz de gânduri fragede". Pentru a ajunge cu adevărat la poezie, nu este suficient să critice totul, de la „timpul ce curge neîncetat", la „clipa ce se prăbușește ușor", de la „apa ce se varsă furtunos", la „frunzele ce se vestejesc și cad", de la „lumea ce plânge în taină", la „anii care cad peste viața" cu bune și rele, ci, vorba lui, să „rescrie gândurile până la adevărata lor esență", eliminând banalitățile ce acum abundă, directețea inutilă și găsind o cale proprie spre acea „unică putere, cea a cuvântului".

Deocamdată, dezideratele îi rămân doar la nivelul visului, adevăr pe care, de altfel, nu se sfiește să-l recunoască-. „La început de drum /vorbele-mi sunt praf și scrum". Cum nu crede în „vorbe deșarte' și nici nu se îmbată cu „lucruri fine", depinde doar de el dacă poate depăși sau nu aceste „zări nevinovate" , dacă scapă sau nu de lamentări (2Sufăr și nimeni nu mă înțelege. /Sufăr și nimeni nu mă aude. /Sufăr și nimeni nu mă alină") și autocompătimiri („Parcă aș fi un rebel răpus!/ Săracul de mine…") și dacă schimbă sau nu statutul de „actor dezorientat" cu unul de profesionist.

Stan Brebenel

GLORIA LOCALĂ

Ajuns la deplină maturitate creatoare, scriitorul Marin Ifrim s-a lăsat „antologat" deși, sunt convins, va mai avea foarte multe de spus în cultura română. Nu este numai o certitudine, un clasic în viața, ci un mare autor contemporan care, din păcate, trăiește, muncește, se supără și se bucură ca orice om normal într-un oraș provincial și nu în ombilicul țării spre a fi recunoscut ca atare. Însăși titlul antologiei, *Gloria locală* (Editura Rafet, R. Sărat, 2007), este un titlu ironic, cu trimitere la mai marii breslei care cred că ora exactă în literatură se dă doar la București. În această antologie, Marin Ifrim a cuprins, selectiv, cele șapte volume de poezie pe care le-a publicat până în momentul de față.

În volumul de debut, *Spre orașul cu un milion de ferestre* (Ed. Litera, București, 1986), tânărul poet se pregătește să ia startul spre cucerirea lumii (literare?), mare parte din poeme arătându-l ancorat în spațiul satului natal, amintirile fiind ale copilului plecat mult prea devreme din ograda părintească: „satul meu e o corabie de diamant / cu care am lovit orizontul sticlos (lacrimă de copil norocos" (*Bălăceanu*, p.12). Poeme precum *Bălăceanu, Bunicul, Cântec, Sărbătoare* spun aproape totul despre starea sufletească a poetului. Fără prea multe regrete se avântă într-o lume străină, necunoscută, parțial ostilă, și pe care, peste ani, o va așeza la picioarele sale, într-o tăcere solemnă: „am jurat / cu degetul / la tâmplă / să nu apăs / pe cuvânt / decât în / caz de poem" (*Tăcere*, p.16). Este foarte convins de reușita sa încât optimismul său este împărtășit și iubitei, martora din umbră a zbaterii sale: „o veni timpul când / singura monedă e timpul / ai răbdare iubito un pic / și-am să-ți pun la guler olimpul" (*Cântecul de dragoste*, p.13).

Cucerind, parțial, orașul cu un milion de ferestre Marin Ifrim își dă seama că în literatură mai ar fi loc de ceva noutăți, că mai sunt căi neumblate, că mai sunt posibile experimentele. Neastâmpărat și novator descoperă și ia pieptiș curentul marin, o temă amintind de avangardiști, însă mult mai ancorată în realitate. Destinul și-l cunoaște și îl urmează orbește: „eu vin din apă sunt marin / burduf de epidermă creață / puțină apă și mult vin / și multă foarte multă greață" (*Sentimentul marin*, p.27). Curentul marin pentru a putea fi străbătut este nevoie și de o ambarcațiune: „vasul marin ifrim are o dinamică stranie / și caută golfurile femeii cu apucături de canibal" (*Vasul marin*, p.28). De acest curent nu scapă nimeni, nici cele mai delicate ființe: „Doamne cum le atingi / femeile sunt străbătute / de un curent marin" (*Curentul marin III*, p.36).

În „Alfabet de tranziție" poetul mai urcă o treaptă, încet și sigur, transfigurând poetic evenimentele socio-politice cotidiene, aflate sub zodia porcului: „noi avem sarmale și mămăligi / noi avem specific nespecificat / la noi mistrețul se ascunde / în varza braconierului / noi avem un poet (nu sunt eu / acela) care a reabilitat porcul" (*Poemul dezgustului*, p.47). Cu tot dezgustul, cu toată greața acestui sote baudelairean, acestei perioade în care „șoarecii rod orizontul", Marin Ifrim pare neîmpăcat cu realitatea și, ironic, polemizează, în primul rând cu el pentru că mai marii zilei s-au ridicat deja la cer.

„Fotografii cu cântec" reprezintă pentru poet o etapă nouă. Mai experimentat, mai puțin încrâncenat, deși la fel de necruțător cu falsele ierarhii, Marin Ifrim conștientizează că victoria este aproape și-i va aparține: „îmi spune mie sângele / acest carburant al cuțitului / că gloria locală / e mai dulce ca premiul nobel / nici măcar anonimatul / neputând ține pasul cu ea / îmi spune mie sângele / această agonie a trestiei / că aici nimic nu e mai scump / ca gloria locală" (*Gloria locală*, p.98). Conștient de propria valoare și menire, poetul nu este de acord cu ierarhia prestabilită și satirizează manifestările

* Marin Ifrim, *Gloria locală,* Editura Rafet, R. Sărat, 2007

cu staif, a celor veniți de la centru și așezonate politic de mărimile locale: „invitați la festivități sau parastase literare / care la Adjud care la Zimnicea sau Caracal / prilej cu care fiecare mai lansează o carte / o bucurie nesperată pentru băștinași / de regulă în astfel de ocazii poeții naționali / își deapănă amintirile extrem de interesante / în fața unor critici aflați la locul de muncă: / bibliotecari elevi primari sau prefecți poeți și ei / buni și cuminți cititori ai poeților naționali / gata să prindă măslina verde ce aleargă / pe farfuriile de protocol ale poeților naționali" (*Poetul național și măslina verde*, p.63). Cei care pot să-i certifice, cu documente, gloria locală nu sunt pe placul său și, de aceea ,poetul alege gloria oferită de cititori, gloria postumă: „o glorie locală plicticoasă / și prost plătită (pentru treaba / bine făcută din când în când ni se / aruncă vre-o laudă lustruită ca un os / la care alții mârâie iar eu / întorc spatele)..." (*Gloria locală*, p.100).

Ca orice creator, și Marin Ifrim s-a născut liber și vrea să rămână așa. Acest lucru îl clamează în volumul „Poeme", antologat aproape integral: „Eu sunt unul dintre cei ce nu au / datorii la reprezentanții societății / la oamenii din vârf / m-am născut și o să mor / aproape liber..." (*Vremea facturilor*, p.118). Aproape rebel, trecând prin multe încercări personale dureroase, cu bărbăție și demnitate, viața poetului este un peron ce așteaptă un tren izbăvitor. Cu acest volum, poetul a devenit aproape citadin, filozofând pe diverse teme oferite de orașul provincial. Transpare din poemele sale faptul că o perioadă scurtă, dar trăită intens, s-a aflat în lumea minunată a teatrului. Ca actor, și regizor în același timp, croșetează cuvintele creând imagini deosebite: „Așa vin versurile / ca o ploaie torențială / peste un ținut secetos / parcă auzi rimele / bătând în tâmpla românului / în ospitalitatea acestuia" (*Cântare*, p.141).

Cu volumul „Suprafața lucrurilor" cititorul poate cădea ușor în capcană, cum că poetul a devenit superficial și că tratează temele esențiale numai la suprafață. Eroare totală. A ajuns, și se menține la un standard pe care poetul l-a ridicat constant cu fiecare volum tipărit, cu ușurință, cu dexteritate, cu multă lectură și talent, la cote înalte. Singular în peisajul liric, și nu numai, buzoian, Marin Ifrim te cucerește prin modul frust în care se adresează și prin profunzimea ideilor exprimate, de cele mai multe ori, lapidar: „o dată cu mâna ta / cu sângele din adâncul ei / obosesc și cuvintele", „ziua în care / nu trebuie să faci nimic / e mai obositoare decât / miezul apocalipsei", „cei care plâng din senin / au ceva de înger / pierdut în privirile cerului", „înalturile prăpastiei / când cerul / își face harachiri", „se aud doar bătăile ceasului / și cele ale inimii tale / aproape că știi / care vor amuți primele", „nu se poate gândi / de atâta liniște / parcă privești sau pipăi / moartea" (*Amprente comune*, p.171). Analizând mai profund aceste „amprente" vedem că sunt în număr de 46, atâtea câți ani avea poetul la tipărirea volumului. Sarcastic până la durere, poetul persiflează autoritățile din coordonatele geografice în care locuiește, ca în poemul „Țara mea": „îmi stă pe buze / ca o țigară / pe care n-am / s-o aprind / niciodată / din silă pentru / fumătorii de profesie" (p.182) sau ca în poemul *Cum dai pagina*: „dintr-o bancnotă românească / te privește un român / celebru în românia... / cum dai pagina / după semnătura / guvernatorului / cum dai de neant" (p.180). în aceeași notă sunt și poemele: *Țara noastră-i țara voastră, Domnul CarAgiale, Pentru ce ș.a.*

Ultimul volum antologat, „Fiecare cuvânt pentru Nicolae Pogonaru" este, așa cum sugerează titlul, dedicat poetului buzoian cu ocazia împlinirii vârstei de 51 de ani. De atunci a trecut ceva timp, însă dedicațiile rămân, așa cum aforistic rămân versuri precum: „ am făcut din poezie / un simplu manifest / de șters ideologiile / la fund" (Poezia, p.226), „un cititor la marginea / unei cărți / e peisajul idilic / al poetului vizionar" (Un cititor, p.227), „sub fiecare talpă /de poet miroase / a rătăcire" (*Statuie*, p.229).

Poet de o expresivitate cuceritoare, un jongleor al cuvintelor, posesor al unui limbaj stilistic și metaforic aproape unic, Matin Ifrim a atins un punct deosebit de înalt pe treapta creației literare. Mai are multe de spus și sunt convins că o va face. Scriitor de vocație națională și internațională, scrisul lui a ajuns și în îndepărtata Americă. De tradus încă nu a fost tradus, dar cred că cineva trebuie să se încumete. Va avea numai de câștigat. Prin această antologie contestatarii săi au primit o dureroasă și grea lovitură, indiferent la ușile / porțile la care încă bat. Inpostura, de fiecare dată, e dezgustătoare.

Strada Stavropoleos

Ana Dobre

CĂDEREA BASTILIEI ȘI CUCERIREA LITERATURII

Horia Gârbea nu este numai un om-orchestră, așa cum spune de pe coperta a patra Alex Ștefănescu, este și un scriitor cu o pronunțată propensiune spre ludic, ceea ce-l ține aproape de spiritul postmodernist. Deschiderea însăși a noului roman* este în acest spirit și-n această dimensiune. Este un debut kafkian, trimiterea cea mai directă fiind la *Metamorfoza*. Personajul Aldu Rădulescu se trezește „după o noapte de vise stridente" și se pomenește transformat într-o insectă scârboasă pentru ca mai apoi, ca personajul lui Dante, să se trezească rătăcit într-o „pădure adâncă".

Între acești poli ai unei narațiuni riguroase și geometrice în formă (20 de capitole, adică 10 plus 10, numărul perfecțiunii, amintind iarăși de Dante) se consumă o experiență, o aventură a personajului ca atare, dar și a naratorului. *Aventure d'une ecriture, ecriture d'une aventure*, datele narațiunii moderne sunt ținute în focarul unei viziuni ludice cu puternice accente umoristice.

Doar începutul este kafkian, restul alternează pasaje urmuziene cu cea mai pură proză optzecistă post-modernistă. Există plăcerea asociației năstrușnice și neașteptate, gestul ludic al creatorului de a încerca palpitul și virtualitățile cuvintelor, de a le ciocăni la ușă pentru a le descoperi lumea esențelor, lumea de sensuri din spatele aparenței. Scriitorul are plăcerea de a inventa cuvinte la limita unui argou pitoresc – *a scârbăci, monstrișoara filologică, a (se) scifoza, bimboașca, goriloi, vertebrata, realizarețul, mâzgălici, tresălău...*- a asocierii unor epitete banale care capătă în context importanța elementului esențial ca-n acest exemplu: „Scriitorul crăcănat...ceea ce deplasa accentul de la materie către spirit, de la real la virtualitatea creației", sugestie urmuziană a defectului fizic ce se răsfrânge asupra operei. Nici comparațiile nu sunt mai prejos: „Intră pe Calea Victoriei ca Mihai Viteazul în Alba" sau „Apoi își puse în geantă reportofonul precum personajele din filme pistolul".

Romanul se constituie într-o viziune caricaturală, ca o farsă proiectând lumina comediei bonome și burlești asupra lumii scriitorilor. Nu sarcasmul definește natura umorului său, ci calda ironie, jovialitatea ce provine din înțelepciune, din toleranța micilor orgolii inflamate de propria importanță a fiecăruia dintre personajele sale. O frază ca acesta „Chiar în acea dimineață, un tânăr roșcovan își chinuise mintea un sfert de oră să găsească un scriitor în viață mai mare decât el" sau ca aceasta „Scrisese poezie, proză, teatru, gazetărie și praful se alesese. Voia să trântească un roman care să facă concurență nu stării civile în general, ci stării civile din China, în care personajele să se calce în picioare" clădite pe jocul antinomiilor, al antitezei anonim-celebru, real-virtual dă o măsură a umorului practicat de scriitor. Un posibil răspuns la această dilemă a personajului este strecurat insidios și, bineînțeles, ironic: „Negăsind un scriitor mai bun decât el, Rafael întinse mâna după Biblie(...) Rafael, câți psalmi ar fi citit, pe fundal tot la muieri se gândea. Buchisi de bine de rău vreo patru pagini, apoi se hotărî să iasă în oraș". Efectul nu provine din fragmente disparate, este al ansamblului, fiecare fiind parte a unui puzzle, neavând semnificație separat, ci integrat într-un tot.

Se poate ca acest roman să fie unul cu cheie. Mulți vor fi descoperit sub masca unor personaje statutul real al unor scriitori în viață, mai mari sau mai mici decât autorul. Important nu este acest lucru; important trebuie să fie modul în care Horia Gârbea transfigurează această lume pentru a realiza o logică proprie din care se desprinde viziunea sa personală asupra lumii literare contemporane în fanta care i se potrivește, într-o lumină regizorală care s-o facă inteligibilă și verosimilă.

Locurile – terasa Muzeului, Uniunea Scriitorilor sunt repere într-o geografie reală. Ceva o transcende, anume verva inepuizabilă, bonomia naratorului care învăluie personajele în haina jovialității. În registru comic sunt și numele oximoronice sau doar antitetice, toate cu o sonoritate derizorie, ale personajelor: Marin Pupan, Aldu Rădulescu, Rafael Robănescu, Alteea Fleciu, „marele prozator" Călin Țâru, Mitică Unguroiu. Există și autopersiflarea. Naratorul se pierde/ se include printre personajele sale ca un pictor care se amestecă în tabloul pe care-l pictează: „-Zice că numai el merita. Și că nu i-a dat. Ha-ha. Cică i-a dat lu' unu' Gârbea. Ce nume și la el. Îl cunoști? Cine e Gârbea ăsta? – Un tâmpit"...

Există și jocuri postmodernist-ludice cu plăcerea intertextualității sau a comparației livrești: „Flutură doar gheruțele de potârniche spre Calea Victoriei, apoi rămase cu ele crispate ca în Brătescu-Voinești", „Apoi, modest cum numa'n vis...", „Așa că biata eminentă se prăfuia ca o petunie presată într-un dicționar de neologisme".

Notațiile descriptive în tonalitate negativă, disociativă tind să despartă apele, viața de literatură, literatura de viață. Ironia nu lipsește nici de această dată, ludicul postmodernist e un aliat permanent: „Pe strada Veronica Micle nu cresc nici urmă de tei sau de plopi. Nici nuci scuturați, nimic. Numai un salcâm ironic, moromețian, se înclinase, riscând să prăvălească poarta mândrului

* Horia Gârbea, *Căderea Bastiliei*, Editura „Corint", București, 2007.

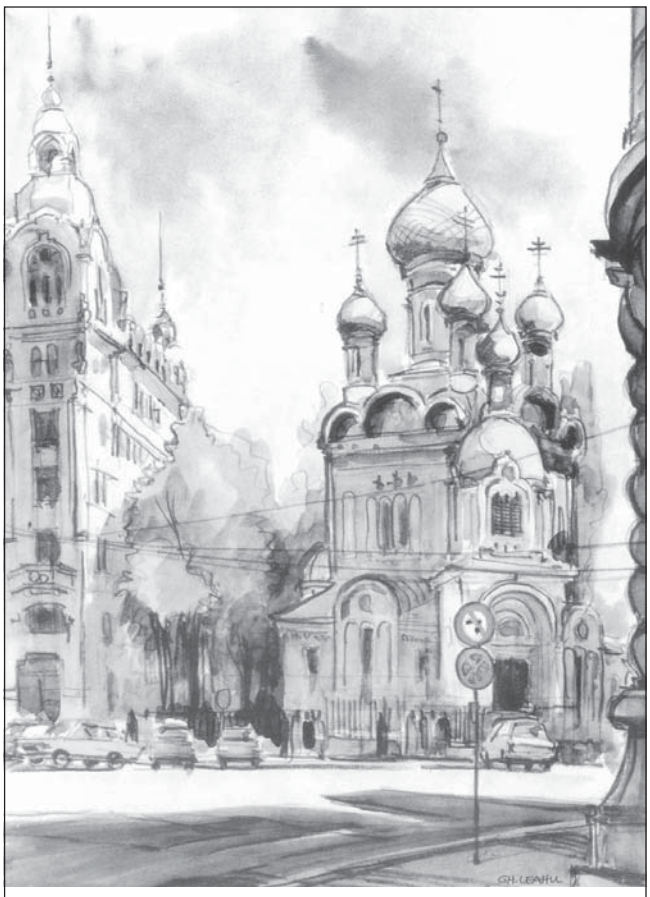

Biserica Rusă (1906)

autor. Alteea nu avea habar de silvicultură. Ea îi credea pe toți fagi". Aluziile livrești prezente peste tot sunt, de asemenea, în tonalitate livrescă. Horia Gârbea încearcă astfel să se delimiteze de modele, să se despartă de monștrii sacri ai literaturii – Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, și *să se maturizeze literar:* „Își privi mâinile și se bucură, căci ele, cum spune și poetul, erau absurde. Erau mâini mari și pașnice, făcute să dea cu sapa și să secere. Un destin ironic schimbase sapa-n condei și omul scuipase-n ele și se apucase să scrie".

În absența unui epic consistent, povestea fiind ocultată într-un secundo, chiar terzo plano, rămâne cititorului să admire performanța lingvistică. Horia Gârbea este un geniu oral, știe, adică, asemenea lui I.L.Caragiale să audă cuvintele în sonoritățile lor banale sau bizare și să le dirijeze în adevărate eșafodaje epice prin care poate reinventa narația. Nimic nu pare luat în serios, nici chiar erosul, poate cel mai ușor de întors în derizoriu. Liniile lumii se schimbă mereu, naratorul vede caricatural, simte groaznic și vede lucid. El utilizează toată gama mijloacelor comicului de la asocierea neașteptată până la parodiere și truism. Iată o parodiere a celebrei propoziții prediste: „Într-un orășel din câmpie timpul ajunsese să manifeste față de oameni o nesfârșită lehamite" și un truism: „În multe orașe din țară și chiar din lume, unii oameni se îmbată uneori. În altele, există unii oameni care se îmbată tot timpul. Dar aici toți oamenii se îmbată mereu și viața lor este o continuă beție".

Epicul are banalitatea unei zile comune. Spectaculozitatea vine din lexic, din chimia unui limbaj nastratinesc. Efectele acestui plurilingvism întrețin și prelungesc ecourile narației dincolo de fruntariile unor povești ironice sau doar malițioase. Ceva inefabil ca un abur se ridică peste aceste întâmplări inspirate din orgolioasa și bizara lume a creatorilor, a „mâzgălicilor".

Romanul e în tonul și atmosfera *Crailor de Curtea Veche* ai lui Mateiu I. Caragiale, apropiere posibilă prin balcanism, prin grija față de cuvânt, dusă până la estetism, prin amestecul de sublim și grotesc, prin imaginile liliale și banale, prin plăcerea contrariilor și a contrastelor, prin fulgurantul chip al unei Pene Corcodușa, tanti Sandina, o bătrânică, fostă mare frumusețe, „amanta unor oameni de vază din ce-ce".

Din registrul comico-ironic, narația alunecă spre liric și atunci regăsim fraza amplă alternând stilul indirect cu cel indirect liber ca-n proza hipnotică a sud-americanilor. Astfel, capitolul 12 este redactat într-o singură frază experimentală, postmodernistă, ludică, infatuată. De altfel, romanul este mai mult un experiment stilistic, alternând stiluri, tehnici, procedee diferite într-un melange în care doar talentul scriitorului o ține departe de pastișă sau de simpla parodie. Spiritul ludic, moștenire postmodernistă la care nu se poate renunța ușor, face din narator un experimentator lucid și gureș în același timp, înclinat spre gluma subțire, spre analiza malițioasă, dar nu sarcastică sub un văl de bonomie învăluitoare, moromețiană.

Maliția ține locul spiritului critic. Despre Pavel Onorius aflăm, de exemplu, că nici în cimitir nu a avut o soartă mai bună: „...Onorius avea să stea nu în interior, dar alături de literatură". Titlul însuși e o ironie, bazată pe identificarea totală între semnificat și semnificant. Bastilia este o fortăreață, fortăreața literaturii, greu de cucerit, incomod de locuit, și un topos – strada Căderea Bastiliei. Aceste sensuri delimitează un spațiu și răsfrânge semnificațiile într-un centru iradiant.

Marile și grelele observații critice sunt disimulate sub copertina generoasă a ironiei calde în care se amestecă, bine rumegate, citate celebre din Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Charles Baudelaire, Ion Barbu, George Bacovia, Tudor Arghezi, Paul Verlaine, I.L. Caragiale într-o muzică stridentă evoluând spre lirismul înalt și proza carnavalescă într-un fel de mahala a spiritului care este marca lumii în care trăim.

Căderea Bastiliei este un roman de atmosferă cu personaje slab individualizate, dar memorabile. Desenele după natură nu sunt suficient cizelate, transfigurarea având aerul unei picturi naive în care legătura cu lumea reală este foarte vizibilă. Finalul dantesc: „Aldu o contemplă fără să poată pleca și fără să priceapă o vreme nimic din ceea ce se petrecea acolo. Apoi înțelese că nu era decât iubirea care rotea sori și stele", nu redirijează sensul lecturii, ci e o concluzie firească într-un demers epic previzibil în care se regăsesc toate ingredientele ludicului persiflatoriu de factură postmodernistă.

De la Kafka la Dante, de la Dante la Kafka, romanul lui Horia Gârbea este o narațiune regresivă în timpul literaturii prin intermediul inter- și al intratextualității. Lumea este nu numai o bibliotecă imensă ca-n metafora lui Borges, dar și o Bastilie care ne ține prizonieri. Literatura poate elibera. E o idee și o concluzie.

Gheorghe Zaharia

LA MARGINILE REALULUI*

Trebuie să mărturisesc că m-am apropiat de lectura acestei cărți din două direcții doar aparent total diferite : prima, așa cum ar trebui să fie și firesc, a fost o anumită curiozitate estetică, act necesar oricărei noi lecturi de altfel, iar o altă direcție a fost faptul că autorul ei este nevăzător. În legătură cu acest ultim argument, am ezitat, așa după cum mărturiseam și cu prilejul lansării cărții, între folosirea termenului de *nevăzător* sau a aceluia de *orb.* Primul termen, folosit și în mod oficial, după cum se știe, mi se pare neadecvat, cel puțin când vorbești de manifestări spirituale, pentru că știu, cel puțin de la Eminescu încoace, că „ochiul-închis afară înăuntru se deșteaptă". Deci, pentru a înțelege trebuie să treci de suprafețe, căci este cel puțin o superficialitate să te oprești la ceea ce Miron Costin numea" a lumii amăgitoare față". Cel de-al doilea termen deranjează printr-o anumită folosire superficială pentru că noi, oamenii obișnuiți îl încărcăm cu anumite conotații în special compătimitoare.

Încercând să mă detașez de această atitudine, care îi deranjează în primul rând pe nevăzători, voi folosi termenul de *orb* ca mai apropiat de esența cărții în discuție. La rândul lor, dintre multiplele conotații ale termenului, mă voi opri asupra acelora de cunoscător, de vizionar, de inițiat, adică de privitor din interiorul evenimentelor, din adâncurile lor, așa cum literatura cunoaște numeroase cazuri, de exemplu Homer, Borges sau Mihail Codreanu.

Romanul lui George Grigore are un titlu deosebit de inspirat - „Schitul Lupilor"- titlu care sugerează un spațiu detașat de lumea comună, un spațiu în care se trăiește mai mult în vis decât în realitate. Dacă acesta este S*chitul*, adăugarea ușor oximoronică a *lupilor* ne transportă într-o lume stranie în care banalitatea existenței cotidiene, cu toate elementele ei de țipătoare civilizație actuală, nu este decât o dureroasă degradare a mitului. Din înfruntarea dintre mit și realitate se desprinde și primul conflict, în jurul căruia se organizează faptele narate: în timp ce modernitatea înseamna trecere, perisabilitate, moarte, mitul înseamnă veșnicie, viață. Deși indirect, conflictul acesta ia forme explicite uneori. De exemplu, în momentul în care doi eminenți medici, dintre care unul este psihiatru află că personajul poetic al cărții, călugărul Trifon, „a primit poruncă divină să se stabilească prin locurile acestea…pe la descălecatul lui Dragoș Vodă în Țara Moldovei" , au un singur impuls: „să-l trateze niței", căci nu iese decât sminteală pretenția unui om c-ar trăi de peste 700 de ani. Prezența mitului acestuia, al vieții eterne, vechi de când lumea, are, în cartea pe care o discutăm, o dublă justificare. Mai întâi prin faptul că eroul narator, Iuliu Luca, se află într-un moment-limită al existenței sale – suferă de cancer în fază terminală -, iar apoi, specialist reputat în ozenistică, îmbrățișează acea teorie conform căreia pe Terra există anumite locuri de trecere către alte lumi guvernate de alte legi fizice și morale. Un asemenea loc este cel din poiana misterioasă de la Schitul Lupilor, loc zămislit de o speranță mărturisită de autor în prefața cărții și care ar putea constitui și motoul acesteia:"De ce ocrotitorul, blândul, milostivul să nu se îngrijească și de soarta oamenilor loviți de necazuri?". O manifestare a acestei îngrijiri o prezintă și teritoriul pe care este stăpân călugărul Trifon, sau Foca, sau Pafnotie și căruia, la fel de bine, i s-ar fi putut spune și Petru, pentru că monarhul respectiv, un uriaș „de o frumusețe cristică…, cu umeri largi de Hercule și niște mâini ca niște lopeți…, un gigant preot al nu știu cărui zeu păgân"– era slujit de lupii sălbatici al acestor ținuturi.

Or numele respective sunt atribuite , în credințele populare, unor ființe care pot stăpâni lupii, vietăți de o mare complexitate, în egală măsură malefice – au fost zămislite de către diavol –, dar și benefice – au fost însuflețite de către Dumnezeu.

O bună parte din cartea domnului George Grigore prezintă tocmai acest proces prin care eroul se eliberează de reacția comună – frica de aceste salbăticiuni – și capătă admirație față de multele lor calități-vitejia, loialitatea, inteligența, înțelepciunea chiar. Prezentarea acestui proces constituie și cele mai reușite pagini ale cărții amintind de proza poetică a lui Leonida Neamțu. Cultul acesta al lupului, mai vechi decât istoria noatsră – de amintit că dacii se numeau pe ei înșiși *daoi*, adică lupi – a dăinuit până în zilele noastre: în calendarul actual sunt 35 de zile ale lupului, zile de recluziune și renunțare. Primele dintre aceste zile sunt cele de 16 și 17 ianuarie, iar ultima este 30 noiembrie, ziua Sfântului Andrei, și el stăpân al lupilor. De remarcat, în treacăt, multiplele conotații ale acestei zile, păgânii și creștinii totodată, și că ea este și „cap de iarnă" , adică puntea către anotimpul zăpezii și frigului. Simbol al sălbăticiei, al unei naturi dezlănțuite, mereu „agresivă, acaparatoare și revendicativă", lupul își are marile sale sărbători în cele două solstiții, puncte maxime ale luptei dintre întuneric și lumină, dintre moarte și viață, dintre suferință și împăcare. Tocmai la un asemenea solstițiu, cel de iarnă, Iuliu Luca trece pragul de la atitudinea comună, a fricii de natură, implicit de lup, la înțelegerea acestuia, la observarea faptului că natura ne e prieten dacă și noi o iubim și o respectăm. Trăind punctul de maximă tensiune a înfruntării între cele două atitudini față de lup-cea care îl privește ca pe un animal malefic, atitudine justificată de prezența și faptele vietății reale și cea care îl sacralizează – eroul alege spre marea lui surpriză pe cea de-a doua. Rătăcind printr-un codru fără sfârșit, străbătând o ninsoare de început de lume, situat la pragul dintre luciditate și delir, eroul este salvat de doi lupi uriași și dus într-un fel de" tărâmul celălalt", unde stăpân este călugărul Trifon. Figura malefică într-o

* George Grigore, *Schitul Lupilor*, Iași, Editura Tehnopress, 2007

percepție comună a lupului devine acum, ca și în sistemele arhaice ale mitologiei autohtone, animalul totemic, protector și călăuză. De altfel însuși solstițiul de iarnă este interpretat, prin destinul eroului, nu ca pe un semn al victoriei întunericului ci ca începutul victoriei luminii. Este, cum ar spune Constantin Noica „o închidere care se deschide".

În casa călugărului Trifon, situată la granița dintre chilie și templu, începe, prin asceză și cumpătare, drumul spre neașteptata vindecare a eroului. În buna tradiție dacică, omul este privit ca un întreg și, de aceea, vindecarea lui îi privește atât sufletul cât și trupul. El, consumatorul de cantități impresionante de băuturi sofisticate, de țigări fine și de femei focoase, trebuie să se mulțumească „doar cu brânză dulce, miez de nucă, alune, fructe uscate, miere de albine și ceai, cât mai mult ceai"(pag. 119). Și toate acestea precedate de o spălare pe tot corpul cu apă rece ca gheața și asta afară, pe o iarnă cumplită, precum și îndelungi rugăciuni. În legătură cu modul său anterior de viață, trebuie reamintit faptul că profesorul Luca e grav bolnav și, chiar dacă nu știe cu certitudine acest lucru, se află în pragul morții. De aici vin și excesele sale, care nu sunt datorate doar inconștienței omului modern. Se știe încă din antichitate că Eros și Thanatos sunt complementari pe de-o parte, iar pe de altă parte, risipirile sale, în special cele bahice, provin dintr-o sete de viață cu atât mai mistuitoare cu cât își simte sfârșitul aproape. Tot acestei spaime de moartea se datorează și eforturile, uneori disperate, de întoarcere în timp, în mit, în „illo tempore". Această întoarcere este un fel de re-naștere, un fel de a începe o nouă viață fără suferință, fără angoase și, mai ales, fără spaima de moarte. Nu întâmplător eroul, odată vindecat divorțează și se recăsătorește, ca un nou început, chiar dacă a doua nevastă este fosta lui cumnată, sora primei soții, și chiar dacă prin aceasta se abate de la preceptele unei anumite morale și chiar ale unei anumite experiențe anterioare, căci, vorba lui Andrei Bacalu, speranța învinge întotdeauna experiența.

Cartea aceasta, de mari și neașteptate adâncimi, are și limitele ei, unele datorate, probabil, modului special în care s-a realizat scriitura, cu ajutorul unui PC dotat cu sinteză vocală, după cum mărturisește însuși autorul. Din această categorie fac parte aproape inerentele greșeli de tipar, precum și neglijențele de zicere (intenționate? În orice caz nefericite - "Mergeam *răcește,* alunecam *sănind,* bagă în loc de spune) ușor de remediat la o eventuală revedere a textului. Două stângăcii coboară însă din calitatea cărții și par cu atât mai supărătoare cu cât sunt puse față în față cu reale virtuți ale romanului. În primul rând sunt vocile" diferite ale naratorului: una elevată cu reușite muzicalități populare arhaice, chiar solemnă uneori, alta banală, uneori frizând vulgarul – lăsând în c... gol, se p... pe ei de teamă. Sigur mi s-ar putea reproșa că astfel se face diferența dintre cele două lumi, cea reală și cea a visului, și aș putea fi de acord dacă aș putea uita faptul că eroul nostru este un reputat intelectual. Dacă, totuși, observația ar putea fi până la un punct de admis, nu același lucru se poate face în cazul prezentării prin contrast cu cea mitică a lumii în care trăiește eroul în realitate. Se folosesc clișee tocite, banalități de tabloid, replici rostite de politicieni de crâșmă. Este aici, în afară de un păcat estetic, și atitudinea unui scriitor aflat la începuturi și anume aceea de a spune tot ce știe, de a face concesii gustului comun. O asemenea concepție se vede și în finalul cărții, unul de telenovelă, în care totul se termină cu bine și toți eroii „ trăiesc fericiți până la adânci bătrânețe". Vreau să-i reamintesc autorului cunoscuta atitudine a lui Lev Tolstoi, care, îndrăgostit de eroina sa Anna Karenina a vrut să o salveze în final, dar logica personajului fiind alta, plângând, a lăsat-o să se sinucidă.

Dincolo de aceste observații, care se vor respectuoase, față de autor și totodată un îndemn către o revizuire în bine a cărții, aceasta prezintă în pagini de reală poezie vibrația dramatică a unui suflet se „visător care doar își imagina cum ar putea arăta cutare și cutare lucru".

Adrian Botez

NAVIGÂND PĂMÂNTUL/SPIRITUL SPRE ÎNVIERE

Scriindu-și noul său volum, *Neauzit de lumină*[1] – cel mai neliniștit și dens (din punct de vedere semantic) poet al Ardealului contemporan și-a scris, spre veșnică liniștire, cea mai valoroasă carte de poezii a sa, de până acum. De la sonoritățile tot mai mult/cât mai perfect îngânându-l pe Orfeu, și până la dezbaterile/gâlcevile poetice, cu lumea, dar mai ales cu propriul său suflet, rănit de toate luminile, acest volum își află, prin sine însuși, tot mai multe argumente pentru a-și smulge Poetul din borboros-ul pământului și să-l înalțe cu mult deasupra torților/porților Cerului. Să-l fixeze, adică, definitiv, în piscul Parnasului. În limbaj creștin: în piscul furtunii apocaliptice și revelatorii al Golgotei. Atâta suferință și iluminare a limbii românești, întru CÂNTECUL PUR, cu greu s-ar mai descoperi, navigând prin bâlbâiala, adesea de tot stearpă, a poeziei românești contemporane. Și nu doar românești (ctitorul mândrei/preanobilei reviste europene „Nova Provincia Corvina" știe bine ce scrie Europa de azi…). E MULT mai mult decât

* Eugen Evu, *Neauzit de lumină*, Editura Polidava, Deva, 2007.

trasmodernismul anunțat, cu surle și trâmbițe: ESTE VIZIUNE ASUPRA RĂDĂCINILOR LIMBII OMENEȘTI TERESTRE!

Totdeauna, cu smerenie citesc poemele lui Eugen Evu. Dar despre această lumină care pândește, „neagra lumină care ne vede" (cf. *Neauzit de lumină*, p. 5), nu îndrăzneam să gândesc, până la capăt. Iată că el, Poetul Evu, a avut sumbrul eroism să vrea/reușească să vorbească. Până la capăt. Este lumina transcendenței – „cealaltă lumină", nu cea din ochii de carne și visuri, și nici măcar aceea din munți – este lumina masacrului/sacrificiului mistic („Canibalii celești ni-s părinți și ni-s frați/ […] Alungați suntem, Doamne și sacrificați!"), după care eonii „își ascund Timpul cel Negru" (cf. *Lumina neagră*, p. 68), „bătrâna și neagra lumină stelară". Este lumina cu care „harnică moartea" taie/hăcuiește „prin mulțimi răbdătoare" (cf. *Alegoria ascunderii în zeu*, p. 5) – fulgerul coasei Revelației…De acest fulger, numai Poetul se poate feri – pentru că numai el își/se poate zidi – așteptând, prin scris, Învierea – în METAFORA PREFAȚATOR-SOTERIOLOGICĂ: „mă ferii fulgerat de atingerea ei/într-o metaforă inuman de frumoasă/într-o vibrație de clopoței/într-o spirală frumoasă" – metafora-citadelă a așteptării Învierii/Mântuirii este izotopică semantic atât cu Parashabda „clopoțeilor" (deci, cu retragerea în sunetul/Logos-ul Primordial Atotînființător), cât și cu „soluția de continuitate" cosmico-demiurgică – SPIRALA.

Deci, ne spune Poetul, există leac la îndemâna tuturor, contra Morții: „regressus ad uterum" – întoarcerea la originaritate:

a-METAFORA Poetică este cea mai primitivă – în sensul mistic! – formă de originaritate prin Logos,

b-dar există și altă Metaforă – Topos-ul Originar, metafora situării ființei: „adast prin coroană a fi rădăcină" (cf. *Neauzit de lumină*, p. 5) – sau SATUL-METAFORĂ A ORIGINARITĂȚII SITUĂRII DE FIINȚĂ: prin „poarta de stejar cea nouă", și trăind/ritualizând efectiv topos-ul re-sacralizării: „scăldat în auriu, sfințind/Lumina-nfăptuită-n rouă" (*Abecedarul străpuns*, p. 108) – ajunge în poziția-cheie a Hristului-Dumnezeu Învietor/Logos Înviat în tâlcuiri eterne, străbătător/navigator/străpungător de Styx-„părău"/Abecedar al Nemuririi Rădăcinii: „De peste deal, peste-un părău/ Ponorul înflorit și-o cruce/Sub care rabdă Dumnezeu/Să-nvie, nu din copârșeu,/Și strigă mierla pe uluce" – *mierla* fiind îngerul vestitor al Noului Început, de dincolo de sfârșituri…Învietor prin NOMENUL SACRU, cel dat de Perechea Originară și de Eros, sau de Muma Lumii („Materie și Spirit prin Ardere-Mpreună/Ci Hrana Ei ni-i Moartea-n durate, ca altoi/Pe care Muma Lumii îl naște – să-l răpună /(…) Iar soarele cel viu/Se oglindește-n lună" – cf- *Muma Lumii*, p. 68): „Ai tăi iubind ți-au dat un nume (…)/Nume de Mamă și de Tată/ /Și, poate, un sărut de fată" (cf. *Abecedarul străpuns*, p. 108). Doar revenind, etern, la IZVORUL PATRIEI FIINȚEI TALE – te poți mântui/învia: „Eu sunt țara mea/Unde sufletul știe/Și se va întoarce -/Acolo e patria" (cf. *Țara și Patria*, p. 108). Sau, încă mai convingător: „Țărare dezțărare/Țară-n iar aflare/Hartă-n destrămare/Înstelată boare// (…) Miei de dumnezeu/Zvăpăind lumina/Jucăuși ca focul/Sămânțând norocul" (*Strungă*, p. 152) – căci, prin revelarea Sinei Cosmico-Spirituale, în interiorul Sinelui (mai marele în mai mic! – **necrezută de mulți minune, izvorul cel tainic și unic al CREDINȚEI!!!**), se produce „dezțărarea/destrămarea hărții" Sinelui, în Cerul Focului Veșniciei Luminii/Învierii. „Sămânțarea norocului" nu va produce răsărit de oameni, ci, „răsărind din apus" – zei-dumnezei, Omul Re-îndumnezeit, re-făurit, prin teandrie, ca nou „chip și asemănare" cu Creatorul/Demiurgul.

c-Poți învia și numai prin CREDINȚA ÎN ÎNVIERE/FERTILIZAREA LUI ZERO „gravid de sine abisal"(cf. *Suspiciuni*, p. 108),

d-poți învia crezând în „uroboros"-ul – „eonul de sine străpuns/uroboros" (cf. *Uroboros*, p. 96)

e-dar, cel mai sigur, e să auzi/revelezi Pasărea/Fecioara Alchimion – Pasărea/Fecioara Alchimiei Spiritului, trezit, dinspre aurul Luminii Eterne, spre Zborul ÎNTRONĂRII OMULUI, ca des-tronator al „monotoniei" sorții/cuc(cu varianta „Ursomul Mare"-Ursita/Ursoaică leneș-sfruntătoare): „Chimion Alchimion/Cuc nebun și monoton/Taci, că te dobor din tron!" (cf. *Chimion Alchimion*, p. 7). Inițierea în Ne-Moarte este Suprema Taină pe care ne-o șoptește Poetul-Bătrânul Lumii, cel ars, pe-o parte, de Moarte, și pe alta, de Uimirea Învierii/ANAMNEZEI ETERNE: „Doar bătrânul care moare/Știe taina lui de leac/Roi de stele sămânțoase/Spulberau jur împrejur/Chimion le semănase/Mi-a șoptit vântul mahmur/Te știam de nu știu unde/Parcă am mai fost cândva". Alchimia Ne-Morții se identifică, hristic, cu Erosul Mistic (aflat/pitit sub masca agoniei-orgasm – „la petite mort"…), prin care „bâlbâiala barbară"/primar-originară nunteșe – hierogamic, firește! – cu „știința/științele" des-științate/des-țărmurite în Revelație – și cu post-Babel-ul din Ne-Noaptea Spiritului…, iar ispita/ispitire muncește din greu pentru purificarea escatologic-apocatastatică: „Într-o noapte și mai bine/Ne-am iubit și n-am murit.// *Chimion Alchimion/Abelcain semantic zvon/În Egregor ciclotron*//Sus de troița răstignită/În Nenoaptea Celui Basm/Dezlegat-am prin ispită/Agonia din orgasm". „Cel Basm „ este **Hristos-Izvorul Mitului**/Unica Șansă Soteriologic-Cosmică.

Cum ne spune Maestrul Evu - Omul, prin Iubire-în/întru-toate, **deci, prin a se sacrifica STĂRII DE POEZIE/ARTĂ** (căci numai prin Poezie Omul poate Atoateiubi, Inspirat de Miracolul Divin, deci dedat la re-îndumnezeire/oglindire întru propriul Creator, dedat la slujire/făptuire/înfăptuire mistică și fericită, Demiurgico-Teurgico-Teandrică!!!)–re- devine"este/împlinește miracolul"dumnezeirii!: „Prin aceea că iubim în toate/Ceea ce numim/Miracole/Pentru că noi suntem/Miracolul, signor Angelo!/ Iar fericirea este în devoțiune/Și-n spectrul/Artelor/În această inefabilă mângâiere care a fost în *illo tempore*/Mușcătură (n.n.: ce minunat exprimă Eugen Evu inefabilul făptuirii/dezfăptuirii, adică Păcatul-cel-Reversibil-în Mângâierea-Creator-Dumnezeiască: a fost, la Începutul de Nespus, **Mângâiere**... – noi-Păcatul Ispitirii, am desfăcut **Mângâierea** în **Mușcătură**, dar tot prin noi, cei re-învățați întru Iubire, vom concerta/re-concentra/împăca Dumnezeul cu Omul, în Noua-Etern Reversibila MÂNGÂIERE HIEROGAMICĂ - ÎNTR-UNUL/ANDROGINUL!!!)/În milenii/În acest sublim chip sculptat/În roua metaforei (n.n.: **Ecce HOMO POETICUS**!!!)/Iubirea de iubire/Iertarea de celălalt/Ca de fratele geamăn/Pulsația unică în tot ceea ce este viu/ (scarată fractalic)/Adeverindu-l pe Creator, prin aceea /Că pe sine eternul/Se sacrifică-n Operă:/Noi, poeții, știm cel mai sigur" (cf. ***Noi, oamenii***, p. 153). Cine nu învață de la Hristos-Dumnezeu taina autosacrificiului, CA OPERĂ/FĂPTUIRE DINCOLO DE DURATĂ - nu este om; iar cine nu învață că supremul Sacrificat-Dumnezeu, s-a sacrificat întru Logos, adică întru TOATE CELE PUSE ÎN DUMNEZEIASCĂ/VEȘNICĂ RÂNDUIALĂ, nu este Poet. **A fi Poet este, deci, suprema inițiere în FIINȚARE CA OM.**

Mulțumim, învățătorule de/întru Lumină, Eugen Evu!

*George Cornilă**

TAVAN ÎNSTELAT

Se uită cu privirea pierdută spre agitația din jurul lui. Simte o senzație de căldură în piept și de amorțeală în partea inferioară a corpului. Oameni care aleargă și țipă, zuruitul apei care iese sub presiune din furtunul pompierilor, căldura, sirenele de la ambulanță, gustul de funingine, toate îl fac să se încrunte și să se apuce cu mâinile de cap. Își simte un dinte că i se clatină și-l mișcă puțin cu limba. Simte o durere surdă înăuntrul lui, respiră greu și încearcă să-și dea seama de gravitatea situației în care se află.

– Aveți pe cineva la care să vă duceți să stați o vreme până se clarifică lucrurile? este brusc întrerupt din gânduri.

Se întoarce cu gura deschisă și cu o privire tâmpă. Se gândește. Poate că ar fi găsit pe cineva căruia să-i fie milă de el și care să-l țină pentru câteva zile. Dar nu asta e problema. Problema este că tot ce avea el, absolut toate posesiunile lui și tot ceea ce reușise să strângă, în ciuda salariului mic, în toată viața lui, erau în acea garsonieră.

– Bine măcar că ați scăpat cu viață, viața dumneavoastră e cea mai importantă. Mă bucur că zâmbiți și că vă dați seama că și Dumnezeu v-a zâmbit în noaptea asta.

Se gândește că a scăpat cu viață, dar cu un preț poate mult prea mare și nu înțelege ce a vrut să spună individul în uniformă când i-a spus că zâmbește. El era mult prea bulversat, prea îngândurat și prea dărâmat pentru a zâmbi.

Este bătut pe umăr de cineva, se întoarce încet și vede un om în halat alb, cu o geantă în mână.

– Trebuie să mă uit puțin la dumneavoastră, să văd dacă sunteți în regulă. Ați suferit un șoc foarte puternic.

Îi bagă lumina unei lanterne în ochi, după care îl apucă de-o parte și de alta a gurii și apasă.

– Nu-i nimic, v-a rămas doar un mic semn. Vă rog să vă descheiați la cămașă și să-mi spuneți dacă vă doare ceva.

El nu zice nimic, se descheie, simte privirile și mâinile doctorului pe el și se uită în jos. Vede că pantalonii lui de serviciu, care de obicei erau gri-deschis acum aveau o pată mare grena în zona genunchiului. Îi face semn doctorului cu mâna, acesta îi suflecă pantalonii și exclamă ceva. Parcă speriat de reacția doctorului, se uită la piciorul lui și simte o senzație de leșin când își vede tibia ieșită prin piele.

– Nu vă mișcați, o să vă aducem imediat o targă.

Se forțează să nu se uite la piciorul lui și încearcă să vizualizeze ce se întâmplase. Își amintește cum a venit acasă, cu o seară înainte de la serviciu, foarte obosit și cum s-a trântit în pat fără să se mai schimbe de haine. Locuia într-o garsonieră, la etajul unu al unui bloc vechi și înnegrit de la marginea orașului și lucra la o fabrică de butelii de gaz. În ziua aceea făcuse ceva ce nu mai făcuse niciodată. Încălcase porunca a 8-a. Luase de la serviciu două butelii, în speranța că le va vinde. Când pleca, fusese surprins de un coleg:

– Ce faci cu alea, doar nu vrei să le furi? Nu te temi că te vede Dumnezeu?

– Dacă Dumnezeu nu mă vede că n-am ce pune pe masă, n-o să mă vadă nici că iau o butelie, răspunsese

Biblioteca Centrală de Stat (1910)

* George Cornilă s-a născut în 1986, la Focșani, este absolvent al Colegiului Național „Al. I. Cuza” , promoția 2005. În prezent este student al Facultății de Științe Politice, Universitatea București. A debutat în „Pro Saeculum la începutul anului 2007, după care a mai publicat în „Oglinda literară” (Focșani) și „Salonul literar” (Odobești). Debutul editorial s-a produs la sfârșitul anului trecut, la Editura Andrew din Focșani, cu romanul *Cu dinții strânși*, prezentat succint de Cristian Tabără la o emisiune duminicală. Vor urma, probabil, reacțiile critice. (***Mircea Dinutz***).

el fiind mai îngrijorat să nu fie pârât de colegul lui decât de pedeapsa divină.

Oricum nu luase din buteliile noi, ci din acelea vechi care erau ținute într-un depozit în care nu mai intrase nimeni de mult pentru că unele erau defecte și nu au riscat să le comercializeze.

Când a ajuns acasă, le-a lăsat lângă patul lui și a adormit repede. A visat că era pe o câmpie înverzită, sub un cer senin, lângă fetița lui. Divorțase în urmă cu câțiva ani și, cum soția avea atât o educație cât și o situație materială mai bune decât ale lui, ea a primit custodia fiicei lor.

– Zâmbește! Tati, tu ești mereu supărat, niciodată nu zâmbești. Hai, zâmbește, nu e greu, îi zicea fetița arătându-i dințișorii de lapte.

– Nu am pentru ce să zâmbesc.

– Ba ai, mie mi se pare că ai și că ar fi frumos dacă ai mai zâmbi și tu din când în când.

Ea se ridică și îl ia de mână și începe să fugă, el zâmbește și aleargă cu ea pe câmpie. La un moment dat are senzația că plutește, râd amândoi de mângâierea caldă a razelor de soare. Brusc, el cade, simte un gol în stomac și se uită speriat la cerul care se întunecase și se înroșise. După cădere, ceva parcă îl trage iarăși în sus, spre norii incandescenți.

– Tati, nu pleca, te rog nu pleca.

– Nu plec nicăieri puișor, tati e aici cu tine, tati nu pleacă nicăieri.

Fetița începe să țipe și să plângă pe măsură ce el se îndepărtează tot mai tare de ea și e tot mai aproape de cerul roșu.

Se trezise speriat, se ridicare din pat și aprinsese lumina. O bubuitură foarte puternică îl asurzise în timp ce fusese aruncat de suflul exploziei în masa din partea cealaltă a camerei. În timp ce străbătea camera simțea că plutește, era un sentiment aproape plăcut până se lovise cu mijlocul de marginea mesei, dar nu avusese timp să-l doară că a doua butelie bubui și rama metalică din jurul filetului fu aruncată în el și-l lovise peste față, săpându-i două șanțuri care-i lărgeau gura într-o parte și în alta. Fără să conștientizeze nimic, deschisese ușa de la balcon și sări. Simți un gol în stomac în timp ce aerul rece al nopții îi vuia pe lângă urechi. Corpul lui abia trezit din somn, încă moale, nu era pregătit pentru un asemenea impact și când atinsese pământul, piciorul lui drept i se rupse.

Se târăște până la o baltă încă rămasă de la ploaia din urmă cu câteva zile. În lumina flăcărilor își vede chipul în apă, cu gura mărită prin două dungi întoarse puțin în sus care îi prelungeau deschizătura și dădeau impresia că zâmbește. *Ironia sorții*, se gândește el. De acum înainte, până la sfârșitul vieții lui, va zâmbi mereu. Gura lui nu va mai lua niciodată în seamă suferințele sufletului.

Se întoarce spre blocul lui și se uită la gaura încinsă din ciment, precum gura unei sobe aprinse. Toate amintirile vieții lui, tot ceea ce avea și însemna el acum erau cenușă și scrum. În acea zi mâncase pentru ultima oară la o masă, deschisese pentru ultima oară un frigider, făcuse pentru ultima oară baie într-o cadă și acea noapte fusese ultima lui noapte petrecută într-un pat, între cearceafuri.

Se forțează să se ridice, mai mult pe piciorul stâng, întoarce spatele blocului și la viața lui de până acum și merge încet, fără să se uite înapoi, târându-și un picior și chipul zâmbitor și privește spre cerul înstelat care de acum încolo îi va fi tavan.

Ion Roșioru

VAMA DIN ROD

Vama din rod (Editura Danubiu, Brăila, 2007) este cel de al l4-lea volum din bibliografia scriitorului brăilean Aurel M. Buricea care s-a impus ca sonetist de excepție în peisajul literar românesc contemporan.

Încă de la primul sonet al cărții în discuție*, poetul se raportează, nu fără aluzii bilanțiere, la propria-i operă și la destinul de creator, neadmițând sferturile sau jumătățile de măsură, combustia lirică neeșalonându-se aleatoriu și concesiv pe vreo scală a hazardului negociativ. Implicarea e una totală, descătușarea de energie ontologică fiind singura care asigură, o dată cu extincția fizică a autorului, epifania textuală a ființei acestuia și a celor implicați în iubirea lui de dincoace de inerentul Styx. Itinerarul terestru nu-i unul roz, presărat cu petale, ci plin de peripeții, de opreliști de tot felul, Timpul și condiția umană veșnic vitregitoare exercitându-și perpetua lor presiune vămuitoare de care nici măcar visele nu sunt scutite. Indoielile și întrebările poetului alternează încrâncenat cu elanurile christo-demiurgice ale alesului: „steaua de lut s-a stins în inima mea /în zadar ridic privirea spre Cuvânt /în acest univers zac ca-ntr-un mormânt // port în mine, Doamne, clipa cea mai grea / voi urca Golgota celui ce n-am fost / și mi-ai dat prin moarte veșnic adăpost" (*stea de lut*).

Discursul poetic își extrage seva metafizică din această pendulare între credință și dubiu, zi și noapte,

* Aurel M.Buricea, *Vama din rod*, Brăila, Editura Danubiu, 2007.

vigoare psihică și deznădejde, extaziere și condamnare la realul pauper, plonjare în apele ficționalului tămăduitor și răstignire în clipa pustie, intrarea în grația veșniciei și acceptarea muritudinii atotuniformizatoare ș.a.m.d. Poetul simte, cum puțini alții, această postură punitivă a *întrelui.*

El cantonează când între două numere, când între două universuri, când între increat și extincție, când între celest și teluric, când între mister și revelație, când între spirit și trup, când între zăpadă și soare, mereu la cheremul unor forțe neștiute, prins într-un joc divin ale dărui reguli rămân invariabil sub pecetea tainei: „lumina lină se-adapă din Cuvânt / de dincolo mă soarbe alt univers / port cu mine corpul ca pe un mormânt // cu destinul meu cineva se joacă / și privește-n mine cu un ochi pervers / bate-n marginea nopții ca-ntr-o toacă" (*joc divin*).

Aspirația poetului e spre o spulberare a oricărei dicotomii și intrarea victorioasă dă în utopia unului sau a infinitului, ceea ce presupune sau implică abolirea operei cinice și sfidătoare a morții (vezi epitaf),ori spre o nouă și indestructibilă percepție a timpului și spațiului (vezi *reflexie*), sinteza acestora întrupându-l în chip fericit și armonios pe Dumnezeu (vezi remember I). Astfel amintirile se revarsă în visul ce se proiectează catalizator și exorcizator de spaime existențiale. Împăcarea cu sine și cu lumea are irizări mioritice reconfortante, poetul însuși configurându-se „ca seva ce urcă sorii în flori" (vezi ziua de dincolo). Seninătatea marii comuniuni se manifestă cu o naturalețe dezarmantă: „gata sunt, Doamne, să intru-n alte lumi / să nu regret după acest timp-concret / când cu moartea pre moarte iar mă cununi" (*vama dintre lumi*). Portretul poetului la maturitate se constituie din tranșante trăsături de bună factură panteistă:" metafora unui arbore eram /prin rădăcini urcă seva divină / că-s desfrunzit de timp n-am nici o vină / veniți să culegem stele de pe ram // câtă lumină emană acest vers / pot ilumina o noapte de toamnă / când ultimele frunze mă înseamnă / cu tot nevăzutul din alt univers // aflat într-un cod ceresc sufletul meu / odihnă va găsi într-un număr impar / aud cum respiră-n trunchi ultimul zeu // peste pleoape se zbat păsări de noapte / unda de sfârșit de vis soarbe neclar / și vama umbrei sunt prin roade coapte" (*epifania unui mister*). Ca și: „și-n primăvara de vis al sevei nimb / voi fi mireasma florilor de salcâm / cu sufletul călător pe alt tărâm // la poarta nopții las lutul meu în schimb / și voi primi trup de spirit mătăsos / prin care lanuri de grâu cântă duios" (*jurnal*).

Multe pasteluri lirice surprind și exploatează semne ale apocalipsei (vezi, de pildă, memoria apei). De atâta singurătate într-o lume în care prietenii și toți cei dragi se răresc îngrijorător, poetul aude „inima câmpiei cum bate" (*oraș magic*). O stare de crepuscularitate se ițește tot mai des din sonetele tensionate ori a luminii vegetale ce putrezește; ca și la Magda Isanos, prin livezi și vii autumnale (*rugă de toamnă, geneze*).

Accentele de revoltă împotriva marei treceri revin totuși periodic: „de ce vrei, Doamne, să mă treci prin moarte / când sunt din tine Duh Sfânt și parte (parte din întreg). Insă moartea e doar o mică sincopă în ordine fenomenală, aventura vieții urmând să fie reluată post-epifanic; având ca suport,în lumea de aici, creația la care poetul a trudit ca o mică divinitate ce este (*lumina timpului*). Dacă poetul n-a avut altă soartă mai ancorată în divinitate, el îl imploră pe ziditor să-i dea cel puțin

Casa Mariei Mihăescu

facultatea de a uita să moară (*Rugă* II),sau să-i păstreze, avivată neîncetat, nostalgia paradisului și a surâsului iubitei luminător de pagină de carte (ultima vamă). In forul său interior, sonetistul nutrește speranța secretă a reintegrării în starea supremă de îndumnezeire, de salvare întru și prin Logos. Si o spune, nu o dată, fie metaforic-aluziv, fie sentențios-răspicat: „după Inviere vom trăi în gând" (*timp fără anotimp*). S-a înțelepțit destul ca să axiomeze că „într-un sâmbure stă lumea întreagă" (*sâmbure de lumină*). Sau: „toate se-.adapă din seva divină / lumina necreeată până-n ultimul vers/ poartă muzica acestui univers/ orele se desfrunzesc în grădină" (*compoziție*). Respectiv: „peștele e pește numai în apă/ și omul e om numai în Dumnezeu /celui ce iese din norme îi vine greu / noaptea cea mai lungă adânc îl sapă" (*norme fără forme I*). De reliefat e și insistența cu care scrisul poetic, sonetul în cazul de față, devine parte integrantă a întregului cosmic și natural, poetul neconcepându-se în afara acestei preocupări care se confundă până la totala identificare cu un capital și nu mai puțin tranșant *modus vivendi*: „aici natura recită poeme /în vers se-aude al timpului șipot /de-a veșniciei noapte nu se teme" (*Poiana Vărbilău*). Din vers poetul își cioplește casă de vis; „umbra toamnei curge tristă prin sonet" (casa din vis); pașii iubitei „se-nfundă-n sonet" (*locuiesc în sonet*); poetul e „zidit în sonet pentru mântuire" (*portret în sonet*); „în sonet răsar zorii din alte lumi" (*izvor de dor*); umbre galbene „dansează-n sonete" (*poeme de toamnă*) etc. Sonetul devine prilej de meditație asupra existenței, a destinului, a umanizării naturii și a unei arte poetice cu tente oraculare, precum în piesa care dă numele volumului și în care sunt orchestrate o parte din temele dragi infatigabilului autor:„ auzi toamna cum plânge tristețea mea / viori necioplite în arborii din deal / cântă simfonii nocturne la Predeal / și cerne depărtarea cu fulgi de nea // vers de iubire ulmii-n desfrunzire / bolnav de timp aștept ultimul concert / să pot intra-n vis și să ies din concret / pentru a mă vindeca de uimire // să fiu în sonete ca pasărea-n zbor / cântec de flaut din cercuri de infern / și-n nevăzute pagini plânsu-mi aștern // voi fi în cărți cât mai sângerez de dor / și-am să trec fericit prin vama din rod / s-aud îngerii cântând acest prohod" (*vama din rod*).

Aurel M. Buricea e un poet pe care nicio antologie a sonetului n-are dreptul să-l ocolească.

Ioan Adam

NOI ȘI „CEILALȚI”*

Gelu Negrea, eseistul vivace, în conflict declarat cu ideile primite, așa cum îl știm din savuroasele cărți *Anti-Caragiale* și *Cine ești dumneata, domnule Moromete?,* a făcut de curând un pas surprinzător și, nu ezit s-o spun, riscant. A abandonat penița subțire, protocolul exegetului atent la zonele de gravitație estetică mărită ale textului comentat și, aplecat asupra tastelor laptopului, s-a metamorfozat în romancier. Aș putea să jur că o să-l coste! În „fandoselile lor strepezite” (formula sarcastică îi aparține!) criticii îl vor exila condescendenți în plutonul prozatorilor, scăpând astfel de un concurent temerar și incomod, iar prozatorii (mă refer îndeosebi la cei abisali ori măcar specialiști în ingineria textuală) îl vor privi cu milă, retrimițându-l în spațiul secund al criticii. S-a întâmplat și la case mai mari, de-ar fi să mă gândesc doar la G. Călinescu, pe care Al. George îl contestă ca romancier, iar Ion Bogdan Lefter ca istoric literar.

Mai grav e că în nonșalanța lui de ins încă nefamiliarizat cu legile secrete ale vieții literare, Gelu Negrea n-a scris o trilogie „ontologică” (precum *Amfitrion* de Nicolae Breban) și nici n-a cochetat vioi cu pornografia, ca alde Alexandru Vakulovski și Ioana Bradea. *Codul lui Alexandru*, așa se numește cărțoiul (462 de pagini!) pe care l-a publicat la Editura Cartea Românească, e, s-ar zice, un „roman de consum”, adică unul scris cu gândul la cititorul care vrea acțiune, suspans imprevizibil și detestă instinctiv sofisticăreala, suficiența pedantă, strategiile narative labirintice. Titlul, *Codul lui Alexandru*, e suficient pentru a depista un *remake* băștinaș al celebrului *Codul lui Da Vinci* de Dan Brown. Într-un codicil narativ, Gelu Negrea face de altminteri o trimitere directă la bestsellerul american, moralizând, cam aspru, după gustul meu, „publicul autohton, snob și idolatru vizavi de orice nu e românesc”.

Autorul – sau naratorul, căci Gelu Negrea e expert în scriitura duplicitară – ar deci un fel de Stănică Rațiu (nu e o judecată minimalizantă, căci după mine acesta e cel mai complex personaj din *Enigma Otiliei*!), un Stănică Rațiu vexat în orgoliul mioritic care vrea să avem și noi un *Cod al lui Da Vinci* ca semn că ne stă și nouă în puteri. Și o face parodic – la asta noi, românii, suntem tari încă de pe vremea lui Budai-Deleanu – preluând bășcălios schemele originalului, dar transformând misterul religios într-unul politico-financiar. Tipurile (și ticurile) modelului sunt lesne de recunoscut. Robert Langdon, profesorul de simbolistică religioasă de la Harvard University venit la Paris pentru a susține o conferință, are aici un omolog valah, tânărul istoric și academician Adam Adam, un monstru al erudiției și universalist cu viziuni largi asupra devenirii umanității. Dacă numele e omul, atunci această aparentă lipsă de fantezie în denominație are tâlcul ei. Duplicat onomastic, Adam Adam ar fi bărbatul la puterea a doua, mai exact BĂRBATUL, dacă ne-am apuca să traducem în românește patronimicul arameic sau turc. Iar numele, se știe, prescrie un destin, marcându-l ca un izotop radioactiv. Adam Adam e predestinat, așadar, unui traiect existențial de excepție. El seduce inimile și mințile, mai ales mințile, dată fiind condiția lui de bărbat la 50 de ani. Încarnare a umorului, elocinței și a științei de carte, acest savant care răzbună banalitatea plebei carpatine întrezărește un „mecanism ordonator”, o logică a accidentelor istorice de rezonanță sau, ca să folosesc chiar limbajul naratorului, o Mare Lege ocultă ce se manifestă ori de câte ori omenirea pare a intra într-o vârstă de aur, într-o eră a fericirii, înțelegerii și toleranței paradisiace. Perechea dâmbovițeană a Sophiei Neveu, agentul de la Departamentul de criptografie al D.C.P.J., este la Gelu Negrea o Eveline Fontaine, fostă Elvira Bârsan, născută Corbu, psiholog eminent în prim-plan și, firește, agent al Interpolului, în culisele scenei epice. Lui Gelu Negrea îi reușește de minune acest joc continuu pe muchie de cuțit.

Aterizat la Paris pe o ploaie torențială (amănuntul nu e lipsit de interes), Adam Adam e răpit de un șofer taciturn, cu o privire înghețată și dus, ca să mă exprim militaro-jurnalistic, într-o „direcție necunoscută”, spre un Centru subteran gigantic. De aici și surprizele se precipită torențial. Buncărul sau Centrul, care reunește într-o „recluziune voluntară” crema științifică a lumii, este în realitate Centrul de Monitorizare și Intervenție prin care *ceilalți*, niște extratereștri superinteligenți și supertehnicizați supraveghează de departe evoluția planetei-duplicat: Pământul nostru, pentru a descoperi în rotațiile lui rapide ce se va întâmpla cândva pe planeta lor – Terra 1, unde timpul se scurge mai lent. Între *original* și *duplicatul* artificial e o relație bizară și perversă. „Ceilalți” pot pune punct experimentului Pământ când acesta ajunge predictibil, dar și „copia” s-ar putea emancipa manipulând planeta-mamă. Schema nu e nouă. În „Expediția a șaptea” din *Ciberiada* lui Stanislaw Lem, constructorul Trurl edifică un „simulator de stat, un model perfect din punct de vedere cibernetic”, un ministat pus la dispoziția regelui tiranic Exilius. În romanul lui Lem lumea secundă se revoltă finalmente, sparge carcasa și-l transformă pe Exilius în Luna („complet rece”) a Microminianților.

Ceea ce la Lem era o micro-parabolă severă despre tiranie și libertate, la Gelu Negrea ia alură de roman conspirationist. Romancierul crede și nu prea în jocul său cu (prea) multe strategii, anulează persiflant ceea ce

* Gelu Negrea, *Codul lui Alexandru*, Editura Cartea Românească, 2007.

anterior construise cu solemnitate, acoperă și descoperă intempestiv obiectivul camerei cu care își filmează eroii. Este Adam Adam un mare istoric prob, un savant *sans peur ni reproche*, un cavaler în căutarea Sfântului Graal al adevărului științific? Atunci de ce nu știe că vestita Cloșcă cu Puii de aur se află totuși la București, nu la Moscova? Dacă e specialist în limbi vechi și noi (discursul său abundă în vocabule din idiomuri străine!) de ce folosește ablativul și nu nominativul în celebra expresie *Amicus Plato, sed magis amica veritas?* Scăpările de limbă, de informație istorică sunt imputabile, desigur, naratorului poveștii, reporterul de televiziune Gelu Negrea, care, aflăm dintr-o Notă finală, se leagă printr-o simplă coincidență onomastică de criticul literar și eseistul Gelu Negrea. În sfârșit, este Adam Adam un savant sau un schizofren delirant? Dar dacă o fi mai mult decât atât? Dat fiind jocul continuu între afirmație și negație, smerenie și zeflemea, erudiție și retorică găunoasă, nu exclud existența unei parabole despre contradictoria lume românească, despre blestemul dualității noastre. Tânărul Mircea Eliade spunea în *Insula lui Eurthanasius* că „simbolul intervine în opera unui scriitor chiar fără voia lui" și o reorganizează „cu o «logică» absconsă".

Multe ar fi de spus despre mizele și țintele acestei savuroase cărți. Se amestecă în ea intriga polițistă cu disertația științifică, erudiția falsă cu aceea reală, utopia intelectuală și izomorfismul antropologic, metafizica și ateismul, poveștile despre comori fabuloase cu erotica și toate aceste salturi imprevizibile țin cititorul cu sufletul la gură, atent la tribulațiile eroilor. Protagonistul Adam Adam își avertizează interlocutorul: „Dacă intri în joc, trebuie să știi că nu vei putea părăsi această incintă până când povestea nu se încheie". Tot așa se întâmplă și cu cititorul intrat în incinta romanului. Romancierul Gelu Negrea te incită, te irită, dar te ține captiv până la capăt. Am a-i semnala însă autorului (care a trecut cu bine și proba romanului) trei lucruri de care ar trebui să țină seama în viitor.

Primo. Imprevizibilitatea epică a romancierului e subminată de previzibilitatea discursului personajelor sale. Savanți, polițiști, reporter vorbesc la fel. Îi supun atenției confesiunea unui predecesor de-acum un secol și ceva: „Eu am multe cusururi, foarte multe. Dar unul din cele mai mari este o pornire firească către a face să se asemene indivizii de prin nuvelele mele și *un fel de a spune* cam stereotip" (scrisoare a lui Duiliu Zamfirescu către Titu Maiorescu din 6 octombrie 1890).

Secundo. Unele meditații pe tema sistemelor politico-sociale ale eroului său (îndeosebi cele despre comunism) îl pot pune în conflict cu procurorii „corectitudinii politice". Noroc că aceștia nu prea citesc romane...

Tertio. *Romancierul* Gelu Negrea întârzie acțiunea *eseistului* Gelu Negrea. Ultimul a început cu ani în urmă un excelent *Dicționar subiectiv al personajelor lui I. L. Caragiale* și acum îmi pare că bate pasul pe loc. În această întreprindere nu-l poate înlocui nimeni. Maiorescu, pe care l-am pomenit mai devreme, credea că „puterile (...) unui popor au în orce moment o cantitate mărginită." Și tot el observa că „agerimea intelectuală" pentru o „lucrare de prisos" e pierdută pentru „lucrarea cea trebuincioasă și adevărată". În cazul lui Gelu Negrea aceasta e, neîndoielnic, *Dicționarul* său subiectiv.

Mircea Dinutz

ÎNVĂȚĂTURILE LUI NEA GOE BASARAB CĂTRE FIUL SĂU BUJIE – NĂSTĂSIE

Prima învățătură, fătul meu, cască bine urechile: SĂ NU FACI CE AM FĂCUT EU! Pleacă-ți capul în fața proștilor și calpuzanilor, că sunt mulți, câtă frunză și iarbă – multă larmă, cu puțină dobândă!! Peste toate se așază o melanholie obidită, un albastru putregăit peste roureala sireapă a norilor nărăviți. Cugetă, dragul meu Bujie, ce ne-am face fără ei?! Pe cine am afurisi, pe cine am mai urgisi, seară de seară, plămadă mohorâtă de închipuiri diavolești, icoană departe a gândului nostru de bine și frumos… maghernița învrăjbită de răutăți și măscări, Doamne, apără-l pe plodul meu, Năstăsie, de nerușinatele chemări ale stricaților și nesăbuiților, ostenească-se Cel de Sus să-i șteargă de pe fața Pământului!

A doua învățătură, preaiubitul meu fiu, ar fi să-l cinstești și să-l lauzi necurmat pe cel ce strigă ăl dintâi și mai oțărât, urcat pe o coamă de munte, pe un parmac, barem pe un gard, cât de mare și măsurat este, ce strălucire are marea sa înțelepciune, cât de orbitoare este frumusețea sa, cu ce chip și podoabă îi stăpânește pe toți, cât de încântător este trupul său, cu toate mădularele la locul lor, ia aminte Năstăsie, E VREMEA OBRAZNICILOR ȘI A CELOR CARE RĂCNESC MAI TARE!Te îndepărtează de lucrurile netrebnice și scârnave, cu smerenie în fața celor mai tari, că a vieții între oameni cu dragoste și îngăduială, ieste inimii pustietate și mâr viermuit!! Nici nu adăsta să se laude singur, ci închină-i osanale tu mai întâi, ca să-și măsoare vrăjit neasemănarea și marea sa vrednicie!!

Să fii milostiv, dragul meu fecior, să-i ierți sau măcar să-i dai uitării pe cei care te-au lovit cu vorba și cu fapta,

călcându-ți în picioare încrederea în tine, ponegrindu-te, cu păcatele pe care le-ai avut, ți le recunoști, dar și cu acelea nedorite, nevisate, nefăptuite, negândite măcar, tu prea nefericitule!! Lasă-i să te disprețuiască până li se apleacă, ei sunt oamenii clipei trăite, care iubesc – mai mult decât orice altceva – banul, puterea asupra semenilor, plăcerile de orice fel, învrăjbirile, fandoselile, chipurile fardate și mult îngroșate. Și-au pus obraze înșelătoare, ca să pară ceea ce nu sunt și n-au fost vreodată, pentru că au înghițit, cu aceeași vrednicie, lăudat fie numele lor, toată nemernicia lumii; și s-au închinat cu evlavie duhorilor ce vin din toate haznalele (lăcomia, trufia, lipsa de măsură în toate cele), refuzând privirea întoarsă înlăuntru și înțelepciunea agonisită prin trudă și suferință… Aceștia întorc spatele Naturii, Artei, Moralei pe care le scuipă și le suduie murdar, înălțând suporturi ale sumeției și obrăzniciei pe locul acela aflat între Bulevardul Rătăciților din Calea Luminii și Drumul Netrebniciei… Dă-le binecuvântarea ce-o merită și aruncă-te într-o parte să nu te atingă, fătul meu, din greșeală sau din răutate, mădularele lor slinoase și urât mirositoare!

Ia aminte, neprețuitul meu fiu, obida și jalea te vor cuprinde de-i vei băga în samă mai mult decât li se cade!... nu te lăsa copleșit de fățărnicia și mojicia unei lumi ce-și poartă cu necuviință tichia de mărgăritar, uită și-și calcă în picioare lamura, pregătindu-și cu îngrijare văloaia pustiitoare ce va birui cerul și pământul. Obida și jalea ne vor stăpâni, până iaste sufletul în trup! Adauge plângerea și înstrăinarea, ca nu cumva să îngropi și această învățătură unde-ți va zăcea trupul, Năstăsie, fiule!

Amin!!

Casa Dinu Lipatti (1917-1950)

DIALOG LA MALUL APEI...

– Alo, domnu'! bă, ăsta de la capătul bățului!... știi cine sunt eu?!...

– Ca să-ți spun drept, nu mă prea pricep la pești!... Poate că nu știu ce ești!... Știu însă cu siguranță ce vei fi: un pește bine prăjit!... cu mămăliguță!...

– Așa, îl îngână ăla micu' zbătându-se doar – doar, cu mămăliguță, zici!

Bărbatul de la celălalt capăt al undiței întări încântat de perspectiva apropiată!!

– Bă, retardatule!... eu sunt!...

Pauză amenințătoare….

– Ei, ce ești?!...

– … sunt peștișorul de aur!! se umflă ăla mic în solzi.

– Aiurea!... ești un pește de râsul lumii, că nu mă pot lăuda la nimeni cu ce-am prins eu!... Ce aur?!... Dacă ai 300 de grame cu solzi cu tot!!...

– Nea Vasile!!....

– De unde știi cum mă cheamă?!...

– Pentru că… îți mai spun o dat! Pentru ultima dată! EU SUNT PEȘTIȘORUL DE AUR!!! Pot să-ți îndeplinesc trei dorințe…dacă-mi dai drumul imediat!!!

Omul râse cu bonomie:

– Măi, Auri… cum ai zis că te cheamă, Aurel tată?! La mine acasă, eu comand, eu ascult și tot eu execut!!... nu-mi suflă nimeni în borș, pentru că n-are cine… Și nu sunt învățat să mi se pună condiții!!...

– Bine!... să o luăm altfel! Spune-mi: ce-ți dorești mai mult și mai mult, ce ți-ai dori cel mai mult?!

– Știu eu?! Așa, de dragul discuției… să ajung senator (mașină, șofer, condiții ideale de somn la serviciu), să am măcar 51% la PETROM și… câteva reviste PORNO!!...

– Ești modest, nea Vasile! Modest! Senator nu poți să ajungi, că nu ești politician, o spui de-a dreptul! Asta, cu PETROM-ul e culmea obrăzniciei! Cine te crezi?!... Dinu Patriciu (apără și păzește, Doamne!)?! Nepotul lui Tăriceanu?! Mai bine-mi cereai lampa lui Aladin și scăpam de toate necazurile!!... Acum pot să plec?!...

Omul se sufocă de indignare:

– Așa?!... Mai ești și obraznic?!...

Nici una, nici două, nea Vasile – supărat peste poate – a luat peștele, l-a dus grabnic în bucătărie, l-a spintecat cu grijă, fără să ia în seamă protestele aceluia, l-a curățat meticulos, l-a pus pe foc și, nu după mult timp, mânca cu poftă ceea ce-și dorise atât de mult: pește cu mămăliguță. Când se ridică mulțumit, descoperi stupefiat două teancuri de reviste PORNO… Ciudat, zău așa! Nu-și pierdu prea mult timpul cu întrebări și începu să le răsfoiască! Avea de ce să fie mulțumit!... Încă o dorință îndeplinită…

Constantin Coroiu

MIHAI BENIUC – 100

În luna noiembrie a anului pe care tocmai l-am încheiat s-a împlinit un secol de la nașterea lui Mihai Beniuc, un poet cu Ardealul în glas, în linia lui Octavian Goga, un poet social, poate „ultimul dintr-o serie dispărută", în opinia criticului C. Stănescu. Nu ezit să afirm că autorul *Cântecelor de pierzanie* și al poemului „Ursul românesc", mai emblematic ca oricând pentru destinul și istoria acestei țări, dar și al multor poezii de dragoste care ating uneori nivelul liricității clasicilor universali, al liricității eminesciene, este un mare poet. Din păcate, pe Mihai Beniuc pare să-l fi înghițit uitarea. Profund nedreaptă. Despre poet s-a vorbit în ultimele decenii extrem de puțin, îndeosebi cu prilejul apariției, în 1985, a antologiei intitulate *Rugul poeziei* și în 1999, când Editura Eminescu i-a publicat postumele „disidente" într-un volum cu un titlu literalmente memorabil: „Cântece și descântece de pierzanie", la 60 de ani de la debutul poetului. Criticul și istoricul literar Ioan Adam semna atunci în revista la care lucram – „Adevărul literar și artistic" – un excelent comentariu, caracterizând volumul ca fiind „jurnalul unei deziluzii pe care Beniuc a slujit-o o viață întreagă". Inegal și industrios, Beniuc era, așa cum mi-am putut da seama și cu ocazia unui interviu pe care mi l-a acordat, în 1975, pentru revista „Convorbiri literare",conștient de excesele și derapajele sale, chiar dacă le găsea o motivație. Foarte tânăr la acea dată, considerându-l un clasic, cum îl consider și în prezent, am înclinat, în cele din urmă, să-i accept unele argumente, ba chiar mi-am evocat în gând, mărturisind apoi acest lucru și într-un chapeau al interviului, un paradox al lui Borges: „Numai poeții de mâna a doua scriu doar versuri bune. Un poet trebuie să aibă și versuri proaste. Măcar din politețe". Sigur, dacă i-am da crezare lui Borges, ar trebui să observăm că Beniuc a dat dovadă de o..."politețe" exagerată și de o lipsă de măsură pe care nu o putem înțelege decât, eventual, în iubire. „Voi intra masiv și greu în vreme/ Cu un car cât dealul de poeme". S-a ținut de cuvânt, minându-și însă, așazicând, posteritatea. E drept, cum bine se știe, la aceasta a contribuit din plin și omul cu păcatele sale, nu puține. Atât de invocate și condamnate și de cei vrednici și de mulți nevrednici de a-l judeca. Ele nici nu prea mai interesează - sau ar trebui să nu mai intereseze – odată cu trecerea timpului. Chiar dacă procurori se vor găsi mereu.

În interviul de care aminteam – să nu uităm că ne aflam în 1975, deci în plină minirevoluție culturală – întrebarea: ce ar face, dacă s-ar afla acum în pragul debutului, Mihai Beniuc îmi răspundea: „E greu de spus. În orice caz, știu că-i mai ușor să debutezi azi, decât pe vremea mea, din punctul de vedere al posibilităților materiale. Dar nu este mai ușor din punctul de vedere al materialului cu care te prezinți. Eu am avut curajul să debutez cu niște poeme despre care știam cum o să fie primite. De exemplu: „Ursul românesc". Știam că se va înțelege despre ce este vorba aici, tot așa cum avea să se înțeleagă mai târziu cu „Chivără roșie". Este vorba de o atitudine și de norocul să ai libertatea să iei atitudine. Nu e suficient să ticluești un text, ci să ai o atitudine fermă. Or, din acest punct de vedere, nu știu dacă m-aș descurca mai ușor astăzi" (atunci, în 1938, avusese probleme cu cenzura, volumul „Cântece de pierzanie" fiind difuzat la insistențele și cu sprijinul lui N.D. Cocea – n.mea). Aș mai reaminti acum și răspunsul la o întrebare privind dubla ipostază a interlocutorului meu: de poet și de om de știință (profesor de psihologia animalelor): „Psihologia animalelor și poezia nu prea au înrudire. Doar că și poezia și știința pleacă de la realitate. Mi s-a întâmplat odată, în Marea Nordului, să scoatem, împreună cu pescarii, o epavă plină cu actinii, un strat de flori excepțional de frumoase. Nu m-am gândit la nici un fel de poezie atunci. Am dus-o la acvariu, la Hamburg, pentru ca să o vadă lumea. Mai târziu mi s-a întâmplat mie un naufragiu. Și naufragiul acela de ordin sentimental mi-a scos la iveală această epavă, pe care eu o clasasem în alt catalog – al științei. Și atunci am scris o poezie. Ca și florile de pe acea epavă, poezia a crescut și ea ca o frământare sufletească. Mi-aduc aminte că am citit în Valery că el, la un moment dat, a găsit un loc, la mare, unde pescarii aruncaseră mărunțaiele peștilor mari pe care-i vânaseră. El spune că dacă nu le-ar fi văzut prin transparența apei marine i-ar fi produs repulsie. Așa, ele au căpătat o frumusețe cu totul neobișnuită. Semnificația lucrurilor pentru artist se schimbă fără ca acestea, lucrurile, să se înstrăineze".

Beniuc a reținut întrucâtva atenția în epoca post-decembristă cu o carte de memorii: *Sub patru dictaturi*, carte care este, dincolo de niște mici răutăți și insinuări, mult prea blândă în comparație cu ceea ce promitea, prin anii 70, că va lăsa în urma sa. Mie însumi mi-a arătat triumfător și misterios totodată un fel de ladă, când l-am vizitat pentru interviul din care am citat, asigurându-mă că ea conține mărturii zguduitoare privind epoca pe care a trăit-o și oamenii pe care i-a cunoscut. Or, puține „dezvăluiri" din cartea apărută, grație lui Ion Cristoiu, m-au zguduit, iar unele „discreții" ale memorialistului mi s-au părut de neînțeles. El povestește pentru viitorime, dar rămâne „răstignit" în prezentul scrierii și mai ales prea „lipit" de trecut. Nu se poate nega însă că ne aflăm totuși în fața unei mărturii de o incontestabilă valoare. M-am mirat că Alex Ștefănescu, care a publicat – și bine a

Liceul „Gheorghe Lazăr” (1890)

făcut, cum am scris la momentul potrivit – ficțiunile memorialistice ale eternului membru în C.C. al P.C.R., Titus Popovici, a fost atât de exigent cu amintirile lui Beniuc. E drept că ale lui Titus Popovici au remarcabile virtuți epice, sunt mai subtile, mai captivante, dar vădind o întristătoare lipsă de minimă gravitate, definitorie de altfel pentru un om și un scriitor care a luat totul în ușor, inclusiv propriul talent, ceea ce mi se pare atipic pentru un ardelean. La Beniuc însă lucrurile stau cu totul altfel, adică tipic ardelenește. El ia și se ia în serios, este grav până acolo încât riscă să alunece în ridicol.

Istoricul literar, poate nu atât cel de azi, atins iremediabil de morbul europenisto-revizionist care i-a înfierbântat creierul, cât cel de mâine ar avea destule de reținut și de „valorificat” din volumul *Sub patru dictaturi*. Asta, în cazul în care va mai exista în România și în lume istorie și critică literară. Semnele nu sunt foarte încurajatoare...

Între altele, cartea la care mă refer ne introduce în atmosfera epocii, o epocă evocată de „un om care s-a ocupat de politica literară a țării ani și ani de zile după Eliberare”, cum, nu fără o anumită trufașă candoare, se recomandă memorialistul. Frapante sunt mai ales similitudinile cu atmosfera epocii de după o altă eliberare: cea din 1989. Căci aceasta este, se pare, soarta românilor: s-o ducă, așa, de la începutul până la sfârșitul istoriei lor, din eliberare în eliberare, fără să ajungă să fie vreodată cu adevărat liberi!

Și atunci, după... eliberarea din 44, ca și acum, Eminescu, de pildă, era pus la zid. Și atunci niște ipochimeni, aidoma celor de azi, îi măsurau și îi interpretau ideologic genialele poeme (articolele politice, culme a ziaristicii românești, neegalată de nimeni până în prezent, nici nu puteau fi amintite), dar îi micșorau până și fotografia. La centenarul nașterii lui Eminescu, în 1950, Luceafărul era eliminat din edițiile ce se voiau – nu-i așa? – omagiale, sintagma „poet național” fiind considerată de-a dreptul criminală pentru internaționaliștii și kominterniștii vremii, ca și pentru neokominterniștii de azi. Numele lui Eminescu era nedemn de Piața Romană, iar o statuie a sa în acest loc ar fi constituit o erezie de neiertat. Și atunci, scriitorii erau scoși, din cauza trecutului lor „pătat”, nu doar din comitete și organizații mai mult sau mai puțin profesionale, ci și din manuale sau chiar din literatură (?!). Nu-l întreba oare pe Beniuc un fruntaș politic al epocii, Miron Constantinescu, dacă are nevoie literatura română de Zaharia Stancu? Terenul trebuia curățat, inclusiv de clasici, morți sau aflați încă în viață. Gândul nu poate să nu te ducă la expulzările postdecembriste. Nu sunt adeptul lamentărilor, dar recunosc că e greu să eviți niște întrebări: cum naiba a mai ființat această cultură națională sfâșiată de atâtea „eliberări” și revizuiri? Așa mică și neînsemnată cum este ea!... Ce se va întâmpla după o nouă ”eliberare”? Căci – mai devreme sau mai târziu - va veni cu siguranță și aceea. Pe unde vor scoate cămașa procurorii de azi în fața noilor justițiari? Căci vor apărea și atunci, ca și acum, precum ciupercile după ploaie. Să sperăm că „păzitorii solului veșnic” vor rezista tuturor vicisitudinilor unei istorii cu vocația „eliberărilor”... În epoca repovestită de Beniuc, Arghezi a trebuit să fie „reabilitat” și apoi – atenție! – „adus în sfera creației literare”. După demolatoarele noastre așanumite revoluții, ținta principală fiind întotdeauna valorile și în primul rând Eminescu, se încearcă a se pune stăpânire și pe „sfera creației”. O iluzie deșartă, fără îndoială. Îl poți izgoni pe Eminescu din Piața Romană, dar să-l scoți ori să-l bagi pe un poet genial ca el sau ca Arghezi „în sfera creației” depășește chiar și puterea și idealurile luminoase ale unei revoluții de eliberare...

Simptomatică este o precizare pe care Mihai Beniuc o face, în mai multe rânduri, atunci când se referă la revizuiri și interdicții brutale pe criterii ideologice și politice. Anume că, nu o dată, nu numai sovieticii (pe seama cărora au fost și sunt puse toate relele) erau cei care dictau „execuțiile”. Adesea ei nici nu știau ceva despre trecutul cutărui sau cutărui scriitor, artist etc. Or fi fost și directive de la Moscova, după cum erau și intervențiile consilierilor trimiși aici, dar zelul cu care ele erau „traduse în viață” de cozile de topor, de plângăcioșii la porți și morminte străine, de lichelele internaționaliste locale, întrecea cu mult litera și spiritul cerințelor venite de la Răsărit. Pentru câțiva arginți și niște privilegii s-au găsit destui care să-și vândă părinții spirituali și sufletul.

Centrul directivelor s-a mutat acum, după ultima „eliberare”, la punctul cardinal opus. Mâine s-ar putea să se afle din nou la Răsărit. Internaționaliștii, kominterniștii de tip nou, dispuși oricând să-și schimbe pielea, dar nu și năravul, admiratorii de azi ai avioanelor și rachetelor americane nu vor ezita să treacă repede în cele purtând marca Suhoi... Măcar Beniuc a fost consecvent. A iubit imperiul sovietic până întratât încât îl critica, în anumite cercuri, și chiar îl ura pe Ceaușescu fiindcă ar fi fost antisovietic. Și a împărtășit – mărturisește el - „o singură concepție, aceea de comunist”...Cât privește pe poet, să-i recitim lirica de dragoste sau pe cea de puternică vibrație patriotică, pentru a mai uita o clipă de mocirla, inclusiv morală, în care ne bălăcim: „Că am fost și beat din când în când/ Ori de vin ori de femei, - se poate./ Sunt aicea-n carte scrise toate./ Una știu: Nu m-am supus la vânt! (...) Toată vremea am rămas eu însumi,/ Pe la porți domnești n-am fost milog,/ N-am știut și nu pot să mă rog,/ Nici n-aș vrea s-auză alții plânsu-mi”.

Elena Roșioru

ALAIN BOSQUET

(28 martie 1919 – 8 martie 1998)

Motto: - *Ce faci spre a trăi?*
- Traduc roua!
*(*Alain Bosquet*)*

Printre poeții francezi contemporani, numele lui Alain Bosquet este unul dintre cele mai cunoscute marelui public, deși opera sa nu se bucură încă de aceeași notorietate. Născut la Odessa în 1919, pe numele său adevărat Anatole Bisk, a părăsit Rusia natală împreună cu tatăl său, și el poet, condamnat la moarte în timpul Revoluției. După o scurtă trecere prin Bulgaria, familia Bisk se instalează în Belgia, la Bruxelles. Anatole copilărește aici, își face studiile, începe să publice. În 1939, împreună cu José-André Lacour, pune bazele primei sale reviste literare, *Pylône.* După invazia Belgiei, se alătură armatei la Montpellier, după care pleacă în Statele Unite. Abia ajuns la New York, i se propune, de către Robert Goffin, să devină secretarul de redacție al primului ziar gaullist, *La Voix de la France*. Devine de atunci Alain Bosquet. Îi întâlnește pe Mondrian, Breton, Chagall, Dali, Jules Romains și corespondează cu Caillois sau Supervielle. Îi apare în 1942 primul volum de poeme *L'Image impardonnable*, ilustrat de Fernand Léger. În 1943 se angajează în armata americană și participă, la Londra, la pregătirile pentru debarcare. După armistițiu, devine funcționar al Consiliului de control la Berlin. „Al doilea război mondial a jucat la perfecție rolul său de educatoare", va scrie el.

Începând cu 1948, preia codirecțiunea revistei literare *Das Lot* despre care Gottfried Benn va spune că a fost evenimentul capital al literelor germane după înfrângere. În aprilie 1951 demisionează și se instalează la Paris. Își termină studiile la Sorbona. La recomandarea lui Paulhan, Gallimard îi publică în 1952 primul roman, *Marea eclipsă (La Grande éclipse*). Studiile sale critice se multiplică, în *Combat* și *N.R.F.*, apoi în *Monde* și *Figaro.* Libertatea criticilor sale îi aduce dușmănii notorii și sprijine solide. Astfel se inaugurează o carieră în cursul căreia distincțiile se vor multiplica: Guillaume Apollinaire, Sainte-Beuve, Fémina-Vacaresco, Interallié, Marile Premii de poezie și al romanului ale Academiei franceze ș.a.

A scris în jur de douăzeci de opere romanești care, precum *Destăinuirea mexicană (La Confession méxicane)*(1965), *Jean-Louis Trabard, medic (Jean-Louis Trabard, médecin)* (1980) sau *Meseria de ostatic (Le Métier d'otage)* (1989), interpelează generația ce avea douăzeci de ani în 1945, carierismul și „onorabila mediocritate" a acestor *Tigri de hârtii (Tigres de papiers)* (1968). Dezamăgirea invadează relația amoroasă, scepticismul domnește pe deplin în *Domnul Vodevil (Monsieur Vaudeville)* și în *Iubirea burgheză (L'Amour Bourgeois)* (1974). Deși compară el însuși, fără amabilitate, aceste povestiri cu niște „scenarii de film prost conceput", privirea nemiloasă asupra condiției umane, salvată de o ironie vioaie, face din Alain Bosquet un adevărat moralist care se dedă astfel, cu o delectare provocatoare, aforismului.

Trebuie detașat de această producție romanescă „tripticul bio-ficțional". În *O mamă rusoaică (Une mère russe)* (1978), faptele obiective ale biografiei sunt evocate nu cronologic, ci în ritmul sinuos al memoriei și, căutând să înțeleagă psihologia mamei sale, naratorul o scoate la lumină pe a sa, „împărțită, după Mandiargues, între o tandrețe și o agresiune duse fiecare la extrem, ceea ce este de-a dreptul unic la o ființă dotată, de altfel, cu o sensibilitate cosmică". Abordarea autobiografică se dezvoltă cu trilogia *Primii treizeci de ani (Trente premières années)*: *Copilul care erai (L'Enfant que tu étais)* (1982), *Nici război nici pace (Ni guerre ni paix)* (1983) și *Sărbătorile neînduplecate (Les Fêtes cruelles)* (1984). În sfârșit, evocarea se termină, ca în ecou, prin publicarea, în 1986, a volumului *Scrisoare tatălui meu care ar fi avut o sută de ani (Lettre à mon père qui aurait eu cent ans)*.

Liniile de forță ale evoluției sale poetice au fost trasate de autorul însuși. „Prima etapă, între 1943 și 1948: războiul și condiția atomică născută cu Hiroshima. A doua etapă, nevoia de feeria marcată de influența Mexicului precolumbian. A treia etapă, între 1957 și 1965: *Testamente (Testaments):* confesiunea unui contemporan între absurd și absolut. A patra fază: *Note (Notes)*: alegerea dificilă între *eu , tu* și *pluraluri*, în căutarea identității. A cincea fază: *Cartea îndoielii și a iertării (Le livre du doute et de la grâce)* și mai ales *Neliniștea Domnului (Le Tourment de Dieu)* (1987) – operă tradusă în unspreceze limbi – subliniind necesitatea unei dimensiuni spirituale la un necredincios." A șasea etapă: satira cu *Sonete pentru un sfârșit de secol (Sonnets pour une fin de siècle)*.

Cele trei romane scurte reunite sub titlul *Solitudini (Les Solitudes)*, în 1992, lasă autobiografia pentru o viziune mai obiectivă a „reglării de conturi cu secolul".

Ultimele volume, în special *O zi după viață (Un jour après la vie)* în 1984, și *Mâine fără mine (Demain sans moi),* în 1994, cântă, într-un mod aproape clasic, precaritatea, fie dureroasă, fie luminoasă.

Între poezie și proză, un puternic volum de aforisme, *Fabula și biciul (La Fable et le fouet)*, în 1994, care i-a luat lui Bosquet mai bine de douăzeci de ani de redactat,

conjugă scepticism și uimire.

Autor a numeroase antologii, Alain Bosquet a publicat, în special, cu Liliane Wouters, o *Antologie a poeziei francofone din Belgia (Anthologie de la poésie francophone de Belgique)*, în patru volume. „Puțini oameni din această generație aduc ofensivei literare, cu atâta dezinvoltură curtenitoare, curajul spiritului fără de care nu există pic de incitare reală și nici reînnoire în creație".

Talentele sale poliglote i-ar fi permis la fel de bine să devină poet germanofon, însă el a ales să se refugieze în limba franceză. Naturalizat francez în 1980, este ales membru al Academiei regale de limbă și literatură franceze din Belgia în 1986.

Din vasta operă a lui Alain Bosquet, critica literară a reținut numeroase formulări aforistice cu mare încărcătură gnomică:

Citate

„Dumnezeu este obstacolul pe care îl ridic între mine-însumi și mine pentru a nu avea de ce să mă înțeleg." - *Nu sunt un poet de apă dulce*

„Violența este una din marile industrii americane." – *Americanii sunt adulți?*

„Dumnezeu: o mie de întrebări, nici un răspuns." – *A fi împiedicat să fii*

„Pacea interioară suprimă principiul însuși al existenței, care este acela de a stabili ierarhii, dorințe, dezgusturi." – *Copilul care erai*

„Să scrii, înseamnă să gândești împotriva ta." – *Să gândești împotriva ta*

„Ce vrea să însemne a exista? Sunt fără să fiu eu." – *Poeme*

„Recitește-te de șapte ori înainte să scrii" - *Nu sunt un poet de apă dulce*

„Poet? Nou-născut la orice vârstă" - *A fi împiedicat să fii*

„Prin proză mă exprim. Prin poem mă extrapolez" - *A fi împiedicat să fii*

„Mă întreb cine sunt, spune Dumnezeu... Poate sunt un compromis între ființă și non-ființă pe cheltuiala mea..." - *Nu sunt un poet de apă dulce*

„Îl pun pe Dumnezeu la plural, pentru a mă asigura de fragmentarea lui. Îl pun de asemenea în cuvinte. El este ceea ce în mine nu ar ști să se mulțumească cu puținul care sunt." - *Nu sunt un poet de apă dulce*

„Învață înainte de toate interogația: ea temperează uimirea." - *A fi împiedicat să fii*

„Pentru a trăi, aș inventa neinventabilul." - *Să gândești împotriva ta*

„Orice inocență trișează" - *Să gândești împotriva ta*

„Ce este Dumnezeu? Este un secret al omului." – *Cartea îndoielii și a iertării*

„Vreau să mi se sape trei morminte: unul pentru corpul meu, unul pentru sufletul meu, unul pentru cuvintele mele." - *Nu sunt un poet de apă dulce*

Alain Bosquet

Trecerea unui poet

Poetul a trecut: o agitație-n lut
devine monument,
brațul ce iată s-a născut
buza și ochiul ardent

Poetul a trecut: râul care ezită,
devine fluviu regal;
nu-i limită, odihna-i risipită:
seamănă doar cu un cal.

Poetul a trecut; în marea de liniște
se organizează-un concert,
ca un liliac; o idee începe să miște,
deja universul e cert.

Poetul a trecut; un ocean consumă
vapoarele sale-adormite.
Plaja-i de aur și bogății lucesc din spumă
prietenilor oferite.

Poetul a trecut: delirul inspiră
invariabil opera de artă.
Bătrânul corb se transformă în pasăre-liră.
Încredere într-o târzie soartă

c-o să trăiești de cincisprezece ori: dacă poetul hirsut
trece-naintea verii-nmiresmate,
consultați-l căci din fiecare minut
încheagă o eternitate.

O sămânță călătorea

O sămânță călătorea singură pentru a vedea ținutul.
Judeca oamenii și lucrurile.
Într-o zi ea găsi valea frumoasă și plăcute câteva cabane.
A adormit.
În timp ce visa a devenit lăstar
și lăstarul a crescut,
apoi s-a acoperit de muguri.
Mugurii au dat ramuri.
Vezi stejarul acesta puternic
el este, atât de frumos, atât de maiestuos,
acea sămânță,
Așa e dar stejarul nu poate călători.

Traducere de **Elena ROȘIORU**

Origine

Orice origine-i reînceput;
și fiecare loc, fuga sa.
Piatra gândește:
„Pentru a fi piatră
am nevoie de grai,
și graiul meu va avea nevoie de un zeu
pentru a-l impune acestei pietre ce sunt
și care nu sunt încă”.
Și piatra se preschimbă în fluture,
și fluturele gândește:
„Pentru a fi singur în specia mea
și a-i servi de exemplu,
nici pitulice nici floare,
am nevoie de-un grai,
și graiu-mi va veni de la un zeu
care va spune: „Fluture,
îți cer să fii fluture”.
Dar gândirea ca un zigzag printre trandafiri
duce boabele de polen, sfâșie petalele sale
și nu îndrăznește
dintre cele zece miresme să aleagă.
Și bătrânul fluture
dezamăgit de-a fi reflectat atât
devine zăpadă: un pic de zăpadă ușoară.
Și zăpada începe să gândească:
„Pentru a fi zăpadă pe deplin,
nu oaie,
nici nourul care trece,
am nevoie să vorbesc,
și cuvântul îmi va fi dat de un zeu
în care o să mă încred
și care va fi foarte darnic”.
Zăpezii-i e atât de frică
să-și imagineze că ar fi zăpadă!
Ea devine o veche batistă,
și batista nu gândește,
și batista n-are nevoie să se afirme.
Orice origine e sfâșiere;
și fiecare loc, metamorfoză.

** *

– Povestește-mi trecutul.
– E prea vast.
– Povestește-mi secolul XX.
– Au fost lupte sângeroase,
apoi Lenin,
apoi speranța,
apoi alte lupte sângeroase.
– Povestește-mi timpul meu.
– A fost Hitler,
a fost Hiroshima.
– Povestește-mi prezentul.
– Ești tu,
și tot tu,
și fericirea care se-aseamănă
soarelui peste oameni.
– Povestește-mi…
– Nu, copilul meu,
tu trebuie să-mi povestești
viitorul.

* * *

Într-o zi când mă îndoiam de mine, zise Dumnezeu,
m-am dus la prietenul meu Shakespeare,
apoi m-am dus
acasă la Rembrandt
care se picta acoperit de riduri.
Înainte de a-mi găsi împărăția incertă,
l-am salutat pe copilul Mozart,
căruia i-am adus
un clavecin nou-nouț.
Aceste trei vizite mi-au fost de ajuns
să mă accept puțin”.

Aniversare

E oare aniversarea
platanului meu favorit
sau a stropilor de rouă roșcată
care într-o zi de toamnă
mi-au căutat buzele?
Acolo unde sunt, imaterial, nestatornic,
știu că trebuie să aduc omagiu
acestor evenimente
ce mă-nfioară.
Dăunător, defunct,
nu mai pot scrie poezie,
deși mii de silabe se agită
ușor în jurul meu.
E oare aniversarea
unei femei întâlnite cândva
între două zări,
una plecând și alta sosind:
umerii ei erau plăcuți pițigoilor,
iar ochii-i nu se mai temeau de Luna rece?
Răvășit, nimicnicit,
nu pot evoca
nici tristețea nici bucuria,
dar în imediata mea apropiere,
ce de vârtejuri, ce de șoapte suave
înspăimântând brumele, brusc!

Copac

Ești mai zvelt decât zebra
Sari mai bine decât ecuatorul.
Sub scoarța ta vertebrele
fac un concert de păsări batjocoritoare.
Voi avertiza toți poeții:
nu trebuie să atingem fructele
acolo dorm cometele,
și tot acolo se reface oceanul.
Ești ușor ca un tropic.
Ești mai înțelept ca un pește.
În fiecare frunză o replică
este rezervată cântecului meu.
De îndată ce ți se adresează cuvântul,
în jurul tău se ridică un zid.
Bați din ramuri, îți iei zborul
tu ești cel care va pedepsi azurul.

Iarba

În Pădurea celor Șase Năpârci,
cu brațele înconjurând un stejar, am urlat:
„O să mor".
Cerul albastru mi-a răspuns: „Puțin îmi pasă".
Râul nici măcar nu s-a oprit
iar așchia de piatră s-a răstit:
„Nu-i treaba mea
întrucât am murit fără emoție de peste o sută de ori".
Furnica a replicat insolent:
„Nu vreau să înțeleg nimic".
Doar un fir de iarbă mi-a părut mai amabil:
„Dacă insiști, te voi acoperi".

Vino în Franța, copil de departe...

Vino în Franța, copil de departe.
Noi avem lanuri de grâu care dansează,
Care dansează: s-ar spune niște păpuși.

Vino în Franța, copil de departe.
Noi avem orașe vechi,
Vechi în care fiecare piatră are o istorie;
Și orașe tinere, tinere,
Mai tinere decât tine.

Vino în Franța, copil de departe.
Vei cunoaște băieți ca și tine,
Care se joacă, învață,
Vor să fie fericiți.

Vino la Paris, copil de departe.
În casa mea, e muzică,
Soare, prăjituri, cărți profunde,
iar afară o girafă enormă: Turnul Eiffel,
Pe care-l vei putea picta în albastru,
În mov, în roșu,
Cât vei dori.x

Paris

Nadiei Blot

Dacă v-aș povesti că Parisul este un port
clădit pe corali, unde vin să se adape
girafa de zăpadă și țestoasa uriașă?
Dacă v-aș povesti că în fiecare zi Parisul

se trezește ca o insulă în largul Japoniei
și alunecă ușor pe sub pielea Mexicului,
printre baobabi și mimoze albastre?
Dacă v-aș povesti că Parisul hoinărește

la cel mai mic vânt către stelele cerșind
o felie de pâine, și către cometele bogate
care seamănă în spațiu un popor de tucani?

Dacă v-aș povesti, așa cum un prieten deapănă
în ceața apăsătoare o poveste de vânătoare,
că în mijlocul versurilor mele Parisul se simte fericit?

În *Sonete pentru un sfârșit de secol*, Alain Bosquet păstrează forma fixă a poeziei, dar renunță la rimă în favoarea versului alb, specific poeziei moderne.

Mare

Marea scrie un pește albastru,
șterge un pește gri.
Marea scrie un crucișător care ia foc,
șterge un crucișător prost scris.
Poetă mai mult decât poetele,
muziciană mai mult decât muzicienele,
ea este interpreta mea,
marea străveche,
marea viitoare,
purtătoare de petale,
purtătoare de blană.
Ea se instalează
în străfundul meu
Marea scrie un soare verde,
șterge un soare mov.
Marea scrie un soare întredeschis
peste o mie de rechini care se salvează.

Florentin Popescu

N. PORSENNA – ZIARIST ȘI FONDATOR DE PUBLICAȚII*

Se poate spune cu certitudine că una din marile pasiuni (dacă nu cumva prima) ale lui Nicu Porsenna (1892-1971) a fost și a rămas toată viața ziaristică. Forța de penetrație a cuvântului scris și apărut între-un cotidian ori într-o revistă i-a dat acestuia încredere și forță, speranța că va putea să-și afirme opinia proprie în diversele, marile probleme ale actualității, indiferent de domeniul despre care era vorba: social, politic, cultural etc.

Cea dintâi „temă" (care nu era numai a lui, ci a întregii Românii și chiar a întregii Europe în cel de al doilea deceniu al veacului al XX-lea), fundamentală de altfel, a publicistului, cărturarului și scriitorului N. Posenna este războiul. Conflagrația europeană ce presupunea numeroase și nebănuite implicații, politice, militare și de altă natură ocupă acum sufletul și mințile tuturor intelectualilor români care se simt legați de țară și care au responsabilitatea actelor lor publice.

În acest context la 1 septembrie 1914 apare la București publicația „Latinul", al cărei director și fondator este N. Porsenna. Ziarul iese de sub tiparniță în atelierele Tipografiei și Stabilimentelor Grafice George Ionescu, de pe strada Academiei 30 din București, firmă care nu este a altcuiva decât a tatălui lui Nicu Porsenna, firmă pe care fiul o va moșteni curând și care va mai da pe piață și alte tipărituri.

În paginile „Latinului" neobositul și tenacele ziarist publică articole de fond ce au ca subiect câteva din marile „teme" ale zilei – toate legate în chip direct și nemijlocit de război. Începând cu *Geniul latinității*, care, fără îndoială exprimă și „programul" publicației, continuând cu *Să strivim bestia* (pledoarie pentru lupta împotriva Imperiului Austro-ungar și eliberarea Transilvaniei), apoi *Cu Rusia* (avansând ideea unei alianțe cu vecinul de la Răsărit), cu *Un putregai, Barbarul* și *Către ziua cea mare* (unde sunt reiterate problemele enunțate și comentate în articolele anterioare), autorul se vădește a fi unul dintre cei mai aprigi militanți pentru înfăptuirea idealurilor naționale, între care primul loc îl ocupă reîntregirea țării – țel pentru care nici un sacrificiu nu e prea mare și pentru care nu trebuie nimic precupețit.

Firește, simpla enumerare a titlurilor de articole este întrucâtva sugestivă, însă interesante sunt și argumentele pe care își sprijină N. Porsenna atitudinea. Iată, de pildă, cum vede autorul alianța cu Rusia: „Dacă la '77 soldații celor două țări vecine au luptat laolaltă pentru liberarea României și a Bulgariei, ar fi o crimă națională să nu primim astăzi mâna care ni se întinde prietenoasă, chemându-ne la o operă de civilizație, care mai are marele folos de a fi și împlinirea supremelor noastre aspirații.

Glasuri autorizat și competente au vorbit împotriva cooperării noastre cu Rusia, afirmând că victoria rușilor ar însemna distrugerea noastră. O Austro-Ungarie desființată, o Germanie micșorată și o Rusie formidabilă ar însemna pentru noi pericolul de a fi înghițiți în oceanul slav, pentru că ne-am învecina la nord și la vest cu uriașul urs polar, la sud cu vindicativa Bulgarie, iar la sud-est cu serbia mare, toate țări slave, care ar fi direct sub poruncile țarului pravoslavnicei Rusii, și nicăieri cu o mare putere ce ne-ar putea apăra. Franța, Italia și Anglia ar fi prea departe ca să ne apere, iar datoria de recunoștință că le-am sprijinit acțiunea în actualul război nu e înscrisă în nici un cod de drept și politică internațională. De aici necesitatea pentru noi de a nu merge „nici într-un chip cu Rusia".

Cum răstoarnă autorul asemenea teorii? Să urmărim mai departe firul argumentelor: „Dar... glasurile competente uită un lucru: O Rusie formidabilă ar fi un pericol nu numai pentru noi, ci pentru toată Europa. Acesta e un lucru care s-a prevăzut, și e cert că după actualul război, în urma căruia se vor lichida toate revendicările, *toată Europa va fi un bloc* (n.n., F.P.), o alianță defensivă împotriva Rusiei, amenințătoarea și despota de mâine, după cum acum 100 de ani au fost coalițiile contra Franței, după cum astăzi sunt împotriva Germaniei. Și iată că atunci n-am mai fi singuri în luptă cu colosul slav".

Este aproape de prisos să mai amintim aici că autorul avea, cu aproape o jumătate de veac mai devreme, viziunea unei Europe unite, a Uniunii care avea să se realizeze după cel de-al doilea război mondial…

În ce-i privea pe frații noștri din Basarabia, pentru aceste două milioane de români pe care rușii pretind că i-au asimilat, dar care în ciuda împilărilor continuă să simtă și să vorbească „moldovinește" dacă muscalii nu i-au putut desființa sau slaviza în 100 de ani, sunt slabe speranțe pentru ei că vor putea-o face de aici înainte".

Întreaga demonstrație fiind făcută, autorul trage concluzia: „Deci nu e un pericol, ci o fericire pentru România să coopereze astăzi cu armatele țarului. Și azi ca și ieri, soldații români vor fraterniza cu rușii, înălțând la soarele libertății tricolorul, dincolo de Carpații care nu vor mai fi granițiți".

---

* Din volumul *N. Porsenna, o viață, un destin, o operă*, în curs de apariție.

Într-un alt articol din „Latinul" aflăm și o caracterizare succintă, dar grăitoare a războiului – așa cum se vedea el la începutul lunii septembrie 1914 de la București: „Sunt războaie făcute pentru drepturi sfinte, și sunt războaie, care constituie o crimă împotriva umanității, o insultă adusă naturii. Sunt războaiele pe care le seamănă potentații statelor, cu conștiința că vor distruge prin ele tot ceea ce a înflorit de-a lungul secolelor planta superbei civilizații pe un întreg continent, cu sforțarea eroică sau cu munca meticuloasă de fiecare clipă. E războiul aprins de germani în Europa.

Adunate în volumul *Războiul popoarelor*, și publicate în chiar cursul anului 1914, articolele din „Latinul" ne aduc mărturia unui ziarist pe deplin angajat în frământările și luptele poporului său. Pe de altă parte avem aici dovada unui patriotism aflat dincolo de orice îndoială.

E drept, înainte de a înființa acest ziar, Nicu Porsenna mai publicase diverse articole (pe teme literare, filosofice și de analiză) la ziarul „Epoca", „Rampa", condus de n. Filipescu, la „Epoca Rampa", ori la „Flacăra" lui C. Banu, dar parcă nicăieri autorul nu-și afirmase atât de tranșant și direct poziția față de problemele politice ale zilei și ale țării.

Până în 1915, când fondează, în colaborare cu T. Lascar revista „Ghilotina", numele lui N. Porsenna mai poate fi întâlnit și în ziarul „steagul", scos de Andrei Corteanu, publicație cu o existență efemeră, dar și în „Facla" lui N. D. Cocea – revista care „ia apărarea muncitorimii și a țărănimii exploatate, combate monarhia, politicianismul burghez".

„Ghilotina", publicație unică în peisajul românesc al presei din acei ani, se dorește a fi o replică usturătoare la multele nereguli și nedreptăți, la multele „tare" ale societății vremii.

În articolul – program editorii își precizează de la început punctul de vedere. „Noi – scriu ei – nu cerem ghilotina. Voim numai o bicuire morală de forțe incisivă a ghilotinei.

Dacă singură discuția, cu respectul părerii adversarului, era de ajuns în alte timpuri, - astăzi, în vremurile celui mai rânced mutrigai moral, când trivialitatea patimilor se desfășoară cu o sfidare fără seamăn în istoria noastră politică; astăzi, când idealul național a ajuns o marfă venală în mâna „martirilor" de profesie; când Mille își dispută cu Bogdan-Pitești virginitatea unei conștiințe, închiriate pentru specularea unui vis sacru; când oamenii politici își trimit reciproc, ca un amabil „bună ziua", epitete de hoț, de mișel sau de trădător de patrie, - credem că se impune o reacțiune puternică și virulentă, care să distrugă fără cruțare – și să plivească pământul, pentru că rodul viitor să cază rodnic. (…) și pentru că sinceritatea curată a ideii riscă să fie dezarmată, în lupta unde unii atacă cu vorba, iar alții cu boxul, vom răspunde cu aceeași măsură. La violențe – violența.

Biciul e prea puțin. Să funcționeze ghilotina!

Da. Trebuie o ghilotină, o ghilotină morală".

Așadar, „Ghilotina" se voia, în opinia fondatorilor ei, un fel de judecător imparțial, un fel de tribunal moral în fața căruia aveau să fie „târâți de păr" samsarii vieții politice, „debilii intelectual", îmbogățiții peste noapte din banul public, toți „codoșii și deflorații morali ai mediului nostru social".

La o mai atentă lectură a colecției revistei (în total, în decurs de un an au apărut numai nouă numere) vom vedea că redactorii rămân doar parțial fideli acestui bătăios și incendiar program inițial. „Ghilotina", ne consemnată de I. Hangiu în cuprinzătorul lui dicționar al presei literare, a fost mai degrabă un magazin în care pe lângă articolele cu caracter politic și-au găsit loc și materiale cu caracter literar, social etc.

În ce-l privește pe N. Porsenna, acesta nu semnează nici măcar un singur articol politic, numele lui fiind întâlnit sub o serie de aforisme (nr. 1-7) și sub un fragment din piesa *Vulturul* (nr. 6-7). E adevărat, „aforismele" au uneori drept „temă" aspecte privind politica și politicienii: „Bărbatul politic, care se pune de acord cu opinia publică, poate fi un bun patriot, dacă nu e un demagog. Un om mare nu va fi decât acela care posedă curajul să se aștearnă de-a curmezișul opiniei publice, când e rătăcită". Sau: „E o durere să apari ca scriitor, ca artist de orice fel, ca om politic înaintea maselor pe care le știi sufletește inferioare, și care trebuie să te judece. Aceasta însă e taina progresului: neputând să te cobori până la ele, ridici tu masele la nivelul tău".

În 1918, la Iași, alături de Demostene Botez, Ion Vinea, Pamfil Șicaru, Perpessicius, Alfred Hefter și alții, N. Porsenna înființează ziarul „Arena" (politică și socială – ziar independent), unde personajul cărții noastre semnează câteva atacuri virulente la adresa Guvernului Brătianu și a lui Take Ionescu, găsiți vinovați pentru dezastrul războiului. (…)

După 1920 atenția lui N. Porsenna în materie de publicistică se concentrează asupra unor probleme profesionale (juridice) și sociale. Firește, fără a neglija literatura. Astfel, în „Gloria României" („revistă literară, ilustrată, lunară" care „apare la București – aprilie 1921 – septembrie 1927, sub conducerea unui comitet. Dir.: I. Marinescu. Revistă magazin, bogat ilustrată", având „colaborarea unor scriitori de prestigiu: I. Slavici (1921), N. Iorga (1928), Ion Pillat (1924)" și unde de-a lungul anilor de apariție se pot întâlni semnăturile scriitorilor Al. Macedonski, D. Karnabath, G.I. Stratulat, D. Cuclin, G. Gregotian, Ion Pavelescu, M. Codrescu, Virgiliu Moscovici, Ion Al. George, Vintilă Russu-Sirianu, G. Tutoveanu, Al. Cazaban, Andrei Braniște, ion Pas, N. Davidescu, I. Peltz, N. Batzaria, M. Lungianu. D. Iov, I.A. Bassarabescu). N. Porsemnna publică atât fragmente din romane și povestiri pe care le va aduna mai apoi în volume cât și articole teoretice pe teme sociale. „Egalitatea" (nr. 6, septembrie 1922), „Fraternitatea" (nr. 11, februarie 1923), „Valori sociale și vânturători de idei" (nr. 12, martie 1923) „Laboratorul de psihologie experimentală" (nr. 2, mai 1923).

Paisprezece ani mai târziu, după ce viața i s-a așezat pe un nou făgaș, dispunând de o poziție socială

remarcabilă, publicistul N. Posenna fondează revista „Idea Liberă" (1937), publicație care nu figurează în cataloagele marilor biblioteci (Biblioteca Națională, Biblioteca Academiei Române), cu apariție efemeră și despre al cărei conținut ne este imposibil să ne pronunțăm. Reținem din mărturisirea ctitorului ei că avea „conținut politic și literar". Totodată avocatul și publicistul N. Posenna a mai scris și a „colaborat ocazional și la alte numeroase periodice", precum „Imaginea" („Imagina"), „revistă lunară ilustrată", care a apărut la București (mai 1934 – aug.-sept. 1935), „publicație tradiționalistă", care tipărea „versuri în proză, articole de popularizare a științei, note pe marginea cărților, maxime și cugetări, traduceri din literatura universală" și unde apăreau, între altele, proze de I. A. Bassarabescu, Al. Cazaban, N. Batzaria, M. Lungianu, N. Davidescu, D. Iov, M. Negreanu, I. Hongin, sau „Țara Bârsei" (1936), care apărea și se difuza la Brașov, publicație nepăstrată până azi în arhivele bibliotecilor.

Un alt reper important în biografia de publicist a personajului cărții noastre e anul 1941.

În iunie lui N. Porsenna i se încredințează direcția revistei „Muncitorul Național Român", publicație cu caracter de magazin (conținea rubricile: Muncă și lege, Ce nu știe toată lumea, Sfaturi ale medicului, Realizări sociale românești, Pagina femeii, Jocuri și distracții). Noul conducător al „Muncitorului" publică aici un articol intitulat *Capitalism, muncitor, stat* (an IV, nr. 1, iunie 1941), urmat de *Țelurile sfântului război* (an, IV, nr.3) și de *Bibliotecile muncitorești* (an. IV, nr. 5, oct.-nov. 1941).

(…) Articolele amintite ne întorc, desigur, cu gândul la forța și energia cu care N. Porsenna „ataca" spinoasele probleme pe care le ridicase primul război, unde luptase deopotrivă cu arma și condeiul, animat de sfintele idealuri naționale. Și acum, în 1941, ca și în 1914, în 1916 ori 1918 avocatul, scriitorul, publicistul și intelectualul care este se dovedește a fi animat de aceleași nobile idealuri, între care reîntregirea țării, înfăptuirea României Mari ocupă, cu certitudine, primul loc în inima și mintea lui N. Porsenna.

După numai trei luni, în august 1941, autorul înflăcăratelor articole dedicate cititorilor din fabrici și ateliere pleacă (ori este obligat să plece, nu se știe) de la conducerea revistei „Muncitorul Național Român", pe genericul acesteia apărând de aici înainte numele poetului Pan M. Vizirescu. După alte opt luni, din 22 aprilie 1942 întâlnim semnătura lui N. Porsenna într-o altă publicație: „Tribuna Tineretului" „săptămânal de literatură și luptă națională", care mai târziu va deveni o „tribună" cu caracter pronunțat legionar. În ce-l privește, N. Porsenna nu va adera, însă, la mișcarea legionară, cel puțin nu-i aflăm în nici un fel poziția din paginile acestui săptămânal.

În „Tribuna Tineretului" personajul nostru publică mai degrabă articole de interes general și o repede ochire a colecției ne edifică pe deplin. Colaboratorul revistei abordează un evantai larg de teme, cum ar fi: *Asigurarea debutului profesional; Tineretul și problemele păcii; Drama geniului, reflecțiile pe marginea unei cărți; Panegiricul lui Traian, Între individual și colectiv, Înapoi la natură*. Un număr special consacrat Spaniei (la o aniversare a războiului ei de eliberare) îi prilejuiește scrierea unui articol intitulat *Efortul Spaniei*".

(…) Lectura cărții lui Pliniu cel Tânăr, *Panegiricul lui Traian* îi prilejuiește lui N. Porsenna aceste foarte interesante gânduri și reflecții: „…este absolut uluitoare constatarea pe care o facem din lucrarea lui Pliniu că excepționalele calități romane ale împăratului Traian – calități neîntâlnite de la Iuliu Cezar, erau – paradoxal lucru, însoțite de o bunătate sufletească, de o blândețe de moravuri, de o *omenie*, așa cum nu întâlnim în lumea antică exemplare decât în persoana lui Christ, apoi a primilor lui adepți. (…) Acest cuceritor al Daciei și întemeietor al neamului românesc pare că a transmis, printr-o misterioasă lege a eredității, starea lui sufletească dominantă poporului pe care l-a născut. Niciodată istoria n-a cunoscut o mai stranie potrivelă între starea de suflet a eroului și psihologia neamului ieșit din strădania lui de arme și din geniul său politic.

Marcu Ulpiu Traian parc-ar fi părintele direct al celei dintâi perechi de români, un fel de Adam al acestei umanități încolțite pe văile Carpaților și pe șesurile mănoase ale Istrului, și parcă el ar fi transmis protoplasma celulelor sale și vibrația lui psihică tuturor vlăstarilor ieșiți din sângele său.

Proverbiala bunătate a poporului român, bunătate care în multe cazuri e un mare cusur și o neiertată greșeală, dar care în alte împrejurări e o însușire aproape celestă, bunătatea aceasta nu s-a dezmințit în nici o împrejurare, nici în pace nici în război, în atingerea cu orice fel de neamuri, mai jos sau mai sus pe scara civilizației (…)

Educarea și reeducarea poporului nostru este problema capitală a generației care va veni. Numai cu inteligența sclipitoare, numai cu vitejia și disprețul de moarte, numai cu bunătatea sufletească nu vom putea exista între atâtea popoare fanatizate de ură, de apetituri hulpave, de râvnire a bunului altuia, de înapoiere sufletească și civilizație de aparat extern, sau de ordine tehnică".

Conținutul profund umanist, ideile general valabile, stilul fluent și plăcut, în fine modul original de abordare și tratare a subiectelor conferă publicisticii lui N. Porsenna o valoare nu numai de document, ci și de scriere ce depășește circumstanțialitatea evenimentelor cărora se circumscrie și intră în aria mai largă a patriotismului cultural național.

Cel de-al doilea război mondial, cu toate travaliile lui, ca și evenimentele care i-au urmat au tras o cortină densă și grea peste publicistica acestui autor, manifestările lui oprindu-se, în fapt, aici. Prigoana începută de regimul comunist împotriva intelectualilor cu altfel de vederi decât cele ale regimului l-a determinat pe acest scriitor și gazetar de valoare să se ascundă, iar ceva mai târziu, în 1957, în urma unui denunț el a fost arestat. La ieșirea din temnițele comuniste, bolnav, nu și-a mai putut continua respectiva activitate. Atunci, în 1964, Nicu Persenna era deja un om ajuns la senectute, iar energiile lui spirituale nu se mai putea nici pe departe compara cu cele din tinerețe.

Dumitru Matală

O BIBLIOTECĂ ÎNTR-O SINGURĂ CARTE

Pe scurt, așa cum ar arăta la o primă vedere, lucrurile stau cam în felul următor: există, pe copertă, nu doar un titlu, ci două: *Literatura Africii negre* și *De la basm la roman*. Așadar, două titluri care se completează, probabil, unul pe altul, însă se și delimitează, totodată, pentru că pe cât este de generos, de promițător, cel dintâi, pe tot atât de restrictiv este celălalt. Avem, apoi, o editură, *Domino*, care s-a angajat oricum într-o întreprindere nu tocmai profitabilă, pentru că subiectul este fără îndoială riscant, într-o vreme în care toată lumea se interesează de Statele Unite – de Occident – de Uniunea numită Europeană – sau, în cel mai rău caz, de Kosovo. Și mai avem, așa cum se cuvine, pe frontispiciul copertei, numele autorului: Constantin Carbarău. Despre care cei ce nu-l cunosc află câteva detalii folositoare: că este absolvent al Facultății de filosofie, că de multă vreme se ocupă cu literatura și publicistica sau că este fondator al revistei „Sud" și totodată un împătimit cercetător al civilizației și culturii africane. Asta, tot așa, într-o vreme în care toată lumea dă năvală la *marketing* – la *public relations* – la *management* – orice altceva care sună mai *shoking*; cui să-i mai pese de probleme din astea, precum Africa, literatura ei sau mesajele negritudinii.

Pe urmă, după ce depășești, totuși, primele tale rezerve, de, cititor al secolului, orice s-ar zice, douăzeci și unu, când începi să și răsfoiești cartea, dacă tot ai deschis-o, bagi de seamă că autorul, numitul Constantin Carbarău, se și ține cu strășnicie de promisiunile făcute pe copertă. Găsești, așadar, înainte de toate, „puțină istorie", despre continentul african și literatura lui mai degrabă necunoscută, dar și „câteva considerații" despre procesul parcurs de la basm la roman și de la creația folclorică la cea cultă, pe un itinerar ingenios amplasat „între Goncourt și Nobel". O bună cunoaștere atât a realităților economice și politice ale continentului negru, cât și a literaturilor sale naționale, în etapele și evoluția lor, este cea care asigură o temeinică așezare în pagină a materialului, cu atât mai cumpănită cu cât are la dispoziție un număr deloc mare de pagini. Spațiu pe care se pricepe să-l drămuiască și-n partea a doua a lucrării, în antologia de texte, unde, într-o alăturare succintă dar elocventă, mi se prezintă fragmente de proză și din Nigeria, și din Senegal, și din Guineea, și din Camerun, și din Martinica, și din Congo – practic aproape toată. zona pe care tot el, autorul, o numește Africa de la sud de Sahara.

Si atunci? De unde, totuși, starea de neîncredere și de iritare confuză pe care mi-a surprindeam pe măsură. ce avansam în lectură? Căci, dacă, la prima vedere, lucrurile se anunțau și simple și limpezi, la o a doua vedere, mai scrupuloasă, tot ele, lucrurile, se dovedeau mai degrabă capricioase. Culmea e că, tot așa, de la o pagină la alta, ceea ce socotisem întâi drept o calitate se preschimba treptat într-un motiv de reproș; adică ceea ce mi se păruse o bună cunoaștere a subiectului s-ar fi numit acum o *prea* bună cunoaștere. Oricât ar părea de paradoxal, adevărul chiar ăsta este. Constantin Carbarău nu-i nicidecum un călător împotmolit prin junglele nestrăbătute de picior de om ale Africii, la sud ori la nord de Sahara. Nu-l interesează mai deloc obiceiurile primitive sau peisajele exotice ale continentului negru. De altfel ar fi trebuit încă de la cele două titluri de pe copertă să-mi dau seama de lucrul ăsta, dacă le-aș fi citit cu ceva mai multă atenție. Ceea ce-l interesează pe el, în-ex-clusi-vi-ta-te, sunt elementele de valoare, pilonii de rezistență ai continentului negru în aliniere cu jaloanele de cultură și civilizație ale tuturor celorlalte continente – albe sau galbene sau multicolore. Fe tărâmul ăsta, Constantin Carbarău discută de la egal la egal cu un Leo Frobenius, cu un Jacqes Chevrier ori Janheinz Jahn, celebrii cercetători europeni ai fenomenului cultural african și chiar cu un Senghor sau Aimée Césaire, mai puțin cunoscuți pentru simplul motiv că sunt ei înșiși africani. Or asta nu se mai cheamă, pur și simplu, cunoașterea subiectului, de undeva din afară și de, la distanță, ci pătrunderea lui, în A profunzime, familiarizarea din interior cu el. Într-un singur cuvânt, asta s-ar numi și mai simplu: e-ru-di-ți-e.

Nemulțumirea mea venea pesemne din amănuntul că-l surprindeam întruna pe autor ascunzându-mi câte ceva, că nu-mi spune cu toată franchețea ceea ce știe, pe de-a-ntregul. Îl suspectam că nu pune pe masă toate cărțile pe care, altminteri, le înșirase cu onestitate la bibliografie, numai că parcă le ținea acum ascunse îh mânecă și nici nu puteam înțelege de ce. Din cauza asta părea și pagina mai mică, neîncăpătoare. față de bogăția, de date – de nume – de teorii, care s-ar fi cuvenit înfățișate pe o suprafață de câteva ori mai mare. De unde și senzația mea că citeam o carte de nici două sute de pagini în locul unuia de vreo cinci sute. Pot afirma că eram posesorul întâmplător al unei veritabile biblioteci strivite într-o singură carte Motiv de bucurie, la urma urmei, măcar ăsta, sau de noi nemulțumiri și de alte pretenții, la adresa scriitorului și a cărții? Cârcotaș precum orice cititor care se respectă, mă vedeam eu însumi pus în încurcătură, de propriile mele nedumeriri provocate de lectura unei neașteptate cărți.

Cu atât mai mult cu cât întrebările, în loc să se

potolească pe măsură ce mi le puneam, păreau, din contră, că dau drumul altora. De ce, de pildă, s-ar fi purtat autorul așa, cu mine, cititorul lui fidel și de bună credință? Poate din modestie? Dintr-o modestie prost înțeleasă? M-aș fi putut împăca și cu asta, dacă mi-aș fi reamintit expresii de tipul „câteva considerații" sau „puțină istorie", pomenite mai sus. Ar fi fost, într-adevăr, argumentul că nici el, autorul, n-are pretenția să mă epateze cu știința lui. Numai că, pe de altă parte, același Constantin Carbarău, care discută de la egal la egal cu preopinenții lui, celebri, nu ezită să intre chiar în dispută cu ei. O propoziție de genul „nașterea și dezvoltarea literaturii negro-africane nu pot și desprinse de lupta pentru independență desfășurată de popoarele continentului" nu este nicidecum izolată sau rătăcită pe traseele studiului introductiv. Asemenea păreri divulgă permanent un discret registru polemic, o polemică printre rânduri, dar care ține să-și pronunțe cu toată fermitatea propriile convingeri. Să zicem, atunci, că poate din avariție? Dintr-o, cum o numim astăzi, cu delicatețe, superioară par-ci-moni-e? Să fie, deci, Constantin Carbarău un fel de Hagi Tudose, unul care-și drămuiește, calic, avuțiile, pentru a nu le prăpădi, zadarnic în ochii cititorilor afoni? În cazul ăsta, totuși, s-ar fi mulțumit el însuși cu doar unul dintre cele două titluri de pe copertă, sau, și mai simplu, nici n-ar mai fi scris cartea; deloc. Așa că parcă mai plauzibilă mi se pare motivația, bine camuflată în acești aproape douăzeci de ani de prea-lungită tranziție, cea a sărăciei lucii. Mai bine zis, a sărăciei de lux în care ne zbatem, aia care ne permite să azvârlim banii pe *marketinguri* – și pe *public relations* – și pe referendumuri de prisos, însă nu ne dă voie să punem în discuție decât într-o carte literatura și civilizația unei alte lumi a aceleiași omeniri, nu într-o bibliotecă, după cum ar merita.

Firește, îmi dau și eu seama, ca cititor în necunoștință de cauză că ar mai putea fi o piedică, încă una, cea mai gravă și mai restrictivă dintre toate. Lipsa nu de bani, ci de timp, agresiunea din toate părțile a tuturor informațiilor, sub impulsul așa-numitei globalizări. Din pricina căreia și noi, cititorii, ne refugiem adeseori în cultura-pilulă, dozată cu pipeta în con-cen-tra-te de cultură. Cartea lui Constantin Carbarău poate fi, din punctul ăsta de vedere, o concesie făcută mie, cititorului mereu grăbit, aflat într-o continuă criză de timp. Or, dacă-i așa, tot eu, cititorul, am dreptul la un ultim cuvânt. Iar eu, unul, aștept în continuare, cu o încredere resemnată biblioteca.

Dinu Mirea

REVISTA REVISTELOR

EUROMUSEUM an II nr. 5/2007

Sub genericul „Inedit" sunt date publicității patru scrisori ale regretatului poet Aurel Dumitrașcu (n. 1955 - m. 1990) adresate prietenului și confratelui Adrian Alui Gheorghe în perioada decembrie 1979 - ianuarie 1980, deci cu câțiva ani înaintea debutului său editorial. Unor informații , care se reține pentru doza lor de pitoresc, li se adaugă unele considerații amare provocate de vicisitudinile vieții de profesor suplinitor. Astfel, îndepărtat de la Mădei, poetul se simte rănit mai ales pentru acei copii din bănci care îl făceau fericit: „semăn cu un gard de sârmă ghimpată prin care un cal alb nu știe să treacă". În altă parte comentează o afirmație a lui Borges, arându-și mândria de a fi Poet („Poet aș rămâne și pe eșafod") și încrederea nedezmințită în puterea terapeutică a scrisului.

Apar aici remarcabile pagini de poezie sub semnătura lui Traian Coșovei: „Bătrânul Aerostate își cheltuiește / tutunul sub rotocoale de amintiri / în timp ce lemnul ușii scârțâie în vântul / lui decembrie . / Același lemn din care sunt ridicate / crucile de pe deal..." și a lui Mihail Gălățanu, aflat într-o bună dispoziție lirică : „Nimeni nicicum nicicând n-ar fi bănuit / că pofta e cea care te ridică pe boltă / și te face un astru nou, / acoperind, din când în când, luna / – și plin de păcate".

În sfârșit, un alt poet, incomod și intempestiv ca întotdeauna, analizează, cu luciditatea moralistului inflexibil, situația postrevoluționară a scriitorimii române scindate între polii puterii, și indiferența glacială a unei vechi / noi structuri tentaculare: „După ce moare, scriitorul român –mare zmeu în viață (...) rămâne brusc fără posteritate, un fâs – cel mai adesea pe bună dreptate, fiindcă el nu era decât un balon umflat de grupul dominant." (Liviu Ioan Stoiciu). Prin ținuta intelectuală, estetică și morală, prin linia sobră și elegantă, revista Muzeului Național al Literaturii Române se impune ca una dintre cele mai interesante din țară.

STEAUA an LIX nr. 1(711)-ianuarie 2008

Rareori s-a întâmplat ca vreun număr al revistei clujene, în atâția ani de existență, să mă fi dezamăgit cu adevărat. De la pagina 3 ne întâmpină editorialul semnat de Adrian Popescu: *Ianuarie, Ioptești, Eminescu*, plin de bun simț, argumentat și echilibrat. În opinia sa, Eminescu este „Adolescentul veșnic din imaginarul modern" care ne-a protejat ființa națională „în calea crivățului ideologic" venit dinspre Răsărit.

Mihai Barbu ia un interviu d-nei Irina Sârbu, sora scriitorului I. D. Sârbu, pe cât de surprinzător în zona informațiilor, pe atât de spectaculos și delectabil. Un dialog plin de viață și bântuit de lumina înțelegerii, o memorie

prodigioasă, spontaneitate, farmec și aplomb. Astfel, la întrebarea lui Mihai Barbu: „– Darul de povestitor al scriitorului vine de la mama dumneavoastră?", aceasta răspunde: „– Da. Iar de la tata a luat șira spinării..." Constantin Cubleșan se lasă mai degrabă cuprins de neliniști și umbre sceptice atunci când glosează pe tema: „Literatura română la poarta globalizării". Spune acesta: „Să nu ne facem iluzii că Apusul abia așteaptă să-i primească pe scriitorii noștri în Parnasul lor național...". Aurel Rău comentează apariția unei antologii de poezie românească în Chile, îngrijită de Omar Lara (2006), iar Ion Pop comentează cu siguranța și competența recunoscută volumul de povestiri *Vedenii* ce poartă semnătura lui Gheorghe Săsărman. Poezia este reprezentată cu demnitate de Raul Huluban, Teofil Răchițeanu, Dan Petrușcă, Roxana Pavnotescu.

Ne simțim obligați să mai semnalăm interviul acordat de Nicolas Bataille, legendarul regizor al piesei *Cântăreața cheală*, Cristinei Hermeziu. Spectacolul în premieră absolută a avut loc pe scena Teatrului de la Huchette din Cartierul Latin (1950), iar în interviul pomenit mai sus și apărut în SUPLIMENTUL DE CULTURĂ nr. 161 /săptămâna 12-18 ianuarie 2008, Nicolas Bataille declara: „Eu am fost destinul lui Ionesco, iar el a fost destinul meu".

Iar Florea Firan este autorul unui eseu dedicat marelui dramaturg apărut în SCRISUL ROMÂNESC an VI nr. 1(53)-ianuarie 2008, unde notează la sfârșitul articolului: „El (același Eugen Ionescu, n.n.) continuă să scrie până la trecerea în eternitate, continuă să se implice în viața literară, să convoace publicul, pentru a-i vesti catastrofele care-l amenință, într-o lume nesigură, zguduită de mari semne de întrebare". După cum se vede, profeții n-au lipsit, doar că spectatorii mai multor generații n-au reușit să conștientizeze gravitatea mesajului și să-și asume toate responsabilitățile ce decurg din acesta.

Bd. Lascăr Catargiu

CĂRȚI PRIMITE LA REDACȚIE

Dumitru Pricop – *Nemona. La jumătatea drumului spre iad*, Râmnicu-Sărat, Editura Rafet, 2007.

Dumitru Pricop – *Memoria neuitării*, Râmnicu-Sărat, Editura Rafet, 2007.

Gheorghe Izbășescu – *Jocurile minții*, București, Editura Vinea, 2007.

Carmen Voisei – *Pasărea nopții*, Bacău, Editura Corgal Press, 2007.

Ion Panait – *Contemplația umilinței*, Focșani, Editura Andrew, 2007.

George Coandă – *Holografiile. Sonete-capricii libere de orice prejudecată*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2007.

Viorel Savin – *Poarta – The Gate*, Bacău, Editura Psyhelp, 2007,

Adrian Botez – *Cei trei magi ai prozei românești (M. Sadoveanu, L. Rebreanu, M. Eliade) și Epoca Mihaelică" (pentru o nouă hermeneutică aplicată asupra textelor lui M. Sadoveanu, L. Rebreanu și M. Eliade),* Râmnicu-Sărat, Editura Rafet, 2007.

Marian Ruscu – *Jar printre friguri*, Deva, Editura Emia, 2007

Grigore Grigore – *Val de septembrie* (poeme), Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2007.

Ioan Adam – *Povestea vorbelor*, Pitești, Editura „Paralela 45", 2007.

Dan Gâju – *Fantomele nu răspund la salut* (roman), Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2007.

Ionel Marin – *Crâmpei de veșnicie* (poeme), Focșani, Editura Andrew, 2007.

Ioan Micheci – *Drumul regal* (poezii), Râmnicu-Sărat, Editura Valman, 2007.

Florea Turiac – *Înger zburând pe maci*, Târgoviște, Grupul Editorial „Bibliotheca-Marcona", 2007.

Mariana Vicky-Vârtosu – *Dincolo de nimic…*, Focșani, Editura Andrew, 2007.

***, *Cuvinte pentru urmași* vol. II, *„Modele" și „exemple" pentru Omul Român*, volum antologic colectiv apărut sub îngrijirea lui Artur Silvestri, București, Carpathia Press, 2007.

Constantin Călin – *Gustul vieții.Varietăți critice*, Bacău, Editura „Agora", 2007.